66866
Smith
25

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

506.46

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY VII - (2.ª ÉPOCA)

1910

Vol. X

236558

LOCAL SOCIAL

CARRER DEL PARADÍS, 10, 2.on, 2.a

BARCELONA

Segona época. Any 7.é—Núm. 1 Janer 1910.

Butlleti de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL: Llista de Socis. Sessió del 5 de Janer de 1910.

COMUNICACIONS:

Caziot; Mr. le Comandant.—Etùde sur quelques espèces de mollusques qui, du sous-centre hispanique se sont repandues dans le sous-centre alpique.

Font y Sagué; Mossén Norbert.—De la presencia del silúrich superior en dues noves localitats catalanes.

Tomas; Llorens.—Minerals de Catalunya. Páginas 1 á 8 (*paginació especial*).

Smithsonian Institution
OCT 24 1910
National Museum

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÈPOCA — BARCELONA, JANER 1910 — ANY VII.—NÚM. 1

SECCIÓ OFICIAL

Socis de l' Institució Catalana d' Historia Natural

CONCELL DIRECTIU PERA 1910

President.—Salvador Maluquer y Nicolau.
Vis-President.—Joan B. Aguilar-Amat y Banús.
Secretari.—Frederich Wynn y Ellis.
Vis-Secretari.—Robert Ferré Gomis.
Tresorer.—Lluis Soler Pujol.
Bibliotecari.—Llorens Tomás.
Conservador del Museu.—Ignasi de Sagarra y de Castellarnau.
Consellers.—Mossén Norbert Font y Sagué.
Miquel Ferrer Dalmau

Honoraris

M. I. SR. DR. D. JAUME ALMERA Y COMAS.—Sagristans, 1, primer, primera, Barcelona.—*Geologia.*

ILM. SR. DR. D. IGNASI BOLIVAR Y URRUTIA.—Paseo Martínez Campos, 17, Madrid.—*Ortópters.*

DR. D. JOAN CADEVALL Y DIARS.—Carrer de la Vall, Tarrassa (Barcelona).—*Botánica.*

ILTRE. SR. DR. D. JOAQUÍM GONZÁLEZ É HIDALGO.—Fuentes, 9, segón, izquierda, Madrid.—*Malacologia.*

R. P. LONGINOS NAVÁS, *S. J.*—Colegi del Salvador, Zaragoza.—*Neurópters.*

R. P. JOSEPH PANTEL, *S. J.*—Castel Gemert, per Helmond, Holanda (Brabant septentrional).—*Anatomía dels Insectes.*

DR. D. CARLES PAU.—Segorbe (Castellón).—*Botánica.*

D. LLUIS MARIÁ VIDAL.—Diputació, 292, pral., Barcelona.—*Geología.*

MOSSÉN JOSEPH GELABERT Y RINCÓN, *Pbre.*—Llagostera (Girona).—*Geología.*

Numeraris (1)

* Aguilar-Amat y Banús, Joan Bta. de.—Diputació, 273, 3.er, 1.ª, Barcelona.—*Malacología.*

Alexandre y Cases, Miquel.—Trafalgar, 6, 1.er, 1.ª, Barcelona.—*Mineralogía.*

Ardid de Acha, Manel.—Paseo de Pamplona, 2, dup.º—Zaragoza.

Armengol, Antoni.—Balmes, 88, 3.er, 1.ª, Barcelona.

Artigas y Castelltor, Joseph M.ª—Carme, 47, Barcelona.

Ateneo Barcelonés.—Barcelona.

Barnola, S. J., Joaquím M.ª—Colegi de Santo Domingo.—*Botánica.*

Barrera y Arenas, Jacinto.—Doctor en Ciencies.—Teyá (Barcelona).—*Ornitología.*

Blanes y Sancho, Rafel.—Estudiant de Medicina.—Artá (Mallorca).—Casanovas, 26, 2.on, 2.ª, Barcelona.

Bofill y Pitxot, Joseph M.ª—Doctor en Medicina.—Aragó, 281, principal, Barcelona.—*Himenópters de Catalunya.*

Cabrera y Díaz, Anatael.—Doctor en Medicina.—Laguna de Tenerife (Canarias).—*Himenópters.*

Camprubí y Alumó, Joan.—Pelayo, 52, 1.er, 1.ª, Barcelona.

Casanovas de Parella, Ramón de.—Casp, 41, pral., Barcelona.

Casellas, Pere.—Arquitecte.—Plassa de la Constitució, 1, Reus (Tarragona).

Cases y Rubiol, Melcior.—Mallorca, 253, 3.er, 1.ª, Barcelona.

Codina, Asenci.—Mongat (Barcelona).—*Entomología.*

(1) Els que portan asterisch son socis fundadors.

* Comabella y Maluquer, Joan.—Doctor en Farmacia.—Carme, 23, Barcelona.—*Entomología.*

Concabella, E. P., Joseph.—Colegi de les Escoles Píes, Mataró (Barcelona).

Corretjer, Manel.—Estudiant de Medicina.—Ronda de Sant Pere, 26, pral., Barcelona.

Cubas y Oliver, Enrich.—Baixada de Cervantes, 2, entressol, 1.ª, Barcelona.

Delgado y Lauger, Jordi.—Passeig de Colón, 3, Agencia de R. A. Ramos, Barcelona.—*Mineralogía.*

Duch y Ferré, Joseph Baltasar.—Rambla de Cañaletas, 5, tercer, segona, Barcelona.—*Mineralogía.*

Dusmet y Alonso, Joseph M.ª—Doctor en Ciencies Naturals.—Plaza de Santa Cruz, 7, Madrid.—*Himenópters.*

Fábregas, Rossendo.—Advocat.—Corts Catalanes, 583, 4t., Barcelona.

Farriols y Centena, Joseph.—Rambla de Sant Joseph, 25, 2.on, Barcelona.—*Entomología.*

Faura y Sans, Pbre., Mossén Marián.—Plassa d' En Comas, 2, Las Corts de Sarriá.—*Geología.*

Ferré y Gomis, Robert.—Ferrán VII, 34, 2 on, 1.ª, Barcelona.—*Geologia.*

* Ferrer y Dalmau, Eugeni.—Enginyer.—Sant Domingo, 20, Tarrassa (Barcelona).—*Entomología.*

Ferrer y Dalmau, Miquel.—Lancáster, 6, 3er, Barcelona.

* Ferrer y Vert, Felip.—Lancáster, 6, 3 er, Barcelona.—*Entomología.*

Folch y Girona, Joaquím.—Santa Rosa, 15 y 17. (Quinta Amelia). Sarriá (Barcelona) —*Mineralgia.*

Font y Quer, Pius.—Llicenciat en Ciencies Químiques.—Manresa.—*Botánica.*

Font y Sagué, Pbre., Mossén Norbert.—Doctor en Ciencies Naturals. Elisabets, 8-10, Barcelona.—*Geología.*

Fuente, Pbre. Mossén Joseph M.ª de la.—Pozuelo de Calatrava (Ciudad-Real).—*Coleopters.*

Galera y Planas, Ramón.—Corredor R. de Comers.—Templaris, 3, Barcelona.

* Garcías y Font, Llorens.—Farmacéutich.—Artá (Mallorca).—*Botánica y Entomología.*

Gras y Tarré, Santiago.—Estudiant de Medicina.—Sobradiel, 4, 1.er, Barcelona.

Gibert y Millet, Manel.—Parelladas, 44, Sitjes.—*Conchiliología.*

Guitart, Pbre., Mossen Joseph.—Talamanca, 1, 2 on. 2 a, Manresa (Barcelona)

Jordá y Perelló, H. Joan.—Convent de Sant Alfonso M.a de Ligorio.—Pollensa (Mallorca).

Llenas y Fernández, Manel.—Doctor en Farmacia.—Muntaner, 38 2.on, 1.a, Barcelona.—*Botánica (Criptógamas).*

Malgá, Pbre., Mossén Andreu.—Per Mollet del Vallés, Gallechs. (Barcelona).—*Botánica.*

Maluquer y Maluquer, Lluís.—Doctor en Medicina.—Balaguer (Lleyda).

Maluquer y Nicolau, Joaquím.—Jaume I, 14, pral., Barcelona. *Entomología.*

* Maluquer y Nicolau, Joseph —Enginyer.—Jaume, I, 14, pral. Barcelona.—*Malacología.*

* Maluquer y Nicolau, Salvador.—Advocat.—Plassa de Sant Jaume, 2, 3.er, 2.a Barcelona.—*Lepidópters.*

Marcet, Adeodat Francesch, O. S. B.—Monastir de Monserrat (Barcelona).—*Botánica.*

* Mas de Xaxars y Palet, Joseph M.a—Enginyer.—Princesa, 57, 2.on, Barcelona.

Mata, Lambert.—Tantarantana, 9, 1.er, Barcelona.

Navarro y Ferré, Manel.—Estudiant de Medicina.—Carrer de Junqueras, 10, 2.on, Barcelona.

Noguera y Casabosch, Raymond.—Metje.—Plassa dels Angels, 4, 1.er, 2.a, Barcelona.—*Geología.*

Oleo, Joan. -Aribau, 88, Barcelona.

Palou, Pbre., Dr. Mossen Joan.—Corts Catalanes, 665, pral., Barcelona.

Patxot y Jubert, Rafel.—Passeig de la Bonanova, 64, Sant Gervasi de Cassolas (Barcelona).

Ragué y Camps, Joan.—Propietari.—Gualba (Barcelona).

Rector del Colegi del Sagrat Cor, Rvt. P.-Carrer de Caspe, Barcelona.

Roigé, Ramón.—Apotecari.—Prat del Llobregat (Barcelona).

Romaní y Guerra, Amador.—Capellades (Barcelona).—*Prehistoria.*

Romañá y Pujó, Joseph M.ª—Avinyó, 20, 2.on, Barcelona.—*Lepidopters.*

Rosals y Corretjer, Joan.—Portaferrissa, 30, Barcelona.—*Malacología y Geología.*

Sagarra y de Castellarnau, Ignasi de.—Mercaders, 33, 1.er, Barcelona.—*Lepidópters.*

Samá, Antoni de.—Mas Bonavista, Calafell (Barcelona).—*Conchiliología.*

Salvany, Joseph.—Pelayo, 22, 1er., 2.ª, Barcelona.

Serradell, Baltasar.—Metje.—Sant Pau, 73, 1er., 1.ª, Barcelona.—*Malacología y Mineralogía*

Solé y Plá, Joan.—Dr. en Medicina —Ronda de Sant Pere, 6, principal, Barcelona.—*Geología.*

* Soler y Pujol, Lluís.—Naturalista-Preparador.—Raurich, cantonada al carrer de les Eures, botiga, Barcelona.

Subirachs y Figueras, Jaume.—Brusi, 9, Sant Gervasi de Cassolas (Barcelona).—*Botánica.*

Sureda, Joseph.—Muntaner, 41, Barcelona.

Tarré y Tarré, Emili.—Sobradiel, 4, pral., Barcelona.—*Ornitología.*

Tomás, Llorens.—Clarís, 43, pral., Barcelona.—*Geología.*

Tous y Biaggi, Francesch.—Dr. en Medicina.—Manicomi de Santa Creu, Sant Andreu de Palomar (Barcelona).

Valls y Ventura, Camil.—Carrer de Santa Ana, 30, duplicat, Barcelona.

Ventalló y Vergés, Domingo.—Farmacéutich.—Plassa Nova, 3, farmacia, Barcelona.—*Botánica.*

Vintró y Casallachs, Juli.—Plassa del Beat Oriol, 6, entressol, Barcelona.

Wynn y Ellis, Frederich.—Corts Catalanes, 630, Barcelona.—*Geología.*

Xammar, Eduard.—Bruch, 19, entressol, 2.ª, Barcelona.—*Botánica.*

* Zulueta y Escolano, Antoni de.—Alfonso XII, 74, Madrid.—*Moluschs, Batracis y Reptils.*

SESSIÓ DEL 5 DE JANER DE 1910

Lo Sr. President obre la sessió á dos quarts de deu ab assistencia dels socis senyors D. Felip Ferrer y Vert, Miquel Ferrer Dalmau, Manel Llenas, Mossén N. Font y Sagué, Salvador Maluquer, Joaquím Maluquer, Llorens Tomás, Ignasi de Sagarra, Joan de Aguilar-Amat y Robert Ferré y Gomis.

Excusa l' assistencia per malalt el Secretari Sr. Wynn.

Seguidament el President sortint Sr. Ferrer y Vert cedeix la Presidencia al novament elegit Sr. Maluquer (S.), qui pronuncia les següents paraules:

Srs. Consocis: Al ocupar el lloch hont m' han portat els vostres vots vos dono les mes corals mercés, fent constar el meu sentiment perque 'ls estatuts de l' Institució impedeixen que 'l nostre distingit company Sr. Felip Ferrer fos reelegit pera 'l cárrech que tant brillantment desempenyá.

Desdel meu lloch procuraré, ajudant Dèu, seguir l' obra del meu antecessor y desenrotllar el programa que ell vos llegirá.

Espero que tots ajudaréu ab el vostre esfors á que l' Institució sia cada jorn mes próspera y cumpleixi els enlairats fins per que fou fundada.

A continuació cedeix la paraula al Sr. Ferrer y Vert, que llegeix el següent discurs:

SENYORS CONSOCIS:

Al deixar la Presidencia d' aquesta Institució ab quin cárrech se m' honrá inmerescudament, crech un deber meu donar compte, encare que ab molta brevetat, de son estat actual.

L' Institució conta ab 87 socis, d' entre ells 9 honoraris y 78 numeraris.

Durant el curs del any finit hi ha hagut entre els numeraris dos baixes sensibles per defunció dels socis D. Rafel Callol y Chevalier y D. Antoni Mas y Morell, que A. C. S.

El 29 de Desembre últim tinguerem la satisfacció de veurer admés en la Reyal Academia de Ciencies y Arts d' aquesta ciutat á nostre benvolgut amich y ex-president d' aquesta Institució el Doc-

tor D. Joseph M.ª Bofill y Pichot, á quin discurs de recepció contestá el també soci (honorari) Dr. D. Joan Cadevall y Diars. Abdós tingueren en el curs de llurs peroracions un bon recort per nosaltres.

Segons nota facilitada pe'l senyor Tresorer, el Balans General de l' any passat dona els següents resultats:

Entradas

Saldo existent en caixa del Balans de 1908. .	62'45	pessetas
Quotas satisfetas pe'ls Srs. Socis.. . . .	852	»
Venda de col-leccions del Butlletí y cobro de tiratjes apart..	66'25	»
Subvenció del Excm. Ajuntament. . . .	197	»
Total. . . .	1.177'70	pessetas

Sortidas

Lloguer del local.	240	pessetas
Impresió de publicacions (Butlletí y tiratjes apart).	557'40	»
Franqueig de correspondencia ordinaria y certificada, cambi internacional, repartidor y conserge.	230'95	»
Gastos varis (local, museo, etc.)	33'13	»
Total. . . .	1.061'48	pessetas

Total d' entradas. . .	1.177'70	pessetas
» sortidas.. . .	1.061'48	»
Diferencia existent en caixa. .	116'22	pessetas.

S' ha d' observar qu' encare no ha pogut ferse efectiva la subvenció de 500 pessetas que la Excma. Diputació tè concedida.

Dos paraulas sobre dos punts de capdal importancia pera l' Institució: la Biblioteca y el Museo.

La Biblioteca conté actualment, segons cálcul fet á *grosso modo*, uns 1.300 exemplars entre volums y folletos. Els volums enquader-

nats son uns 170; els sense enquadernar aproximadament el triple, y tot lo demés son opúsculs més ó menys voluminosos.

Tan bonich aplech de papers científichs representan ja un valor positiu que s' avalorará molt més el día en que 'l completi un bon catálech que dongui á coneixer tota sa importancia; empró es aquest un treball que, donada sa extensió, no pot exigirse del senyor Bibliotecari que com l' actual tè tan carregadas sas voluntarias ocupacions dintre l' Institució y quin comés ve desempenyant ab el beneplácit de tots durant tant de temps.

El Museo dona las existencias següents, fetas quiscunas d' ellas per cálculs aproximats:

12 Mamífers; 78 Aus; 7 ex de nius y ous; 25 Reptils; 15 Batracis; 40 Peixos; 5 Protovertebrats; 430 especies de Moluschs ab 2.500 exemplars; Artropods, Equinoderms, Pólips y altres animals inferiors uns 250; exemplars Minerals y Rocas 200 mostras; Fósils 170 especies. De Botánica sols hi ha una bonica col-lecció de liquens. No fem especial menció dels insectes, perque apart d' un petit lot d' himenópters pot assegurarse que llurs col-leccions no han comensat encare. Les pocas condicions de sa instalació y per conseqüencia sa conservació no han sigut per are prou satisfactorias pera animar als entomólechs á aportar el producte de llurs casseres; empró puch assegurar que tan prompte com ditas circunstancias cambihin, afluirán bon nombre de donatius, tant d' insectes com de moluschs, plantas y demés seccions poch nudrides encare: axís, donchs, crech que lo primer que deuría ferse pera fomentar nostres col-leccions, sería modificar quelcom las instalacions llurs.

Y al parlar del Museo em permeto recordar ab agrahiment al consoci Sr. Soler y Pujol, que ve dissecant graciosament desde sa fundació tots els exemplars de mamífers, aus y peixos que li son encarregats ab destí al mateix.

Un nou Concurs pera premiar treballs sobre Historia Natural de Catalunya s' ha efectuat, gracias al apoyo dels Excms. Ajuntament y Diputació, y al que hi han concorregut varis treballs forsa acceptables, que no desmereixen en res als anteriors; els premis que 'ls hi han sigut conferits no s' han repartit encare per causes de tots conegudes.

Fa tot justament deu anys que l' idea de fundar á Barcelona una agrupació de Historia Natural ab carácter popular, assequible á tots els que sense mereixements sancionats, ostentant el sol títol d' aymants de la naturalesa, hi tinguessin cabuda, germiná y fou tot seguit portada á la execució per varis joves entussiastas, entre els que hi figurava el qu' es avuy nostre President.

Ben prompte s' ajuntaren ab ells molts elements afins y expandiren arreu son entussiasme fins á lograr valioses cooperacions com las dels malograts naturalistes Cuni y Martorell, Salvañá y Antiga, que junt ab las dels encare existents senyors Canonge Almera, Dr. Cadevall, Dr. Lluis Mariá Vidal, P. Navás y altres que no recordo, encoratjaren á prosseguir lo que en un breu espay de temps fou esclat de vida intensiva.

Tres anys durá la primera época de la institució, que deixá d' existir per concauses que no son del cas mencionar, empró que donaren ensenyansas per el pervindre y que 's portaren á la práctica tot seguit, per quant, desaparescuda l' antiga Institució en Desembre de 1903, el 18 de Febrer de 1904 fou firmada l' acta de constitució en sa segona época y presentats sos estatuts á la aprovació del Govern Civil, resurgirent ab més forsa y entussiasme que may l' ideal de fomentar una agrupació que com la nostra unís ab llassos de bona amistat á tots els aymants de la Historia Natural de nostra terra y aunés els esforsos que tal volta isolats resultarían estérils.

Sis anys van transcorreguts, y l' obra que llavors comensarem plens de fe no s' ha defraudat, superant en molt nostres esperançes. Els 10 socis que firmaren l' acta de constitució s' han convertit en 90; s' ha format un Museo avalorat ab molts materials interessants; nostres relacions ab altres societats científiques nacionals y extrangeres son nombrosas, donchs passan de 70 las revistas y publicacions diversas que venen á engrossar nostra Biblioteca, y finalment disposem d' un local propi qu' encare que modest no deixa d' esser enriquit per l' amor de tants socis com hi han aportat llur concurs pera embellirlo.

Ben satisfactori es tot aixó, mes en el meu entendre ha arribat el moment en que pera que l' obra que tots ens proposem segueixi avensant ab pas segur y ab l' intensitat deguda, s' emprenguin quiscunas reformas en l' ordre intern y extern.

En l' ordre intern, reformant els estatuts quasi patriarcals qu' ens regeixen, ab l' objecte de queprev inguin y reglamentin qües-

tions que 's presentan diariament y quina resolució depent del criteri de qui ha de resóldrelas; donant mes estabilitat á certs cárrechs directius á fi de que, els que 'ls ocupin tinguin el temps suficient pera desenrotllar llurs iniciativas.

En l' ordre extern, ab fer una propaganda més activa expandint l' afició á l' Historia Natural entre l' element jove y això per medis atractius, ja sigui organisant excursions, conferencias, cursos elementals, en fi, imitant l' obra d' un de nostres benvolguts consocis, de Mossen Font y Sagué, qui ab tant d' acert ha fomentat el gust pe'ls estudis geológichs y molts de quins deixebles han vingut ha engrossar las filas de nostra Institució.

En fi, senyors, que sigui un fet lo que 's proposaren els fundadors d' aquesta Institució, y allavors Catalunya ocupará cientificament un lloch ben alt en la escala de la civilisació y progrés com correspon á un poble de nostras iniciativas.

RES MES.

El Sr. Ferrer es molt aplaudit.

A proposta del Sr. Maluquer s' acorda un vot de gracies pe'l President y demés individuus de la Junta cessant.

A proposta del President se prenen los següents acorts per unanimitat:

1.er Testimoniar al Sr. Soler y Pujol l' agrahiment de l' Institució per haver dissecat gratis els exemplars que se li han portat ab destí al nostre Museu.

2.ón Felicitar al soci Dr. D. Joseph M.ª Bofill y Pitxot pe'l seu nombrament de académich de número de la «Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona» y pe'l seu interessant discurs d' entrada.

3.er Significar al Sr. Cadevall el sentiment ab que l' Institució s' enterá del acort del Ajuntament de Barcelona no reelegintlo pera formar part de la Junta Municipal de Ciencies Naturals.

El Sr. Ferré y Gomis cedeix pe'l Museu un exemplar de *Dolomía fétida* procedent de Castelldefels, un altre de *Calissa bituminosa* de Subirats y una de *Pórfit granitóit* procedent d' Alella, y dòna compte de varies excursions que verificá junt ab lo soci senyor Rosals á darrers de Desembre passat als jasciments pliocénichs de Molins de Rey y Sant Feliu de Llobregat, llegint una llista de les especies fóssils recullides en lo pis *plassenciá* dels torrents del Tarch y de l' Albareda.

També dòna compte 'l Sr. Ferré y Gomis d' una excursió botánica al Tibidabo, feta el 2 del corrent en companyía del soci doctor Llenas, en la que reculliren la falguera Cheilantes odora, que sembla rara á Catalunya.

El Sr. Ferrer y Vert dòna compte d' una excursió que feu el mateix día 2 del corrent al torrent de la Manigua (Tibidabo), en companyía del consoci D. Ignasi de Sagarra, y en la que reculliren interessants *tissanópters, coleópters* y *aracnits* y algunes larves de coleópters y orugas de *noctua.*

El Sr. Maluquer (S.) presenta ab destí al Museu un magnífich exemplar de la serp Coelopeltis monspessulanus, cassat per don Joan Maluquer y Viladot el passat Desembre al Prat del Llobregat, vora l' estany de la Illa.

No haventhi res més que tractar s' aixeca la sessió.

Etude sur quelques espèces de mollusques qui, du sous-centre hispanique, se sont repandues dans le sous-centre alpique.

Par le Comandant Caziot

VITRINA PENCHINATI

I.—Historique

Vitrina Penchinati, Bourguignat, 1870 species nov. molluscorum, p. 38.

II.—Distribution géographique

La *Vitrina Penchinati* dont le type à été pris entre Urgell et San Juliá de Loria n'a jamais été figurée; elle à été signalée à:
Montserrat (R. P. Adeodat Marcet).
Port Vendres (Pyrenées orientales) (Penchinat).
Amélie les bains (») (Bourguignat).
Vallée del'Aude à Alet (Fagot).
Vallée de l'Ariège à Foix (Fagot).
» du Garbet à Aulus (»).

Elle s'est repandue dans le sous-centre alpique jusqu'a la France à Lamalou les Bains (Herault) (Letourneux).

HYALINIA BLAUNERI

I.—HISTORIQUE

Helix Blauneri, Shuttleworth, 1843, in Mit. Gesells. Berne, p. 13.
» *lucida*, v. *compressa*, Dumont et Mortillet, 1853, Moll. Lem., p. 250.
» *cellaria* (pars) Dupuy, 1854, Hist. Moll., p. 230.
Zonites lucidus, v. *Blauneri*, Moq. Tandon, 1855, Hist. Moll. II, p. 76.
Hyalinia lucida, v. *Blauneri*, West., 1876, Faun. europ., p. 22.
» *Draparnaudi*, v *Blauneri*, Kobelt, 1879, in Rossm. Iconog., VI, p. 31, pl. CLVIII, fig. 1604.
Hyalinia obscurata, Porro, in Paulucci, Malacol. Sardaigne, p. 17, pl. II, fig. 2-2 b.

II.—DISPERSION GÉOGRAPHIQUE

La *Hyalinia Blauneri* est une espèce circa-méditerranéen du sous-centre alpique qui vit dans l'Italie centrale et méridionale (Calabre), d'où elle s'est répandue dans les îles de Corse et de Sardaigne et dans le sous-centre hispanique, c'est à dire, dans les Pyrénées orientales; mais non en Sicile et dans ses îles.

Par le littoral méditerranéen elle à gagné la Ligurie, les Alpes maritimes (dans la montagne); le Var (les Bouches-du Rhône), (Chateau d'If) environs de Marseille; l'Herault (saint Gely du Fiseq) (Moitessier); Environs de St. Martin de Londres et le pied du pic Saint Loup (Dubreuil); l'Aude, Bize, Limouzes, Mont Alaric (Corbières) et les Pyrenées orientales (Fagot).

Bourguignat dit dans sa Malacologie du Chateau d'If, p. II, le *Zonites Blauneri* semble une coquille spéciale aux contrées voisines de la mer; ce mollusque ne se rencontre en effet qu'aux environs de Marseille, de Toulon, d' Hyères, de Cannes, de Nice (1), en fin, en Corse dans le voisinage des côtes. Nous ne croyons pas qu'elle existe dans l'Ain et dans les 2 Sèvres, quoique citée par Locard.

(1) Elle n'existe pas dans la plaine de Nice, mais seulement à la Vallée de Thiey (730 m.); dans les gorges de Saorge (vallée de la Roga) et dans les alluvions du Var et du Loup (Caziot).

HYALINIA CELLARIA

I.—Historique

Helix cellaria, Müller, 1774, Verm. hist., II, p. 38 (non Terver).
» *lucida*, Mtg., 1803, Test. Bret., p. 425, pl. XXIII, fig. 24 (non Drap.)
Helix nitidula (pars), Millet, 1813, Ed., I, p. 61, n.° 21 (excl. syn. Drap.)
Helix nitens, Maton et Racklet, 1807, Cat. Brit. Test., p. 198, pl V, fig. 7 (non Gmelin, non Sheffart).
Vortex cellaria, Oken, 1815, Lehrb. natur., III, p. 314.
Zonites lucidus, Leach, 1820, Brit. moll., p 104.
Oxyphilus cellarius, Fitzinger, 1833, Syst. Verzeichn. (Ester., p. 100).
Helicella cellaria, Held, 1837, In Isis von Oken, p. 976.
Zonites cellarius, Gray, 1840, In Turton Shells Brit., p. 170.
Oxyphilus cellarius, Jousseaume, 1877, In Bull. Soc. Zool., p. 409, pl. I, fig. 39-40.
Hyalinia cellaria, Locard, 1894, Coq. terr. France, p. 42, fig. 42-43.

II.—Distribution géographique

La distribution géographique de cette espèce est difficile a établir parce que sous le nom de *Hyalinia cellaria* les auteurs ont réuni plusieurs formes; nous ne pouvons donc certifier l'area que nous avons recherché dans de nombreuses ouvrages et travaux.

Le type vit en Danemark, c'est une espèce de la partie septentrional du sous-centre alpique. Elle en fu répandue dans le sous-centre hispanique, et disparait dans les Pyrénées occidentales.

Elle a eté signalée en Syrie et au Caucase (Blankenborn), toutefois de Rosen ne l'indique pas dans cette dernière contrée.

Elle n'existe ni en Grèce ni en Turquie (Hesse).

Au Montenegro, vers Bazaar (Wohlberedt).

Palestine, Cilicie, Transylvanie, Galicie, Hongrie, Bohème, toute l'Allemagne (Hesse).

Répandue dans tout le Wurtemberg (Gegen). Commune dans toute la Saxe; surtout dans les endroits montagneux.

Thuringie et Hasmie (Gmelin).

Régulièrement répandue en Carinthie, Carniole, au Hartz, Croatie, Dalmatie, Servie, Roumanie, mais n'est plus indiquée en Bosnie.

En Italie ont la trouve partout au Nord, au Piémont, Lombardie, Venetie. Tiberi dit l' avoir recueillie aux Abbruzes, mais Paulucci croit qu'il l'a confondue avec la *Hyalinia obscurata* de Porro; toutefois, suivant ce méme auteur, la *Hyalinia cellaria* vit dans la Calabre méridionale.

Destefani l'indique dans toute l'Italie septentrionale, dans le Tyrol et dans le Trentin, mais affirme qu'elle ne vit pas en Toscane. Il fait connaitre une variété qui vit sur les Alpes orientales au Mt. Prana (1,000 m.) et au Mt. Tambura (1,500 m.)

Elle existe á Malte (Paulucci), mais ne le trouve ni en Sardaigne, ni en Corse, ni en Sicile et dans les iles adjacents (Monterosato). A l' époque ou vivait Philippi, dit ce savant conchyliogiste, toutes les *Hyalinia* lisses etaint des *cellaria.*

Elle vit en Danemark, en Suède, en Norvège et Filandie, où elle s'avance jusqu'au 61° de latitude boréale. Aussi en Russie (Kobelt).

En Anglaterre et dans les iles voisines.

Hollande (Shepman).

Grand Duché du Luxembourg (V. Ferrant).

Belgique.

Note.—Henry Prince nous l'a envoyée des Etats Unis d'Amerique dans le Long Island, mais nous ne croyons pas qu'elle s'y soit acclimatée.

Il serait fastidieux de relater tous les départements français oú l'ont signalée la *Hyalinia cellaria.*

Elle n'a pas eté mentionnée dans le Var.; elle existe pourtant dans les Alpes maritimes, au nord de Graso, par 1,120 mètres d'altitude. (Dans les Alpes Italiennes elle atteint 1,500 mètres au dessus du niveau de la mer).

On la trouve dans toute la chaine des Pyréneés françaises; elle est très peu répandue en Espagne, malgré qu'elle ait été citée comme habitant en nombreuses localités: Olot (Salvañá); Artesa de Segre (Maluquer); Besós pres Barcelone (id.); Barcelone (Musée Martorell): M. de Zulueta croit que on a du la confondre avec la *Hyalinia Farinesiana).*

Bussaco, Coimbra, Luxo, Cabo. Monfego, Figueira de Foz. Buarcos et Arciro (Nobre).

Palma, Minorque, Benisalem (Barceló); Grenade (Hidalgo); Arrabida, Setubal, Busaco, Oporto, Cintra, Caldas de Beinha, Estremoz, Navajas, (Hidalgo) Santiago, Noya, Vigo, Villagarcía (Macho); Vallée de la Lozoya, La Granja, Albarracin (Zapater).

Alges (Nobre); Vigo, Cintra (Mac Andrew), etc., etc.

Il est incontestable que l'on a du la confondre, comme en Italie, avec d'autres formes voisines, mais distinctes.

Mingo l'indique a Lisbonne, Servain au dessus de Cintra, pérs cette capital, Locard et Castro aux environs de Porto.

Pallary ne l'indique ni en Algérie, ni au Maroc; Bourguignat ne la signale pas en Tunisie, seul de Dehcaux la mentionne dans la Grand Kabylie.

Fossile dans le pliocène de Montpellier (faune des marnes à *Helix* de Celleneure) (Viguier).

Pleistocène de la Lombardie dans le loess et les tufs de Weimar et de Faubach.

Pleistocène des environs de Lyon (Dr. Jaquemet).

De la presencia del Silúrich superior

en dues noves localitats catalanes

Vilajuiga.—Sense la intervenció de la industria humana que afanosa de aprofitar l' ayga mineral que en aquesta localitat bro-llava al fons de pous, remogué les terres, obrí nous pous y grans valls, ningú hauría ni sospitat que dessota 'ls aluvions cuaternaris del plá de Vilajuiga hi hagués representat el silúrich superior ó *Gotlandiá*, que en una prima capa de 4 á 5 metres descansa directament demunt el gneis granitoide, que formant la major part del macís de Sant Pere de Roda, s' enfonsa per dessota la plana empordanesa á Vilajuiga meteix; tant es axís, que una part de aquesta població está sentada demunt del gneis y altra demunt dels aluvions de la plana.

Els trevalls fets seguint les nostres indicacions en l' «Hort de can Viura» han posat al descobert, dessota dels aluvions, llot y turba, cuaternaris, una formació curiosíssima que en un principi m' intrigá y á la que la gent del país atribuía l' origen de la célebre ayga mineral que tant de nóm ha donat á la localitat. Es una argila negra, molt plástica y enganxosa al moment d' arrencarse,

per l' ayga que conté, pero que s' endureix fortment un cop assecada al aire lliure; en alguns llochs l' argila aquesta passa casi insensiblement á una piçarra ampelítica, ab grans nóduls de quarç y pirita escampats dintre sa massa. Trencat alguns d' aquets nóduls m' han donat exemplars de *Orthoceras* complertament piritisats.

Aquesta formació pertany al *Gotlandiá* y presenta la facies típica en tot el Pirineu catalá, per sa color y per la presencia dels citats nóduls ab fóssils piritisats que fan no 's puga confondre ab cap altre terreno.

En nostre cas particular podría fer duptar el fet de que en lloch de piçarres y calises ampelítiques s' hi trobe la argila negra que no sabém existexe en lloch més, pero s' ha de tenir en compte que aquesta es el producte de la descomposició de les piçarres, com ho demostra 'l fet de que queden encara restos d' elles dintre la massa argilenca, descomposició en la que deu haver influit l' ayga mineral carregada d' anhidrit carbónich, ja que dita argila negra sols se troba dins la çona hont hi ha ayga mineral, y fora d' ella té la seva estructura piçarrosa.

CABRA.—Anant del Plá de Cabra á Çabra, poch abans del collet per hont s' atravessa la serralada que forma el murallám que tenca el Camp de Tarragona per aquell cantó, aparexen les piçarres negres de formació silúrica, complertament plegades y alterades, fins al punt de ser utilisades com à terra negra pera donar color als ciments més ó menys bons que axís se fan passar com á portland. Criden l' atenció l' abundor d' óxits de ferre que taquen la seva superficie de grans clapes rojenques y lo fortment ferroses que son totes les fontetes que d' elles brollen, fins al punt d' haverse 'n explotat una anys enrera. Aquets fets indiquen l' abundor de pirites que semblants piçarres contenen, no sols en forma de nóduls ó concrecions, com es comú en les llurs similars, sino en crestalls disseminats dins la llur massa

Un lleuger reconexement fet de pás, me permeté ab tot cerciorarme, de que 's tracta de les piçarres del silúrich superior ab graptolites.

N. FONT Y SAGUÉ, *Pbre.*

Barcelona, 1909.

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlletí, deixant integra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 2 1, Barcelona

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5-8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprenta** Nova de S. Francisco, 17.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siége de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a.—Barcelona (Espagne)

Cambis que té l' Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes —Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—(Barcelona)
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa)
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia)
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—Paris.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia)
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R Universitá di Torino.—Torino (Italia)
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador (Rep de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates—Berlin (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.--Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.– Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia»—Florencia (Italia)
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao-Paulo.—Sao Paulo (Brasil).
Societá di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomoogique-du-Musee d'Histoire Naturelle – Berna, (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Belgica).
Societé Portugaise des Sciences Naturelles. –Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia)
Zoological Society of London.—Londres

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 7.è—Núm. 2 Febrer 1910

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL: Sessió de 3 de Febrer de 1910.

COMUNICACIONS:

Garcias; Llorens.—Un cas d' anomalía vegetal.

Rosals; Joan.—Notes sobre la Malacología subterranea.

Faura y Sans; Mossén M.—La *Wollastonita* á Catalunya.

Tomas; Llorens.—Minerals de Catalunya. Páginas 9 á 16 (*paginació especial*).

OCT 22 1910
National Museum

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un tèrs al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA BARCELONA, FEBRER 1910 ANY VII.—NÚM. 2

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 3 DE FEBRER DE 1910

El Sr. President obre la sessió á les 21'45 ab assistencia dels socis senyors Rvnt. Font y Sagué, Maluquer (J.), Rosals, Marcet, Llenas, Sagarra, Tomás, Aguilar-amat, Ferrer y Vert, Duch, Wynn y Ferré Gomis.

El Secretari llegeix l' acta de la anterior, sent aprovada per unanimitat.

Els socis senyors Rvnt. Font y Sagué, Maluquer (S.), y Ferré Gomis proposen com á soci numerari á D. Manel Degollada, farmacéutich, resident á Barcelona, carrer del Concell de Cent, n.º 314, entressol.

Els socis Srs. Aguilar-amat y Ferrer Vert proposen com á soci numerari á D. Emili Juncadella y Vidal y Ribas, enginyer, que viu á Barcelona á la Rambla de Catalunya, n.º 26, y que 's dedica á Entomología (Himenópters y Carabus).

Els socis Srs. Maluquer (S.), Sagarra y Ferré Gomis proposen com á soci numerari á D. Xavier de Sagarra y de Castellarnau, domiciliat á Barcelona, al carrer de Mercaders, n.º 33, y que 's dedica á Ornitología.

Se dona compte dels següents donatius pera la Biblioteca.

De D. Joseph M.ª Bofill.—*Parasitismo animal y sus relaciones con la agricultura.*

Del capitá Caziot.—*Etude sur le genre Pomatias.* Studer.

De D. Agustí M.ª Gibert.—*Tarragona prehistórica y protohistórica.*

Del Rvnt. Pare Marcet, O. S. B.—*Guía-Itinerario de Montserrat.*

Del Rvnt. P. Longinos Navás.—*Neurópteros de Siria.*

El R. P. Luis Sodiro, S. J.—*Botánica del Ecuador.*

Sur une Chrysopha nouvelle d'Espagne.

Sur deux Himénopobides nouveaux.

El Sr. President entrega uns nius de Parus pendulinus L.

Se dona un vot de gracias als senyors donants.

Mossen Norbert Font y Sagué dona compte de les exploracions fetes al abrich «Romaní» de Capellades, baix la protecció de l' Institut d' Estudis Catalans, remarcant la importancia del mateix per les nombroses capes de silex trevallats y ossos de la fauna quaternaria que s' hi troben, pero abstenintse de fixar la época d' aquells instruments fins á completar la exploració, si be suposa será la estació prehistórica més antigua de Catalunya entre les reconegudes fins avuy.

—El Tresorer comunica que ja ha sigut cobrada la subvenció de 500 pessetas que l' any passat va assignarnos aquesta Exma. Diputació Provincial.

—El Sr. President díu que va á ferse la repartició de premis als autors premiats en Concurs. De consegüent, el Secretari llegeix el veredicte del Jurat Calificador, procedintse desseguida á l' obertura de plechs. Resulta ser el guanyador del premi de 200 pessetas D. Llorens Tomás; del accéssit de 100 pessetas, D. Eugeni Ferrer; y del premi extraordinari, D. Manel de Chia, quins noms, proclamats pe'l Sr. President, son rebuts ab grans aplaudiments. Se proposa com á soci honorari al Sr. Chia, atenent á lo acordat per la Junta Directiva; y vistes les circunstancies que concorrèn en dit senyor, es admés por unanimitat.

Se fá entrega del premi corresponent á D. Llorens Tomás, que es l' únich autor premiat assistent á la sessió y s' acorda comunicar als autors ausents la felicitació de l' Institució.

—El Sr President llegeix unes notes molt interessants sobre el Aquarium de Berlín, senyalant la importancia que tè aquella instalació, ahont s' hi crian y fins reprodueixen moltas classes de peixos, cridant majorment l' atenció per lo que pertoca á les especies exótiques y marines. Pera lo sosteniment d' aqueixas últimas se transporta l' aygua del mar ó be 's prepara artificialment.

—El Sr. D. Llorens Tomás comunica que dos minerals trobats á la Vall d' Arán per lo Dr. Serradell han resultat esser Melat d' Alumina (afegeix després en el marge del llibre d' actas).

Al llegir aquesta acta, en la sessió de Mars, el Sr. Tomás manifesta que s' ha comprobat que dit mineral procedeix d' una colecció particular y de localitat desconeguda.

Y no haventhi més assumptos de que tractar, el Sr. President aixeca la sessió á les 23'50.

UN CAS D' ANOMALÍA VEGETAL

per Llorens Garcias

La present figura representa de tamany natural, un fruit madur, anormal, del *Citrus limonum*, Risso, trobat per D. Pere Rubio á n' Argonyana (Artá, Mallorca).

L' exemplar es raro; se veuen en ell dues parts, una llarga y prima y l' altre que recorda la forma dels fruits normals. La primera está formada solzament per cloveya, epicarpi y mesocarpi,

ben desenrotllats, la segona tè ademés un nucli vessiculós, l' endocarpi, formant un sol carpell en el cual falten en absolut les llevors.

Aquesta forma y constitució, tal vegada son degudes á un abort dels, carpells y un crexement soldat de la paret del ovari; abortant aquells, les parets del ovari han crescut fins arribar á la maduració y com no hi havía sustancia interior que cresqués junt amb elles y per lo tant que estirás ses membranes, aquestes han crescut soldades, allargantse sense aumentar de volum; dich axó perque la llargada total del ecsemplar, correspón á la llargada dels fruits normals del matex arbre.

Notas sobre Malacología subterranea

per Joan Rosals

I

PRESENCIA DEL HELIX LUSITANICA PFFR. Á CATALUNYA

Ab ocasió dels magnífichs trevalls portats á terme en l'Extranger pera contribuhir al total coneixement de la flora y fauna cavernícolas, per Mrs. Martel, Mahé y altres il-lustres naturalistas, s' ha desenrotllat en nostra terra també gran afició á las excursions anomenadas espeleológicas, havent sigut en gran nombre las covas y avenchs explorats per entussiastas membres de nostres societats locals «Club Montanyench», «Centre Excursionista de Catalunya» y algun altra, quins ab major ó menor fruyt han seguit las petxadas de Mn. Font y Sagué, nostre distingit amich, á qui en justicia podem anomenar lo precursor de la espeleología catalana. Al costat del sport se hi ha desenrotllat l'afany de recullir alguns objectes que facilitessin l'estudi de la exploració. En los primers temps sols se recullian ossos, silexs, terrissa, etc., que servian de gran utilitat pera los estudis antropológichs y prehistórichs, pero més tart ha vingut la recolecció de diferentas plantas é insectes, procedents de covas y avenchs, que han estat degudament estudiats per nostres actius consocis Srs. Llenas y Ferrér y Vert. Pero havent llegit en las obras del, en justicia, anomenat pare de la espeleología, Mr. Martel, que entre la curiosa fauna cavernícola se hi trovan també moluschs propis d'aquets llochs, vaig interessar á diferents de mos amichs, aymants de tals exploracions, pera que examinessin ab detenció las covas que visitessin pera veurer si logravam trovar també algun nou molusch que contribuhís á aumentar la fauna cavernícola catalana. No vaig haver d'esperar molt, ja que mon amich en Albert Santamaría al cap de poch temps m'entregá un exemplar d'*Helix* que es lo que motiva las presents ratllas. Fou trovat en una cova situada á una hora vers l'E. del poble d'Arbós y á una fondaria de uns quinze metres de la boca y en lloch ahont no hi penetrava la claror de l'exterior. Estava en la punta d'una

estalagtita, com si aprofités la poca de mullena que hi restaba. Era aquest un *Helix* semblant al *H. Grimacea* (comú á l'Europa central), qui ja al primer cop de vista me semblá molt diferent de tots los que conech com habitant nostre Principat. Me arribá encara vivent, era ja adult, de mitjana mida y elegant boca. Vaig remétrel á Mr. Caziot pera que, com á especialista en moluschs terrestres, m'enterés á quina especie pertanyía, retornántmel poch temps després ab la classificació *Helix Lusitánica Pffr.*, especie que no recordo haver vist anomenada entre nostres Helix.

Ara be; ¿se tracta del veritable *Helix Lusitánica Pffr.*, ó be es una especie típica cavernícola? Dech també dir que en cap de les llistas de moluschs terrestres que he consultat, tant dels que tracten dels que habitan abduas vessants pirinencas com los referents á tot Catalunya y fins á altres regions espanyolas, he vist citada aquesta especie. Hauría desitjat fer novas exploracions pera trovar altres exemplars del mateix *Helix*, pero la manca de temps me ha impedit ferho, cosa que espero realisar més endevant.

També lo fet de trovarse vivent en lloch del tot en obscuritat fa apoyar una opinió de que's tracta d'una especie cavernícola, corroborat també pe 'l fet de que los pagesos dels voltants desconeixen los *Helix* d'aquesta forma entre les moltes que 's crían per aquells camps, lo qual desdiu de l'opinió universalment admesa, y exposada per Mr. Martel en sa notable obra «L'evolution souterraine», de que les especies cavernícolas no son mès que petitas modificacions dels que viuhen en l'exterior, d'ahont sens dupte procedeixen; modificacions fillas del medi ambent ahont habitan; pero aquí ja no's tracta d'una especie semblant, sino ben diferent de las del exterior.

En resum, si's tracta del *Helix Lusitánica Pffr.*, crech pot citarse com á nou pera Catalunya, ja que, com he dit avans, no l'he vist citat en cap de las moltas llistas de moluschs de nostra terra, essent remarcable lo fet de trovarse aquí per primera vegada en lo fons d'una cova.

II

Moluschs de procedencia subterránea

L'afany de recullir alguns exemplars de conxoliología fluviatil-lacustre me portá á fer ab un company una excursió als diferents estansy que entre Prat de Llobregat y la mar s'extenen. Entre ells

lo qui es major anomenat del Remolá que es un ver museo zoológich vivent, ja que ademés de les innombrables especies d'aus que persegueixen ab sanya tot un exércit de cassadors, hi son nombrosos los géneros de insectes y moluschs. D'aquets darrers puch citar los géneros *Lymnœa, Phisa, Planorbis, Succinea, Alexia*, etc., entre las que s'hi trovan diferentes especies, lo que fa aquest lloch verament recomanable pera tots los qui 's dedican á la malocología.

Estant en lo bo de nostre trevall, una pluja imprevista nos fa apartar més que depressa del lloch ahont estavam fent recolecció d'exemplars, arribant á una de les cases que primer trovarem pera aixoplugarnos. Era aquesta casa una de les moltes en que sos amos, aprofitant la capa aigüífera subterránea que hi ha en lo subsol de aquella comarca, havian fet obrir un pou artesiá, emergiment d'aiguas sempre interessant y digne d'atenció y que passat lo mal temps contemplarem d'aprop. Desseguida vaig notar en las paretsmarge banyats per l'aygua gran cantitat d'*Ancylus* que per son tamany y carácters no pertanyía á cap dels tipos que jo coneixía (*Fluviatilis*, *Jani*, etc); pero lo que més cridá ma atenció fou que fins en lo mès inmediat é interior del canó per ahont surt l'aigua se hi trovaban agafats individuus del susdit molusch. Ademés, altres pous artesians de la mateixa comarca treuhen y crian lo mateix *Ancylus*. En las obras d'espeleología se cita lo fet de que diferents animals (peixos, moluschs é insectes) viuhen en las *nappes* d'aigua de l'interior de la terra, d'ahont surten per las fonts, pous artesians, etc. La *nappe* que alimenta los pous artesians del Prat ¿perteneix á aquesta classe? ¿Son del tot iguals aquets *Ancylus* ab los que no procedeixen del interior de la terra?

Menester es, pera averiguarho, detinguts estudis ab lo microscopi y especials coneixements, faltantme pera lo primer una vista ben fina, y careixent en absolut de lo segon, poso los exemplars á la disposició de tots los que vulgan ajudarme.

***

Al donar fí á aquestas ratllas, me cal expressar lo fi d'ellas, que ja en més ó menys he indicat en son comens. Aquest no es altre que fer interessar als molts y distingits naturalistas de nostra terra á trevallar ab entussiasme en l'ample camp de las fauna y flora cavernícolas, en la que no dupto podrán treurer grans fruyts, com ha succehit en las diversas nacions extranjeras ahont s'han donat la importancia merescuda aytals estudis.

La WOLLASTONITA á Catalunya

per Mossen M. Faura y Sans

A Catalunya hi hem trovat una bona serie de minerals dins de tots els grupos, empró en els silicats poch hi hem fèt, per la rahó de haverlos de classificar macroscopicament, y així resulta poch menys que impossible la determinació precisa per la gran complexió d' elements y varietat similar de formes; y aquesta branca que avuy ja 's coneix més per l' abundó d' análissis que s' han fèt y pe'ls que s' han descobert moltíssimes més formes; tant es així, que la química del silici es tan extensa com la del carboni.

Donchs bè; per aquesta nota tinch la satisfacció de comunicarvos un nou mineral, que si bè ja 'l coneixíam, no obstant l' análissis ens ha patentisat l' erro ab que estavam respecte del mateix.

Si fem un xich d' historia, veurém com D. Lluis M. Vidal en sa obra de la provincia de Girona hi senyala com á mineral important adhuc que de gran importancia á la *Couzeranita*, empró que després el Dr. Almera al descriurer la vall de Nuria (1), ho corretjeix atribuintlo el mineral, que ja descriurém, á *Tremolita* ó *anfibol blanch*. La cosa ja anava per bon camí, empró al ferne entrega d' una mostra al Dr. Calderón, catedrátich de l' Universitat Central de Madrid, éll ne dubtá al moment y després d' un escrupulós examen químich y microscópich, al mateix temps que cristalográfich fèt pe'l Dr. Fernandez Navarro, mon benvolgut professor, hem pogut precisar que 's tractava de la *Wollastonita*. Com aquet foren molts els minerals que deuríam corretgir y en aquets análisis ne descubriríam moltíssims á Catalunya.

Situació y constitució geológica.—Sabut es pera els excursionistes petrografs, lo trascendental que 's l' engorjat de Nuria, per la varietat d' aspectes que presentan les roques de per aquells indrets, molt ben descrites per nostres geólechs y d' un modo particular al microscopi per nostre distingit amich D. Raymon Adan de Yarza; pujant pe'l camí després d' haver passat Rives, comen-

(1) Almera.—*Historia geológica de la Vall de Núria (Pirineus orientals)*.—Extreta de la Historia de Ntra. Sra. de Nuria; pl. 27.—1896.

san á apareixer els estrats silurians, en inclinació casi nula per presentarse verticalment; mentres que anant pujant en diferents indrets al passar per Queralps s' hi veuen les grans afloracions granítiques, acompanyades de altres roques totes elles d' importancia. Entre les llicorelles n' hi ha de moltes classes, unes satinades, altres argiloses y altres fins asbestoides; y per això tením el clássich *amiant* de aquella comarca que es troba en la Coma de Vaca y Pich del Roch del Orri.

En el camí del coll de les Set Creus á la font del Freser les llicorelles arcaiques presentan intercalats marbres blanchs, que son de caliça magnesiana molt dolomítica, en la que s' hi troben les palletes de *Wollastonita*. Totes elles presentan una inclinació de 25° á 30°, capficantse en direcció al N., ab molts plechs formant zichzach, d' un modo característich al arribar al cim, en el qual hi ha punts que semblan talment solchs parescuts als de nostres taulades, donant idea de les moltes presións que sufriren en totes direcciónsMe veig privat de no poguer donar més detalls locals per la senzilla rahó que jo mateix no hi he estat y que tot es per referencies.

CARACTERS DELS MINERALS.—La *Wollastonita* correspon al grupo dels silicats no aluminats y sa composició química es de doble silicat de calç acompanyat generalment dels elements de les roques properes y que 's distingueix perfectament de la *Edelforsita* per sa composició química; els cristalls son generalment en palletes aixafades més ó menys espátiques segons *Strütz*, descubridor de la especie mineralógica; la duresa es de 3, 5, se ralla per los cristalls fosfatats; el color es blanch pur, gris y de altres tonalitats mitges; se trova generalment en les roques antigues y á voltes en les volcániques. A voltes s' ha confós la *Wollastonita* ab el *Piroxen*, més segóns en Dufrenoy deu separarse no solsament per les variacions químiques, si que també per les cristalográfiques, y avuy ja están ben diferenciats.

(Acabará)

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlleti, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

L. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 4 1, Barcelona

INSTITUCIO CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5-8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprenta** Nova de S. Francisco, 17.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siêge de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a.—Barcelona (Espagne)

Cambis que té l' Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—(Barcelona)
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa)
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia)
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—Paris.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia)
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R Universitá di Torino.—Torino (Italia)
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador (Rep de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates—Berlin (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.--Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico - Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia»—Florencia (Italia)
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao-Paulo.—Sao Paulo (Brasil).
Societá di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique —Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomoogique-du-Musee d'Histoire Naturelle.—Berna, (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Belgica).
Societé Portugaise des Sciences Naturelles. Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia)
Zoological Society of London.—Londres.

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 7.é—Núms. 3 y 4 Mars-Abril 1910

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL: Sessións del 3 de Mars y 7 d' Abril de 1910.
COMUNICACIONS:
Faura y Sans; Mossén M.—La *Wollastonita* á Catalunya. (Acabament).
Pau; Carlos.—Sobre Verónicas de las seccións *Pentasepalae* Bth.
Soler y Pujol; Lluis.—Exemplars que desapareixen.
Codina; Joaquim.—Un bon bolet....
Navás, S. J.; R. P. Longinos.—Mis excursiones entomológicas durante el verano de 1909 (2 Julio-3 Agosto).
Tomás; Llorens.—Minerals de Catalunya. Páginas 17 á 24 *(paginació especial).*

Smithsonian Institution
OCT 24 1910

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA BARCELONA, MARS-ABRIL 1910 ANY VII.—NÚMS. 3 Y 4

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 3 DE MARS DE 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer y Nicolau.

A les 21 y 50 minuts y ab assistencia dels socis Srs. Rvnt. Font y Sagué, Llenas, Tomás, Sagarra (I.), Ferrer y Gomis, Rosals, Duch, Maluquer (J.) y Wynn s' obrí la sessió llegintse l' acta de l' anterior, que s' aprová per unanimitat.

Els socis Srs. Ferrer y Vert, y Ferrer y Dalmau (M.), excusan s' assistencia.

SOCIS ATMESOS.—Ho sont per unanimitat els senyors D. Manel Degollada, D. Emili Juncadella Vidal y Ribas y D. Xavier de Sagarra y de Castellarnau, proposats en l' anterior sessió.

COMUNICACIONS.—Mossen N. Font y Sagué dona compte d' un cas molt remarcable de falla inversa observat á la Pobla de Claramunt, ahont els pisos primari y secundari han caigut sobre del terciari.

—El Sr. President dona compte d' una excursió que feu el 5 del passat Febrer á las vessants de Sant Pere Mártir ab els socis senyors Sagarra (I.) y Ferrer y Vert, havent cassat diversos insectes, especialment lepidópters, dels que citá una especie molt curiosa, la *Protymnia Sanctiflorentis* Ramb. que haguentse trobat en aquesta data sembla denotar que en nostra comarca tè dos generacions; varis autors la citan de países menys meridionals que 'l nostre solzament en els mesos de Juny á Agost.

El Sr. Font y Sagué repren la paraula pera explicar las experiencias que ha tingut ocasió de fer ab la fluorecina en ocasió d' uns estudis verificats á Roda de Vich per la captació d' aigues subterráneas.

El Sr. Ferrer y Gomis llegeix una extensa nota del P. Longinos Navás titulada *Mis excursiones entomológicas durante el verano de 1909 (2 Julio-3 Agosto)* y un altre del soci Asenci Codina sobre la *Cicindela paludosa* Duf. y ses aberracions.

—El Sr. Conservador del Museo dona compte de varis donatius, y no haventhi res més de que tractar s' aixecá la sessió á les 23 horas y 20 minuts.

SESSIÓ DEL 7 DE ABRIL DE 1910

Presidencia de D. Joan Bta. de Aguilar-amat y Banús.

A les 21 y 20 minuts y ab l' assistencia dels socis Srs. Rvnt. Font y Sagué, Maluquer (J.), Duch, Ferrer y Vert, Ferrer y Gomis, Rosals y Wynn s' obrí la sessió.

El President Sr. Salvador Maluquer excusa la sèva assistencia per trobarse quelcom indisposat.

El Secretari llegeix l' acta de l' anterior sessió que s' aprova per unanimitat.

COMUNICACIONS.—El Sr Ferrer y Vert llegeix la 2.ª de sas Notas Coleopterológicas titulada «Sobre el *Carabus rutilans* y ses varietats catalanes», en quin treball descriu una nova aberració de aquella especie que anomena ab. *viridis*.

El mateix senyor comunica que segons noticia rebuda del Pare Navás, el soci Sr. Codina trobá á Mongat els díes 12 de Febrer y 18 de Mars del corrent any varis exemplars del *Coecilius Burmeisteri* Br. neuróptor-socid nou per la fauna ibérica.

—El Sr. Sagarra (I.) llegeix el comens d' un «Catálech descriptiu dels lepidópters de Catalunya». En ell tracta del plan en que desenrotllará el treball y de la familia *Papilionidae*, ja complerta per l' autor.

—Mossen Font y Sagué comunica que en la cova prehistórica que s' está explorant actualment á Capellades s' han trovat ossos de diferents animals, entre els que hi figuran l' os y la hiena.

—El Sr. Secretari dona compte d' una invitació rebuda de la «Sociedad Científica Argentina» pera el Congreso Científico Internacional Americano que tindrá lloch en aquella capital del 10 al 25 de Juliol del corrènt any.

Y no haventhi res més de que tractar, s' aixecá la sessió á les 22 hores y 15 minuts.

La WOLLASTONITA á Catalunya

per Mossen M. Faura y Sans

(Acatament)

Donchs bè, relacionant tots aquets caracters generals ab l' análissis queda identificada la descripció. Se presenta en la caliça magnesiana blanca ab la forma de palletes aplastades que 's creuan en diferentes direccións, molt fraccionables y d' un gris clar que resaltan en el blanch de la roca formant un tot compacte; y en l' exterior surten aquestes agulles ennegrides per els agents dinámichs externs.

La composició es del doble silicat de calç, ab poca cantitat de magnesi que deuría arreplegar de la roca quant la cristallisació, y per últim hi ha molt poca cantitat de óxit de ferro.

La cristallisació es de molt difícil determinació quan se presentan aquestes palletes que son molt llargues, totes finament estriades longitudinalment, ab una brillantó de petites fulles com feldespátiques, ab unes esquerdes molt petites y molt espesses paraleles á la secció per lo que 's fant fraccionables ab molta facilitat al volguerles aislar de la massa de la roca atacantla ab qualque ácit.

A mon entendre aquest mineral té molta relació ab el de Bannat de textura fibro-fullosa, ja que es molt dificil poguer apreciar la forma cristallina; y aquesta es precisament la que 's confón ab l' anfibol blanch. Per eixa especial estructura dóna diferents efectes al tractarse ab els ácits, essent alguns exemplars, segóns els estudis de M. Levy, completament solubles, mentres que altres totalment insolubles.

En resúm, no hi ha dubte d' esser la *Wollastonita* el mineral que arreu se coneixía per la *Couzeranita* de Nuria; y que pertany á la varietat *fibro-fullosa*.

Madrid, 18-VI-09.

Sobre Verónicas de la sección PENTASEPALÆ Bth.

por Carlos Pau

Con el fin de publicar el Sr. Watzl una monografía de este grupo, remití al «BotanischesInstitut der K. K. Universitat» de Viena el material de mi herbario. Todavía no ha sido dado á luz el trabajo; pero deseo sea conocido en España el resultado de su estudio, según rezan las etiquetas, y dejando para más adelante el traslado completo de lo que interesa.

Nyman, consp. p. 545, solamente da para la Península cuatro especies. Falta en mi colección la *V. rosea* Desf., que únicamente conozco y poseo de Africa: las restantes, según los cuarenta y tres pliegos de mi herbario, así vinieron determinadas:

Veronica teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl var. *canescens* (Bast.) Gant.
Nuria y S. Llorens del Munt (Cadevall); Moncada y Sierra del Cadí (Pau).

Veronica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl, var. *catalaunica* Sennen et Pau.
Fortiá y Cabanas (Hno. Sennen).

Veronica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl, (Ubergomg zu var. catalaunica).
Fiscal y Bielsa (Campo).

Veronica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl, var. *canescens* (Bast.) Gant. (Ubergomg su var. catalaunica).
Prados de Ribas (Cadevall).

Veronica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl (Munahermy zu ssp. pseudochamaedrys Jaq.)
Montserrat (Gorriz).

Vonreica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl, var. *Marceti* Pau. (No trae etiqueta del Sr, Watzl).
Montserrat (P. Marcet).

Veronica Teucrium ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl. (Ubergomg zu var. Sennenii).
Pancorbo (Hno. Elías).

Veronica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl, vria. *Senneni* Pau.

Obarenes (Hnos Sennen y Elías).

Veronica Teucrium L. ssp. *Orsiniana* (Ten.) Watzl, San Jerónimo (Trémols); Montserrat (Gorriz); Segalés (Cadevall, Pau).

Veronica prostrata L.

Nuria (Cadevall).

Veronica tenuifolia Asso.

Aragón, Cataluña y Valencia.—De esta forma y siguientes, el señor Watzl ni modifica ni dice nada de las determinaciones que traen las nuestras.

Veronica tenuifolia Asso. var. *Cadevalli* Pau, Pinares de Cairat en la Puda de Montserrat.

Veronica Jabalambrensis Pau.

Encio (Hno. Sennen); Sierra de Albarracin (Zapater, Almagro); Palencia (Barras de Aragón); Jabalambre (Pau).

EXEMPLARS QUE DESAPAREIXEN

per Lluis Soler y Pujol

En el mes de Març de l' any passat, la Iltre. Junta Municipal de Ciencies Naturals d' aquesta ciutat va adquirir per conducte de D. Grau Vergés un magnífich exemplar de rumiant, conegut per lo nom de *Capra hispanica*, *Ibex hispanicus* ó *Aegoceros hispanica*, pertanyent al sexe masculí. Fou cassat en Montecaro (Tortosa). Després de passar per lo corresponent laboratori de Taxidermia, anexe al Museo de Ciencies Naturals, del qual tinch l' honor d' estar encarregat, pera la seva deguda preparació, forma ja actualment part de la col-lecció continguda en lo esmentat Museo.

Segons he pogut observar durant els anys que porto entregat á les operacions taxidérmiques, aquesta especie ha anat disminuint tan remarcablement, que avuy pot dirse que llur troballa en aquelles montanyes constituheix un cas veritablement excepcional.

Fa alguns anys que 'l distingit Sr. Compte de San Juan, acompanyat d' un altre senyor, benvolguts amichs meus l' un y l' altre y bastant coneguts abdós com á bons cassadors de cassa major,

realisaren algunes excursions cinegétiques per dites comarques, y tant sols en tres ó quatre sortides lograren cobrar dos exemplars del citat rumiant.

Es, donchs, evident que aquesta especie va desapareixent de Catalunya, poguent tan solzament oposarse á n' aqueixa desaparició un respecte absolut per part de tots, que fassi que no destruint els exemplars vivents, puguin aqueixos reproduirse y conservar d' aqueixa manera una especie que de lo contrari deixará ben prompte de formar part de la fauna de Catalunya.

No faltan autors que sostenen que també en los Pirineus es troban aqueixos exemplars; mes jo crech, y no sense fonament, que en nostres díes tal afirmació no es exacte. En temps anteriors es induptable que vivía en aquelles regions, com ho demostran los restos que d' ella 's troban encara, com per exemple fragments de banya; mes repetim que avuy no pot dirse altre tant.

Queda, donchs, de modo excepcional encara en les montanyes de Tortosa, y com deyam abans, es molt sensible llur desaparició. Si la conducta dels cassadors y dels habitants d' aquelles comarques no es rectificada, podem afirmar sens dupte que dintre de més ó menys anys la *Capra hispanica* será pe'ls catalans un exemplar exótich.

UN BON BOLET...

per Joaquim Codina

Ho es sens dupte un *Polyporus* que fa poch vaig enviar en consulta á Mr. P. Hariot de París, «assistant au Muséum d' Histoire Naturelle», que si bè á mí 'm semblava tenir afinitat am el *Polyporus ovinus*, no ha resultat serho. Vegis la contesta de dit senyor: «Le Polypore que vous m' avez adressé est très interessant; il est nouveau pour l' Europe. C'est le *Polyporus tunetanus* Patounillard qui n'avait encore eté récolté qu' en Tunisie.»

Es molt estrany qu' en tot Europa no s' haja trobat aytal bolet menos en aquesta comarca, malgrat fer molts anys y pot ser secles que aquí 's menja y coneix ab el nom de *Sucarrell*.

La comarca aludida es la montanya de Plantadís, com y també es probable qu'es fá en las brollas de bruchs y arbossos de Sant Martí de Cantallops y Lloret Selvatge á la part solana.

Descomptant els pobles d' Amer, La Sellera, Anglés y Osor, apenas es conegut en els restants de la provincia de Girona y tal volta ni en la de Barcelona; tant es axís que fá pochs anys un pagés va durne un cistellat al mercat de Manlleu, y si no s' hagués donat el cas de que una senyora filla de La Sellera que 's trobava allí els va conexer, al esmentat pagés no li quedaba altre recurs que llensarlos.

Pera obtenirlo n' hi ha prou am calar foch á una brolla de bruchs y arbossos, y si plou al cap de pochs díes la cullita es segura; per axó l' hi han donat el nom de *Sucarrell,* com si diguessim socarrat ó procedent de socarrades. No obstant, mon amich el Sr. M. Masferrer diu que alguna vegada també 's troba en llochs d' arbossos no cremats. En tot cas es condició precisa que hi haja arbossos.

Els carácters sèus son els següents: bolet que consta de un barret am tubos y poros (molla) y una cama. El barret tè uns 8 centímetres de diámetre, per demunt color groch blanquinós, llis, enclotat, á vegades convexe. Poros poligonals, allargats y dentellats, blanchs. Tubos curts, decurrents per la cama; no 's pot separarlos ab facilitat de la carn, com passa ab el genre *Boletus.* La carn es blanca y á vegades poblada de cuchs. La cama es de dimensions variables, un poch axamplada en la extremitat unida al barret, color groch clar, llisa, central ó poch menys, dura quan el bolet es vell; no presenta senyals d' anell ni cortina. Viu en flotas ó aislat en las rabassas d' arbós ó als sèus voltants. Primavera-Istiu. Tot ell tè mala fesomía, sol ser brut, enmascarat y carregat de carbonija que descobreix sa procedencia.

Se podría confondrer am un altre *Polyporus* que he trobat demunt las falipas del ferrocarril (suposo será el *P. arcularius*) y tè la cama central, pero se distingeix del *P. tunetanus* en que aquell tè 'l barret de color gris, ab cercles de color més fosch, casi sempre convexe, y el olor es desagradable; retira al del bolet d' esca. Empero el carácter principal que diferencia l' un del altre consisteix en que el *P. tunetanus* vegeta exclusivament en las socas ó rabassas d' arbós, y el suposat *P. arcularius* en las socas mortes del roure.

¿Desaparexerá de per' aquí? Es molt probable, ja que d' arbossos no 'n quedan; tan forta es la destrucció dels boscos de uns quants anys aquesta part, deguda al aument de preu que tenen els productes forestals.

La Sellera, Maig de 1909.

MIS EXCURSIONES ENTOMOLÓGICAS DURANTE EL VERANO

de 1909 (2 Julio—3 Agosto)

por el R. P. Longinos Navás, S. J.

Poco pensaba extender tanto el campo de mis operaciones durante el verano que acaba de transcurrir. Todo mi plan reducíase á una corta salida, tomando parte en la excursión que la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales proyectaba al Santuario de Valvanera (Logroño) y montes circunvecinos. Mas una doble invitación, á la que no pude negarme, reforzada por las reiteradas instancias de un amigo y entusiasta de las ciencias patrias, me obligó á cambiarlo totalmente y darle la extensión é itinerario que ha tenido.

Por un lado el R. P. Jenaro Blanquer, S. J , en carta apremiante casi me obligaba á asistir al Congreso Mariano de las Congregaciones del antiguo reino de Aragón que iba á celebrarse en Palma de Mallorca, poniéndome ante los ojos la ocasión por demás propicia que se me ofrecía de hacer por aquella isla variadas y fructíferas excursiones. Por otra parte el R. P. Adeodato Marcet, O. S. B., á la par que me anunciaba no ser este el mejor año para explorar las inmediaciones de Valvanera, me proponía una serie de breves excursiones por Montserrat (Barcelona), Miracle (Lérida) y montes que yacen á las estribaciones del Pirineo, prometiéndose para la Entomología y la Botánica los más felices resultados. Las invitaciones, los ruegos, las instancias expresadas por carta y de palabra de D. Juan Valls padre de mi antiguo alumno del mismo nombre, á que visitase su patria Camarasa, completaron y redondearon el trazado de la campaña.

Al exponer al presente parte de sus resultados, principalmente en lo que á Entomología se refiere, creo que será del agrado de mis lectores les refiera algunos de los incidentes de la excursión, para que así tengan el gusto de repetirla conmigo mentalmente.

1. BALAGUER

Llegado á Lérida (2 de Julio) en el tren de Zaragoza, tuve el placer de conocer á los señores Arderíu, Gras é Izquierdo, princi-

pales sostenedores del «Centre Excursionista de Lleyda» y asiduos redactores de su Boletín. Dirigí una simple postal al primero anunciándole mi paso por Lérida y mi deseo de conocerle personalmente, y esto bastó para que saliese con sus dos consocios á la administración del automóvil que me había de conducir á Balaguer. Como eran análogas nuestras aficiones, en breve tiempo intimamos nuestros pensamientos. Preguntéles con interés sobre su Centro, sus excursiones, su boletín, su local social, su biblioteca. Ofreciéronme generosamente las columnas de su publicación por si en mi paso por la provincia de Léri la hallaba algo que fuese digno de llegar al conocimiento de muchos. Acepté agradecido la ofrenda, aunque no me ha sido posible llevarla á la obra, por ser mucho más lo que de mi excursión pensaba poner en conocimiento del público científico, de lo que me permitía la estrechura del joven boletín.

En el tiempo de una exhalación salvó el automóvil la distancia que de Balaguer nos separaba. Aquí me aguardaba ya solícito mi buen amigo D. Juan Valls, emulando con mi gozo el que sentía él por hospedarme en su casa de Balaguer y acompañarme en mis exploraciones científicas. Saludada su familia, compuesta á la sazón de su señora, tres hijos y su nieto, aquella misma tarde antes de las seis ya verificábamos nuestra primera exploración ó paseo científico.

Al apearme del automóvil eché una mirada al rededor y divisé á la orilla derecha del Segre un sotillo que me encantó. Estaba á los pies del Santo Cristo; podíamos, pues, ir allá, después de visitar en primer lugar, como es justo, la veneranda y sacrosanta Imagen.

Mientras subía la cuesta ya comencé la caza con felices augurios. Recreábase mi buen amigo con los resultados científicos de nuestro paseo y recreábame á su vez con el relato de los hechos históricos á la vista de los edificios ruinosos ó sitios donde antes existían castillos fuertes, y llevóme á visitar el antiguo emplazamiento de Balaguer y las murallas celtas de que aún se ven imponentes restos.

Descendimos al soto que recorrimos á lo largo; aquí fué la mayor y mejor caza. Pondré juntos los más importantes de los insectos cogidos aquella tarde y ya determinados.

Coleópteros. — *Adalia bipunctata* L. — *Adonia variegata* G. — *Attagenus piceus* Oliv. — *Chlorophanus viridis* S. — *Cicindela paludosa* Duf. con la var. *Hoffgarteni* Benth. — *Coccinella conglobata*

L.—*Exochomus bipustulatus* L.—*Melasoma populi* L.—*Phyllobius Pomonæ* Oliv.—*Polydrosus xanthopus* Gyll.—*Vibidia 12-guttata* Poda.

Ortópteros. Forficula pubescens Gené var. **mitis** nov. fig. 1.ª).

A typo differt: dente interno typico forcipis in ♂ haud acuto sed rotundato, piloso nec retrorsum directo, sed ad crus forcipis applicato, subinflato.

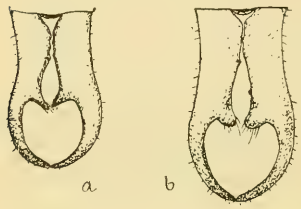

Fig. 1.ª
Fórceps del ♂ de *Forficula pubescens*
a. tipo b. var. *mitis*

La comparación de esta forma con los ejemplares típicos hace más visible la diferencia. El fórceps es grande, la parte basilar ensanchada poco más de la mitad de la longitud total, ó sea unos $^3/_5$, el diente interno terminal, en vez de formar una verdadera espina, dirigida hacia atrás *dente valido decurvo*, que dice Brunner (Prodromus der Europäischen Orthopteren, p. 14) ó sea hacia las puntas del fórceps, se reduce á untubérculo dentiforme, redondeado, velloso, más bien dirigido hacia dentro que hacia atrás.

Por esta conformación del diente ó tubérculo se asemeja esta forma á la *F. Lesnei* Finot, cual si fuese un híbrido de ésta y de la *pubescens*, cosa por lo demás poco probable, pues en todo lo restante se conforma con el tipo.

Neurópteros.—Efeméridos: *Rhithrogena aurantiaca* Burm. Nueva para Cataluña.—Pérlidos. *Chloroperla torrentium* P. Crisópidos: *Chrysopa inornata* Nav.—*Ch. formosa* Brau. Sócidos: *Pterodela pedicularia* L.—Leptocéridos: *Triænodes conspersa* Ramb. Nueva para Cataluña.—Hidropsíquidos: *Hydropsyche exocellata* Duf. Igualmente nueva para Cataluña.—Sicomidos: *Psychomyia pusilla* F. Nueve ejemplares. Hasta ahora no la había visto de la fauna ibérica.

Lepidópteros.—*Lycæna Icarus* Rott.—*Pyrausta cæspitalis* Schiff.

Hemípteros.—*Athysanus stactoguttatus* Fib.—*Nysius graminicola* Kol.—*Peribalus facelatus* F.—*Psylla Forsteri* Flor.—*Tettigonia virescens* Pr.

Dípteros.—*Parargus bicolor* F.

Buena había sido la caza, feliz augurio de lo que me prometían los días sucesivos.

No he de referir, por ser ajeno de este lugar, las impresiones que recibí en la visita al Convento de Franciscanos, Noviciado de la Compañía de Jesús antes de la revolución septembrina de 1868, en cuya iglesia celebré el santo sacrificio el siguiente día.

Antes de que las sombras de la noche se nos acercasen, ya nos habíamos recogido á casa, donde recibo las inmerecidas visitas de varios amigos del Sr. Valls y la de mi compatricio D. Matías Vall, Secretario de aquel Ayuntamiento y muy dado á estudios de manuscritos y archivos.

2. Tarrasa

Así se llama, tal vez por corrupción de *terrassa*, una finca sita próximamente á la mitad del camino de Balaguer á Camarasa, que el señor Valls ha ido agrandando sucesivamente por compra de parcelas. A la par la ha enriquecido y embellecido, pues ha convertido en regadío pingüe extensos eriales y ha levantado edificios, plantado árboles, conservado bosquecillos, cavado estanques y un pintoresco lago que poco tendrá que envidiar por su amenidad y rusticidad artística á los que contemplamos en afamados parques. Es la finca predilecta del señor Valls y su familia, la que él por sí propio administra; la morada de verano de él y de su familia. Es muy amigo de la vida del campo el señor Valls, y para conseguir fácilmente larga estancia de los suyos en la quinta de Tarrasa, rodéala de las amenidades que puedan hacer agradable la vida en ella.

De mañanita el día 3 emprendimos la marcha. Escasa fué y de vulgares Ortópteros, que ni mención merecen, la caza que realicé por el camino el breve trecho en que anduvimos á pié una cuesta algo agria para la tartana.

No mejor aspecto ofrecía, al parecer, la quinta de Tarrasa, por ser terreno en su mayoría cultivado de regadío, y el de secano casi totalmente viñedo y olivares. Unas pequeñas lomas coronadas de carrascas atrajeron mis miradas y también mis pasos.

A los pocos lances me emocionó la vista del Neuróptero *Nemoptera bipennis* Ill., el más bello de España, que capturé asegurando bien el golpe. Parecióme de grandísimo interés esta localidad tan septentrional de este insecto que se había hallado en abundancia en Andalucía y Castilla, pero sólo alguna que otra vez en Aragón, en Albarracín (Teruel) y nunca, que yo sepa, en Cataluña. Este

nuevo hallazgo lo hace especie verdaderamente ibérica, pues se ha cazado además en Portugal, faltando hallarle solamente en la región cantábrica. Engolosinado seguí adelante por aquellas lomas en busca de *Nemópteros*, logrando capturar, ya sin reparo, 25 ejemplares, es decir, casi todos los que se presentaron.

Mi victorioso regreso con tan eximia caza y la que de paso hice por carrascales y acequias causó agradable sorpresa al bueno de don Juan, quien ya comenzaba á recelar de mi tardanza.

Pondré aquí los nombres de los insectos cogidos en aquella jornada, omitiendo como siempre los más vulgares.

Coleópteros.—*Anisoplia arvicola* Oliv.—*Archontas murinus* F.—*Cicindela germanica* L. var. *Jordani* a. *catalonica* Beuth.—*Cicindela maura* L. y las variedades *Mülleri* Benth. *punctigera* Kr., *sicula* Costa, *transitoria* Tarr.—*Heliopates lusitanicus* Herbst.—*Hoplia aulica* Ill. var. *chlorophana* Er.—*Lachnœa pubescens* D.—*Notoxus cornutus* F.—*Pimelia modesta* Herbst.—*Timarcha violaceonigra* Deg.

Ortópteros.—Forficúlidos: *Borellia mœsta* Gené.—*Labidura riparia* Pall.—Locústidos: *Omocestus rufipes* Zett.—*Ocnerodes Brunneri* Bol.—Fasgonúridos; *Steropleurus Perezi* Bol.

Neurópteros.—Libelúlidos: *Orthetrum brunneum* F.—*Orthetrum nitidinerve* Sel. Por primera vez el ♂ de esta especie, rarísimo, por lo que puedo colegir; la especie misma tampoco es nada abundante donde se presenta.—*Sympetrum Fonscolombei* Sel.—Ésnidos: *Onychogomphus forcipatus* L.—Agriónidos: *Calopteryx splendens* Harris.—*C. hœmorrhoidalis* Van der Lind.—*Lestes viridis* V. d. Lind.—*Platycnemis latipes* Ramb.—*Agrion scitulum* Ramb.—*Ischnura Graellsi* Ram.—Crisópidos: *Chrysopa vulgaris* Schn.—Mirmeleónidos: *Macronemurus appendiculatus* Latr. Abundante.—Nemoptéridos; *Nemoptera bipennis* Ill.

Himenópteros.—*Bassus lætatorius* F.—*Scolia hirta* Schr.

Lepidópteros (1).—*Lycœna Argus* L.—*L. Bellargus* Rott.—*Thecla ilicis* Esp.

La deliciosa comida á la fresca sombra de un denso platanar que cubre la parte Norte de la quinta, la instructiva gira por la

(1) En la determinación de los Lepidópteros diurnos que me ofrecían duda me ha ayudado el P. Cándido Mendes de Azevedo, S. J., de San Fiel (Portugal), á quien envié los dudosos de mis excursiones.

finca realizada por la tarde, nada tienen que referir relativo á mi objeto; pero no puedo dejar de mencionar la visita á las dos sepulturas, probablemente celtas, cavadas horizontalmente en la peña y sin orientación determinada, que se ven junto al actual edificio, y el campo de donde se extrajeron tejas y otros objetos romanos, algunas de las primeras existentes en el museo del Colegio del Salvador de Zaragoza por envío de su generoso donante y dueño.

3. Camarasa

A media tarde y en sendos jumentos salíamos de Tarrasa en dirección á Camarasa, á donde llegamos antes de anochecer, después de haber explorado, casi sin fruto, las inmediaciones del molino harinero propiedad del mismo Sr. Valls, sito á la izquierda del Segre no lejos de la villa.

El día 4 amaneció muy temprano para mí, pues á las tres y media ya me hallaba en el altar celebrando la misa primera por estar ausente el Sr. Vicario y ser domingo.

La visita á Camarasa había de ser forzosamente geológica. Los pliegues que se ven, aguas del Segre arriba, han sido ya estudiados por los sabios geólogos Almera, Bofill, Vidal y Stuart-Menteath: los fósiles allí recogidos han sido enumerados, las cuevas llamadas del Tabaco y otras han sido exploradas por el dicho Sr. Vidal y otros arqueólogos y por el Centro excursionista de Lérida. A mí no me restaba más que contemplar y recoger lo que se ofreciese.

Visitamos, pues, el sitio riquísimo en fósiles del Liásico medio, sobre todo en *Rhynchonella cynocephala* Rich. y *Terebratula subpunctata* Dav., situado á tres kilómetros de la villa, y gracias al auxilio de D. Luis hijo de D. Juan, y de un peón pude reunir buen número de ejemplares. Citaré solamente las especies que no se hallan en los trabajos anteriores del Sr. Vidal (1) y del Sr. Suart-Menteath.

Belemnites paxillosus Schlot.

---

(1) Réunion extraordinaire de la Société Géologique de France à Barcelone. Compte rendu des Excursions dirigées par L. M. Vidal, Ingénieur en Chef de Mines. París. Soc. Géol. de France, 1899. En este trabajo se citan 12 especies fósiles del Liásico medio de los alrededores de Camarasa.

(2) Compte rendu sommaire des séances de la Société Géologique de France. N.° 14, 1899.

Pholadomya Idea Orb.
— *fidicula* Sow.
Rhynchonella tetraedra Sow.
Terebratula Verneuilli Desl.
Pentacrinus basaltiformis Mill.

Además tres ó cuatro especies que no me ha sido posible determinar por lo imperfecto ó fragmentario de los ejemplares.

De regreso cogí algunos insectos y moluscos, pero especies conocidas de muchas partes y que no exigen especial mención.

4. BARCELONA

No sin ser obsequiado en Balaguer por D. José Vila, en cuyo oratorio celebré tempranito la santa misa el día 5, partí en rápido automóvil hacia Tárrega y de allí en tren hacia Barcelona, de donde, saludados los amigos y colegas que pude, salí el día 7 en el vapor «Miramar», fletado expresamente por los Congresistas Marianos de Barcelona, para Palma de Mallorca.

No dejaré sin embargo antes de apuntar mis impresiones al visitar dos museos de muy diversa índole. El uno es el de mineralogía de nuestro consocio D. Jorge Delgado. Admiré en él el número y riqueza de ejemplares, notable para un particular, la pulcritud de su presentación, el cuidado eximio de su dueño. El otro el laboratorio biológico marino que dirige D. Joaquín de Borja y Goyeneche, quien con suma amabilidad y casi diré paciencia mostróme cuanto bueno tiene reunido en su buque, que es mucho: ejemplares diversísimos en frascos, preparaciones microscópicas sin número, todo muy bien conservado, clasificado y rotulado; finalmente acuarios dispuestos y aptos constantemente para el estudio biológico y aun para la diversión de los curiosos visitantes. Quien aquello ve no puede dejar de exclamar: aquí verdaderamente se estudia y aprende. ¡Cuánto puede un hombre dotado de sabiduría superior, de ideales levantados y de constancia inquebrantable!

5. PALMA

Mi estancia de diez días en la mayor de las Baleares fué para mí una serie de impresiones á cual más gratas y que exigirían muchas páginas si hubiese aquí de referirlas. Seleccionaré las más propias de mi asunto y que más puedan interesar á mis lectores.

Las tareas del Congreso (8 12 de Julio) fueron para mí entreveradas con otras científicas y excursiones.

Hospedado en el Seminario junto con otros Padres de Zaragoza, Valencia y Orihuela, debo desde aquí enviar mi expresión de profunda gratitud por las atenciones de que fuimos objeto, á los Sres. Catedráticos y especialmente á su dignísimo Rector D. Miguel Maura. Aquí pasé largos y deliciosos ratos con el Catedrático de Historia Natural, Rdo. D. Emilio Sagristá. En su amplio museo, cuyo rápido aumento promete convertirlo en una especialidad de la isla, tuve ocasión de admirar y envidiar principalmente lo siguiente que constituye, á mi ver, un tesoro baleárico y base de un gran museo isleño.

1.° Parte de la colección entomológica de D. Fernando Moragues, Pbro., lo relativo á Himenópteros y Hemípteros, más rica en especies y ejemplares de lo que podía esperar, y toda la colección malacológica, no muy rica en especies exóticas, pero abundante en las indígenas.

2.° La colección de aves, casi todas de las Baleares, cuyos nombres están exactamente aplicados, impuestos, corregidos ó confirmados por un ornitólogo inglés que pasó una temporada en Palma. Entre estas aves mencionaré la *Loxia curvirostra* L. var. *balearica* Hom., uno de cuyos individuos me cedió D. Emilio junto con otros ejemplares no menos estimables de aquel museo.

3.° Una colección de fósiles de diferentes yacimientos de la isla, principalmente de Muro. Esta colección, obra casi exclusiva del Sr. Sagristá y de sus alumnos, promete los más rápidos progresos, dado el entusiasmo que aquél ha sabido inspirar en ellos.

El museo del Instituto, que visité no con mucho detenimiento, no me produjo impresión tan grata. Creo que lo más y mejor se debe al difunto D. Ignacio Moragues, el entomólogo ó mejor el naturalista balear de más constancia, entusiasmo y conocimientos que ha existido, según creo. Unos cuantos frascos atestados de peces, crustáceos, arácnidos, etc., producto de las cazas y pescas del actual catedrático de Historia Natural D. José Fuset, podrán ser de mucha utilidad pedagógica y científica cuando estén debidamente estudiados, clasificados y rotulados.

En compañía de varios congregantes marianos, alumnos de los colegios de San Ignacio (Sarriá) y Sagrado Corazón (Barcelona), visité el ameno paisaje del castillo de Bellver. Al pié de la colina de-

tuvímonos en la quinta del Sr. Massanet, cuyo magnífico acuario, dispuesto con holgura, gusto y conocimiento técnico, debido á la única iniciativa de un particular, forma el encanto de doctos é indoctos que lo visitan. ¡Lástima que tan provechosas iniciativas no encuentren protección en las altas esferas, esterilizándose así gran parte de los esfuerzos particulares, como también los recursos pecuniarios de los fondos públicos, que van á parar á veces á manos de quien menos los utiliza!

En las inmediaciones del castillo de Bellver realicé provechosas cazas. Hé aquí las de Neurópteros:

Crisópidos. *Chrysopa vulgaris* Schn.—Chr. *flavifrons* Brau., var. *nigropunctata* Ed. Pict.

Coniopterígidos. *Conwentzia psociformis* Curt.—*Semidalis curtisiana* Enderl. Nueva para la fauna ibérica.

Todavía aproveché una tarde para visitar solo el Laboratorio Biológico Marino que funciona bajo la dirección de D. Odón de Buen, ausente generalmente, y de la asidua labor del Sr. Fuset. Avisado éste de antemano, esmeróse en instruirme de cuanto podía interesarme, mostrándome con exquisita amabilidad una por una las piezas de aquel edificio, la biblioteca y revistas que reciben por suscripción, el acuario, más pequeño y menos artístico que el del Sr. Massanet, pero bien provisto de peces, equinodermos, ascidias, etc.; las cinco cámaras dispuestas para otras tantas mesas de estudio actualmente vacías, el despacho del Director, con algunos cuadros, el de Darwin en la presidencia, el laboratorio, la cámara fotográfica, el almacén en los sótanos, etc.

Aún tuve ocasión de ver otros dos museos durante mi permanencia en Palma: el de D. Ignacio Moragues en su casa, pequeño resto de lo que fué, principalmente formado por moluscos, colocados y distribuidos en un mueble, junto con crustáceos, arácnidos y otros animales puestos en una vitrina; y finalmente el de D. Manuel de Lete, incipiente, pero cuyos principios pujantes auguran, si el ímpetu dado no se detiene por cualquiera causa, la formación de un museo que sea honra de un particular y de la isla.

6. SÓLLER

El día 9 acompañé á los jóvenes barceloneses en la excursión cuyo término era Sóller y cuyo trayecto, de una variedad y riqueza natural gratísima, tenía los incomparables jalones de Vall-

demosa y Miramar. La caza, sin embargo, no fué tan rara y abundante como me prometía, debido sin duda á lo poco que en las frondosidades y costa abrupta de Miramar pudimos detenernos.

En Valldemosa descubrí el tisanuro *Lepisma aurea* Duf.; en Miramar cogí algunos líquenes interesantes, y en Sóller hallé más de lo que esperaba, dado que estábamos en plena población.

Entre los Himenópteros citaré las especies *Rhycchium oculatum* F. y *Halictus scabiosæ* Panz.

7. Lluch

Sobremanera simpática fué la excursión colectiva realizada por los congresistas á Nuestra Señora de Lluch el martes 13. Aunque en tartanas subimos de Inca á Lluch, como á trechos nos apeábamos para coger los atajos, pude hacer, si no muy abundante, muy escogida colección, que se aumentó después de la comida en los carrascales de la vecindad del santuario. En uno y otro sitio me ayudaron poderosamente los jóvenes barceloneses que tan eficaces auxilios y agradable compañía me habían prestado en las jornadas á Bellver y Sóller.

El resultado total del día por lo que se refiere á Neurópteros es el siguiente:

Mirmeleónidos. *Myrmeleon nemausiensis* Borkh.

Crisópidos. *Crysopa vulgaris* Schn.—*Chr. tenella* Schn.—*Chr. prasina* Burm. var. *Picteti* Mac Lachl.

Coniopterígidos. *Semidalis aleurodiformis* Steph.—*Sem. curtisiana* Enderl. La segunda vez que se coge en nuestra patria é isla.

8. Artá

De Capdepera debieran llamarse las famosas cuevas conocidas con aquel nombre, pues se encuentran en la jurisdicción municipal de Capdepera.

Mil veces me habían hablado con elogio de ellas y otras tantas había yo mostrado poca curiosidad de visitarlas. Esta vez aproveché la excursión organizada por los congresistas del día 14 miércoles.

Salimos por la mañana á las seis en el vapor «Balear» de la Compañía Isleña Marítima fletado expresamente para nosotros. Unos 300 excursionistas seríamos, una cuarta parte tal vez del ele-

mento femenino. Era que muchas señoras y señoritas de Palma aprovecharon gustosas la ocasión que se les ofrecía para ver y admirar la maravilla de su isla. Y debió de costarles cara su curiosidad. Porque las más de ellas, algunas que nunca se habían embarcado al retorno de las cuevas se marearon malamente (y también no pocos varones), con tales ansias y bascas, que pedían angustiadas los santos óleos. No pasó de ahí el mal, por supuesto, y saltamos todos alegremente en tierra cuando ya habían sonado las diez de la noche en Palma.

Pero ¿ni una palabra de las cuevas? Ni soy turista ni colorista, por lo que no acertaría á hacer una descripción semejante á las que ya se han publicado. En elogio de ellas solo diré lo que nos sucedió.

Los que primero desembarcaron entraron los primeros, con doce guías que los iluminaban y explicaban lo que veían. Los del segundo turno tuvimos que aguardarnos de pie junto á la verja de entrada una hora larga que se nos hizo un siglo. Mi amigo el señor Torras y Farell, pintor y fotógrafo de gusto, cansado de aguardar y satisfecho ya con lo que á la entrada se descubría, díjome al fin:

—Yo ya me volvería, tengo bastante con haber visto la entrada á la manera de una catedral; lo demás lo regalo á cualquiera.

—Lo mismo haría yo de buena gana, le respondí; cuevas he visto en asaz número, algunas muy grandes y muy hermosas. Pero francamente, puesto aquí, sería un crimen retroceder y no poder emitir el juicio por ciencia propia.

Entramos al fin cuando nos tocó el turno. Procuré colocarme en el primer grupo, con el guía primero que parecía el más perito. Apenas habríamos dado un centenar de pasos cuando, como enajenado á la vista de los no esperados y encantadores espectáculos que se nos presentaban, retrocedo en busca de mi amigo para preguntarle:

—Dígame V., Sr. Torras, ¿retrocedería V. ahora? ¿le parece si vale el trabajo de habernos aguardado?

Atajóme él, pues al divisarme exclamó al punto:

—Padre, ¡esto es magnífico, sublime, incomparable!

—¡Ah! ¿ve V.? ¿Esperaba V. esto?

—¡Oh, no! nunca me lo habría imaginado.

—Yo tampoco. Esto es muy superior á lo que yo había pensado, es mejor que cuanto me habían dicho, no tiene comparación con lo que yo conocía y había visitado.

De nuestra admiración participaban todos Tanto que al llegar á la *sala de las banderas*, con una cúpula de unos 50 metros de elevación iluminada con luz de bengala desde un montículo, el efecto fantástico hizo prorrumpir en raudales de aplausos espontáneos, entre los cuales se oyó una potente voz por todos contestada, que decía:

—¡Alabado sea Dios autor de tantas maravillas!

Al salir pude coger algunos insectos ya mencionados antes ó de escasa importancia, y del barranquillo próximo hice acopio de una caliza espática que exfoliada repartí en cristalitos entre los curiosos del navío, entre ellos un estudiante de Ciencias, con quien dialogamos una lección de Cristalografía en excursión marina.

9. Pollensa

No menos gratas impresiones me había de llevar en Pollensa, donde me esperaba el H. Juan Jordá, mi fiel corresponsal de mucho tiempo. Excusado es decir con qué afecto fuí recibido y con qué caridad hospedado por aquellos religiosos en el Colegio de San Alfonso María de Ligorio y cuán breves se nos hicieron las entrevistas con el H. Jordá, tanto tiempo deseadas.

La tarde misma de la llegada, que era jueves 15, la dedicamos á explorar los bosquecillos que se extienden por el barranco de Ternellas, á la parte Norte de la población. La caza, por lo que á mí toca, fué muy agradable.

El día 16 fué de completo campo, de cacería entomológica. Dirigímonos de mañana, llevando fiambre para la comida, á la albuferita y bahía de Pollensa.

Increíble es el número de crustáceos pequeños que vi en la fuente salobreña y arroyo de la albuferita, y de peces de todos tamaños por aquellos brazos y acequias de la albuferita. Una vez se me ocurrió echar un mangazo con la manga de cazar insectos en un charco, y de un golpe saqué siete peces de cosa de un decímetro de longitud, los cuales mirados y contados devolví al líquido en sitio más espacioso.

Era de ver la admiración de aquella sencilla gente al mirar nuestras ocupaciones é instrumentos. En la casa que nos dió agua para la comida mostramos á la buena campesina, mujer ya entra-

da en años, lo que llevábamos cazado. ¡Qué sorpresa la de aquella mujer, qué preguntas, qué exclamaciones!

El H. Jordá le explicaba el fin de nuestra cacería.

—¡Estimada mía!—exclamaba la campesina juntando las manos y torciendo el cuello.

Añadía que aquellos insectos se ponían así clavados con alfileres en unos cuadros.

—¡Estimada mía! —repetía con crecida admiración y los mismos gestos.

Explicaba que algunos de aquellos insectos eran muy raros, que se habían de enviar á Francia y á otras naciones donde los estimarían en mucho en los museos.

—¡Estimada mía!—sólo contestaba la vieja mirando y escuchando asombrada.

Y á todo: ¡Estimada mía! con *sostenido* ó *crescendo*.

Hízome gracia la frase, pero mayor me la hizo la anécdota que acto continuo me refirió el H. Jordá haberle sucedido con un labriego en Capdepera, y que traslado aquí para solaz de mis lectores.

Iba él recogiendo Ortópteros para enviármelos. Un hombre de aquellos campos preguntóle que para qué los buscaba y quería.

—Los busco para estudiarlos,—le contestó.

—¡Ah, ya! V. hará tinta con ellos. Es de advertir que el labriego sabía que el H. Jordá tenía escuela de niños en el Colegio de Capdepera.

—No, sino que los recojo para ver las diferencias de unos y otros, porque hay varias especies.

—¿Y con ellos después hará V. tinta?

—Mire V., los colocamos en unas cajas y sirven para instrucción y enseñanza de los niños.

—Bien, ya hará V. tinta con ellos.

Y con la tinta se quedó y no hubo quien lo sacase de sus trece.

Parte de lo recogido aquellos días pondré aquí junto. Otros ejemplares envié á diferentes especialistas, y otros, como moluscos, los omito por muy conocidos. Los Ortópteros los incluí en mi Catálogo de los de la isla. (Bol. Soc. Arag. Ciencias Nat. Diciembre 1909).

Neurópteros.—Libelúlidos. *Sympetrum striolatum* Charp.—*Symp. Fonscolombei* Sel.—*Crocothemis erythræa* Brull.—*Orthetrum cœrulescens* F.

Agriónidos: *Calopteryx hæmorrhoidalis* Van der Lind.—*Sympecma fusca* V. d. L.—*Ischnura elegans* Charp.—*Platycnemis latipes* Rb.

Efeméridos: *Cloeon dipterum* L

Mirmeleónidos: *Myrmeleom distinguendus* Ramb. — *Creagris plumbeus* Oliv.—*Macronemurus appendiculatus* Latr. Abundantísimo.

Crisópidos: *Chrysopa vulgaris* Schn.—*Chr. lineolata* Mac Lachl. *Chr. prasina* Burm. var. *adspersa* Wesm.

Coniopterígidos: *Conwentzia prociformis* Curt.—*Coniopteryx tineiformis* Curt.—*Semidalis aleurodiformis* Steph.—*Sem. curtisiana* Endesl. Son todas las especies de esta familia que se han hallado hasta ahora de la fauna ibérica.

Leptocéridos: *Leptocerus Braueri* Ed. Pict. Abundante en la acequia de Ternellas.

Coleópteros.—*Cicindela flexuosa* F.—*Cicindela lunulata* F., con las formas *Fabricii* Beuth. y *conjunctæpustulata* Beuth.—*Exochomus auritus* Scrib.—*Scarites gigas* L.

Himenópteros.—*Chrysis micans* Rossi (1).—*Holopygac hlorridea* Dahlb.—*Stilbum splendidum* F. var. *sicula* Tourn.—*Myzine 6-fasciata* Rossi.—*Peloporus spirifer* L.—*Halictus scabiosæ* Panz.

Lepidópteros.—*Cœnonympha Pamphilus* L.—*Chrysophanus Phlæas.*—*Lycæna Icarus* Rott.

10. Montserrat

No he tenido viaje por mar tan tranquilo y delicioso, ni lo habían visto algunos de mis compañeros, como el que gozamos la noche del 17 al 18 al regresar de Palma á Barcelona en el buque «Bellver», aquel que se hizo tan tristemente célebre en la peregrinación española obrera á Roma por los años 1891.

Día 19.—Llegado en el tren de cremallera á las 11, por la tarde con el P. Marcet organizamos la excursión por la *escala dreta*, por debajo del caball Bernat y regreso por Santa Cecilia. La caza no fué más que mediana.

Día 20.—La excursión fué de todo el día, saliendo por Santa Cecilia y camino de la *Roca Foradada*, á la cual subimos por la parte posterior. Aunque en esta subida la vegetación de las orillas

(1) Los Crisididos de mi excursión han sido determinados por D. Roberto du Buysson, del Museo de Paris.

del camino es frondosísima, suministró menos material de lo que esperábamos, y más pobre aún fué la del descenso á ca 'n Massana, de donde regresamos en automóvil.

Día 21.—Excursión del día entero subiendo á San Jerónimo.

En el último repecho pudimos recoger algunos ejemplares del Neuróptero *Ascalaphus Cunii* en el mismo sitio donde pocos días antes el Sr. Codina había cogido doce. La bajada por la canal de Santa Cecilia fué lo más rico en caza que he visto en Montserrat, sobre todo en Sócidos y Coniopterígidos, tanto que me quedé con vivos deseos de repetirla en otra ocasión que se me presentase. Desde Santa Cecilia fuimos un trecho en el automóvil público y lo restante á pie, cazando hasta el monasterio, ó mejor hasta la Cueva de la Virgen, á donde fuimos á despedirnos del Rdmo. P. Abad que en ella se encontraba.

Pondré juntas las cazas verificadas aquellos días, pertenecientes á la región del santuario y Santa Cecilia hasta la cumbre. Mas dejando á otros el estudio de lo demás, enumeraré solamente los Neurópteros.

Ascaláfidos.—*Ascalaphus Cunii* Sel.

Mirmeleónidos.—*Macronemurus appendiculatus* Latr.

Crisópidos.—*Chrysopa vulgaris* Schn., tipo y var. *æquata* Nav.—*Chr. flavifrons* Brau. var. *laletana* Nav. (Véase Deutsch. Ent. Zeitschr. 1909, p. 793), y var. *nigropunctata* Ed. Pict.—*Chr. Mariana* Nav. var. *chlorocephala* Nav.—*Chr. prasina* Burm. tipo y var. *adspersa* Wesm. y var. *striata* Nav.

Diláridos.—*Lidar meridionalis* Hag.

Rafídidos.—*Raphidia bœtica* Ramb. La incluyo aquí, aunque la cogió el Sr. Codina el 1.º de Julio.

Coniopterígidos. — *Conwentzia prociformis* Curt.—*Coniopteryx tineiformis* Curt.—*Semidalis aleurodiformis* Steph. Nueva para Cataluña.—*Deasia*, Nav. et Marcet gen. nov. *parthenia* Nav. et Marcet sp. nov. (Véase *Revista Montserratina*, Abril 1910).

Sócidos.—*Stenopsocus immaculatus* Steph. Abundante. Nuevo para Cataluña.—*Graphopsocus cruciatus* L.—*Trichopsocus hirtellus* Mac Lachl. Nuevo para Cataluña.—*Elipsocus Balmesi* Nav., sp. nov. (Véase *Revista Montserratina*, Marzo 1910).

Panórpidos.—*Panorpa meridionalis* Ramb.

11. Miracle

El día 22, jueves, salimos el P. Marcet y yo en el primer tren de Montserrat para proseguir juntos nuestra principal excursión en el Miracle (Lérida) y más arriba. No fué pequeño nuestro gozo en la estación de Manresa al ver que nos esperaba el Sr. Codina, á quien el P. Marcet había invitado, para incorporársenos.

En automóvil llegamos hasta la partida denominada La Flahuta, donde comimos frugalmente á cosa de las dos de la tarde, y de allí nos dirigimos á pie al Miracle, distante unas dos horas, trayecto que en cuatro recorrimos.

A los pocos lances nos puso en alarma la presencia de un neuróptero interesante y rarísimo en las colecciones, el Ascaláfido *Bubopsis agrioides* Ramb., que pudo capturar el Sr. Codina, cediéndomelo al instante. Proseguimos las cazas, que no fueron malas para el último, por usar el sistema del paraguas, que me prestó á la vez señalados servicios, especialmente en *Coniopterígidos* y *Sócidos*.

Puestos en el Miracle organizamos lo restante de la excursión, que no teníamos bien determinada.

No fueron escasas ni de poco interés para el Sr. Codina y para mí las cazas verificadas en los alrededores del Miracle (alt. unos 800 metros), donde permanecimos los dias 23, 24 y 25. Porque para el P. Marcet, que tenía bien explorada y conocida la flora de los contornos, fué nula ó poco menos.

Desde entonces trabajamos en compañía el Sr. Codina y yo, ayudándonos mutuamente en descubrir y coger los insectos que él en su parasol recogía de los árboles y arbustos que sacudíamos. El resultado de la caza mancomunada nos lo repartíamos, reservando él para sí los Coleópteros y cediéndome los más de los restantes insectos y los moluscos que cayesen á nuestros golpes.

Salíamos á las siete de la mañana para regresar á las once, y por la tarde el paseo era de tres á siete. De suerte que nuestro trabajo *en el campo* era el jornal legal de ocho horas, decíamos, prescindiendo de lo que en casa trabajábamos en arreglar cazas y preparar la excursión. Este tenor procuramos guardar todos los días no sólo aquí, sino también en adelante.

El último día 25, por ser fiesta, redujimos á lo mínimo nuestras tareas. Por la mañana visitamos el dolmen (fig. 2.ª) que corona

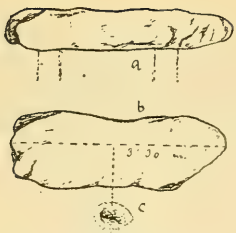

Fig. 2.ª
Dolmen del Miracle.—a. De perfil.— b. Visto por encima.—c Hoyo, actualmente en la parte inferior.

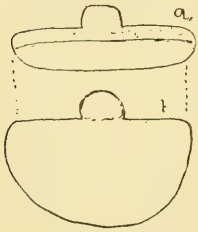

Fig. 3.ª
Pileta y pilón.—a. En proyección vertical —b. En proyección horizontal.

una de las colinas vecinas, restaurado en cuanto á sus soportes y cuyo croquis exhibo. Por la tarde dirigimos el rumbo á un sitio donde se ven varias sepulturas cavadas en la piedra y con los pies hacia oriente; una enorme losa en forma de escudo las cubría. Otras, al pie de las mismas, estaban formadas de losas y deben de ser mucho más recientes. No menos interesante es una especie de tribuna ó asiento que se ve en un lado de la misma roca á una altura de unos cinco metros sobre el campo y que por la forma, hecha exprofeso, con un tope ó pilón en medio, de lo mismo, bien pudiera ser el ara donde se inmolasen las víctimas á la vista de la muchedumbre abajo congregada, y el pilón pudiera ser el pedestal de algun ídolo ó símbolo del ídolo mismo (fig. 3.ª) Dejo á los inteligentes el más minucioso estudio de aquellos restos, así como de los vestigios de una antigua población que no lejos de allí mismo se descubría.

A mí me incumbe solamente apuntar aquí la lista de lo cazado aquellos días y ya determinado, comenzando por los Neurópteros y dejando los Coleópteros al cuidado de mi compañero.

Neurópteros.—Libelúlidos: *Libellula depressa* L.— *Orthetrum brunneum* F.—*Sympetrum strolatum* Charp.

Esnidos: *Æschna cyanea* Müll.—*Onychogomphus forcipatus* L.

Agriónidos: *Sympecma fusca* V. d. L.—*Platycnemis latipes* Ramb.—*Cercion Lindeni* Sel.—*Ischnura Graellsi* Rb.

Efeméridos: *Habrophlebia fusca* Curt.—*Cloeon dipterum* L.

Pérlidos : *Perla marginata* Panz.—*Nemura variegata* Oliv.—*Leuctra cylindrica* De Geer. Nueva para Cataluña.

Ascaláfidos: *Ascalaphus Cunii* Sel. (P. Marcet).—4) *Bubopsis agrioides* Ramb.

(1) Incluiré aquí alguna que otra especie interesante cogida con anterioridad por el P. Marcet.

Mirmeleónidos: *Myrmeleon nemausiensis* Bortkh. — *Creagris plumbeus* Oliv. —*Macronemurus appendiculatus* Latr. A cada paso.

Diláridos: *Lidar meridionalis* Hag.

Crisópidos: *Chrysopa vulgaris* Schn.—*Chr. flavifrons* Brau. el tipo y la var. *laletana* Nav., nov. *Chr. mariana* Nav. el tipo y la var. *chlorocephala*. Nav.—*Chr. prasina* Burm., el tipo y las variedades *adspersa* Wesm. y *stirata* Nav.

Coniopterígidos: *Coniopteryx tineiformis Curt.* y

Aleuropteryx Codinai sp. nov.

Similis *Loewi* Klap.

Nigro-picea, alis infumatis.

Caput piceum, nitens, fronte elongata, pilis raris albidis; palpis validis, fuscis, longis, ultimo articulo longo, conico; antennis 25 articulis, primo articulo grandi, apice inflato, fusco, sequentibus stramineis, ultimis fuscis, 2.° simili 1.°, sed minore, ultimo elongato, cylindrico-conico.

Abdomen piceum.

Pedes fusci, pilosi, tibiis tarsisque pallidioribus, 1.ª tarsorum articulo longo, reliquis longitudine subæquali.

Alæ (fig. 4.ª) reticulatione fusca, valida, membrana leviter infumata, squamulis ut in reliquo corpore albidis.

Ala anterior subcosta et radio crassis venula subcostali prope apicem a venula inter radium ejusque sectorem distante, sectore radii subrecto, duabus venulis cum procubito conjuncto: 1.ª basilari obliqua, retrorsum inclinata; 2.ª fere perpendiculari cum venula radiali fere continuata et intra cellulam apicalem terminata; procubito flexuoso, venula 2.ª perpendiculari vel angulo valde obtuso cum venula sectoris radii continuata, sectore initio divergente, ad medium valde curvato, mox subrecto; axillari subrecta.

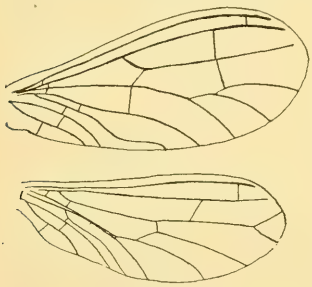

Fig. 4.ª
Aleuropteryx Codinai Nav.
Alas de la derecha

Ala posterior venula subcostali manifesta ante apicem subcostæ et radii; cellula apicali prima brevi, secunda angusta, tertia lata; venula radiali obliqua magis ad venulam inter sectorem et 2.am cellulam quam ad 1.am cellulam obliqua, extrorsum inclinata.

Long.	corp.	2	mm.
—	alæ anter.	3	»

Patria. Miracle, en las inmediaciones del santuario.

He llamado *Codinai* á esta especie, en obsequio á mi amigo y compañero Sr. Codina, á quien la debo con otras muchas.

Parécese mucho á la *A. Loewi* Klap. La presencia de la venilla subcostal en el ala posterior, la disposición de las venillas en la anterior, la forma del segundo artejo de las antenas, etc., la diferencian sensiblemente.

El género es además nuevo para la fauna ibérica.

Sócidos: *Psocus sexpunctatus* L. Hasta ahora sólo se había encontrado en Montserrat, en nuestra fauna.—*Psocus longicornis* F. Abundante en las encinas. No citado todavía de la fauna ibérica.—*Psocus nebulosus* Steph. Con el anterior, no escaso.—*Amphigerontia variegata* F. *Amphigerontia bifasciata* F,—*Graphopsocus cruciatus* S.—*Mesopsocus unipunctatus* Müll. Nuevo para Cataluña. *Cœcilius flavidus* Steph. Abundantísimo.

Panórpidos: *Panorpa meridionalis* Ramb.—*Bittacus italicu*- Müll.

Ortópteros.—Forficúlidos: *Forficula auricularia* L.—*Borellia mœsta* Gené.—*Borellia annulipes* Luc. (P. Marcet).

Blátidos: *Aphlebia subaptera* Ramb.—*Ectobia Panzeri* Steph.—*Ectobia livida* Fabr.

Fásmidos: *Phthoa hispanica* Bol. con su parásito *Thixion halidayanum.*

Mántidos: *Ameles abjecta* Cyr.

Locústidos: *Stenobothrus binotatus* Charp.—*Sten. Fischeri* Evers. *Stauroderus binotatus* Charp.—*St. vagans* Fieb.—*Tettix depressus* Bris (P. Marcet).

Fasgonúridos: *Steropleurus catalaunicus* Bol.—*Barbitistes Fischeri* Jers. Citado por primera vez de Cataluña. Lo había hallado antes en el Montseny, aunque por inversión de nombres se citó con el de *Jersini.*

Aquétidos. *Petaloptila aliena* Brunn. (P. Marcet).

Hemípteros.—De los Homópteros son dignos de citarse dos: *Ledra aurita* L. y *Lixius nervosus* S.

Lepidópteros.—*Acidalia marginepuntata* Gœze era frecuente con otras poco interesantes.

12. Solsona y Olíus

Con una burra que llevase nuestra impedimenta y su correspondiente mozo que la guiase y cuidase salimos el 26 llenos de esperanzas hacia la montaña, las cuales por mi parte estuvieron lejos de quedar defraudadas. A poco de andar cogí por primera y única vez la antigua *Chrysopa guadarramensis* Ed. Pict., que ya debe colocarse en el género *Chrysocerca* Van der Wecle (Mecoptera and Planipennia of Insulinde. Notes from the Leyden Museum, Jan. 1909, pág. 56), el P. Marcet cogió en el mismo camino el *Lidar meridionalis* Hag.

La breve estancia en Solsona proporcionónos muy buenos ratos debidos á la amabilidad del R. P. Pedro Claramunt, C. M. F., profesor de Historia Natural en el Seminario. Allá nos llevó, mostrónos el museo que va formando con abundantes y ricos elementos, sobre todo de mineralogía y paleontología. Horas hubiéramos allí pasado á no arrancarnos el tiempo que volaba y era menester visitar también el museo de sal procedente de Cardona y establecido en el palacio episcopal. Es una curiosidad única en su género, debida á la labor pacientísima del presbítero D. Juan Riba. La colección ó sea el museo completo puesto á la venta lo adquirió el Sr. Obispo Riu para su diócesis. Allí se ven los armarios y aparadores muy bien dispuestos, toda clase de objetos fabricados exclusivamente con la sal de las minas de Cardona. Utilizaba el autor los diferentes colores que el mineral presentaba, para labrar, ya un objeto, ya otro. Es el encanto de los visitantes la vista de platos, verbigracia, con huevos, chorizos, cubiertos, cuchillos, queso, toda suerte de postres, amén de suntuosos edificios, columnas, pirámides, monumentos, etc., etc., todo obra exclusiva del cloruro sódico.

Despues de ser tratados con mucho cariño por los Padres del Corazón de María, emprendimos de nuevo la marcha y caza con ánimo de pernoctar en Olíus, pueblecillo distante poco más de una hora, á donde llegamos á las cinco y media.

Por las orillas del rio Cardoner proseguimos nuestra caza hasta el anochecer. Retirados á casa de D. José Reig propietario de la eléctrica que ilumina á Solsona, recibimos de él y de su piadosa familia un hospedaje espléndido, cuyo recuerdo no se borrará jamás de nuestra memoria. Ni dejaré de mencionar lo obsequiosa que se mostró con nosotros la señora Maestra, invitándonos á que visi-

tásemos su escuela y rogando á su padre que nos acompañase en busca de hospedaje.

Lo principal que en Olíus y sus contornos recogimos el día 26 es lo siguiente:

Ortópteros.—*Ameles abjecta*, Cyr. *Phthoa hispanica* Bol.

Neurópteros. — *Calopteryx splendens* Harris. — *Platycnemis latipes* Ram.—*Cercion Lindeni* Sel.—*Macronemurus appendiculatus* Latr.—*Cœcilius flavidus* Steph.—*Pterodela pedicularia* L.—*Graphopsocus cruciatus* L.—*Coniopteryx tineiformis* Curt.—*Perla marginata* Panz.

Himenópteros.—*Chalcis flavipes* F.

Lepidópteros —*Papilio Podalirius* L. var. *Feisthameli* Dup. —*Melitœa Didyma* O. — *Lycœna Dorus* Hb.—*Charcharodus lavaterae* Esp.

El 27 á las siete ya estábamos en marcha remontando el río, el P. Marcet con la impedimenta por el camino ordinario á la derecha del rio, y nosotros por la izquierda del mismo ó sea por los bosques de la derecha, aguas arriba. Mucho anduvimos aquella mañana, mucho sol y calor tuvimos, mas la caza no correspondió á nuestros desvelos. Excepto el neuróptero *Ascalaphus Cunii* Sel. y algunas otras especies de más ó menos valor, lo demás fueron vulgaridades, y aun escasas.

La comida en el molino llamado Caball, si no fué suculenta, al menos no dejó de ser poética por las circunstancias que la rodeaban. El barómetro marcaba 720 metros y el termómetro 26° á la sombra.

A las tres de la tarde proseguimos nuestra marcha, pues San Lorenzo dels Morunys, á donde pretendíamos llegar, aún distaba algunas horas. En la cual apenas hubo cosa que atrajese nuestra atención sino la entrada del barranco de Vilamala por donde emprendimos la cuesta de Torroella, casa de labriegos situada en una altura En aquel barranco á todos contentó el aspecto subalpino que la vegetación presentaba, con abundancia de boj, avellanos, etc., é insectos nada vulgares que citaré por separado más adelante. Los demás de aquella excursión los juntaré á los de San Lorenzo, que había de ser el centro de nuestras operaciones.

Por fin después de subir la agria cuesta llegamos á Torroella á las seis de la tarde. Restábannos todavía dos horas, según nos de-

cían, hasta San Lorenzo, y de ahí las vacilaciones entre los expedicionarios. Resultado de ellas fué el quedarse el Sr. Codina en Torroella con el mozo Gregorio y la burra fatigada de aquellas ascensiones con la carga que por dos veces rodó por el suelo, y nosotros dos, con resolución de no detenernos por caza alguna, emprendimos la marcha al pueblo. En él entrábamos con luz sobrada al cabo de hora y media, que no dista más, á las siete y media de la tarde.

13. San Lorenzo dels Morunys

Las orillas del río Cardoner fueron riquísimo venero de buena caza la mañana y tarde de los días 28 y 29. Apenas habíamos salido al campo el P. Marcet y yo, cuando llegó el Sr. Codina á las ocho de la mañana, dirigiéndose al punto al río en nuestra busca, pero por otro sitio, con que no logró encontrarnos. Allí nos sorprendió la vista de algunos Ortópteros raros: *Psophus stridulus* L. bastante abundante, más aún la *Ephippigerida Cunii* Bol var. *jugicola* Bol. y abundantísimo el *Paracaloptenus Brunneri* Bol.

El día 29, dejando la impedimenta en San Lorenzo, en la fonda de Pintó (a) *Tecu*, remontamos la corriente hasta las fuentes mismas del río. Para mí era este el término fijado á mi excursión, pues deseaba el día siguiente 30, regresar á Manresa, y de allí el 1 ó 2 de Agosto á Zaragoza. Para mí fué el día más abundante en escogida caza de toda la excursión. Por el camino cogí cuantas *Ephippigerida jugicola* me apetecieron; al pie del pueblo de Coma, al sacudir los árboles, llovían literalmente los Pérlidos, especialmente *Chloroperla* ó *Isoperla*, en el parasol del Sr. Codina; no escaseaban los Efeméridos y Sócidos; los Conipterígidos se presentaban de vez en cuando.

Estando de sobremesa en casa de la señora Maestra, que nos sirvió una comida digna de una capital, entablóse discusión sobre lo restante de nuestro itinerario. El P. Marcet deseoso de llegarse hasta Saldes, distante 5 horas, donde pensaba encontrar mejor cacería que hasta entonces, halló un guía fiel é ilustrado en el señor Maestro del pueblo, siguiéndolos Gregorio sin temer el cansancio. Nosotros dos todavía hicimos codiciadas cazas en las fuentes del Cardoner y más arriba, y no despreciables en San Lorenzo.

Hé aquí, pues, una muestra de lo encontrado en San Lorenzo y sus inmediaciones Pedra, Coma por el Norte, Grao de San Lorenzo

y Torroella por el Mediodía. Añadiré los cogidos por el P. Marcet en Saldes.

Neurópteros.—Efeméridos: *Ephemerella ignita* Poda.—*Rhithrogena aurantiaca* Burm.—*Baetis pumilus* Burm. Las tres especies nuevas para Cataluña.—*Ecdyurus fluminum* Pict.—*Ecdyurus venosus* F.

Pérlidos: *Perla marginata* Panz.—*Isoperla grammatica* Scop.—*Chloroperla torrentium* Pict.—*Nemura lacustris* Ed. Pict. Coma, Saldes.—*Nemura lateralis* Pict. Nueva para Cataluña.—*Leuctra Braueri* Kpn.—*Leuctra cingulata* Kpn. Ambas nuevas para Cataluña.

Crisópidos: *Chrysopa vulgaris* Schn.—*Chr. inornata* Nav.—*Chr. marginalis* Nav. Nueva para Cataluña.—*Chr. flavifrons* Brau. var. *nigropunctata* Ed. Pict. También en Saldes.—*Chr. mariana* Nav. var. *chlorocephala* Nav.—*Chr. 7 punctata* Wesm. Saldes.—*Chr. prasina* Burm. las variedades *adspersa* Wesm., *Picteti* Mac Lachl. y *striata* Nav.

Coniopterígidos: *Conwentzia psociformis* Curt. Coma y Saldes.—*Conwentzia pineticola* Euderl. Nueva para la península ibérica.—*Coniopteryx tineiformis* Curt.—*Semidalis curtisiana* Enderl. Nueva para la península.—*Aleuropteryx Codinai* Nav. San Lorenzo y Saldes.

Sócidos: *Psocus bipunctatus* L.—*Procus sexpunctatus* L.—*Psocus nebulosus* Steph.—*Amphigerontia bifasciata* F.—*Graphopsocus cruciatus* S.—*Caecilius flavidus* Steph.—*Peripsocus alboguttatus* Dalm. San Lorenzo. Nuevo para la fauna ibérica.

Panórpidos: *Bittacus italicus* Müll.—*Panorpa meridionalis* Ramb.

Limnofílidos: *Stasiasmus rectus* Mac Lachlan. No citado aún de más acá de los Pirineos.

Odontocéridos: *Odontocerum albicorne* Scop. Saldes.

Sericostómidos: *Sericostoma Selysi* Ed. Pict. Saldes.

Ortópteros.—Locústidos: *Psophus stridulus* S.—*Paracaloptenus Brunneri* Bol.—*Arcyptera fusca* Pall.—*Arcyptera flavicosta* Fisch. Nueva para Cataluña.—*Stenobothrus grammicus* Caz.—*Œdipoda fuscocincta* Luc. var. *iberica* Bol.

Fasgonúridos: *Ephppgerida Cunii* Bol. var. *jugicola* Bol.—*Barbitistes virgineus* Nav. Nuevo para Cataluña.

Aquétidos: *Nemobius silvestris* F.

Himenópteros.—*Perineura viridis* L.—*Pompilus viaticus* L.

Lepidópteros. — *Euchloe cardamines* L. — *Melitaea Phœbe* Knoch. —*Melitaea Didyma* O.—*Argynnis Aglaia* L.—*Argynnis Adippe* L.—*Melanargia Lachesis* Hb.—*Lycaena Damon* Schiff.

Hemípteros.—*Eurygaster hottentota* F.—*Lygaeus equestris* L. *L. militaris* F.—*Stenocephalus agilis* Scop.—*Aphrophora corticea* F.—*Aphrophora salicis* De Geer.—*Cixius nervosus* L.

14. Vilamala

Noticias nada tranquilizadoras que recibió el Sr. Pintó de la parte de Manresa y Barcelona, me aconsejaron diferir un día el regreso. Así es que el Sr. Codina y yo aprovechamos el día 30 para visitar el encantador barranco de Vilamala, lo que mejor nos había parecido de nuestra excursión á la subida. Contra nuestras esperanzas aquella excursión más fué de turista que de excursionista.

Hasta el collado ó puerto llamado el grao de San Lorenzo, donde mi barómetro señalaba 1185 metros de altura y el termómetro 19° C., nada cazamos. Poco más allá, antes de llegar á la capilla de San Lorenzo, saliónos al encuentro el *Ascalaphus longicornis* L. var. *Bolivari* Van der Weele, cogido por el Sr. Codina.

En Torroella, tomando por guía un muchacho de la casa, comenzamos el descenso, que había de costarnos una hora, por un camino que ni de cabras puede llamarse. Por muy malos pasos he andado durante mi vida, pero dudo que por tan malos como aquella mañana en el descenso á Vilamala. El niño iba delante mostrando el sendero ó lo que fuese, pues con frecuencia habíamos de pasar por el lomo de una roca pelada é inclinada, cuyo fin por la parte inferior no se descubría, pues se aplomaba sobre el barranco por la altura de 40 á 80 metros. No hay que decir lo que hubiera ocurrido, si hubiésemos resbalado y rodado hacia el abismo. El señor Codina, que nunca se había visto en semejantes lances y calzaba botas, andaba receloso y se dolía de que el guía nos llevase por aquellos despeñaderos. Yo, por andar con alpargatas y acaso también por más acostumbrado, clavaba el pie en cualquier sitio con toda confianza. Eranos divertidísima (si cabe la expresión) la marcha. Oíanse frases como las siguientes:

—Dime, niño, exclamaba el Sr. Codina, ¿y hay mucho pedazo como esto?

—Ya lo peor está pasado.

—Sí, lo peor es esto, reponía yo; pero lo más malo vendrá después.

Efectivamente, á poco se presentaba otro paso, que en lo malo nada tenía que envidiar á los primeros.

—Pero ¿no decías que ya no quedaba más?

—Sólo queda un paso un poco malo.

Y venía uno y venían dos y otros se divisaban.

—¿Decías que uno solo?

—Ya no quedan muchos, respondió el sencillo niño viéndose atajado.

—Eso es, no quedan muchos, añadía yo; media docena no más, ó una docena á lo sumo.

—Ya no hemos de pasar sino una *codinota* mala, dijo una vez.

Codina en catalán vale tanto como peña ó roca en castellano. Y jugando con la palabreja, el Sr. Codina y yo repetíamos:

—¡Oh, sí! hay en el mundo muchas *codinas* malas, muy malas.

Para amenizar nuestro camino, el pequeño guía nos intercalaba frases como las siguientes, dichas con el mayor candor:

—Aquí se nos despeñó una cabra y se mató. Allí recogimos una oveja muerta que se cayó de lo alto.

Por fin llegamos al fondo, es decir, á nuestra tierra de promisión.

Y aquí de nuestras decepciones. El sol de medio día y del 30 de Julio caía como aplomado en aquella garganta de fondo pedregoso. Ni una gota de agua, apenas un insecto; algún *Parnassius* ó *Vanessa* de precio pasaban volando como una exhalación, burlándose de la ligereza de nuestras mangas. Subimos un poco más en busca de una fuente, la de la Cueva de los Cuchareros, así llamada por ser el abrigo nocturno de algunos pobres, que en otros tiempos se han ganado la vida fabricando cucharas y tenedores de los vecinos bojes. Aquello no era fuente ni nada.

—Chupando se podrá beber, decía el niño.

(Acabará)

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlleti, deixant integra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

IMP. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5-8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprenta** Nova de S. Francisco, 17.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siêge de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a.—Barcelona (Espagne)

Cambis que té l' Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá),
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—(Barcelona)
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa)
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—Paris.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia)
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino.—Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador (Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates—Berlin (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.--Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia»—Florencia (Italia)
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao-Paulo.—Sao Paulo (Brasil).
Societá di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique —Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomoogique-du-Musee d'Histoire Naturelle.—Berna, (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Belgica).
Societé Portugaise des Sciences Naturelles. - Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 7.è—Núm. 5 Maig 1910

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessió del 4 de Maig de 1910 (Sessió ordinaria)
Sessió del 31 de Maig de 1910 (Sessió necrológica á la memoria de Mossen N. Font y Sagué (A. C. S.)
TREBALLS LLEGITS EN LA SESSIÓ NECROLÓGICA:
Discurs del Sr. President D. Salvador Maluquer y Nicolau.
Memoria del Sr. Vis-secretari D. Robert Ferré y Gomis.
Lo rusch órfant, per el Sr. Secretari D. Frederich Wynn y Ellis.
COMUNICACIONS:
Font y Sagué, Pbre.; Mossen Norbert.—Troballa geológica (primer treball publicat per l' autor en nostre BUTLLETÍ).
Id. íd. íd.—La *Disodila* de Castellar del Riu (treball inedit, ultim del autor).
Llista dels treballs publicats en nostre BUTLLETÍ deguts á Mossén Norbert Font y Sagué.
MISCELANIA:
La Esclava (fragment del llibre *Qüadros del Sahara*).
Tomás; Llorens. – Minerals de Catalunya. Páginas 25 á 32 *(paginació especial)*.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA BARCELONA, MAIG 1910 ANY VII.—NÚM. 5

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DEL 4 DE MAIG DE 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer y Nicolau

El senyor President obre la sessió á les 21'45 ab assistencia dels socis senyors Ferrer y Vert, Maluquer (J.), Ferrer y Dalmau (M.), Duch, Bofill, Sagarra, Ferré y Gomis, Wynn, Rosals, Fábregas y Llenas.

El secretari llegeix l' acta de la sessió anterior, essent aprovada per unanimitat.

El president excusa al senyor Tomás, qui no pot assistir á la sessió.

Els socis senyors Ferré y Gomis, Ferrer y Vert y Duch proposen per soci numerari á D. Joseph Cusí Xarpell, que resideix á Barcelona al carrer de Jesús-María, 12, y que 's dedica á Entomología.

Els mateixos proposen també per soci á D. Bonaventura Noves que resideix á Barcelona, al carrer de Sant Gervasi, 72, farmacia, y que 's dedica á Mineralogía.

Se dona compte d' haver rebut del P. Navás pera la Biblioteca diversos follets d' indiscutible mérit científich, y del P. J. Pantel un notable volum titolat «Recherches sur les diptères et larves entomobies.—I. Caractères parassitiques aux points de vue biologique, éthologique et histologique», accordantse testimoniar l'agrahiment de l' Institució á abdós donants.

Se doná també compte d' haver establert el cambi ab el Butlletí de la Societat protectora dels animals y plantes de Catalunya.

Se comunican els acorts presos en la darrera sessió de Concell Directiu, entre 'ls que hi figura dedicar el Butlletí del mes de Maig á la memoria del inolvidable Mossén Norbert Font y Sagué publicanthi sols la seva biografía y treballs ab ell relacionats.

A continuació s' acorda celebrar el día 31 del present la vetllada necrológica en honor de Mossen Font y que l' Institució assisteixi á la visita que 'ls alumnes de la cátedra de Geología farán á sa tomba en el vinent diumenge.

El Sr. Ferrer y Vert llegeix una comunicació que sobre la «Cincindela campestris» y varietats de la mateixa fa el soci senyor Codina.

El Sr. Sagarra dona compte d' una excursió que feu el 3 del present mes á Castelldefels y Pla de les Basses y en la que recullí variats insectes dels que 'n cedeix diversos exemplars pera 'l Museo.

Finalment els senyors Ferré y Gomis y Duch cedeixen quinze exemplars de minerals y roques pera 'l Museo.

Sens més s' aixeca la sessió á les 22'50.

Sessió extraordinaria del 31 de Maig de 1910

dedicada á l' ex-President d' aquesta Institució

Mossen Norbert Font y Sagué, (A. C. S.)

Presidencia de D. Salvador Maluquer y Nicolau

A les 22 el Sr. President obre la sessió, á la que hi assisteixen els socis Srs. Tomás, Ferré y Gomis, Maluquer (Joaquím), Mas de Xaxars, Duch, Bofill y Pitxot, Ferrer y Vert, Ferrer y Dalmau (M.), Esclasans, Tarré, Soler, Rosals, Llenas, Valls y Fábregas, essenthi representades moltes societats y associacions d' aquesta capital.

El President dòna compte del objecte de la sessió y acte seguit llegeix les següents ratlles:

Era per allá l' any 99; la febre catalanista dominaba arréu per nostra ciutat; grans onades d' optimisme ho invadían tot, y en

tots los ordres de la vida se notava un desitj, una ánsia de trevall y d' estudi, pera contribuir al desvetllament intensiu de Catalunya. Fou aleshores que 'l nom de 'n Font y Sagué, l' intrépit seminarista, corría de boca en boca, com l' apóstol d' una ciencia nova, d' una ciencia que escorcollava devall la terra, que furgava per les coves y avenchs pera buscar les arrels, les causes de molts fenómens que en la superficie 's succeheixen y que en aquells llochs pregons trovan sa adequada explicació.

Fou aleshores quan un petit grupu d' estudiants aficionats á l' historia natural celebravam freqüents conciliábuls en los claustres anónims de nostra Universitat, en los moments escassos en que les lluites polítiques y 'ls nostres estudis particulars ens deixaven lliures. En ells concebirem la nostra estimada Institució entre somnis d' alegre jovenesa y entussiasmes caldament patriótichs. En ells parlavam de si fóra possible agrupar á tots los naturalistas catalans en una societat ensemps científica y patriótica, y al parlar d' aixó sempre 'ns venía als llabis el nom de 'n Font y Sagué com el d' un guió que podría portarnos al castell dels nostres insomnis; mes cap de nosaltres el coneixía y el veyam tan anomenat, tan alt sobre nosaltres que 'ns temíam quant menys un benévol despreci d' un home que, tan jove, feya ja tant soroll com artista, com á catalanista y com á savi!

Mes res d' aixó passá... Fundárem sols l' Institució, y al poch temps l' amich Narcís Seriñá, avuy distingit enginyer, vingué un jorn á trovarme y em digué que 'n Font y Sagué estava enterat del nostres propósits vers l' Historia Natural de Catalunya y que ens volía conéixer, y em pregava que anés aquella tarde al Seminari.

Ja podeu suposar ab quant de goig vaig anarhi, y quan als pochs minuts aparegué en lo vestíbul ab los brassos oberts, alt son ample front, sos ulls vius y parladors, y cridantme «¡Hola, company Maluquer!» me semblava que tota la vida ens havíam conegut. Me feu explicar mos projectes; «jo vull ser dels vostres», digué, y desde aleshores ens uní una franca y lleal amistat y arrivá á ésser pera mí com un germá gran, y fou un conseller y un amich que devía presidir en avant els actes més importants de la meva vida!

Ell fou qui benehí mon matrimoni, y en l' hermosíssim sermó que 'ns endreçá hi vessá tota sa amistat, tota sa tendresa, tot son entussiasme, y també tota sa eloqüencia, que era maravellosa,

quan deixava parlar al cor!... Ell batejá mos fills... y jo esperava que fora ell qui, quan Nostre Senyor me cridés, m' ajudaría á preparar ma darrera y eternal excursió y llensaría el primer most de terra sagrada sobre ma tomba!

Mes Deu ho disposá d' altre manera, y acotant lo cap á Sos alts designis, ens resta plorar y pregar pe'l amich estimat y perdut per sempre més!...

L' Institució sofreix ab la mort de Mossén Font una pérdua verament irreparable. Tots sabeu ab quin entussiasme posaba sempre á contribució sa gran voluntat en vers l' Institució y quant treballá en la mateixa y per la mateixa, no sols desde la presidencia, sino com á simple soci.

Dotat d' un clar talent, voluntat fermíssima y alada imaginació y un carácter alegre, á ses virtuts com á sacerdot y com á ciutadá unía un esperit ampli, lliberal y tolerant que 'l feya estimar fins per sos adversaris en relligió, ciencia ó política; naturalista sencer y apassionat, encar que dedicat especialment á la geología, havía portat sa activitat y sos estudis á les altres branques de l' Historia Natural, y jo 'l recordo en una excursió que férem tots dos al Montseny, hont no pogué recullir cap mineral ni roca nova ó molt interessant, véurel córrer lleuger en persecució dels insectes y quedarse extassiat al mitj d' un planell cubert de grans mates de *Cistus monspeliensis* en flor, exclamant dirigintse al Creador de tanta maravella: «*¡Oh, Senyor, quán admirables son les obres de Vostres mans divines!*»

Ell fou també l' ánima de la Junta Municipal de Ciencies Naturals, en la que lográ la creació del Museu Petrográfich, la reorganisació del Museu Martorell, y hauría arribat á convertir en un jardí zoológich el nostre Park, jardí fantástich somiat en sa imaginació, hont al costat dels exemplars vivents actuals, poguessim contemplar reproduhits los seus congéners avantpassats, vivents en les primeres edats de la terra.

Malhauradament la sobtada mort de nostre anyorat mestre y amich ha tirat per terra tots aquestos bells projectes y 'm temo que haurém de contemplar ab dolor com se va perdent la seva obra si tots los que fórem sos deixebles y amichs no procurém unirnos estretament pera continuarla.

Avuy, al honrar la Institució sa benhaurada memoria y al posar lo seu retrato en nostre saló de sessions cumplim un deute de gra-

Clixé de M. Matorrodona

Mont y Jaqué Pere

titut envers tan eminent naturalista, y jo espero que seguint l' exemple del mestre finat, trevallarém tots ab voluntat ferma pera portar á cap l' Historia Natural de Catalunya, com l' homenatje póstum més agradós á qui 'l cúmul de travall li impedí cuidar la malaltía que tan depressa 'l portá á la tomba!

Quan sentim defalliment en nostra tasca 'l contemplarém aquest retrato, y que sía ell la senyera, que sía ell el talismán que 'ns enmeni al trevall, que 'ns enmeni al acabament de la seua patriótica obra.

Acte seguit pren la paraula 'l Sr. Vis-Secretari y llegeix la següent biografía:

Memoria biográfica de Mossén Norbert Font y Sagué

pe 'l vis-Secretari D. Robert Ferré Comis

llegida en la sessió necrológica que tingué lloch el 31 de Maig de 1910

Benvolguts senyors y consocis:

Al acceptar l' altíssim honor de dirigirvos la paraula en aquesta vetllada necrológica, tot hi comprenent que no posseheixo suficients mérits per ocuparme d' una personalitat tan notable, baix tots conceptes, com la del nostre malaguanyat conceller y sabi mestre, Mossén Norbert Font y Sagué, m' ha mogut sols el coral afecte y admiració que vers ell jo sentía, ja que li dech bona part de ma vida intelectual. Aquesta está en sa infantesa, per lo tant hi ha d' haver deficiencies en mon treball, pe 'l que vos prego indulgencia.

Poques coses podré afegir á les ja dites per tants y tants que més erudits que jo s' han ocupat de biografiar al jamay poch plorat mestre, honrant la seva memoria en diaris y revistes.

La seva vida tots la sabeu: s' hi reflexan en ella dignament agermanats l' esfors de l' home de ciencia ab la del virtuós sacerdot, zelós del seu sant ministeri.

Ha deixat en nostra terra amor y veneració, y en aquesta Institució un buit dificilíssim d' omplir: no obstant, seguirá vivint ab nosaltres, donchs tindrém ab les seves obres la memoria del seu talent, de la seva virilitat, erudició y modestia al ensemps qu' els seus sentiments.

Nostra Ciutat Comtal s' honra en ser bressol d' un home tan eminent; vingué al mon en 17 de Setembre de 1874 de pares dignissims y humils que s' ocuparen tant de la seva instrucció com de la seva educació moral y relligiosa.

Els poétichs y intrincats carrers del barri de Santa María del Mar foren teatre de ses proeses infantils; ab tot, poch temps degué quedarli per dedicarse á ses ignocentes diversions, ja que desde la tendrívola edad de 12 anys, mogut de la vocació eclesiástica, ingressá en el Seminari Conciliar de Barcelona. Allí s' hi distingí com á model d' aplicació, y en els estudis que feu en el Museo de dit Centre docent baix la direcció del allavors catedrátich d' Historia Natural l' eminent geólech Dr. Almera y Comas 's despertaren ses aficións per la ciencia que havía d' inmortalisar el seu nom, aficions que s' acentuaren més al acompanyar en ses excursións á n' el célebre espeleólech francés M. Martel quan en 1896 vingué á Catalunya.

Desde aquesta data Mossén Font 's dedica ab entussiasme á n' aquesta branca geológica y no dupta en llensarse á explorar els nostres abims subterranis publicant com á consecuencia d' aquets estudis el *Catálech espeleológich de Catalunya*, *Un descubriment espeleológich* (*Teoría de la Font d' Armena*), *Excursió espeleológica á la Bancó, les Barbotes y cingles de Berti*, y els tres notables volums de *Sota terra*, l' últim dels quins aparegué en 1900, any en que cantá missa. En l' esglesia de Sant Felip Neri consagrá á Deu per primera vegada.

Ja sacerdot, les tasques del seu sagrat ministeri no foren obstacle perque continués els seus treballs científichs, publicant en lo mateix any *Una excursió espeleológica á Moncada.*

En aquella época nasqué nostra Institució, y ell sempre aimant de les Ciencies Naturals acull ab entussiasme l' idea dels joves fundadors y vé á engroixir les nostres llistes ab el seu valiós nom. Desde allavors pot dirse que n' ha sigut l' ánima, y sería llarga d' enumerar l' incansable tasca que hi ha realisat, donchs si repassém nostres butlletins hi veurém estampada la seva firma gairebé en tots els nombres.

L' esperit estudiós de Mossén Font no descansa en l' adquisició de nous coneixements y emprén la carrera de Ciencies Naturals, que acaba ab l' éxit més falaguer.

La seva activitat maravellosa multiplica els seus treballs,

donchs tot y estant ocupat en els estudis oficials y ab el compliment dels seus debers sagrats li queda encara temps per escriurer y donar á l' estampa preuhades obres, y aixís en 1901 publica *L' Excursionisme cientifich* y en els comensos del any següent les *Notes sobre la constitució geológica de la Vall de Camprodon.*

Al ensemps, mogut el senyor Marqués de Comilles per la fama que Mossén Font gosa ja per sos coneixements d' hidrología subterránia, no dupta en comissionarlo per anar á estudiar la Costa Occidental del Sahara (Rio de Oro) á fi de veure si descubría un capdal d' aygües que fes possible la instalació de varies factoríes en aquelles terres. Emprengué el viatje en el mes de Juliol de 1902, essent el resultat d' aytal expedició el lluminós dictámen qu'entregá á la Companyía Trasatlántica.

De nou entre nosaltres publica *Els Kiokenmodingos de Rio de Oro* y segueix dedicantse de ple als estudis espeleológichs.

Y ell, el primer espeleólech d' Espanya, no es avar dels seus coneixements divulgantlos arreu per medi de publicacións y conferencies. Mes creu aquets medis insuficients y dona un curs de Geología dinámica y estratigráfica á n' el «Centre Excursionista de Catalunya», ahont la seva paraula fácil y convencent te 'l do d' inculcar els conceptes geológichs fins á n' els menys iniciats á n' aquesta mena d' estudis

Els bons resultats obtinguts foren tals qu' els «Estudis Universitaris Catalans» se 'n feren cárrech, creantse allavors la Cátedra de Geología que vingué desempenyant durant els cursos successius. Els seus deixebles anavem á sentir la seva paraula ávits de les seves ensenyanses; els clars conceptes que 'ns exposava 's convertían per nosaltres en hermosa realitat, quan el seguíem en aquelles memorables excursions ab tan bon éxit per ell dirigides. Llavores, bè ho sabeu prou, Mossen Font era per nosaltres més que un mestre, un amich carinyós, un veritable pare.

No sabía pas cóm ferho per complaurens. A fi d' auxiliar les nostres intelligencies publica un tractat de *Geología dinámica y estratigráfica aplicada á Catalunya*, del que no he de fervos l' elogi, donchs bè prou que'l coneixeu. Aixís mateix son notables una obra titolada *Lo Vallés (Circonstancies naturals y históriques que determinen aquesta comarca)* y *Botánichs catalans anteriors á Linneo.*

Més tart aparegué l' *Historia de les Ciencies Naturals á Catalunya del sigle IX al sigle XVIII*, obra que fou premiada en un

concurs celebrat per la «Sociedad económica de Amigos del País» y quin mérit queda ben demostrat ab el fet de que 'l Jurat calificador no sols li otorgá 'l premi, sino que li aumentá la cantitat fixada ab el fi de facilitar la seva publicació.

Formá part de la «Junta Autónoma Municipal de Ciencies Naturals», de la que 'n fou nombrat tresorer, y entre 'ls molts treballs que en ella hi portá á cap cal remarcar la fundació del Museu Petrográfich, primer en son genre en el mon, que per sí sol bastaría, si altre causa no hi hagués, per inmortalisar el sèu nom.

Es digne de tenirse en compte la memorable conferencia que sobre *El Diluvi biblich segons la Geología* doná en el mes de mars de 1909 y que posteriorment publicá.

Actualment ab la cooperació de la «Secció de Geología y Geografía física» del «Centre Excursionista de Catalunya» estudiava la Plana de Vich com á preludi de la meritoria obra que volía portar á cap sobre la higienisació de Catalunya.

Finalment per compte de l' «Institut d' Estudis Catalans», sostinguts per la Exma. Diputació provincial de Barcelona, dirigía les excavacions d' una estació prehistórica recentment descoberta á Capellades, quan la mort ab sa implacable dalla li tallá 'l fil de la vida sens havernos deixat fruir del tot els fruits de sa darrera investigació científica.

Aquesta es á grans gambades la descripció de la sèva vida com á home de ciencia. Ses publicacions impreses en llengua catalana han enriquit considerablement l' escás catálech d' obres científiques escrites en nostra parla, per la que sentía un amor inmens com á gran patrici qu' era; venen á corroborarho el sèu *Estudi sobre Regionalisme, El carácter del poble catalá* y altres publicacions no menys patriótiques.

Es sabut de tots que la ciencia el tenía corprés y á n' ella havía dedicat tots els seus afanys; mes ab tot necessitava explayar el seu esperit y d' aquí la producció de les obres históriques y literaries de que es autor. Aquestes son: *Historia de Catalunya* y *Compendi de la literatura catalana.*

En els *Quadrets del Sahara* se'ns mostra com á artista, donchs en les fantasioses descripcions que 'ns en fa talment sembla que gráficament estém contemplant aquelles ermes terres. Y es que Mossen Font sentía, sentía la bellesa y per lo tant la necessitat de alternar ab la fredor de la ciencia els conceptes enlairats de la poesía que en

alguna ocasió li valgueren premi del Consistori dels Jochs Florals.

Mes no solsament era l' art literari el qui endolsava la sèva existencia, sino que sentía especial predilecció per l'art plástich, donant espontaniament á n' els seus condeixebles, quan encara era seminarista, explicacions dels coneixements arqueológichs que ell possehía.

Y tant s' arriba á enamorar del art, que absorbeix son pensament fins anant pe'ls carrers de nostra ciutat, ahont aquesta forsa emotiva el porta á estudiar les gárgoles de llurs edificis, sent el fruit d' aquestes investigacions artístiques la publicació de *Les gárgoles á Barcelona.*

No debía tampoch abandonar aquesta idea tot anant d' excursió pe'ls afores, per quant dona á llum un follet titolat: *Estudi sobre les creus de pedra*, y més tart, sempre fidel á n' aquestes aficions, publica les *Notes arqueológiques*, *Lo Palau episcopal de Barcelona* y *El Castell de Recasens.*

La sèva activitat fou portentosa, tant portentosa com la bondat del sèu cor, quina caritat inmensa el feya preocupar de la sort dels desgraciats. ¡Bè'ns ho diuhen prou les llágrimes de les pobretes assilades de la Casa de Misericordia, d' ahont n' era zelós administrador! Al abandonarnos Mossén Font per sempre més el día 19 del prop passat Abril perderen el pare carinyós que les aconhortava en llur desgracia.

Aquet es l' home sabi y virtuós que sabent revestir tots els seus actes d' una simplicitat admirable 's feya acreedor de totes les voluntats. Catalunya li deu molt: la fundació de l' Institut de cultura y biblioteca popular pera la dona n' es, ademés de lo ja descrit, una bona prova, y no solsament treballá per nostra terra en l' ordre intern popularisant la Geología y demés branques del saber á que 's dedicá, sino que també fora d' ella en la reunió que tingué en 1907 la Societat Geológica de Fransa posá 'l nom de la seva patria en un lloch molt enlairat.

¡Ploremlo, ja que jamay tornarém á sentir la seva veu entre nosaltres! Pero fem quelcom més que plorar: treballém per assolir els ideals que ell perseguía, seguím ses petjades, fem que fructifiqui la llavor per ell sembrada y aconhortemnos pensant que atestiguarán el pas per aquesta terra d' un home de gran valía, ademés de ses obres, l' inesborrable recort que guardarém d' ell els socis de aquesta Institució, á la que pertenesqué ab tota sa ánima y ab tot son saber y de la que en fou son incomparable president.

31 de Maig de 1910. He dit.

Finalment D. Frederich Wynn llegeix el següent treball:

LO RUSCH ORFAN

Si un jorn en la vida m' afrontá ma ineptitut es en lo d' avuy, car per ella no puch explicar lo que 'l cor sent ni tampoch cantar lloansa com voldria á qui la tè tan merescuda.

Lo mestre sapient, l' amich noble y carinyós ha fugit á jamay d' entre nosaltres, y al endressarmos la despedida postrat en llit de dolor per inesperada y traidora malaltía, ens digué plé de resignació cristiana: A reveure allá en la eternitat. ¡Al menys plassia á Deu que aixís sia!

Que aital pérdua es irreparable, está en el íntim convencim ent de tots, puig fins ho proclaman los planys d' aquells que sols d' esquitllenta han vist ses obres, ó dels altres que no han percebut sino un llunyá ressó de sa fama; mes ¿qué dirém nosaltres que fruirem la ditxa de mourens á son alentorn, atrets per l' irresistible encís de sa bondadosa germanor?

La manca de sa presencia y lo sobtat silenci de sa vibranta veu ens ha deixat esma-perduts com pobres abelles que al adonarse de la orfandat de son casal, perden l' activitat que les caracterisa, voleyant prop del rusch unes, sortintne y entranthi frenétiques les altres, pero totes buscant la mare aymant que'ls dona vida, tal quedem nosaltres que com aixam per tot arreu lo seguiam.

Home adornat de totes les virtuts, en son cor no hi tenía hostatje l' egoisme, y aixís fou que no 'ns escassejá 'ls fruyts de sa sabiduría, ens els ofería á mans obertas, divulgant desinteressadament lo que ab molts afanys y privacions había adquirit.

Apóstol infadigable de la ciencia, molt prompte s' adoná de nostra Institució, aportanthi decidit sa activitat asombrosa y fomentant d' un modo especial els estudis geológichs de nostra terra, per ell tan aymada, mitjansant conferencies y llissons teóriques y práctiques, sacrificant ademés lo repos dels días festius á sos volguts deixebles pera portarlos en agradables excursions á fruir les belleses del camp y ensenyarlos á estudiar de prop la Naturalesa.

Durant les excursions, per molt que fos son endinzament en un estudi quelcom, no descuidaba ni perdía de vista als companys, nom ab que honraba als qui li seguien les petjades, de modo que

si algú se quedaba ressagat, tot seguit lo bon pastor buscaba ab solicitut l' ovella que li mancaba, cuidant d' elles avans que de sí mateix.

De dites excursions casi tots ne conservem, qui més, qui menys, un testimoni evident representat per les coleccions que cadascú s' ha format ab el material recullit baix la sua direcció; pero aquestes coleccions que fins ara mirabam sols com un senzill aplech de curiositats ó riqueses de la Naturalesa, debem venerarlas á l' avant, perque cada pedra, cada mineral, cada fóssil, son esquirlas arrencades al pedestal de la gloria y 'ns recordarán un incident, una observació de nostre malhaurat mestre y totplegat una página histórica de sa vida.

Jamay oblidaré la darrera excursió feta per Mn. N. Font y Sagué ab els seus alumnes: fou á Santa Creu d' Olorde, tal volta guiada per la ma de la Providencia, car pot esser que al peu d' aquella creu que la pietat humana ha clavat al cim de la montanya, volgués Deu que un martir de la ciencia s' hi postrés rendit per la pujada d' un nou Gólgota, premiant allí ab la gloria eterna son calvari en aquesta terra.

Malgrat la pérdua que tots plorem, no debem desmayar, sino ajuntar nostres esforsos pera sostenir l' obra creada pe'l mestre, y alentem l' esperança de que algú vinga en nostra ajuda.

Endressem una oració per l' ánima del difunt y diem ab humil resignació: *Fassis, Senyor, vostra santa voluntat aquí en la terra axís com se fa en lo Cel.*

TROBALLA GEOLÓGICA

(Primer treball publicat per l' autor en nostre BUTLLETÍ)

Tinch la satisfacció de participar a mos volguts consocis de la *Institució Catalana d' Historia Natural* una interessant troballa geológica en que he pres part activa.

Deuhen fer uns tres mesos que D. Eusebi Güell me comunicá que en la seva finca dita *Can Muntaner*, situada en lo terme de Vallcarca, a quatre passos de Barcelona, s'hi havian trobat gran quantitat d'ossos, e inmediatament vaig anarhi, per ordre de mon sabi mestre lo doctor D. Jaume Almera, qui m' encarregá l' inspecció y

recolecció de lo que sortís. Un cop *in situ*, vaig ferme cárrech de que's tractava d' una grandiosa cova plena de bretxa quaternaria, entre la qual apareixian gran quantitat d'ossos, la major part d' ells esmicolats, sense que's pogués precisar per aital motiu a quins animals havían pertanyut, si bè's veya ja que deurían ser grans mamífers. La circunstancia de tenirse de continuar un desmont en direcció á la gran massa de bretxa, a fi d'obrir una ampla via, me feu esperançar que las troballas d'ossos continuaría y que potser entre ells n'hi hauría alguns d'interés científich. Vaig recomanar a l'encarregat de las obras y treballadors que tinguessin cuidado en separar los blochs en que hi vegessin ossos, y desde aquell día no vaig deixar perdre cap ocasió de personarmhi jo mateix a fi d' inspeccionar las obras y separar ab molt cuidado las peças que apareixían entre la bretxa y l' estalagmita.

Semblants precaucions y treballs no han sigut en va, puig s'han pogut reunir quatre caixes d'ossos que han sigut trasladadas al Museu de geología del nostre Seminari. Entre las peças que més cridan l' atenció hi ha unas mandíbulas de *Rhinoceros* y *Cervus*, un fragment d' una banya pertanyent ab tota seguretat al *Cervus megaceros* y unas conxas que sembla que poden referirse a la *Testudo græca*. Aquestas estavan sobre mateix d'una planxa estalagmítica plena de *gours* o rebavas y recobertas d'una argila fina com si haguessin sigut enterradas per una avinguda d'aigua; ademés, estavan en un nivell superior al dels altres óssos, y junt ab ella s'hi han trobat molts exemplars d'un *Helix* de gran tamany que no's pot referir a cap dels que avuy viuen á Catalunya.

Hi ha encara un sèns fi d'ossos de tots tamanys y formas que serán de molt difícil classificació per la circunstancia ja dita d'estar esmicolats quasi tots ells y en estranya barreja, puig havem trobat ossets d'aucell junt a grossos caps de fémur d'algun gran mamífer. No ha aparegut lo més petit detall que indiqués la presencia de l' home en aquesta cova.

Basti aquesta curta nota pera donar coneixement de la troballa, puig no'ns trobem en situació, ni'ls restos están prou examinats, pera ferne un estudi complert, tasca que pertany, y creyem que fará ab sa reconeguda competencia, lo distingit geólech catalá y volgut mestre nostre lo Dr. D. Jaume Almera, Pbre.

N. FONT Y SAGUÉ, *Pbre.*

Barcelona, Febrer de 1901.

La Disodila de Castellar del Riu

(Treball inédit)

Temps enrera me foren remesos en consulta varis minerals y roques dels voltants de Castellar del Riu (Bergadá), y entre ells cridaren desseguida la meua atenció uns exemplars de roca d' estructura fullosa, color cendrosa y tacte argilós, que si bè no m' era desconeguda ignorava que existís á Catalunya.

Un lleuger ensaig me demostrá que no anava equivocat y que realment se tractava de la *Disodila* típica.

Cordier va donar aquest nom á un combustible que alguns posen entre 'ls lignits, altres entre la turba y altres entre les roques silines amorfes, car presenta caracters similars á quiscun d' aquets grupus.

El *Lexique Petrographique* (1) la defineix com «varietat de lignit, format de fullets ó membranes primes, facilment separables, elástiques, resistentes, color gris-fosch; conté betum, argila, sílice, y passa als esquistes bituminosos.»

La *disodila* de Castellar del Riu presenta tots aquets carácters, crema ab bastanta facilitat un cop seca, fent una flama viva y molt fina de una olor desagradable, lo qual motivá 'l nom que porta (2) y el que se li ha donat també de *Stercus diavoli*.

Examinada al microscopi no hi he sapigut trobar les fústules de diatomes que contenen altres roques d' aquesta mena, ni tampoch les partícules carbonoses y arrels de plantes entrellaçades, sino que 's presenta com una argila fullosa, de grá finissim y ben compacta.

Ignorém la relació que aquesta roca te ab les magnes bituminoses y els lignits que tant abunden en aquella comarca, axís com la seua situació geológica precisa, perque no havém visitat la localitat, pero ab tot es de suposar que no es més que un accident de les formacions lignitíferes cretáciques que atravessen tot el Bergadá.

Encar que sols se tracta de una curiositat mineralógica, sens aplicació industrial, la seua raresa y el no haver sigut citada encara en nostre país, fá que tinga importancia el seu descubriment.

N. Font y Sagué, *Pbre.*

Barcelona... 1909.

---

(1) Congrés Geologique International 900. Comptes rendus de la VIII, sessión, en France. París, 1901.

(2) Del grech: *Dysodés*, *pudent*.

Llista dels treballs publicats en nostre Butlletí

deguts á Mossén Norbert Font y Sagué

PRIMERA EPOCA

Trovalla geológica, Febrer de 1901.
Nota sobre la constitució geológica de la Vall de Camprodón, Janer de 1902.
Nota sobre la constitució geológica de Rio de Oro, Abril-Juny de 1903.

SEGONA EPOCA

El jaciment de blenda y galena de Sant Pere Mártir, Mars-Abril de 1905.
Nota sobre la presencia del terreno pliocénich en la comarca de Tortosa, Maig de 1905.
Sobre la Molibdenita de Pedralbes, Juny de 1905.
Un nou Meteorit trobat á Catalunya, Octubre de 1905.
Nota sobre la presencia de la Andalusita á Sant Pere Martir, Mars de 1906.
Nota sobre la presencia de la Epidota en el Tibidabo, Juny de 1906.
La Andesita amfibólica á Vilacolúm (Empordá), Maig-Juny de 1907.
Nova, Maig-Juny de 1907.
Nota mineralógica, Janer de 1908.
Sobre la presencia de la Idocrasa en la mina d'Orsavinyá, Febrer de 1908.
Un nou jaciment de Molibdenita, Abril de 1908.
Una bretxa ferruginosa de formació actual á la Espluga de Francolí, Maig de 1908.
Minerals de niquel y cobalt á l' Albiol (Tarragona), Octubre de 1908.
Bibliografía, Octubre de 1908.
Trovalla de la Tremolita á Gualba (Montseny), Novembre-Desembre de 1908.

Sobre la presencia de la «Emys caspica Gmel» á Catalunya, Novembre-Desembre de 1908.

Sobre la presencia del Silúrich superior á la Espluga de Francolí, Octubre de 1909.

De la presencia del Silúrich superior en dues noves localitats catalanes, Janer de 1910.

R. F. G.

Maig de 1910.

Mossén Font literat

(Fragment del llibre «Quadros del Sahara»)

La esclava

Estém acampats al voltant d' un pou; som una bona colla. Els soldats, ajassats per terra, descansan de la caminada; un xich més enllá, els tres negres que havían vingut pera portar les provisions están sentats al entorn d' una gran cassola de fusta, de la que prenen grapats de *gofio*, que amassan una mica entre les seves mans y menjen ab dalit. Bushiman dorm, estirat de boca-terrosa, y en Lasenhy ajuda al cuiner, que ab un altre moro prepara lo necessari pera dinar.

Jo, un cop preses les mides y fetes les observacions necessaries respecte á aquell pou, m' assento á l' ombra d' una manta sostinguda pe'ls maussers entrevessats; fa de bon estarhi en bona veritat, donchs hi arribo á trencar el son.

Me desperta un crit del cuiner de que 'l menjar está llest, y m' also emperesit pera anármen al rotllo que feyan els meus companys, quan veig una negra bastant jove, sentada al costat del pou; es d' aspecte simpátich, á pesar del estat de miseria que tot ella revela; va mitj coberta ab un jaique fet de parrachs y esquinsat per tot arreu; du la cabellera tota trenada, ab grans virolats entrellassats, al estil de les mores del país; al costat hi tè dues pells de gacela pera omplenarles d' aigua.

M' hi atanso, y ella, con si tingués pòr ó vergonya, s' arronsa encara més del que ho estava, no atrevintse á fixar en mí aquells ulls tan negres y blanchs á la vegada, y tan tristos.

—Bushiman, ¿quí es aquesta negra y de hont ha vingut?

—Es Mambruca, la esclava dels pescadors de prop de la isla Herne, que vé á buscar aigua pera els seus amos.

—¡Pobre noya!... doneuli menjar.

Y jo mateix agafo un tros de pa blanc y tou, y li presento pera que 'l prengui. Y Mambruca, al véurem devant d' ella oferintli aquell be de Deu de pa, se queda com atontada, y 'm dona una mirada extranya, plena de misteris; sembla alegre y trista á la vegada.

—¿Es que may ningú t' ha donat res, Mambruca? ¿Es que t' extranya que un blanch, que á tú 't deu semblar un rey pe'l modo com va vestit, t' ofereixi un mòs de pa?

Mambruca allarga poch á poch sa negra y molsuda ma y el pren respectuosament, y 's queda contemplantsel. Li faig signes de que se 'l menji, y ella, obedienta se l' acosta á la boca, y les seves blanques dents se clavan en aquella massa esponjosa ab un respecte que sembla sant; y 's mira 'l tros que li queda á la má, mentres va menjant poch á poch, saborejantlo ab un goig que no 's diu, pero que s' endevina. Després ja no 'n pren cap altra mossada y comensa á embolicar el que li queda, en una punta del seu jaique.

—¡Y ara! Bushiman, ¿que no li agrada 'l pa ó no tè gana la Mambruca? Pregúntali per qué s' el guarda.

Y Mambruca, mirantme ab aquells ulls tan tristos y tota tremolosa, me contesta:

—Es pera la senyora.

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlleti, deixant integra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

Imp. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 17, Barcelona.

INSTITUCIO CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5-8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprenta** Nova de S. Francisco, 17.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siêge de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a.—Barcelona (Espagne)

Cambis que té l' Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá),
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—(Barcelona)
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa).
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—Paris.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia)
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino.—Torino (Italia)
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador (Rep de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates—Berlin (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.--Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid
Reale Accademia dei Lincei —Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia»—Florencia (Italia)
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao-Paulo.—Sao Paulo (Brasil).
Societá di Naturalisti. Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique —Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomoogique-du-Musee d'Histoire Naturelle – Berna, (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Belgica).
Societé Portugaise des Sciences Naturelles. Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia)
Zoological Society of London.—Londres.

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 47, Barcelona.

Segona época. Any 7.é—Núm. 6 Juny 1910

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessió del 2 de Juny de 1910.
COMUNICACIONS:
Navás, S. J.; R. P. Longinos.—Mis excursiones entomológicas durante el verano de 1909 (2 Julio-3 Agosto) (conclusión).
Codina; Asencio.—Las Cicindelas Catalanas *C. Germanica* y var.
Tomás; Llorens.—Minerals de Catalunya. Páginas 33 á 40 *(paginació especial).*

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA — BARCELONA, JUNY 1910 — ANY VII.—NÚM. 6

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 2 DE JUNY DE 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer y Nicolau.

A les 21 y 45 minuts el Sr. President obrí la sessió en la que hi assistiren els socis Srs. Wynn, Ferrer y Vert, Font (Pius), Ferrer y Gomis, Duch y Ferrer y Dalmau (M.)

SOCIS ATMESOS.—Ho sòn per unanimitat el Srs. Joseph Cusí Xarpell y Bonaventura Noves, que foren proposats en la sessió anterior.

PROPOSTA DE SOCI.—Els socis Srs. Ferrer y Vert, Ferrer y Gomis y Duch y Ferré proposan pera soci numerari á D. Joseph Gifreda y Morros, que 's dedica á *Mineralogía*.

COMUNICACIONS.—Se dona compte de las excursions que acorda fer l' Institució durant el present mes. La primera á Gurb (Pla de Vich) el día 12 sortint en el tren de las 7 horas y 3 minuts, y la segona á Tarragona el 26 sortint ab el tren de las 5 y 30 minuts. Abdós excursions es tornará al mateix día.

Y no haventhi res més de que tractar s' aixecá la sessió á les 22 hores 20 minuts.

Moments després d' aixecada la sessió necrológica qu' en honor de Mossen N. Font y Sagué es celebrá el 31 del passat Maig, es rebé un telefonema del socis Mossen Faura y Sans y Ventalló (aleshores a Madrid) adherintse al acte.

MIS EXCURSIONES ENTOMOLÓGICAS DURANTE EL VERANO

de 1909 (2 Julio—3 Agosto)

por el R. P. Longinos Navás, S. J.

(*Acabament*)

Ni siquiera eso De un hoyo como el hueco de la mano, lleno de musgo, no era posible beber, propiamente hablando. Recogiendo unas gotas que la roca dejaba caer todavía, pudimos refrescar las abrasadas fauces.

Con razón se llama aquella región *Vilamala*, y una parte de ella *barranco del Infierno*.

La Cueva de los Cuchareros, de poquísimos vista y conocida, fué el término memorable de nuestro *esporte* (valga la palabra). Algo más de fortuna logramos á nuestro regreso, derivando á lo largo del barranco, pues hallamos dos ó tres fuentecitas, agua corriente, charcos, y en sus inmediaciones pudimos capturar, entre otras cosas, las siguientes que merecen consignarse, por tratarse de localidad tan típica.

Ortópteros.—*Prophus stridulus* L. Abundante. *Antaxius Capellei* Caz. Hallado hasta ahora solamente en las alturas de Montserrat.

Neurópteros.—*Onychogomphus uncatus* Charp.—*Myrmeleon nemausiensis* Borkh.—*Panorpa meridionalis* Ramb.

Lepidópteros. *Parnassius Apollo* L. Frecuente.—*Libythea Celtis* Laich. Dos ejemplares, cualquiera de los cuales formaría las delicias de un buen lepidopterólogo; yo nunca la había cogido.—*Polygonia C-album* L.—*Melitaea Didyma* O.—*Argynnis Aglaia* L. y *A. Adippe* L. *Satyrus Actaea* Esp.—*Lycaena Escheri* Hb. y *L. Coridon* Poda.—*Urapteryx sambucaria* L. El catálogo de Rebel no la cita de España; yo antes la había cogido en Montserrat.

Por un *atajo* menos malo que el camino que nos condujo al fondo, pero siempre detestable, subimos á la casa que corona, á guisa de castillo, lo alto de la escarpa.

Eran las dos de la tarde cuando nos poníamos á la mesa. El barómetro indicaba 1040 metros y el termómetro 25° C. á la sombra. Lo que rodeaba nuestro *banquete* era lo más pintoresco que pueda imaginarse. Sólo sentíamos no poder sacar una instantánea

de aquella escena, digna de los más hábiles pintores de cuadros de costumbres.

El sitio que escogimos era una terraza ó mirador con vistas á los abruptos y poblados montes que envían sus hilos de agua al Cardoner; abajo, en medio del corral, yacían once cerdos, entre grandes y pequeños, quietos y silenciosos, porque acababan de tomar su acostumbrada refección. La mesa, un banco de carpintero que estaba arrimado á un lado y encaramos convenientemente; pobres, pero aseados manteles; platos de barro, cubiertos de madera. Sopa de pan moreno y tortilla de patatas fueron los sabrosos y variados manjares; un poco de miel por postre y aún un delicioso té con la infusión del *Chenopodium ambrosioides* ó cosa parecida que cogimos de Vilamala, y allí crece en abundancia. Por acá y allá, sentados ó de pie, en riguroso silencio y con semblantes de admirados, los ocho hijos de aquella cristiana familia, de todas edades, desde un crío en los brazos de la hermanita mayor, hasta un mozo de unos 20 años, todos, excepto el pequeñín, con los ojos clavados en nosotros... A nuestros pies andaban solícitos cuatro perrillos largos ayunadores y un gatito algo más esquivo de nosotros ó temeroso de sus compañeros de festín.

En fin, aquello era ideal, á nuestro juicio.

—A buen seguro, decíamos, ni el rey de España come con tanta tranquilidad y gusto como nosotros.

Era precisamente el viernes, día 30, cuando toda España estaba sobresaltada con las escenas luctuosas de Cataluña y especialmente de Barcelona.

Aquel día, mis hermanos en religión habían corrido verdadero peligro en sus vidas, acaso yo también en Vilamala, con la diferencia que ellos lo veían presente y horripilante, mientras yo ni lo había advertido siquiera.

Al regreso detuvímonos cerca del Grao á la vista de un vuelo de Ascaláfidos, de que cogimos algunos, pertenecientes á la misma especie que el de la mañana.

No es este lugar de referir las noticias alarmantes que iban llegando á mis oídos desde nuestra vuelta á San Lorenzo. Despidiéndome del Sr. Codina, salí de allí el 31 por la mañana, siendo preciso detenerme en Berga el 1.º de Agosto. Mas al fin, cargado de despojos, llegué con toda felicidad el 2 por la mañana á Manresa, y el 3 tempranito á Zaragoza.

LAS CICINDELAS CATALANAS (COL.)

C. Germanica L. y var.

per Asenci Codina

Además de la forma tronch ó tipical *Germanica* L. y de la matexa vestida ab diferent color a. *coerulea* Herbst, 's troba á Catalunya la remarcable v. *catalonica* Beuth.

La tipical *Germanica* L. S. N. ed. X, p. 407, f. 1, sembla rara aquí; l' he vista en dos exemplars sense classificar y ab una ? en l' agulla, en la col-lecció del Sr. Martorell y Peña, que ab gran criteri del col-leccionista son posades en primer terme ab altres tipicals *Germanica* L. procedents de Pau. L' etiqueta del lloch de procedencia diu «Cerdaña.»

Encare que aquesta forma-tipo 's troba tant en el plá com en la montanya, com es procedent del centre d' Europa y abunda en paissos frets, es casi segur que de trobarse ha d' esser precisament en aqueix lloch y en general en tota la vessant catalana del Pirineu. Jo no l' he trobada encare, ni l' he vist en altre col-lecció que aquella, pero no dupto que C. *Germanica* L. tipo es catalana.

La a. *coerulea* Herbst K. f. X, p. 182, es la mateixa *Germanica* tipo ab color blau. Un exemplar decapitat 's troba junt y ab iguals detalls ab les dites *Germanica* L., en la mateixa col-lecció. Es una aberració de color del tipo.

La v. *Catalonica* Beuth. E. N. 1889, p. 318, f 319, mereix mes detinguda relació á causa de la sèva importancia.

Aquesta cicindela descrita per el Sr. Beuthin l. c. procedent de Catalunya, no he pogut saber qui la va enviar, pero probablement el Sr. Müller, y aniría acompanyada d' algunes c. *paludosa* Duf., quan aqueix Sr. de prompte la va creurer una varietat d' aqueixes. Poch després, el malaguanyat Dr. Kraatz, E. N. 1890, p. 136, li doná la veritable filiació com á varietat de la *Germanica* L El Dr. W. Horn. Mon. der pal. Cic. p. 83, t. III, b, ja fila mes fí y la considera com aberració de dibuix d' una de les varietats de la *Germanica* L.: la v. Jordani Beuth f. 2, y figura al mateix temps dos élitres ab dos distintes formes de dibuix. Fleutiaux Cat. Syst. des Cic., segueix aqueix últim. Més tart, el mateix Horn ab una perspicacia que l' honra, Syst. Index der Cic., p. 28, dona la var. *Jordani* Beuth. com aberració de dibuix de la *Germanica* L. tipo,

com á forma semicircumflexa per unió de las máculas apical y mitjana, y á la nostra la puja á la categoría de sub-especie *Catalonica* Beuth. Finalment Csiki Cat. Col. Eu etc. ed. Reitt 1906, p. 3, torna à considerarla com aberració de dibuix de la v. *Jordani* Beuth. f. 2.

Respectant el criteri de tots, lo cert es que la v. *Catalonica* es una veritable rassa local de la *Germanica* L., interessant, indígena, regional y exclusiva per are de Catalunya.

Fora d' aquí, no s' ha citat d' altre lloch que de prop Trapezunt (*); d' aquesta procedencia el Dr. Kraatz en possehia l' exemplar Horn, Mon. der. pal. Cic. p. 83, encare que això mereix confirmarse ab la prova d' un major nombre d' exemplars. Fa poch el Sr. Oct. Pasquet, en el sèu treball sobre las «Variétés de la C. *Germanica* L., trouvées dans la Manche sur les bords du Conesnou et de la Sélune», Bull. de la Soc. Scient. et med. de l'Ouest, T. XVIII, n.º 1.º, 1909, diu: «Mais je l'ai déjà dit, je crois en posseder plussieurs ayant la couleur caractéristique de la vraie *Catalonica* de Catalogne;» deduhint d' això y d' anteriors consideracions de dibuix, que també 's trova allí la tipical *Catalonica*, «abstraction faite de la question des races locales » També el mateix autor diu (l. c. p. 9; «Or, par le seul fait que ces insectes provennent de la Manche, des entomologistes éminents, comme MM. René Oberthür et Bedel, n'y veulent pas reconnaître la véritable *Jordani* ni la véritable *Catalonica*. Je m'incline devant leur autorité, sans pouvoir m'expliquer leurs raisons. J'avoue pourtant que M. Beuthin me parait qualifié entre tous pour reconnaître ces deux variétés qu'il a lui- même dénommées et dont il possède les types. Or, dans un envoi á lui fait par M. René Oberthür, de 21 Cicindèles capturées à Moidrey, en Juillet 1904, M. Beuthin déclare avoir trouvé: 1 v. *Jordani* Beuth. et 5 v. *Catalonica* Beuth. Les 15 autres se répartissaient entre les variétés *Martorelli* (3), *Bleusei* (5) et *Oberthuri* (7) (**).»

Entre els 70 exemplars, que de la C. *Germanica* L. y var. procedents d' els entorns de la «baie du Mt. St. Michel» Manche, he tingut ocasió, fa poch, de consultar, no he sabut veure entre ellas la veritable *Catalonica* que acostumo trovar aquí, sino algunas abe-

(*) Trebizonda en la Turquía assiática sobre el mar Negre ?—
(**) Societas entomologica, 1 er Novembre 1904, p. 114.

rracions de dibuix de la v. *bipunctata* Kr. f. 10, de formes molt semblants á la *Catalonica*, la qual á part de les poch constants qualitats de color y dibuix, tè costums que crech útil senyalar á la fí de dexar ben desllindades les varietats de la *Germanica* L.

La *v. Catalonica* Beuth. 's troba de comensament del mes de Juny á la fi de Juliol entre les herbes baixes que creixen en les vores argiloses dels rius prop de la desembocadura al mar: altres amichs y jo l' havem trobada en la dels rius Besós y Llobregat. Viu agropada en un reduhit espay, corre ab precipitació quan se veu perseguida, procurant amagarse. No vola may, al revés d' altres varietats de la *germanica* L. que fan rarament curtes volades (1). El sèu dibuix es constant, f. 3, 4, 6, trobantse sinó rarament distintes formes de dibuix que pugan atribuirse á altres varietats ó aberracions de la *germanica* L., f 5, 7. El color predominant es el bronzejat obscur, tot lo més lleugerament verdós, pero may ab l' hermós vert de la *germanica* tipo y altres varietats. La punctuació dels élitres es extraordinariament forta y grollera, formant á lo llarch y paralelament á la sutura veritables sotets de fondo blau obscur, que s' escampan confusament cap á la vorada exterior y també cap á l' extremitat apical del élitre. El punt blanch del disch del élitre, entre la sutura y vora, está constantment al nivell del extrem superior de la mácula de forma semicircumflexa, de modo que en molts cassos s' uneix ab ella, f. 8, 9.

S' han citat també de Catalunya la v. *bipunctata* Kr. f. 10 y la aberració d' aqueixa a. *Martorelli* Kr. f. 11. Hi ha veritable confusió, entre 'ls pochs entomólechs d' aquí, per lo que 's refereix á aqueixas dos varietats, classificant com á tals alguns exemplars de la *catalonica* que difereixen de la forma tipo, figura 4, 6, ab lo dibuix, f. 3, 5, 7, 8, 9. Ab lo fi de posar en clar aqueix particular, he consultat els exemplars de la *C. germanica* L., existents en coleccions particulars galantment ofertes, y especialment en les antigues dels Srs. Martorell y Peña, y Müller, pero en lloch he vist les pretengudas v. *bipunctata* Kr. y a. *Martorelli* Kr., com indígenas de Catalunya, de modo que puch assegurar que fora de las apuntadas no 's troba á Catalunya altre *germanica*-forma. Pero com se vulga que aquelles s' han citat com de Catalunya y no s' ha rectificat encare, y de no ferse, 's perseveraría buscantlas inutilment, es precís saber d' ahont prové l' error.

(1) Pasquet, l. c. p. 15.

Kraatz Ent. Nach. 1890, p. 136, anuncia axís la seva varietat *bipunctata:* «La Cic. *Catalonica* no es pas una varietat de la *paludosa* Duf., pero sí de la *germanica* L Martorell y Peña ja menciona en el sèu Cat. Met. y raz. de los Col. de Catalunya, la varietat del *germanica* ab dos punts sobre els élitres: aquesta mateixa varietat 's troba també alguna vegada en el Tyrol y mereix un nom especial; jo la nombre donchs C. *bipunctata.*» De modo que Kraatz al batejar la seva *bipunctata*, no tenía sota els ulls altre cosa qu' el Catálech dels Srs. Cuní y Martorell, per lo que respecta á aquesta varietat com á catalana, y la descripció que de la C. *germanica* L. trobada á Catalunya donan dits senyors, l. c., p. 6, es tan insuficient y confusa, per lo que respecta á determinar la forma de *germanica* á que fan referencia, que es difícil per la descripció sola sébre á qué atenirse, pero es de creurer qu' es á la *catalonica* á les hores encare inédita y poch estudiada, pero de cap manera á una forma *bipunctata* que no s' ha trobat may aquí. La a. *Martorelli* Kr. Ent. Nach. 1890, p. 138, f. 11, es descrita axís per Gauglbauer, Die Käfer von Mitteleuropas p. 539: «dibuixos de v. *sobrina* Gory f. 12, combinats ab els de *bipunctata* Kr. f. 10; ó dit d' altre modo: macula mitjana ab perllongament interne (*sobrina*), y además un punt blanch al interior fora d' aquesta mácula mitjana (*bipunctata*).» Fora del apellido no hi ha res més de Catalunya, en aquesta aberració de dibuix de v. *bipunctata* Kr.

De tots modos no seria estrany haber classificat com aytals v. *bipunctata* y a. *Martorelli* veritables v. *Catalonica* Beuth., que tenían la mácula semicircumflexa característica, accidentalment separada f. 5. (falsa v. *bipunctata* Kr. verdadera *Catalonica* Beuth.), per lo que respecta á la primera; y además ab una fina línea (*sobrina*), que substituex en alguns exemplars lo nucli ó botó en que remata la mácula mitjana per sa part infero-interior en altres exemplars més ben desenrotllats, f. 7, (falsa a. *Martorelli* Kr. veritable *Catalonica* Beuth.) por lo que respecta á la segona. Hi ha que observar que may 's presenta aquí aquesta línia (*sobrina*) en la forma plena y decidida que caracterisa la v. *sobrina* Gory f. 12, y lo que semblan tals línias en molts exemplars de la v. *Catalonica*, son en realitat sols defectes ó els nuclis escauyats de la part infero-interior de la mácula mitjana en el punt d'unió ab la macula apical. De modo que lo que produeix el mateix efecte de línea (*sobrina*), es en la v. *sobrina* Gory f. 12, excés, y en la v. *catalonica*

Beuth, defecte, ó d'un altre modo expressat; en iguals exemplars típichs y desenrotllats de la v. *sobrina* y v. *catalonica*, lo que en aquella es linia (*sobrina*) en aquexa es nucli.

Finalment, parlant de la *C. Germanica* L. y *var.*, el Sr. Pasquet, l. c. p. 15, diu: «Détail curieux à signaler: Quand l' insecte se sent poursuivi et se voit menacé de tomber entre les mains du chasseur, il change subitement de couleur, mais pour un instant seulement; ses élytres, généralment verts, passent instantanément au cuivreux et même au rutilant. Cela fait penser naturellment,—encore que la cause n'en soit peut-être pas identique,—aux changements de couleur de la seiche qu'on veut saisir dans un aquarium.»

Confesso que may he tingut ocasió d' observar aqueix detall curiós, y me prench la llibertat de preguntar á tots els meus colegas el sèu parer.

En resum, la taula de les *Germanica* L. Catalanas es aqueixa:

Cicindela Germanica L. Cerdanya.
» a. *coerulea* Herbst, idem.
Rassa local » v *Catalonica* Beuth. Desemb. del Besós, Llobregat, Prat.
nec. v. *bipunctata* Kr. nec. a. *Martorelli* Kr.

Montgat, Febrer de 1910.

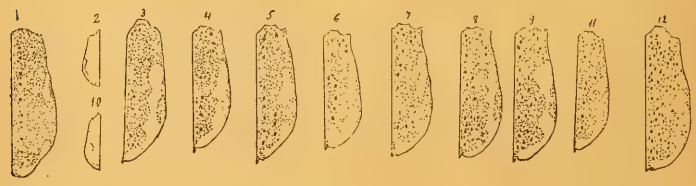

NOTA: I. Els dibuixos dels élitres son del natural y casi tres vegadas majors qu'els respectius exemplars á escepció de les fig. 2, 10, que son copiadas de la taula III que acompanya la Monographie der. pal. Cic. del Dr. W. Horn y Roeschke.

II. La posició del dibuix, no deixa veure clara la mácula humeral, que sols es insinuada y ha de donarse com existent.

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlletí, deixant integra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

IMP. LA HORMIGA DE ORO.—Nueva San Francisco 1 f, Barcelona

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5-8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deuráu ferse **directament á la imprenta** Nova de S. Francisco, 17.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siêge de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a.—Barcelona (Espagne)

Cambis que té l' Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá),
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—(Barcelona)
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa).
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—Paris.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia)
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino.—Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador (Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates—Berlin (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.--Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.- Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia»—Florencia (Italia)
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao-Paulo.—Sao Paulo (Brasil).
Societá di Naturalisti.- Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique —Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomoogique-du-Musee d'Histoire Naturelle.— Berna, (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Belgica).
Societé Portugaise des Sciences Naturelles. - Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia)
Zoological Society of London.—Londres.

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 7.è—Núm. 7 Octubre 1910

Butlleti de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
CONST. DE FID. CATH. C. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessió del 7 de Juliól de 1910.
Sessió ordinaria del 1 de Septembre de 1910.
COMUNICACIONS:
Tomás; Llorens.—Minerals de Catalunya. Páginas 41 á 48 *(paginació especial)*.

Smithsonian Institution
JUL 10 1914
National Museum

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.—BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradis, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

2.ª ÉPOCA BARCELONA, OCTUBRE 1910 ANY VII.—NÚM. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ DEL 7 DE JULIOL DE 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer y Nicolau

A les 21'45 y ab assistencia de 'ls socis, senyors: Ferrer y Dalmau (M.), Ferrer y Vert, Duch, Gifreda, Fábregas y Sagarra; el senyor President obrí la sessió.

Trobantse ausent d' aquesta ciutat el Sr. Secretari y malalt el Sr. Vis-Secretari s' accordá per unanimitat que actui de Secretari accidental D. Felip Ferrer y Vert, que llegeix l' acta de la sessió anterior essent aprovada unanimament.

SOCI ADMÉS.—Ho es per unanimitat D. Joseph Gifreda y Morros que fou proposat en l' anterior sessió.

COMUNICACIONS.—El Sr. Ferrer y Vert dòna compte d' una excursió que 'l 19 del passat Juny va fer á Sant Sadurní de Noya en companyía de 'ls socis Srs. Ferré Gomis y Duch. Essent dita localitat molt típica paleontológicament considerada 's feu notable recull d' especies fossils, llegint-ne una llista de 16 diferentes, ben comprobades per dit Sr. Ferré Gomis, manifestant al ensemps que en quedan moltes més, verament indeterminables pe'l mal estat en que 's recullen ja que essent tan forts els terrenos que 'ls contenen es fa molt dificil l' extracció. També 's reculliren varis minerals y roques en el terreno *oligocenich* anant cap á Subirats, essent aquets lignits, pissarres lignítiques y calisses, entre altres. Essent l' estació tant propicia pera insectes y essenthi aquets en bon nombre el Sr. Ferrer y Vert manifesta haverne fet un bon arreplech especial-

ment *lepidópters*, *coleópters* é *himenópters*. Respecte d' aquets últims avensa algúns detalls sobre les observacions qu' está fent sobre la nidificació d' una *Osmia* y que pensa ferne més endevant una nota pera publicarla en el Butlletí. Finalisant el relat de l' esmentada excursió explica que, degut á una de les tantes informalitats com sol fer la Companyía de Ferrocarrils del Nort d' Espanya tingué que variarse el propósit de 'ls organisadors dirigintia á Sant Sadurní de Noya com s' ha dit en comptes de Gurb com estaba anunciat.

El mateix senyor parla sobre 'ls motius que feren sospendre la projectada excursió á Tarragona y que no foren altres que la total ausencia de excursionistes. Ab motiu d' aixó 's lamenta de que á pesar de les constants excitacions y bons propósits d' honorables senyors socis, aquestes siguin acullides ab tanta fredor.

Seguidament dit Sr. Ferrer y Vert dòna també compte d' una excursió que 'n companyía del Sr. Sagarra (I.), va fer á Guardiola y Bagá durant els díes 29 y 30 del passat Juny y 1.er del corrent, ab l' exclusiu objecte d' una exploració entomológica.

Els resultats foren óptims especialment en la trovalla de *lepidópters,* puig s' arreplegaren més de 70 especies, moltes d' elles noves per Catalunya y quin detall 's fará en una llista apart. També cita la trovalla de varis *neurópters* qu' encare que poch variats hi eran forsa abondants entre ells *Ephemera danica* Müll., *Ecdyurus venosus* Fabr., y *Chrysopa punctata* Wesm.

El Sr. Duch presenta bastants exemplars de minerals propis y de 'l Sr. Ferré Gomis, y de 'ls que 'n fa donació pera 'l Museo.

Y no haventhi més assuntes de que tractar s' aixeca la sessió á les 22'40 h.

SESSIÓ ORDINARIA DEL 1 DE SEPTEMBRE DE 1910

Presidencia de D. Joan Bta. d' Aguilar-Amat y Banús

El Sr. Vis-President obre la sessió á les 22 ab assistencia de 'ls socis, senyors: Ferrer y Vert, Ferrer Dalmau (M.) y Ferré Gomis y ab representació de 'l senyor Duch.

Inmediatament el Vis-Secretari dòna compte de no haverse celebrat sessió el passat mes per falta de nombre de socis y llegeix després l' acta de l' anterior essent aprovada per unanimitat.

A continuació comunica haverse rebut de Mossen Marian Faura y Sans com á donatiu pera la Biblioteca un exemplar de cada una de les següents obres de que 's autor: *Rdo. Dr. D. Norberto Font y Sagué, Pbro., Noticia necrológica; Les Coves de Bolet; Les Coves del Balç de les Roquetes, á Carme y Recull espeleológic de Catalunya.*

El Sr. Ferrer y Vert presenta diversos exemplars que 'l Dr. don Agustí M.ª Gibert cedeix pera 'l Museo. Procedeixen tots ells de Tarragona y son els següents:

Palinurus regius (?).
Maia squinado.
Syphonostoma Pyrois.
Syphonostoma Rondeleti.
Sygnathus tenuirostris.
Sygnathus Ethon.
Sygnathus rubescens.

El Sr. Ferré Gomis dòna compte de les excursions científiques que durant els mesos de Juny, Juliól y Agost ha realisat pe'ls termes d' Alella, Vallromanas, Montornés y Tiana citant les especies més notables que recullí en elles y relata una exploració que feu ab companyía de 'l jove D. Miquel Gorchs á unes mines de coure del terme de Montornés y que foren denunciades recentment. Les mines en qüestió no tenen absolutament cap interés per la part económica y sols poden interessar al geólech per trovarshi alguns bons exemplars de diversos compostos de coure y especialmente de *Malaquita* y *Azurita* de 'ls quals ne dòna alguns pera 'l Museo. Cedeix á continuació y ab el mateix fí vuit nius de varies especies d' aucells y un molt curiós de 'l *Mus musculus* recullits tots á Alella.

S' accorda un vot de gracies pera 'ls senyors donants y sens més de que tractar el senyor Vis-President aixeca la sessió. Son les 22'45.

Imp. LA HORMIGA DE ORO —Nueva San Francisco 17, Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D' HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l' any (que poden fer efectivas á D. Lluís Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totas las publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museo.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliól, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d' Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5-8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprenta** Nova de S. Francisco, 17.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siêge de la Societé:

Paradis, 10, 1.er, 2.a.—Barcelona (Espagne)

Cambis que té l' Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana. – Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Iireand.—Manchester
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá),
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—(Barcelona)
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa).
Institut Egyptien. – Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia)
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des Jeunes Naturalistes.—Paris.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia)
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino.—Torino (Italia)
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador (Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates—Berlin (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.--Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia»—Florencia (Italia)
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao-Paulo.—Sao Paulo (Brasil).
Societá di Naturalisti. Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique —Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomoogique-du-Musee d'Histoire Naturelle – Berna, (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Belgica).
Societé Portugaise des Sciences Naturelles. - Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

Imp. LA HORMIGA DE ORO. — Nueva San Francisco 17, Barcelona.

Segona época. Any 7.è-Núms. 8-9 Novembre-Desembre 1910

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL.
Sessións del 7 d'Octubre, 3 de Novembre y 1 de Desembre de 1910.

COMUNICACIÓNS:

Ferrer y Vert, F.—Notas coleopterológicas II.—Sobre el *Carabus rutilans* Dej. y ses varietats catalanes.
Aguilar-amat; Juan Bta.—Algunos quirópteros de Cataluña.
Codina; Asenci.—Les Cicindelas Catalanes.—*Cicindela paludosa* Duf. y aberr.
Font Quer; Pius.—Notes sobre la «Flora de Bages».
Bofill; José M.ª—La facultad de Ciencias Naturales en nuestra Universidad.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents.

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Novembre-Desembre 1910 Any VII—Núms. 8-9

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria del 7 d'Octubre de 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer Nicolau

El senyor President obre la sessió á les 21'45 ab assistencia de 'ls socis senyors: Ferrer Vert, Ferrer Dalmau (M.), Duch, Gifreda, Aguilar-amat y Ferré Gomis.

El Vis-Secretari llegeix l' acta de l' anterior, essent aprovada per unanimitat.

El senyor Ferré Gomis dona compte d'una excursió que feu á Caldes de Malavella del 10 al 19 del prop passat mes, y cedeix pera 'l Museo varis exemplars que recullí en ella. Dona ab igual fí un gros exemplar d' Argila esméctica, que procedent també de Caldes, li entregá pera l' Institució D. Joseph Soler, Veterinari de dita localitat.

A continuació el senyor Duch presenta pera 'l Museo varis exemplars de "Turritella archimedis" y "T. rotífera", procedents de Montjuich.

S' accorda un vot de gracies pera tots el senyors donants.

El senyor Ferrer Vert relata unes observacions molt interessants que ha fet sobre la nidificació de la "Osmia fallax" Pérez, y de les que proximament ne presentará una nota describint-las minuciosament.

Finalment, el senyor Maluquer (S.), fa notar la presencia de un quiróptor de gran tamany que durant aquets darrers mesos s' ha vist ab molta abundor volar sobre Teyá, segóns li comunica el soci senyor Barrera. Per tots els datos que posseeix, creu que potser 's

tracti del "Nyctinomus Cestonii", si be no pot afirmar-ho, degut á no haver-ne pogut cassar cap exemplar.

Y sens mes s' aixeca la sessió. Son les 22'50.

SESSIÓ ORDINARIA DEL 3 DE NOVEMBRE DE 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer y Nicolau

A les 21'40 el Sr. President obre la sessió ab assistencia de 'ls socis senyors: Mas de Xaxars, Aguilar-amat, Duch, Sagarra, Juncadella y Ferré Gomis.

El Vis-Secretari llegeix l'acta de l' anterior, essent aprovada per unanimitat. Dona compte á continuació de diversos accorts presos per la Junta Directiva en les seves darreres reunions.

'S llegeix una comunicació que suscrihuen D. Salvador Maluquer y Nicolau, D. Felip Ferrer y Vert y D. Robert Ferré Gomis, en nom de tot el Concell Directiu, proposant per Soci Honorari de l' Institució al Dr. D. Agustí M.ª Gibert, que 's dedica especialment al estudi de l' Ictiología y de la Prehistoria. L' Institució per unanimitat y aclamació, atenent als indiscutibles merits científics del proposat, aixís ho accorda, com també comunicar-li el seu nombrament y la gran satisfacció que la Societat sent de contar-lo entre sos membres.

El senyor President dona compte de les modificacions que, á petició de 'ls socis D. Miquel Ferrer Dalmau, D. Joseph B. Duch y Ferré y D. Joaquím Maluquer y Nicolau, ha accordat la majoría absoluta de 'ls socis fundadors introduir en el vigents Estatuts. La reforma aprobada diu lo següent:

1.er 'S suprimeix de l' Article 6 el paragraph "S' atmeten suscripcions á n' aquet Butlletí, essent el preu deu pessetes anyals".

2.on Els articles 7, 8, 9, 10, 11, 12 y 13 quedan redactats com á continuació s' expressa:

"Art. 7.e Una Junta Directiva composta de President, Vis-President, Secretari general, Vis-Secretari primer, Vis-Secretari segón, Tresorer, Bibliotecari, Conservador del Museo y quatre Consellers tindrá á son cárrech la direcció y atministració de la Societat. Dits cárrechs son tots reelegibles y 's renovarán per meytat cada any.

Les eleccions tindrán sempre lloch en la Sessió ordinaria del mes de Desembre."

Art. 8.e El President portará la representació de la Societat, firmará y autorisará les actes y dirigirá les discussions, essent son vot decisiu en cas d' empat tant en les sessions de Concell Directiu com en les ordinaries. En la Sessió inaugural de cada curs, que s' efectuará en el mes d' Octubre y que podrá ser la mateixa ordinaria, llegirá un curt treball científich. El Vis-President substituirá al President en cas d' ausencia ó malaltía."

"Art. 9.e El Secretari guardará el sagell de l' Institució, redactará y firmará ab el President les actes y demés documents oficials, y en la Sessió inaugural llegirá una memoria que en línias generals tracti de la marxa de l'Institució durant el curs anterior, publicant-se en el Butlletí. Ademés formará part de la Comissió de Publicacions ó Concell de Redacció ó bé delegará pera 'l mateix á un de 'ls Vis-Secretaris.

El Vis-Secretari primer substituirá al Secretari en cas d'ausencia ó malaltía y estará particularment encarregat de redactar una nota de lo mes notable que s' hagi tractat en cada sessió ordinaria y que revisada pe 'l Secretari, qui l' autorisará ab el sagell social, será enviada als periodichs locals.

El Vis-Secretari segón substituirá al Secretari y al Vis-Secretari primer en cas d' ausencia ó malaltía. Ademés formará y portará un inventari de 'ls objectes, mobles, etc. que figurin en el local social, y tindrá al corrent la llista de socis, cuidant sempre de que 'ls hi sigui enviat el Butlletí ab puntualitat."

"Art. 10.e El Tresorer recaudará les cuotes de 'ls socis, firmant els corresponents rebuts; guardará la caixa de la Societat; efectuará els pagos que la mateixa accordi, y donará comptes sempre que la Junta Directiva els hi demani. A fi d' any presentará un balans detallat que 's publicará en el Butlletí. Portará sempre al día el llibre de caixa.

Art. 11.e El Bibliotecari cuidará de la Biblioteca, conforme á lo expressat en els apartats següents:

a. Cuidará de mantenir el cambi ab les demés societats que s' hi hagi establert, procurant que no sofreixi retrás l' envío del Butlletí, y reclamant sempre que 's retardi ó falti alguna de les publicacions que 'ns corresponen.

b. Formará en lo terme mes breu un catálech per fitxes de 'ls

llibres, folletos, etc., que figurin en la Biblioteca, per materies y per autors.

c. Portará un llibre en que constin els llibres, folletos, lámines, etcétera, deixats en diposit pe 'ls senyors socis ó per altres persones agenes á la Societat, y lliurará un taló resguard á favor del depositant.

A la presentació d' aquet resguard deurá entregar l'exemplar objecte del mateix, donant-ne compte á la Junta Directiva en la sessió inmediata.

d. En cada sessió mensual presentará una nota del moviment de la Biblioteca, y en la sessió de Decembre un' altre nota que resumeixi dit moviment durant l' any, qual resúm se publicará en el Butlletí.

e. Será facultat exclusiva del Bibliotecari el nomenament de 'ls ajudants que siguin necessaris pera ajudar-lo en ses tasques."

"Art. 12.e Els Concellers cuidarán especialment de la policía del local."

"Art. 13.e El Conservador del Museo cuidará de la conservació y ordre de 'ls exemplars que formin part de les coleccions, formará un catálech científich per fitxes de 'ls mateixos, y els rotulará ab uniformitat. Portará un llibre de diposits en que constin els exemplars deixats en diposit pe 'ls senyors socis ó persones agenes á la Societat, y lliurará un taló resguart á favor del dipositant. A la presentació d'aquet resguart deurá entregar l' exemplar objecte del mateix donant-ne compte á la Junta Directiva en la sessió inmediata.

Será facultat absoluta del Conservador el nomenament de 'ls ajudants que estimi necessaris pera ajudar-lo en ses tasques, aixís com el d' atmetre ó deixar d' atmetre els exemplars que cregui oportú."

Acaba el senyor President comunicant que conforme á la vigent Lley d' Asociacions aquesta reforma de 'ls Estatuts será presentada al Gobern Civil pera sa aprobació.

Seguidament el senyor Aguilar-amat llegueix un notable trevall sobre "Algunos quirópteros de Cataluña", y á continuació el senyor Ferré Gomis dona lectura á un altre no menys interessant que porta per títol "Notes sobre la Flora de Bages" y del que n' es autor D. Pius Font y Quer.

Finalment 's presenta un gros exemplar de toba calissa pro-

cedent de Capellades y que D. Amador Romaní cedeix pera 'l Museo.

Sens mes de que tractar, el senyor President aixeca la sessió á les 23.

Sessió ordinaria del 1 de Desembre de 1910

Presidencia de D. Salvador Maluquer Nicolau

El senyor President obre la sessió á les 21'40 ab assistencia de 'ls socis senyors: Sagarra (J.), Ferrer Vert, Rosals, Ferrer Dalmau (M.), Ferré Gomis, Duch, Soler, Wynn, Gifreda, Noves.

El Secretari llegeix l' acta de la sessió anterior que 's aprovada per unanimitat.

'S dona compte de les publicacions rebudes durant el passat mes, aixís com de varies comunicacions de diverses entitats.

Proposta de soci.—S' en presenta una subscrita pe 'ls senyors Ferré Gomis, Wynn y Rosals, demanant sigui admés com á soci numerari D. Pau d' Areny de Plandolit, Doctor en Medicina y Cirugía, que resideix á Barcelona, al carrer del Hospital, 115, pral., y que 's dedica particularment als estudis zoologichs.

Comunicacions.—El senyor Ferrer y Vert llegeix dos notables treballs originals de D. Asenci Codina y que porten per titol "Sobre la Cicindela Maura, Linn." y "Dípters de Catalunya, primera serie".

Seguidament el senyor Rosals proposa, y aixís s' accorda, que l' Institució veuría ab molt gust que 'ls exemplars d' especies noves ó rares, trobats pe 'ls socis de la mateixa, fossin presentats en sessió á fi de poguer ser degudament examinats, lo qual contribuiría en gran manera á la ilustració de la concorrencia.

Elecció de nova Junta Directiva.—Acte continuo el senyor President manifesta que 's suspen la sessió per cinq minuts á fi de que 'ls socis puguin posarse d' accort pera la elecció de la Junta Directiva corresponenta al próxim any 1911.

Represa aquélla 's procedeix á la votació y subsegüent escrutini, resultant elegits per majoría:

President: D. Joseph María Bofill y Pichot.
Vis-President: D. Llorens Tomás.
Secretari: D. Robert Ferré Gomis.
Vis-Secretari: D. Joseph Baltasar Duch y Ferré.
Tresorer: D. Lluis Soler y Pujol.
Bibliotecari: D. Felip Ferrer y Vert.
Conservador del Museo: D. Ignasi de Segarra y de Castellarnau.
Concellers: D. Joan Rosals y Corretjer y D. Emili Tarré y Tarré.

En vista del resultat del escrutini, el President proclama als elegits pera formar part de la Junta de l' Institució pera 'l proxim any.

A continuació el President proposa que 's votin els socis que tenen de desempenyar els cárrechs ab que s' ha ampliat la Junta Directiva en el projecte de modificació d' Estatuts, á que 's refereix l' acta del 3 de Novembre passat, entenent-se que dita elecció 's fa ara pera quant estiguin aprovades, per l' autoritat competent, les modificacions esmentades. Aixís s' accorda, resultant elegits per majoría:

Vis-Secretari segón: D. Joseph Gifreda y Morros.
Concellers 3.er y 4.art: D. Frederich Wynn y Ellis y D. Emili Juncadella y Vidal-Ribas.

Seguidament el senyor President aixeca la sessió. Son les 22'55.

NOTAS COLEOPTEROLÓGICAS

II

Sobre el Carabus rutilans. Dej. y ses varietats catalanes

per F. Ferrer y Vert

C. rutilans Dej. junt ab *C. hispanus* Fab. constitueixen dins l' inmens genre *Carabus* el subgenre CHRYSOTRIBAX Reitt., caracterisat per l' abdomen sense fosetas, el quart article de les antenes solzament ab els pels táctils normals, el submenton ab depressió longitudinal y els tarses anteriors del ♂ ab tres articles dilatats, guarnits en sa cara inferior de brosses de pels curts.

L' especie qu' ens ocupa sol trobarse sota les pedres, entre restos vegetals, en llochs humits prop de corrents d' aygua. Viu en localitats enlairades; en l' alta montanya fins á 2.200 metres (1).

Reitter en sa monografía sobre *Carabini* d' Europa (2) dona com á localitat d' aquesta especie els Pirineus Orientals, tal com consta n' el Catálech de Coleópters d' Europa (3) publicat posteriorment; abdos citacions no son complertes, ja qu' en la vessant catalana s' extén fins al N. de la provincia de Barcelona (Montserrat, S. Llorens del Munt, Montseny) localitats molt mes meridionals que no guardan cap relació ab la cordillera pirenenca, per lo que pot considerarse també especie francament espanyola.

Les diferencies observades en l' esculptura y coloració que adornan al *C. rutilans* han donat origen á diversas varietats ó aberracions, constituint rasses locals més ó menys diferentes del *tipo* que descrigué Dejean. El *rutilans* qu' es troba á Montserrat es una varietat ben caracterisada per l' esborrament de les primeres línias de fosetas sobre el disc del elitres; la coloració es marcadament cobrissa, essentho totalment en molts exemplars. En una serie de *rutilans* cassats en aquella montanya, que m' han sigut comunicats per l' infadigable explorador de la mateixa el Rvt. P. Adeodat F. Marcet, s' hi troba una aberració que crech nova.

ab. *viridis.—Structura sicut in varietate acquata; capite et pronoto viridibus, disco leviter aeneo; elitris tote viridibus fulgentibus.* —Hab in Monteserrato. Legit P. Marcet.

Ab aquesta nova aberració el quadro sinóptich de les variacions catalanes pot establirse com segueix.

1.— Elitres ab series complertas de fosetas ben marcades. 2
— Elitres ab series de fosetas generalment incomplertas, sempre borrosas ó poc marcades en el disch. 5
2.— Cap y pronotum de igual coloració qu' els elitres. 3
— Cap y pronotum verts ó blaus, elitres més ó menys daurats ó verdosos. 4
3.—Elitres ab quatre series de fosetas ben marcades, unides per linias violades ó negroses; espays entre las series de fosetas

(1) E. Earthe.—Faune Coléopterologique Franco-Renane.—Carabini. Narbonne, 1909.

(2) E. Reitter.—Carabidac.—Carabini. Paskau 1896.

(3) Heyden, Reitter et Weise. — Catalogus Coleopterorum Europae. — Paskau 1906.

lleugerament rugosos y puntejats. Coloració general variant del daurat verdós al marró, blavós ó porpra.—Roselló, Pirineos.... ... ... *rutilans* Dej.

— Com l' anterior empró ab la coloració de les linias menys intensa, la punctuació y rugositats més marcades. — Pirineus or. ... ... v. *rusticus* Lapouge

4.— Cap y protórax vert blavós. Elitres ab 4 series de fosetas, daurats ab reflexes proporins, á vegades verdosos cuant s' els observa oblicuament.—Vall d' Andorra... v. *perignitus* Rtt.

— Com l' anterior. Elitres ab 7 series de fosetas.—Vall d' Andorra. ... ... v. *foveipennis* Lapouge

— Cap y protórax d' un blau lleugerament verdós al reflexes cobrissos. Elitres ab 4 series de fosetas ben marcades; coloració marcadament verdosa.—¿ Cerdanya ? v. *croesus* Oberth.

5.— Cap y protórax daurats ó cobrissos al menys sobre el disc; elitres totalment cobrissos ó ab la bordura externa y espays entre les series de fosetas verdosos; en aquet cas ditas fosetas están unides per una línia cobrissa.—Montserrat. ... ... v. *æquatus* Lapouge

— Cap y protórax lleugerament cobrissos sobre el disc. Elitres totalment verts.—Montserrat... ... ab. *viridis* Ferrer y Vert

ALGUNOS QUIRÓPTEROS DE CATALUÑA

por Juan Bta. Aguilar-amat

No es esta nota un catálogo completo de todas las especies de murciélagos que viven en este antiguo principado; es tan sólo una pequeña recopilación de datos, recogidos algunos por mí, esparcidos otros en revistas, trabajos y museos, y comunicados los restantes por compañeros apreciadísimos que sin dedicarse de un modo especial al estudio de los mamíferos, han tenido ocasión de observar la presencia en nuestra región de algunas especies de quirópteros y de reunir algunos datos acerca de sus costumbres y método de vida.

Pocas son las especies que forman la presente nota; pero sin duda ninguna un estudio asíduo y recolecciones en comarcas hasta el día poco exploradas, aumentarán algo su número.

1. RHINOLOPHUS HIPPOSIDEROS

Noctilio hipposideros Bechstein, Naturg. Deuschl. p. 1194, 1801.
Rhinolophus hippocrepis Hermann, Obs. Zool., p. 18, 1804.
Rhinolophus hipposideros Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 251, 1904.

Citado con duda por el Sr. Cabrera Latorre en su memoria *Quirópteros de España.*—Encontrado en Capellades por D. Amador Romaní y Guerra, quien tuvo la amabilidad de comunicarme algunos ejemplares.

2. RHINOLOPHUS EURYALE

Rhinolophus euryale Blasius, Arch. für Naturg., p. 49, 1853.
Rhinolophus euryale Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, pág. 253, 1904.

He podido reconocer esta especie en un ejemplar disecado y existente en poder de D. Luis Soler y Pujol, procedente de Cataluña, sin localidad precisa.

3. RHINOLOPHUS FERRUM-EQUINUM

Vespertilio ferrum-equinum Schreber, Säugth., p. 174, 1775.
Rhinolophus unihastatus Geoffroy, Ann. Mus., t. XX, p. 257.
Rhinolophus tragatus Hodgson, J. A. S. Beng., t. IV, p. 639.
Rhinolophus ferrum-equinum Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N. t. II, p. 256, 1904.

Recogido en el Vallés por D. Vicente Plantada y Fonolleda, y en Espinelvas (prov. de Gerona) por D. Mariano Masferrer, según un ejemplar existente en el Museo municipal de Ciencias Naturales.

La subespecie *obscurus* establecida por Cabrera Latorre en su citada Memoria, para ejemplares de Valencia, y que según dicho señor debe encontrarse en *gran parte de la costa mediterránea;* no la he visto ni he podido referir á ella ninguno de los ejemplares por mí examinados. Será tal vez por estar dicha subespecie fundada en pequeñas diferencias en el tamaño y la coloración, debidas tas sólo á ser los ejemplares de sexo distinto?

4. PLECOTUS AURITUS

Vespertilio auritus Linné, Syst. Nat., t. I, p. 32, 1758.
Vespertilio cornutus Faber, Isis, p. 575, 1826.
Plecotus communis Lesson, Mon. Mamm., p. 95, 1827.
Plecotus brevimanus Jenyns, T. L. S., t. XVI, 1830.
Vespertilio otus Boie, Isis, p. 256, 1830.
Plecotus Peroni I. Geoffroy, Mag. de Zool., lám. III, 1832.
Plecotus Christii Gray, Mag. Zool. and Bot., p. 495, 1838.
Plecotus auritus Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 260.

Recogido en San Martín de sas Gayoles (prov. de Lérida), por D. Domingo Ventalló, y existente en el Museo de la Institució Catalana d' Historia Natural.

VESPERTILIO MURINUS L.

D. Vicente Plantada lo cita en el Vallés; pero no lo he visto procedente de Cataluña en ningún Museo ni vivo en ninguna localidad, por lo que lo incluyo sin número.

PTERYGISTES NOCTULA Schreb.

Graells lo citó de Cataluña; pero no se ha encontrado modernamente en ninguna localidad.

5. PIPISTRELLUS PIPISTRELLUS

Vespertilio pipistrellus Schreber, Säugth., p. 167, 1775.
Vespertilio pygmaeus Leach, Zool. Journ., p. 560, 1820.
Vespertilio lacteus Temminck, Monogr. Mamm., t. II, p. 245, 1840.
Vesperugo pipistrellus Key y Blasius, Arch. Naturg., p. 321, 1839.
Pipistrellus pipistrellus Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 272, 1904.

Citado en el Vallés por D. Vicente Plantada y frecuentísimo en Barcelona, donde se le ve revolotear á la caída de la tarde y donde penetra muchas veces en las habitaciones. En el Museo municipal de Ciencias Naturales existen varios ejemplares, uno de los cuales fué cazado en el interior del mismo.

La subespecie *mediterraneus* establecida por Cabrera Latorre en su precitada Memoria, no la he encontrado, ó por lo menos no la he podido determinar, seguramente por la sutilidad de los caracteres á ella asignados por su autor, que según propias manifestaciones *no salen de la variabilidad geográfica.*

6. PIPISTRELLUS KUHLI

Vespertilio Kuhli Natterer, Kuhl, Deuscht. Fledrm., p. 58, 1817.
Vespertilio marginatus Rüppell, Atlas Voy. Egyp., p. 71, 1826.
Vespertilio albolimbatus Kuster, Isis, p. 75, 1835.
Romicia calcarata Gray, Mag. Zool. and. Bot., p. 195, 1837.
Vesperugo leucotis Dobson, J. A. S. Beng., p. 212, 1872.
Pipistrellus Kuhli Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 275, 1904.

El Sr. Cabrera Latorre lo cita en su Memoria como existente en Cataluña; pero sin localidad precisa y no he podido encontrarlo en ninguna localidad ni existe de Cataluña en ningún Museo barcelonés.

7. MYOTIS ESCALERAI Cabrera

Cabrera Latorre lo cita en su Memoria sin localidad precisa, y D. Amador Romaní y Guerra lo ha encontrado en Capellades, cediendo algún ejemplar para el Museo de la Institució Catalana d' Historia Natural.

8. MYOTIS MYOTIS

Vespertilio murinus Schreber, Säugth., p. 165,, 1775.
Vespertilio myotis Bechstein, Naturg. Deuschtl., p. 1154, 1791.
Vespertilio Blythi Tomes, P. Z. S., p. 53, 1857.
Myotis myotis Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 281 1904.

Recogido por D. Luis Soler en la sierra del Tibidabo, donde abunda, y de cuya localidad existe un ejemplar en el Museo municipal de Ciencias Naturales.

9. MINIOPTERUS SCHREIBERSI

Vespertilio Schreibersi Natterer, Kuhl, Deustchl. Flederm, p. 41, 1819.

Miniopterus Ursinii Bonaparte, Icon. Faun. Ital., 1837.

Vespertilio Orsinii Temminck, Monogr. Mamm., t. II, p. 179, 212 y 268; 1839.

Miniopterus Schreibersi Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 284, 1904.

En unas cuevas ó minas abandonadas de las inmediaciones del Parque Güell se encuentra esta especie en gran cantidad, como he podido comprobar gracias á varios ejemplares cedidos por el señor Espinosa.

10. NYCTINOMUS CESTONII

Dinops Cestonii Savi, N. G. de Lett., p. 230, 1825.

Dysopes Rüpelli Temnick, Monogr. Mamm., t. II, p. 224, 1839.

Nyctinomus insignis Blyth, Cat. Mam. Mus. S. Beng., p. 29, 1863.

Nyctinomus Cestonii Cabrera, Mem. Soc. Esp. H. N., t. II, p. 286, 1904.

Citado por el Sr. Cabrera Latorre en su Memoria como de Cataluña; pero sin fijar localidad y recogido en el Masnou por el Sr. Soler y Pujol, quien me facilitó un soberbio ejemplar para su determinación y estudio. Según observaciones de D. Salvador Maluquer, esta hermosa especie, la más grande de los murciélagos catalanes, es muy frecuente en dicha localidad y en sus alrededores, viéndosele durante el crepúsculo volar pausadamente y por parejas; su abundancia es tan grande, que por ella y por su gran envergadura ha llegado á llamar la atención del vulgo, que fantasea sobre ella, llevado del amor, innato en los hombres, hacia todo lo fantástico y misterioso.

LAS CICINDELAS CATALANAS

C. Paludosa Duf. y aberr.

per Asenci Codina

Aqueixa cicindela 's troba plenament representada á Catalunya. Ja els Srs. Cuní, y Martorell y Peña en el seu "Cat. met. y raz. de los Col. obs. en Cataluña", p. 5, citan la *C. paludosa Duf.* y las abe-

rracions de dibuix *scalaris* Dej. y *sabulicola* Waltl. Desde les hores ensá s' han batejat encara altres aberracions: la de dibuix *Hopfgarteni* Beuth. y las de color *viridis* Beuth. y *coerulea* Beuth.

Dufour ya descrigué en la diagnosis de la séva *C. paludosa* An. Sc. phys. VI. 20. 318., tótes les aberracions de color y dibuix, per lo tant, lo millor es anomenar á cada individuu senzillament *C. paludosa* Duf., sóls els altres noms han devingut sinónims!

Veus aquí els noms especials:

Els exemplars bronzejats, tot lo més lleugerament verdosos en lo cay y escut del coll, ab les mácules completament separades = *C. paludosa* Duf. l. c. tipo f. 1.

Els mateixos ab la forma de dibuix humeral-semicircunflexa ó sía ab les mácules humeral y mitjanes juntes y l' apical separada, afortunadament no tenen nom especial f. 2.

Els mateixos exemplars ab la forma de dibuix apical-semicircunflexa ó sía ab les mácules apical y mitjane juntes y la humeral separada = a. *sabulicola* Waltl. Reis. II. 51. f. 3.

Els mateixos exemplars ab la forma de dibuix circunflexa ó sía ab les tres mácules reunides = a. *Hopfgarteni* Beuth. E. N. 1890. 92. f. 4.

Els exemplars verts obscur ab la forma de dibuix humeral-semicircumflexa = a *scalaris* Dej. Spec. I. 137. y els mateixos vert clar = a. *Dufouri* Beuth. E. N. 1890. 92.

Els mateixos vert clar sobre dibuix variable = a. *viridis* Beuth. E. N. 1894. 263.

Els exemplars blavenchs ab dibuix variable = a. *coerulea* Beuth. E. N. 1894. 263.

Afortunadament, també, no hi ha noms especials per els exemplars verts y blavenchs ab dibuixos de formes en correlació ab els dels bronzejats, per lo tant un nom per tots els verts es a. *viridis* Beuth., y per tots els blavenchs, a. *coerulea* Beuth.

Sabut qu' el dibuix es excessivament variable per totes las especies del género *Cicindela,* tots aqueixos noms per cada aberració son supérfluus, quedant completament d'acord ab el criteri del Dr. W. Horn.

Aqueixa *cicindela* viu solament en el sud de Fransa y á España en las costas aprop del mar. Cap de las aberracions transcrites es rassa local, totes elles 's troben juntes y no escasses ab el tipo.

Aquí á Catalunya se la troba desde la segona quincena de

Juny hasta á mitjans de Setembre molt abundant en llochs pantanosos y palúdichs — d' aquí 'l seu nom — propers al mar, corrent pêls camins y llochs fressats en terrenos argilosos y entre herbes altes y jonchs, ahont procura dissimularse quant 's veu perseguida; a Can Tunis, Camp de la bota, hasta vorejar el riu Besós, Prat, desembocadura del ríu Llobregat, cap á la farola y cap á Remolá, etc.

Quant el sol calenta, es difícil capturarla, donchs dona fortes y repetides volades, per lo que sempre he procurat trobarla en días nuvolosos, en els quals se deixa agafar, ó usant de la mánega quant emprent el vol. En els llochs indicats 's troben totes les aberracions de color y dibuix junt ab la forma tipo, que acostuma aquí á esser la mes escassa, després de la a. *viridis,* y la més escassa encare a. *coerulea.* Es frecuent trobar en un mateix individuu distinta forma de dibuix en cada un dels élitres; aqueixos exemplars s' els anomena de dibuix transitori.

La confluença de les mácules en aqueixa cicindela s' opera sempre de baix en alt, aixó es, las máculas apical ó mitjana se junten ab la seva vehina superior corresponent, per medi d' un fí perllongament extern superior, mentre el nucli intern inferior de cada una d' elles queda sense una deformació apreciable; consideris sinó en la *paludosa* tipo f. 1. y en la forma humeral-semicircunflexa f. 2., com la mácula apical en forma de afilada punta de llanza, amenassa invadir á la mácula mitjana y en la circunflexa forma f. 4, com els tres nuclis quedan complertament reconeguts, després de la unió de les tres mácules, per el fí perllongament citat.

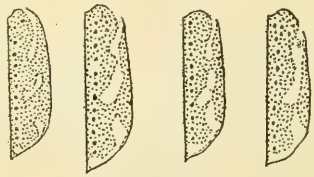

1 2 3 4

La taula de la *C. paludosa* Duf. es aquesta:
C. paludosa Duf.
a. *sabulicola* Waltl.
a. *Hopfgarteni* Beuth.
a. *scalaris* Dej.

Dufouri Beuth.
a. *viridis* Beuth.
a. *coerulea* Beuth.
Camp de la bota—Besós; desembocadura del Llobregat—farola—Remolá; Prat, etc.
Mongat Mars de 1910.

NOTES SOBRE LA "FLORA DE BAGES"

per Pius Font Quer

Referent an aquesta comarca, hi ha publicat un trevall especial, la "Flora del Pla de Bages", degut al Dr. Sallent. En aquest trevall hi son citades 835 especies, entre les quals n' hi han un centenar de cultivades. Fora dels que fan referencia al Montserrat, no tinc noticia de cap mes trevall especial de Bages.

En aquestes notes, citém totes les plantes que no son mencionades en la "Flora del Pla de Bages", que hem trovades en el "Pla" ó pels vols del "Pla"; y aquelles altres, rares en la comarca, que hem vist en alguna nova localitat.

Del Montcau, La Mata, y montanyes veínes del orient de Bages, que confronten am la part occidental del Vallés, tant seguida pel Dr. Cadevall, mencioném també les especies que no hi han sigut citades, encara que s' hagin citat al Ubach, S. Llorens, etc.

1.—*Pteris aquilina* L.
Castellgalí, vora 'l gorc salat; Talamanca; abondantíssima en les vores del Calders.

2.—*Scolopendrium officinale* Sm.
Montcau; Mura.—Juliol.

3.—*Carex digitata* L.
Mura, Montcau, comú.—Abril—Maig.

4.—*Cyperus globosus* All.
Regadiu de Manresa, cap al Pont llarc; vora 'l Cardoner, Condals; riera de Mura.—Setembre—Octubre.

5.—*Anthoxanthum odoratum* L.
Montcau.—Juliol.

6.—*Andropogon Ischæmum* L.
Comú en tota la comarca.—Juliol.
7.—*Piptatherum paradoxum* P. B.
Mura.—Juliol.
8.—*Cynosurus echinatus* L.
Vores del ríu Calders.—Juny.
9.—*Potamogeton natans* L.
En una bassa de Navás.—Juliol.
10.—*Luzula Forsteri* DC.
Montcau.—Maig.
11.—*L. campestris* DC.
Montcau.—Maig.
12.—*Lilium Martagon* L.
Catellgalí, en el Talló; Castellfullit, en la Serra de Cân Torra; comú á Mura, Montcau; Montserrat.—Juliol.
13.—*Allium pallens* L.
Manresa, vinyes de Sta. Caterina.—Agost.
14.—*A. paniculatum* L.
Molt mes comú que 'l anterior, en tota la comarca.—Juliol—Agost.
15.—*Asphodelus albus* L.
Viladordis, prop del Llobregat; comú á Monistrol y Montserrat. —Maig.
16.—*Narcissus juncifolius* Lag.
No sols á Manresa (Dr. Sallent); també á S. Vicens de Castellet, Castellfullit, S. Joan de Vilatorrada, Fals, Navarcles, Montcau, Montserrat.—Mars—Abril—Maig.
Aquest any hem cullit al cim de Coll-baix, dos exemplars, am quatre flors en l' umbela.
17.—*N. dubius* Gou.
Citada per Loscos y Pardo á Escatrón del Baix Aragó; Pourret la suposa prop de Barcelona, pero no la cita Costa.
Abonda al cim de Coll-baix.—Desde mitjans de Mars á darrers d' Abril.
18.—*Gladiolus Illiricus* Koch.
Calders; Castellfullit.—Juny—Juliol.
19.—*Orchis fragans* Poll.
Un sol exemplar al Suaña, Manresa.—Juny.
20.—*O. bifolia* L.

Montserrat, S. Jeroni; Vall del Raurich, cap á Castellfullit del Boix.—Juny.

21.—*O. conopsea* L.

Calders; Vall del Raurich, comú.—Juny.

22.—*Ophrys muscifera* Huds.

Montcau, rara.—Juny.

23.—*O. lutea* Cav.

Fussimanya (Dr. Sallent), y en general, en tota la comarca, escasas.—Abril—Maig.

24.—*O. fusca* LK.

Manresa, bosc de les Ferreres; Guardiola, bosc del Calvet.—Abril.

25.—*Aceras densiflora* B.

Montserrat, prop de la Plassa del aucells.—Juny.

26.—*A. pyramidalis* Rchb.

Comú en tota la comarca, y en el meteix "Pla de Bages", al bosc de les Torres.—Juny.—Juliol.

27.—*Spiranthes æstivalis* Rich.

Vores del Calders, entre Calders y Navarcles.—Juny.

28.—*Salix cinerea* L.

Rec del Pont llarch, Manresa; Condals, ir.; Mura.—Mars.

29.—*Herniaria hirsuta* L.

Manresa, Castellfullit, Mura, Navás, etc.—Abril—Maig—etc.

30.—*Scleranthus annuus* L.

Manresa, sorrals del Pont nou.—Maig.

31.—*Aristolochia longa* Clus.

Manresa, Pont nou y Condals.—Abril—Maig.

32.—*Viola Dehahardti* Teu.

Montcau.—Mars.

33.—*V. arenaria* DC.; β *glabrata* Rouy.

Serra de Can Massana de Rajadell, al cim.—Mars.

Dec á l' amabilitat del Dr. Cadevall, la determinació de les dues especies precedents, noves pera la comarca.

34.—*Tamarix Hispanica* B.

Rieres de Rajadell y de Fonollosa.—Mars—Abril.

35.—*Myricaria Germanica* Desv.

Sallent, á la Corvatera (Dr. Sallent); també á les vores del Calders.—Juny.

36.—*Euphorbia Esula* L.

Vores del Llobregat, á St. Vicens y Castellgalí.—Maig.

38.—*Hypericum hirsutum* L.

Montcau.—Maig.

38.—*Hypericum hirsotum* L.

Mura, á la Coma d' en Vila.—Juliol.

39.—*Bunias Erucago* L.

Monistrol.—Abril—Maig.

40.—*Clypeola Jonthlaspi* L.

Pont de Vilumara (Dr. Sallent); Manresa, á Sta. Caterina y les Torres; comú á les valls del Rauric y Congost, en aument cap á Segarra.—Mars—Abril.

41.—*Carrichtera Vellæ* DC.

Manresa, el Xup y les Ferreres.—Janer á Maig.

42.—*Draba muralis* L.

Montcau.—Maig.

43.—*Lepidium campestre* L.

Mura.—Maig.

44.—*Thlapsi perfoliatum* L.

Manresa (Dr. Sallent); S. Joan de Vilatorrada; Navarcles; Monistrol; Mura; Rocafort.—Mars—Abril.

La *Eruca sativa* Lam., comú á Montfalcó, S. Ramón, Olujes, etc., de la Segarra.

45.—*Sisymbrium Columnæ* Jaq.

Mura; també cap á Cervera y Targa, de la Segarra.—Juliol.

46.—*Couringia orientalis* Andr.

Vores del Cardoner, cap á S. Joan de Vilatorrada.—Juny.

47.—*Arabis auriculata* Lam.

Mura, Montcau.—Maig.

48.—*A. sagittata* DC.

Montserrat, Montcau.—Maig—Juny.

49.—*A. Gerardi* Bess.

Guardiola, Castellgalí, Rocafort, Mura.—Maig—Juny.

50.—*Papaver dubium* L.; var. *collinum* Bog.

Montcau.—Juliol.

51.—*Fumaria micraulha* Lag.

Navás, á les Iglesies; Navarcles, S. Benet.—Abril.

52.—*F capreolata* L.

Mura.—Maig.

53.—*Plalycapnos spicatus* Bern.—*Fumaria spicata* L.

Manresa, fábrica de Rajadell, en les vinyes.—Abril.

54.—*Sedum dasyphyllum* L.

Monistrol; Mura; Viver.—Juny—Juliol.

55.—*Umbilicus pendulinus* DC.

Molt rara á Manresa, algún exemplar en les parets del regadiu; comú á Monistrol.—Maig—Juny.

56.—*Ruta angustifolia* P.

En tota la comarca, més ó menys comú.—Juny—Juliol.

La *R. montana* Clus., comú á Montfalcó, Cervera, S. Ramón.

57.—*Haplophyllum Hispanicum* Spach.

Citada á Monistrol per Salvador, y prop de Balaguer per Costa; Cadevall la dona com á rara, citantla á Boades (Castellgalí). No escassa en unes vinyes de Sta. Caterina (Manresa).—Juny—Juliol.

58.—*Cytisus Gallicus* Kern.

Castellfullit, Serra de Can Torra.—Juliol.

59.—*Ononis fruticosa* L.

Sallent, roureda del Mal pas (Dr. Sallent); Castellfullit, Serra de Can Torra; Fonollosa.—Juliol.

60.—*O. rotundifolia* L.

Montcau.—Juny—Juliol.

61.—*Hedysarum humile* L.

Manresa, á Coll-baix; Fals; Fonollosa; Castellfullit, etc.; en aument cap á Segarra.—Juliol.

62.—*Trifolium rubens* L.

Montcau.—Juliol.

63.—*T. arvense* L.

Montcau.—Juliol.

64.—*Medicago maculata* Willd.

Rocafort, á S. Jaume.—Maig.

65.—*M. turbinata* Willd.

Manresa, Pont dels Condals.—Abril.

66.—*Trigonella gladiata* Stev.

Manresa, Sta. Caterina.

67.—*Vicia hybrida* L.

Navarcles, prop de S. Benet; Rellinás.—Maig.

68.—*V. atropurpurea* Desf.

Manresa, Condals; Viladordis; Castellgalí.—Abril.

69.—*Ervum Ervilia* L.

S. Vicents de Castellet.—Maig.

70.—*Lathyrus sphæricus* Retz.

Manresa, riera de Rajadell; Navarcles; Rocafort.—Maig.

71.—*L. latifolius* L.

Comú en els prats y boscos de tota la comarca.—Juny—Juliol.

72.—*Astragallus glycyphyllos* L.

Mura, Montcau.—Juliol.

El *A. Narbonensis* Gou., no rar á Montfalcó y Olujes.

73.—*Physanthyllis tetraphylla* B.

Rellinás.—Maig.

74.—*Polygala rosea* Desf.

Mura, Montcau.—Juliol.

75.—*Acer opulifolium* Vill.

Castellfullit; Viver, escás.—Fr. Juliol.

76.—*A. campestre* L.

Cabrianes (Dr. Sallent); Mura, como d' en Vila.—Juliol.

77.—*Linum viscosum* L.

Costa refereix aquesta especie á la regió inferior de la part oriental de Catalunya, no haventla vista mes avall de 1200 m.; citada á la Plana de Vich, per Masferrer. Abonda á Castellfollit, á la Serra de Can Torra, á uns 800 m.—Juliol.

78.—*L. campanulatum* L.

Recullida per Puiggarí á Prats de Rey, se troba també molt abondant á la Serra de Can Torra (Castellfullit).—Juliol.

79.—*Geranium lucidum* L.

Montserrat, montanyes de Mura.—Maig—Juny.

80.—*G. sanguineum* L.

Manrera, riera de Rajadell.—Juny.

81.—*Arenaria capitata* Lamk.

Castellfullit, Serra de Can Torra.—Juliol.

82.—*Stellaria media* Vill.; var. *Boræana* Weih.

Mura.—Maig.

83.—*Holosteum umbellatum* L.

Navás, Gosart; Montcau.—Abril.

84.—*Dianthus multiceps* Costa.

De desde Serrateix y Viver á Castellfullit, y de desde Mura á Montfalcó, Olujes, etc., de Segarra.—Juliol.

85.—*Saponaria ocymoides* L.

Sallent (Dr. Sallent); Castelltallat; Manresa; Montserrat.—Juny —Juliol.

86.—*Silene Otites* Sm.

Sallent (Dr. Sallent); Manresa; Tarruella; Navarcles; y á la Segarra.—Juliol.

87.—*S. crassicaulis* Wk. et Costa.

Montcau.—Juliol.

88.—*Thalictrum minus* L.

Manresa; Castellfullit; Fals; Fonollosa; Navás; Navarcles.—Juliol.

89.—*Ranunculus gramineus* L.

Navarcles, entre 'ls tres salts y S. Benet; Guardiola; Castellfullit; Monistrol; Montserrat, etc.—Abril—Maig.

90.—*R. arvensis* L.

Manresa y Viladordis, en el regadiu, comú.—Maig.

91.—*R. scelcratus* L.

Un sol exemplar en uns aiguamolls de vora 'l Cardoner, á San Joan de Vilatorrada.—Abril.

92.—*R. parviflorus* L.

Mura, á la coma d' en Vila.—Juliol.

93.—*Delphinium elatum* L.

Citada á Set-cases (Isern) y Coma del Orri (Cuffi). Se trova al Montcau, prop de la Font d' Esternalles.—Juliol.

94.—*Reseda luteola* L.

Montcau; abonda cap á Cervera, Olujes y altres llocs de la Segarra.—Juliol—Agost.

95.—*Helianthemum virgatum* WK.

Manresa; Navarcles; Navás; Balsareny.—Abril—Maig.

96.—*Rosa Myriacantha* DC.

Castellfullit, Serra de Can Torra; abonda á la Segarra.—Juny.

97.—*R. sepium* Th.

Calders.—Juny.

98.—*Rubus tomentosus* Bork.

Castellfullit, Serra de Can Torra; Montcau.—Juliol.

99.—*Anethum graveolens* L.

Castellfollit, á coll de Gosem.—Octubre, fr.

100.—*Conopodium ramosum* Costa.

Castelltallat.—Juliol.

101.—*Buplevrum aristatum* Barth.

Sallent (Dr. Sallent); Montcau.—Juliol.

102.—*Thapsia villosa* L.

Montcau.—Fr. Juliol.

103.—*Saxifraga Catalaunica* B. et R.

Montcau.—Juny.

104.—*S. Tremolsii* Pau.

Montcau.—Maig.

105.—*S. granulata* L.

Montcau.—Maig.

106.—*S. tridactylites* L.

Castell de Sallent (Dr. Sallent); Navarcles, S. Benet; Rocafort, roques de vora la riera; Montcau; Montserrat.—Abril.

107.—*Fraxinus excelsior* L.

Rar en aquesta comarca, sols alguns exemplars en les vores de la riera de Fonollosa. Abonda á la Segarra.—Abril.

108.—*Jasminum fruticans* L.

Raro en els marges de Sta. Caterina á Manresa.—Maig.

109.—*Convolvulus lineatus* L.

Citat á Manresa per Costa, y no pel Dr. Sallent; se trova en els marges y vores de camins de Sta. Caterina. També á les Olujes, de Segarra.—Maig—Juny.

110.—*C. lanuginosus* Desr.

Montcau; Montserrat; Castellfollit, Serra de Can Torra.—Juny.

111.—*Verbascum Blattaria* L.

Sallent (Dr. Sallent); Vellvehí, vora 'l ríu Calders.—Juny—Juliol.

112.—*V. Lychnitis* L.

Castellfullit, Serra de Can Torra.—Juliol.

113.—*Veronica Persica* Poir.

Navarcles, S. Benet; Manresa, cap á S. Joan.—Febrer á Abril.

114.—*V. præcox* All.

Manresa; S. Joan de Vilatorrada; Castellfullit; Castelladras. També á Cardona.—Febrer—Mars—Abril.

La *V. montana* L., se trova á Vidreras (A. Xiberta!).

115.—*Chænorrhinum flexuosum* Lge.

Castellfullit, roques de Coll de Gosem y Serra de Can Torra; Manresa, á Coll-baix.—Juliol.

116.—*Digitalis lutea* L.

Calders, vessant de la riera de Matrabí; Montcau, abondant; Montserrat.—Juny—Juliol.

La *Odontites viscosa* Rchb., y la *O. longiflora* Webb., abonden

cap á Montfalcó, S. Guim, Olujes, etc., de la Segarra. La segona també al Montcau.

117.—*Euphrasia pectinata* Teu.

Entre Serrateix y Castelladral.—Juliol.

118.—*Lamium incisum* W.

Castell de Sallent (Dr. Sallent); Navás, á les Iglesies; Mura.—Abril—Maig.

El *Phlomis Herba-venti* L., á Montfalcó, S. Ramón, Olujes, etc.

119.—*Lippia nodiflora* Rich.

Manresa, entre 'ls canyars del Pont nou. Accidental?—Juny.

120.—*Plantago media* L.

Montcau; Viver.—Juliol.

121.—*Statice salsuginosa* B.

Manresa; molt abondant cap á Coll-baix. També á Segarra, cap á Montfalcó.—Agost—Setembre.

La *Armeria Ruscinonensis* Gird., á Massanet de la Selva (A. Xiberta!).

122.—*Primula officinalis* L.

Navarcles, entre *els tres salts* y S. Benet; Castellfullit, Serra de Can Torra, y Raurich; Mura, molt abondant.—Mars—Abril—Maig.

123.—*Asterolinum stellatum* LK.

General en tota la comarca, pero poc abondant.—Abril.

124.—*Anagallis tenella* L.

Mura, al peu de la riera y aiguamolls; Calders, vora 'l riu; Guardiola, font del Calvet.—Juny—Juliol.

125.—*Myconia borraginea* Lapey.

Rocafort, al peu de la riera á uns 400 m.; Mura, Montcau; Montserrat; Monistrol, ahont baixa fins á uns 150 m., al peu del Llobregat.—Maig—Juny.

126.—*Orobanche Hederæ* Dub.

Un sol exemplar, al Montcau.—Juliol.

127.—*Globularia cordifolia* L.

Serrateix; Castefullit, á coll de Gosem.—Juny.

128.—*Erica multiflora* L.

No citada pel Dr. Sallent; Mura; Rellinás; Monistrol; Manresa; Castellfullit y llocs intermitjos, y en el meteix Plá de Bages, al Malvals (Manresa). Setembre—Octubre.

129.—*Campanula affinis* R. Sch.

Manresa, al *gorc dels esparvers;* Castellgalí, al *gorc salat;* Navarcles, entre *els tres salts* y S. Benet; Talamanca; Mura; Monistrol; Montserrat.—Juny—Juliol.

130.—*C. subpyrenaica* Timb.

Manresa, *gorc dels esparvers; Castellgalí; Castellfullit; Artés;* Mura.—Juny—Juliol.

131.—*Galium vernum* Scop.

Manresa, bosc del Suaña; Castellfullit.—Maig.

132.—*Valeriana officinalis* L.

Mura, molt comú.—Juny—Juliol.

133.—*Scabiosa maritima* L.

Manresa; Monistrol.—Juny—Juliol, etc.

134.—*Stœhelina dubia* L.

Viladordis, les Marcetes; Rocafort; Fals.—Juny—Juliol.

La *Serratula tinctoria* L., á Vidreras (A. Xiberta!).

135.—*Centaurea intybacea* Lam.

Manresa, á Coll-baix, abondanta.—Juliol—Agost.

136.—*C. montana* L.; y *Catalaunica* Pau.

Castellfullit, Serra de Can Torra.

La *C. Costæ* WK., á la Segarra, cap á S. Ramón.

137.—*Senecio lividus* L.

Dues vegades hem trovat en els sorrals del Cardoner aquesta especie, segurament accidental.

138.—*Senecio Doria* L.

Manresa, Pont-nou.—Juny.

139.—*Doronicum cordatum* Lam.

Montanyes de Mura.—Juliol.

140.—*Chrysantemum segetum* L.

Rellinás.—Maig.

141.—*Inula Conisa* DC.

Manresa; Fals y Fonollosa; Segarra.—Agost—Setembre.

142.—*I. helenioides* DC.

Manresa; Pont de Vilomara; Mura; Castellfullit, y en general en tota la comarca.—Juliol.

143.—*Lactuca tenerrima* Pourr.

Monistrol; Manresa; Castellfullit.—Juny—Juliol.

144.—*L. muralis* L.

Montanyes de Mura.—Juliol.

145.—*Andryala integrifolia* L.

Manresa.—Juliol.
146.—*Urospermum picroides* Derf.
Manresa.—Maig—Juny.

Manresa, Octubre de 1910.

LA FACULTAD DE CIENCIAS NATURALES EN NUESTRA UNIVERSIDAD

por José M.ª Bofill

Por fin se ha conseguido establecer la Facultad de Ciencias naturales en la Universidad de Barcelona.

Nuestra ciudad y Cataluña entera, cuyos hijos han demostrado siempre cierta predilección por las Ciencias naturales, están de enhorabuena y contarán en lo sucesivo con un poderosísimo auxiliar. En mi discurso de recepción en la Real Academia de Ciencias y Artes, decía: "las corporaciones científicas debieran preocuparse por su parte de la formación y conservación de museos y bibliotecas idóneas y solicitar la fundación de laboratorios y estaciones agronómicas, con lo que, al ver la posibilidad de una futura recompensa á sus desvelos, se lograría establecer entre los estudiantes una corriente hacia esta clase de trabajos, hoy día tan descuidados". Hay que confesar que el Estado ha colmado nuestros deseos; las Ciencias naturales, como todas las demás, necesitan de centros docentes que sirvan de núcleos de atracción y expansión para el conocimiento teórico en las aulas y práctico en los laboratorios, y sin esto, todos los trabajos resultan poco menos que estériles, muriendo con el individuo las iniciativas privadas; buena prueba la tenemos en lo que aquí ha pasado; han habido buenos botánicos, geólogos y zoólogos que al desaparecer dejaron pocos alumnos que no han podido formar escuela, sin que haya valido la enseñanza de las pocas clases generales existentes que, por abarcar demasiado, no permitieron á los dignos profesores que las han desempeñado sacar gran provecho.

Tengo la seguridad de que habrá en esta facultad muchos matriculados, pues los conocimientos que en ellas se adquieren son auxiliares eficaces de la agricultura, que representa en nuestro país grandes intereses.

En la Universidad hacía una porción de años que se trabajaba

para que el establecimiento de esta Facultad fuera un hecho, sin conseguir nada hasta que, por fin, gracias á los esfuerzos de los Dres. Giner de los Ríos, O. de Buen y Rector de la Universidad, intensamente secundados por D. Ignacio Bolívar, á cuyos esfuerzos é iniciativas se debe gran parte del programa actual en España de las Ciencias naturales.

Hace pocos días fuí á visitar los laboratorios de esta sección en nuestra Universidad, y me causó honda satisfacción, que no puedo menos de hacer constar aquí, al ver la actividad y acierto con que el Dr. O. de Buen dirige las instalaciones y hace los preparativos para que las clases tengan el carácter práctico que les ha de ser peculiar.

Los cursos que integra la Facultad de Ciencias naturales, son: 1.er año. Complemento de Algebra, Química general, Mineralogía y Botánica y Zoología; 2.º año. Física general; Cristalografía, Geografía y Geología dinámica y Técnica micrográfica é histología vegetal y animal; 3.er año. Organografía y Fisiología vegetal, Organografía y Fisiología animal, Mineralogía descriptiva, Zoología de animales inferiores y moluscos; 4.º año. Geología geognóstica y estratigráfica, Fitografía ó botánica descriptiva, Zoografía de vertebrados y Zoografía de articulados.

De ellos funcionan actualmente los del 1.º y 2.º año, desempeñando actualmente el Complemento de álgebra el Dr. E. Fontseré, la Química en general el Dr. Vila y Vendrell, la Mineralogía y Botánica, Zoología y Geografía y Geología dinámica el Dr. O. de Buen, la Cristalografía el Dr. Francisco Pardillo, auxiliar interno, y la Técnica micrográfica é Histología animal y vegetal el Dr. Fernández Galiano.

Sucesivamente se irán nombrando auxiliares para las demás asignaturas, y á no tardar parece que tendrán lugar las respectivas oposiciones para proveer todas las cátedras; es pues preciso prepararse con el tiempo que falta para poder tomar en ellas parte cuantos se consideren con aptitud suficiente.

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlletí, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

A. López Robert, impresor, Asalto, 63. — Barcelona.

ÍNDEX

de lo contingut en el volum VII (segona època) del Butlletí

1910

Pàgines

ZOOLOGÍA

MAMÍFERS

Exemplars que desapareixen . 29
El *Mus musculus* a Alella . . 83
El *Nyctinomus Cestonii* a Teyà 85
Algunos Quirópteros de Cataluña. 92

REPTILS

El *Coelopeltis monspessulanus* al Prat de Llobregat . 11

INSECTES

Himenópters.

Recullits a Tarrassa. . . . 36
De Mallorca . . . . . 41 y 45
De Solsona. 52
De Sant Llorens dels Morunys 55

Coleópters.

Recullits a Balaguer. . . . 33
De Tarrasa. 36
De Mallorca 44
Les *Cicindelas* catalanes . 76 y 96
Notes coleopterològiques . . 90

Ortópters.

Recullits a Balaguer. . . . 34
De Tarrassa 36
Del Miracle (Manresa) . . . 50
De Solsona y Olíus 52
De Sant Llorens dels Morunys . . . . . 53 y 54
De Vilamala 74

Neurópters.

De Mongat. 26
De Balaguer 34
De Tarrasa. . . . . 35 y 36
De Mallorca . . . . 40, 41 y 44
De Montserrat. 46
Del Miracle (Manresa) . . . 47
De Solsona. . . . . 51 y 52
De Sant Llorens dels Morunys 54
De Vilamala 74
De Guardiola y Bagá . . . 82

Hemipters.

De Balaguer 34
Del Miracle (Manresa) . . . 50
De Sant Llorens dels Morunys 55

Lepidópters.

De Sant Pere Màrtir . . . 25
De Balaguer 34
De Tarrassa 36
De Mallorca 45
Del Miracle (Manresa) . . . 50
De Solsona i Olíus 52

Pàgines

De Sant Llorens dels Morunys 55
De Vilamala 74

Dípters.

De Balaguer 34

CRUSTACIS

Recullits a Tarragona . . . 83

MOLUSCS

La *Vitrina Penchinati, Hyalinia Blauneri, y Hyalinia cellaria* (Sinonimias i dispersió geogràfica) 11
Notes sobre malacologíasubterrànea 20

BOTÁNICA

Un cas d'anomalía vegetal. . 19
Verónicas de la sección *Pentasepalæ* 28
Un bon bolet 30
Notes sobre la «Flora de Bages» 99

GEOLOGÍA, MINERALOGÍA Y PALEONTOLOGÍA

El Silúrich superior a Vilajuiga i Cabra 15
La Wollastonita a Catalunya 23 y 27
Fòssils de Camarasa 37
Troballa geològica 67
La *Disodila* de Castellar del Riu 69

EXCURSIONS

Al Tibidabo 11
A Sant Pere Màrtir. . . . 25
A Balaguer. 32
A Terrassa. 35
A Camarasa 37
A Mallorca 38
A Montserrat 45
Al Miracle (Manresa) . . . 47
A Solsona i Olíus 51
A Sant Llorens dels Morunys 53
A Vilamala. 55
A Sant Sadurní de Noya . . 81
A Guardiola y Bagá. . . . 82
A Alella, Vallromanes i Montornés. 83

OBITUARI

Necrología de Mossén Norbert Font i Sagué 58
Memoria biogràfica de Mossén Norbert Font i Sagué . 61
Lo rusc orfan. 66
Llista dels trevalls publicats per Mossén Font i Sagué, en el Butlletí 70
Mossén Font i Sagué, literat. 71

VARIA

La Facultat de Ciencies Naturals a Barcelona. . . . 109

SECCIÓ OFICIAL

Llista de Socis 1
Sessió del 5 de Janer de 1910. 6
» » 3 de Febrer. » . 17
» » 3 de Mars . » . 25
» » 7 d'Abril. . » . 26
» » 4 de Maig . » . 57
» » 2 de Juny . » . 73
» » 7 de Juliol . » . 81
» » 7 d'Octubre. » . 85
» » 3 de Novembre » . 86
» » 1 de Desembre » . 89

IMPRESIÓ A PART

Minerals de Catalunya, per D. Llorens Tomàs. . . .

TAULA GENERAL

Pàgines

Socis de l'Institució Catalana d'Historia Natural. 1

Etude sur quelques espèces de Mollusques qui, du sous-centre hispanique, se sont répandues dans le sous-centre alpinue, par le *Comandant Caziot* 11

De la presencia del silúric superior, en dues noves localitats catalanes, per *Mossén N. Font i Sagué, Pbre.* 15

Un cas d'anomalía vegetal, per *Llorens Garcías*. 19

Notes sobre malacología subterrànea, per *Joan Rosals* 20

La Wollastonita a Catalunya, per *Mossén M. Faura i Sans, pbre.* 23 i 27

Sobre Verónicas de la sección *Pentasepalœ* Bth., por *Carlos Pau* . 28

Exemplars que desapareixen, per *Lluis Soler i Pujol*. 29

Un bon bolet..., per *Joaquim Codina* . . . . . , ... 30

Mis excursiones entomológicas, durante el verano de 1909 (2 Julio a 3 Agosto), por el *R. P. Longinos Navás, S. J.* . . . . . 32 i 74

Sessió extraordinaria del 31 de Maig, dedicada a l'ex-President de la Institució Mossén Norbert Font i Sagué 58

Les Cicindeles Catalanes, per *Ascensi Codina* . . . . . 76 i 96

Notes coleopterológiques, II. Sobre'l *Carabus rutilans* i ses varietats catalanes, per *F. Ferrer i Vert* 90

Algunos Quirópteros de Cataluña, per *Juan Bta. de Aguilar-Amat* . 92

Notes sobre la «Flora de Bages», per *Pius Font Quer*. 99

La Facultad de Ciencias Naturales en nuestra Universidad, por *José M.ª Bofill* 109

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució**, menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s'insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratges á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertes	**1- 4 planas**	**5 ptas.**	**8 ptas.**
	5- 8 »	**8** »	**15** »
	8-16 »	**15** »	**25** »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Conde del Asalto, 63.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.).
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.).
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.).
"Broteria"—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa).
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.).
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino.—Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.).
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, "Redia".—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.).
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao Paulo.—Sao Paulo (Brasil.
Societá di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalites de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique-du-Musee d'Histoire Naturelle. — Berna (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.).
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.).
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.).
United States National Museum.—Washington (E. U. A.).
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

A. López Robert, Impresor, Asalto, 63.—Barcelona

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY VIII - (2.ª ÉPOCA)

1911

Vol. XI

LOCAL SOCIAL

CARRER DEL PARADÍS, 10, 2.on, 2.a

BARCELONA

Segona época. Any 8.é-Núm. 1 Janer de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL.

Sessió ordinaria del 5 de Janer de 1910.

COMUNICACIÓNS:

Eugeni Ferrer y Dalmau.—Assaig monográfich sobre les Cicindeles catalanes.

Manel de Chia.—Aplech de noticias sobre 'ls moluschs de Catalunya, y Catálech provisional dels mateixos.

C. Pau.—Sobre plantas mallorquinas.

236558

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents.

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d' altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sinó en un paper de calcar que'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época | Barcelona, Janer 1911 | Any VIII—Núm. 1

SECCIÓ OFICIAL

Concell Directiu

D. Joseph M.ª Bofill y Pichot, *President.*
D. Llorens Tomás, *Vis-President.*
D. Robert Ferré Gomis, *Secretari general.*
D. Joseph B. Duch y Ferré, *Vis-Secretari primer.*
D. Joseph Gifreda Morros, *Vis-Secretari segón.*
D. Lluis Soler y Pujol, *Tresorer.*
D. Felip Ferrer y Vert, *Bibliotecari.*
D. Ignasi de Sagarra y de Castellarnau, *Conservador del Museo.*
D. Joan Rosals y Corretjer, *Conceller primer.*
D. Emili Tarré y Tarré, *Conceller segón.*
D. Frederich Wynn y Ellis, *Conceller tercer.*
D. Emili Juncadella y Vidal-Ribas, *Conceller quart.*

Concell de Redacció

D. Joseph M.ª Bofill y Pichot, *President.*—D.Manuel Llenas y Fernández, D. Joan Bta. d'Aguilar-Amat y Banús y D. Llorens Tomás, *Vocals.*—D. Robert Ferré Gomis, *Secretario del Concell directiu.*

Ex-Presidents

D. Lluis Soler y Pujol, 1904.—D. Eugeni Ferrer y Dalmau, 1904. — Mossén Norbert Font y Sagué, Pbre., 1905 y 1907. —

D. Joseph M.ª Bofill y Pichot, 1906.—D. Emili Tarré y Tarré, 1908.—D. Felip Ferrer y Vert, 1909.—D. Salvador Maluquer y Nicolau, 1910.

SOCIS HONORARIS

M. I. Sr. D. Jaime Almera y Comas, Pbre.—Sagristáns, 1, 3.er, Barcelona.—*Geología.*

Ilm. Sr. Dr. D. Ignasi Bolívar y Urrutia.—Paseo Martínez Campos, 17, Madrid.—*Ortópters.*

Dr. D. Joan Cadevall y Diars.—Carrer de la Vall, Tarrasa (Barcelona).—*Botánica.*

Dr. D. Manuel de Chía.—Bruch, 69, pral., 2.ª, Barcelona.—*Malacología* y *Prehistoria.*

Dr. D. Agustí M.ª Gibert.—Rambla de Sant Joan, 72, pral., Tarragona.—*Ictiología* y *Prehistoria.*

Rvd. Mossèn Joseph Gelabert y Rincón, Pbre.—Llagostera (Gerona).—*Geología.*

Iltre. Sr. Dr. D. Joaquím González y Hidalgo.—Fuentes, 9, 2.º, izquierda, Madrid.—*Malacología.*

R. P. Longinos Navás, S. J.—Colegi del Salvador, Zaragoza.—*Neurópters.*

R. P. Joseph Pantel, S. J.—Castel Gemert, per Helmond (Brabant septentrional) Holanda.—*Anatomía dels insectes.*

Dr. D. Carles Pau.—Segorbe (Castellón).—*Botánica.*

Ilmo. Sr. D. Lluis M.ª Vidal y Carreras.—Diputació, 292, pral., Barcelona.—*Geología.*

SOCIS PROTECTORS

Excma. Diputació Provincial de Barcelona.

Excmo. Ajuntament Constitucional de Barcelona.

SOCIS NUMERARIS (1)

*DE AGUILAR-AMAT Y BANÚS, JOAN BTA.—Enginyer industrial.—Diputació, 273, 3.er, 1.ª, Barcelona.—*Vertebrats* y *moluschs.*

ALEXANDRE Y CASES, MIQUEL.—Trafalgar, 6, 1.er, 1.ª, Barcelona.—*Entomología.*

ARDID DE ACHA, MANEL.—Paseo de Pamplona, 2, dupl.º, Zaragoza.

(1) Els que portan asterisch son socis fundadors.

Artigas y Castelltort, Joseph M.ª Carme, 47, Barcelona.—*Química.*

Ateneo Barcelonés.—Barcelona.

Barnola, S. J., Joaquim M.ª—Colegi de Sto. Domingo, Orihuela (Alicante).—*Botánica.*

Barrera y Arenas, Jacinto.—Doctor en Ciencias.—Teyá (Barcelona).—*Ornitología.*

Cabrera y Díaz, Anatael.—Doctor en Medicina.—Laguna de Tenerife (Canarias).—*Himenópters.*

Camprubí y Alumó, Joan.—Pelayo, 52, 1.er, 1.ª, Barcelona.—*Geología.*

de Casanovas de Parrella Ramón. — Casp, 41, pral., Barcelona.

Casellas, Pere.—Arquitecte. — Plassa de la Constitució, 1, Reus (Tarragona).

Codina, Asenci.—Mongat (Barcelona).—*Entomología.*

*Comabella y Maluquer, Joan.—Doctor en Farmacia.—Carme, 23, Barcelona.—*Entomología.*

Concabella, E. P., Joseph.—Colegi de les Escoles Pies, Mataró (Barcelona).

Corretjer y Sagrera, Manel.—Estudiant de Medicina.—Ronda de St. Pere, 26, pral., Barcelona.

Cubas y Oliver, Enrich.—Baixada de Cervantes, 2, entressol, 1.ª, Barcelona.

Cusí y Xarpell.—Estudiant de Medicina.—Jesús-María, 12, Barcelona.—*Entomología.*

Degollada, Manel.—Llicenciat en Farmacia. — Concell de Cent, 314, entressol, Barcelona.—*Botánica.*

Delgado y Lauger, Jordi.—Passeig de Colón, 3, Agencia de R. A. Ramos, Barcelona.—*Mineralogía.*

Duch y Ferré, Joseph Baltasar.—Estudiant de Medicina.—Rambla de Canaletas, 5, tercer, segona, Barcelona.—*Mineralogía* y *Malacología.*

Dusmet y Alonso, Joseph M.ª—Doctor en Ciencias Naturales.—Plaza de Santa Cruz, 7, Madrid.—*Himenópters.*

Fábregas, Rossendo.—Advocat.—Corts Catalanes, 583, 4t, Barcelona.

Farriols y Centena, Joseph.—Rambla de Sant Joseph, 25, 2.on, Barcelona.—*Entomología.*

FAURA Y SANS, PBRE., MARÍAN.—Plassa d' En Comas, 2, Las Corts de Sarriá (Barcelona).—*Geología.*

FERRÉ GOMIS, ROBERT.—Estudiant de Medicina.—Fernando, 34, 2.on 1.a, Barcelona.—*Geología* y *Malacología.*

*FERRER Y DALMAU, EUGENI.—Enginyer industrial.—Sant Domingo, 20, Tarrassa (Barcelona).—*Entomología.*

FERRER Y DALMAU, MIQUEL.—Comte del Assalt, 13, 1.er, Barcelona.

*FEERER Y VERT, FELIP.—Comte del Assalt, 13, 1.er, Barcelona.—*Entomología.*

FOLCH Y GIRONA, JOAQUÍM.—Santa Rosa, 15 y 17 (Quinta Amelia), Sarriá (Barcelona).—*Mineralogía.*

FONT Y QUER, PIUS.—Llicenciat en Ciencies Químiques.—Manresa (Barcelona).—*Botánica.*

FUENTE, PBRE., JOSEPH M.a DE LA.—Pozuelo de Calatrava (Ciudad-Real).—*Coleópters.*

GALERA Y PLANAS, RAMÓN.—Corredor R. de Comers.—Templaris, 3, Barcelona.

*GARCÍAS FONT, LLORENS.—Llicenciat en Farmacia.—Artá (Mallorca).—*Botánica* y *Entomología.*

GRAS Y TARRÉ, SANTIAGO.—Estudiant de Medicina.—Sobradiel, 4, 1.er, Barcelona.

GIBERT Y MILLET, MANEL.—Parelladas, 44, Sitges.—*Malacología.*

GIFREDA Y MORROS, JOSEPH.—Estudiant d' Enginyer industrial.—Ronda de Sant Antoni, 17, pral., Barcelona.—*Mineralogía.*

GUITART, PBRE., JOSEPH. — Talamanca, 1, 2.on, 2.a, Manresa (Barcelona).

JORDÁ Y PERELLÓ, G. JOAN.—Convent de Sant Alfonso M.a de Ligoria, Pollensa (Mallorca)).

JUNCADELLA Y VIDAL-RIBAS, EMILI.—Enginyer industrial. — Rambla de Catalunya, 26, Barcelona.—*Himenópters* y *Carabus.*

LLENAS Y FERNÁNDDEZ, MANEL.—Doctor en Farmacia.—Corts Catalanes, 453, pral., 2.a, Barcelona.—*Botánica.*

MALGÁ, PBRE., ANDREU.—Per Sitges, St. Pere de Ribes. — *Botánica.*

MALUQUER Y MALUQUER, LLUIS.—Doctor en Medicina.—Balaguer (Lleyda).

MALUQUER Y NICOLAU, JOAQUÍM.—Jaume I, 14, pral., Barcelona.—*Entomología.*

*MALUQUER Y NICOLAU, JOSEPH.— Enginyer industrial.—Jaume I, 14, pral., Barcelona.—*Malacología.*

*MALUQUER Y NICOLAU, SALVADOR.—Advocat.—Plassa de Sant Jaume, 2, 3.er, 2.a, Barcelona.—*Lepidópters.*

MARCET, P. ADEODAT FRANCESCH, O. S. B.—Monestir de Montserrat (Barcelona)).—*Botánica.*

*MAS DE XAXARS Y PALET, JOSEPH M.a—Enginyer industrial. —Princesa, 57, 2.on, Barcelona.—*Coleópters.*

MATA, LAMBERT.—Tantarantana, 9, 1.er, Barcelona.

NAVARRO Y FERRÉ, MANEL.—Estudiant de Medicina.—Junqueras, 10, 2.on, Barcelona.

NOGUERA Y CASABOSCH, RAYMOND.—Llicenciat en Medicina y Cirugía.—Plassa dels Angels, 4, 1.er, 2.a, Barcelona.—*Geología.*

NOVES Y UBACH, BONAVENTURA.—Sant Gervasi, 72, farmacia, Barcelona.—*Mineralogía.*

PALOU, PBRE., JOAN.—Corts Catalanes, 665, pral., Barcelona.

PATXOT Y JUBERT, RAFEL.—Passeig de la Bonanova, 64, Barcelona.

RAGUÉ Y CAMPS, JOAN.—Gualba (Barcelona).

RECTOR DEL COLEGI DEL SAGRAT COR, RVD. P.—Lauria, 13, Barcelona.

ROIGÉ, RAMÓN.—Llicenciat en Farmacia. — Prat de Llobregat (Barcelona).

ROMANÍ Y GUERRA, AMADOR.—Capellades (Barcelona). *Ictiología* y *Prehistoria.*

ROMAÑÁ Y PUJÓ, JOSEPH M.a—Avinyó, 20, 2.on, Barcelona.—*Lepidópters.*

ROSALS Y CORRETJER, JOAN.—Portaferrisa, 30, Barcelona.—*Malacología* y *Geología.*

DE SAGARRA Y DE CASTELLARNAU, IGNASI.—Mercaders, 33, 1.er, Barcelona.—*Lepidópters.*

DE SAGARRA Y DE CASTELLARNAU, XAVIER.—Mercaders, 33, 1.er, Barcelona.—*Ornitología.*

DE SAMÁ, ANTONI.—Mas Bonavista, Calafell (Barcelona).—*Malacología.*

SALVANY, JOSEPH.—Pelayo, 22, 1.er, 2.a, Barcelona.

SERRADELL Y PLANELLA, BALTASAR.—Llicenciat en Medicina y Cirugía.—Sant Pau, 73, pral., 1.ª, Barcelona.—*Malacología* y *Geología.*

SOLÉ Y PLÁ, JOAN.—Dr. en Medicina.—Ronda de Sant Pere, 6, principal, Barcelona.—*Geología.*

*SOLER Y PUJOL, LLUIS.—Naturalista-Preparador.—Raurich, 16 y 18, Barcelona.

SUBIRACHS Y FIGUERAS, JAUME.—Brusi, 9, Barcelona.—*Botánica.*

SUREDA, JOSEPH.—Muntaner, 41, Barcelona.

TOMÁS, LLORENS.—Clarís, 43, pral., Barcelona.—*Geología.*

TOUS Y BIAGGI, FRANCESCH.—Doctor en Medicina.—Manicomi de Santa Creu, Barcelona.

VALLS Y VENTURA, CAMIL.—Carrer de Santa Ana, 30, duplicat, Barcelona.—*Geología.*

VENTALLÓ Y VERGÉS, DOMINGO.—Llicenciat en Farmacia.—Plassa Nova, 3, farmacia, Barcelona.

VINTRÓ Y CASALLACHS, JULI.—Plassa del Beat Oriol,6, entressol, Barcelona.—*Geología.*

WYNN Y ELLIS, FREDERICH.—Corts Catalanes, 630, pral., Barcelona.—*Geología.*

DE XAMMAR, EDUART.—Bruch, 19, entressol, 2.ª, Barcelona.—*Botánica.*

*DE ZULUETA Y ESCOLANO, ANTONIO.—Alfonso XII, 73, Madrid. —*Moluschs, Batracis* y *Reptils.*

SESSIÓ ORDINARIA DEL 5 DE JANER DE 1911

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill

El senyor Maluquer, president sortint, doná possessió de la Presidencia al elegit senyor Bofill, qui obre la sessió á les 21'40, ab assistencia dels socis senyors Sagarra (J.), Tomás, Maluquer (S.), Ferrer y Vert, Serradell, Ferré Gomis, Soler, Aguilar-Amat, Duch, Llenas, Juncadella, Gifreda, Wynn.

El senyor Secretari cessant llegeix l' acta de l' anterior, que es aprobada per unanimitat, ocupant seguidament la Secretaría el senyor Ferré Gomis.

Donatius.—Se dona compte dels donatius rebuts desde l' anterior sessió.

Son els següents:

Del Dr. D. Carles Pau, un exemplar de l' obra "Las Carofitas de España", de la que n' es autor el Dr. Eduart Reyes.

Del Dr. D. Agustí M.ª Gibert, diferents espongiaris y moluschs procedents de Tarragona.

De D. Joseph B. Duch y Ferré, varis exemplars de les següentes especies fossils, procedentes de Montjuich, *Conus subraristriatus.* var. *majuscula, Turritella* (*Mesalia*) *cabrierensis, Venus plicata* y *Dentalium Michelotti.*

Y de D. Robert Ferré Gomis, Silex procedent de Capellades, Calcedonia en placas procedent de Montjuich y Carniola del trías, recullida á Sant Andreu de la Barca.

S' accorda un vot de gracies pera 'ls senyor donants.

Balans de 1910.—El senyor Tresorer presenta el Balans de l' any anterior, que 's com segueix:

Entrades:

Existencia en caixa al comensar l' any.	116'22
Cobrat en concepte de cuotes dels socis.	732'—
Cobrat per tiratjes apart del Butlletí.	69'40
Subvenció de la Excma. Diputació.	494'—
Total....	1,411'62

Sortides:

Per lloguer del pis.	240'—
Per dos premis del Concurs.	300'—
Per l' impresió del Butlletí.	559'75
Per concerge, gas y altres gastos menuts.	184'10
Entregat al Conservador del Museo.	150'—
Total....	1,333'85

Resúm:

Total d' entrades.	1,411'62
Total de sortides.	1,333'85
En caixa....	77'77

Admisió de socis.—Es rebutjada per vuit vots y sis abstencions la proposta de soci numerari que á favor del Dr. D. Pau d' Areny de Plandolit se presentá en la sessió passada.

Comunicacions.—El senyor Ferré Gomis llegeix un notable treball que porta per titol "Sobre plantas mallorquinas", del que ne 's autor el Dr. D. Carles Pau.

—D. Ignasi de Sagarra y de Castellarnau llegeix á continuació la part del seu treball "Catálech del Lepidópters de Catalunya", corresponenta á la "Familia Licaenidae".

—Finalment, el senyor President proposa, y aixís s' accorda, que 'l Concell Directiu se reunexi normalment el dissaptes á les 19, y que 'ls senyor Gifreda, Wynn y Juncadella, prenguin possessió dels respectius cárrechs, pe 'ls que han sigut elegits, en la vinenta sessió de la Junta Directiva, ja que han estat impossibilitats de fer-ho avuy, per no cumplir encare els vuit díes reglamentaris de l' aprovación de la reforma dels Estatuts per l'Autoritat.

Y sens mes s' aixeca la sessió á les 23.

ASSAIG MONOGRAFICH

SOBRE LES

CICINDELES CATALANES

PER

EUGENI FERRER Y DALMAU

La familia CICINDELIDAE, notable no sols per la hermosura de ses especies y per ses formes rares, sinó per sa vida plena d' activitat y de rampinya, atrau tot seguit les mirades dels naturalistes y *amateurs* que estudíen y admiren l' important ordre del *Coleopters*.

De les 8,000 especies que, poch més ó menys, té aquesta familia, sols se troven á Europa unes 60, que 'ns representen tan sols dues sub-families: *Cicindelinae* y *Megacephalinae*. Aquesta representació migrada encara ho resulta més si tením en compte que sols pertanyen á dos genres: *Cicindela* y *Megacephala*, y que d' aquest derrer sols tenim una especie, la *Megacephala* (*Tetracha*) *euphratica* Latr., que se trova limitada aprop de Cartagena. Devem juntar á tot aixó el que les especies europeas no son pas les més hermoses de la familia, per venir en coneixement de la pobresa en *Cicindelidae* de la regió paleartica.

En contra d' aquesta pobresa de tipus específics y hem de posar la extraordinaria variabilitat de colors y formes que fa sortir un sens fi d' aberracions que son dignes d' estudi en sí y que compliquen d' un modo gros la determinació exacta dels exemplars, fent plenament interesantes les 10 especies catalanes, tema d' aquest assaig.

Un sol desitj espressarém al finalisar aquesta nota preliminar, y es de que serveixi als principiants de ajuda en llurs estudis, y als naturalistes catalans d' exemple per fer lo mateix am altres families.

CICINDELINAE

Genre CICINDELA Lin.

Systema Naturae, ed. X (1758) 407.

Synonimia.—*Cylindera*, Westwood, Mag. Zool. Bot. I 251

Chaetostyla, Gauglbauer, Die Käfer von Mitteleuropa

Tarses de 5 articles, 3 parells de palpes, tibies anterior no escotades, mandíbules am una dent articulada en la punta llur.

Cap.—Labrum ó llavi superior d' ordinari blanch, á voltes fosch (*C. sylvatica* L. y algunes aberracions) truncat anteriorment (1) amb una punta (2) ó carenat al mitj (3) presentant sempre fosetes pilíferes en sa vorada anterior. (Lam. II, figs. 1, 2 y 3).

Epistomum.—Truncat anteriorment y més ó menys pelós.

Mandíbules.—Son d' ordinari blanques en llur base, metáliques

ó negres en sa punta y qualques vegades completament fosques. (Lám. IIII, fig. 4).

MAXILES Y PALPES.—Son sempre vellosos, aquestos derrers tenen llampí llur derrer article qu' es metálich ó fosch fins en aquelles que el reste es clar.

FRONT.—Es més ó menys vellós, molt sovint estriat longitudinalment ó arrugat, presentant á voltes, junt als ulls, unes fosetes més ó menys overtes.

GALTE.—Amb estríes longitudinals y paraleles.

ANTENES.—Llargas y fines; lo primer article es més groxut que els altres; els 4 primers més ó menys vellosos, en la següent disposició: el primer presenta *sempre* en son estrém superior algunes fosetes y pels llarchs, el segon es sempre llampí, el tercer y cuart amb alguns pels, no pas gaires. (Lam. II, fig. 5).

A vegades el primer presente *á mes dels dits pels,* altra pelositat, denominantlos allevors *vellosos*. Els derrers articles no son metálics, estant recoverts de pelussa fina y espessa.

Els palpes tenen quatre articles distints, essent els llavials més llarchs que 'ls maxilars: els dos primers articles d' aquestos derrers son molt curts, el tercer cilíndrich y el derrer es més llarch que 'ls altres y lleugerament engruxit cap á son extrem.

Els palpes llavials tenen el primer article curt, el segón llarch y 'l derrer més curt que 'l primer y segón.

El cap pot esser més ó menys pilós, podentse presentar aquesta ornamentación *irregular* y *regular;* la primera presenta vellositats al front, vértice, etc., la segona consisteix, en nostra terra ó bé en pels divergents á la base de les antenes (*C. lunulata* Fab.) ó en una corona post ocular, formada per una nota de pels blanchs (C. *flexuosa*). (Lam. II, fig. 6) (Lam. II, fig. 7).

PRONOTUM.—Es molt més estret que 'ls élitres, trapecial, carrat, rectangular ó transvers, ó bé cordiforme, y algunes vegades cónich, ó sía mes ample en la base que junt al cap.

Presenta dos solchs transversos, un junt á la base y altre junt al coll y un altre longitudinal, quedant la superficie dividida en quatre regions: coll, base y dos lóbuls. (Lam. II, fig. 8).

La separació del pronotum de les episternes es molt marcada, essent aquestes més ó menys arrugades ó estriades convergentment cap els trocanters.

MESOTORAX.—Presenta en les parts laterals un solch profond, en

sa part posterior es més fí encut la separación del metatorax, difícil d' apreciar per causa de la pilositat espesa que cubreix abdós.

Abdomen.—La part central es més llisa y menys pilosa que les laterals, y á n' ella nos referirém al dir *abdomen vellós, llampí,* llis ó puntejat. El derrer segment es esuotat en los ♂. Algúns segments presenten en sa vorada fosetes pilíferes. (Lam. II, fig. 9).

Elitres.—Pera l' estudi d' aquesta part els hem de suposar dividits en tres parts: *base, disch* y *apex,* que junt am la *sutura, vorada, apice* (estrém de la sutura) y *húmerus* (base de la vorada) formen la topografía del élitre.

Els elitres son variables per sa forma, coloració, esculptura y adornos.

La forma pot ser *ovalada,* si l' ample en el disch es major que en la basa: *paralela,* si es d' igual ample á la base que al disch.

La forma del apex pot esser *aguda* si acaba l' ápice punxegut ó *obtús* si es arrodonit.

La coloración y les taques depenen de la punctuació. Tot l' élitre es puntejat ó granulat menys en les taques que son llises y transparentes, ó menys opaques que 'l reste del élitre. El fondo es d' un color y la puntuación es sempre d' un altre, per lo que la coloració total dependrá del predomini del color del fondo ó del de la puntuació.

Aquesta es generalment més forta junt á la base y sutura, presentant, en les especies catalanes, tot lo més alguns pels dispersos.

Per la coloració se formen les variacións següentes.

viridis	que la indicarem per		v	coloració	verde
viridíssima	id.	id.	vo	id.	vert fort
cerulescens	id.	id.	c	id.	blavenca
cerulea	id.	id.	cc	id.	blava
rubescens	id.	id.	r	id.	rojenca
rubra	id.	id.	rr	id.	roixa
nigrescens	id.	id.	n	id.	negrosa
nigra	id.	id.	nn	id.	negra

Les taques ó dibuixos se presenten blanchs sobre la coloració del élitre, podent esser de tres classes.

Punts, arrodonits ó poligonals, essen ses dos dimensions principals aproximadament iguals.

FAIXES ó bandes, allargades y més ó menys anguloses.

LUNULES, son faixes corves.

Les especies catalanes presenten d' ordinari les taques següents:

Regió basal ó base: Un *punt* humeral v un altre aprop la vorada, ó bé, una banda ó *lúnula* longitudinal. (Lam. II, figs. 11 y 12).

Regió discal: un punt al mitj del disch y un altre aprop la vorada, ó bé una banda transversa.

Regió apical: un primer punt junt la vorada y un altre al ápice, ó bé una lúnula, seguint la vorada.

En alguna especie se presenten ademés punts suplementaris p. e. *C. flexuosa* ne presenta tres, dos d' ells *a* y *b* aprop l' escutell y 'l tercer al entrar en la part discal aprop la sutura *c*, denominantlos: primer escutellar, según escutellar y sutural.

La *C. littoralis* presenta altres dos al disch, denominantse *c* tercer discal, *d* quart discal, pera distingirlo del *a* y *b*, que 'ls dirém primer y segón discals.

Les variacións per modificació de taques, les podém classificar en,

Variación per soldadura:

(*Continuará*)

APLECH DE NOTICIAS SOBRE'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catalech provisional dels mateixos

PER

Manel de Chía

Aplegar en breus páginas las nombrosas noticias, fins avuy publicadas, relativas á els Moluschs marins de Catalunya, es el modest objecte d' aquest petit traball.

En la seva redacció m' ha guiat solsament el desitx de simplificar lo més posible la tasca d' els que en nostro país se dedican al conreu de la Malacología.

Si he acertat ó no á cumplir mon propósit, ho deixo á la consideració d' els experts.

Barcelona 30 de Juny de 1909.

I

Llista de las obras que contenen indicacións sobre la fauna malacológica marina de Catalunya

1779. Canals y Martí (J. P.).—Memoria sobre la púrpura de los antiguos, Madrid.

1828. Michaud (A. L. G.).—Description de plusieurs espèces de coquilles vivantes de la Mediterranée; in: Bull. Soc. Linn. Bord. Bordeaux.

1832-1835. Boubée. — Bulletin d' histoire naturelle de France pour servir à la statistique et à la geographie naturelle de cette contrée. París.

1838. Potiez (V. L. V.) et Michaud (A. L. G.).—Galerie des mollusques, ou catalogue mèthodique, descriptif et raisonné des mollusques et coquilles du Museum de Douai. París, 1838-1844.

1839. Anton (H. E.).—Verzeichniss der Conchylien welche sich in der Sammlung. Halle.

1852. Recluz (M. C.).—Des Natices propes aux côtes de la France continentale; in: Jour. de Conchyl. París.

1854. Lacaze-Duthiers (M. M.).—Recherches sur les organes génitaux des acéphales lamellibranches; in: Ann. scien. nat. París.

1867. Jeffreys (S. G.)—British Conchology, or an account of the mollusca which now inhabitat the British isles and the surounding seas. London, 1862-1869.

1867. Hidalgo (J. G.).—Catalogue des mollusques testacés marins des côtes de l' Espagne et des îles Baleares; in.: Jour de Conchyl. París.

1868. Weinkauff (H. C.).—Die Conchylien des Mittelmeeres ihre geograpische und geologische Verbretung. Cassel.

1870. WEINKAUFF (H. C.).—Supplemento alle Cochiglie del Mediterraneo; in.: Bull. malac. ital. Pisa.

1870. GRAELLS (M. P.).—Exploración científica de las costas del departamento marítimo del Ferrol, verificada de orden del Almirantazgo en el verano de 1869. Madrid.

1870. ARADAS (A.) Y BENOIST (L.).—Conchigliologia viventi marina della Sicilia e della isola che la circundano. Catania.

1870-1890. HIDALGO (J. G.).—Moluscos marinos de España, Portugal y las Baleares. Madrid.

1871. NYST (H. P.).—Tableau synoptique et sinonymique des espèces vivantes et fossiles du genre Scalaria décrites par auteurs, avec l' indication des pays de provenance ainsi que des depôts dans lesquels les espèces fossiles ont été recueilles. Bruselas.

1873. PAETEL (FR.). — Catalog der Conchylien-Sammlung. Berlin.

1878. KUSTER Y KOBELT.—In: Neue reichvermehrte Ausgabe des Systematischen Conchylien-Cabinets von Martini und Chemnitz. Nürnberg, 1841-1890.

1879. JEFFREYS (J. G.).—On the Mollussca procured during the Lightuing ad Porcupine expeditions 1868-1870. London.

1879. MARTORELL Y PEÑA.—Apuntes arqueológicos. Barcelona.

1879. FONTANNES (F.).—Les invertebres du bassin tertiare du Sud-Est de la France. Lyon y París.

1879-1890. TRYON (G. W.).—Mannual of Conchology structural and systematic with illustrations of the species. Philadelphia.

1881. WEINKAUFF. — In: Neue reichvermehrtz Ausgabe etc. Nürnberg, 1841-1890.

1882. DUNKER.—In.: Neue reichvermehrtz Ausgabe etc. Nürnberg, 1841-1890.

1882-1890. BUCQUOY (E.), DAUTZENBERG (PH.) Y DOLLFUS (G.). —Les Mollusques marins du Roussillon. París.

1884. WEINKAUFF. — In: Neue reschvermehrtz Ausgabe, etc. Nürnberg, 1841-1890.

1884. GRASSET (J. P. A.)—Index testaceorum viventium quœ in collectione J. P. Grasset extant. Alger.

1884.—Bulletin de la Société malacologique de France. París.

1887-1888. MONTEROSATO (J. A. di).—Molluschi del porto de Palermo, specie é varietá. Palermo.

1888.—Catálogo de la colección Conchiológica que fué de don

Francisco Martorell y Peña, existente en el Museo Martorell de Barcelona. Barcelona.

1883.—Kobelt (W.)).—Iconographie der scholentragenden europäischen Meeresconchylien. Cassel, 1883-1887.

1889. Salvañá (J. M.).—Catálogo de Moluscos marinos, terrestres y de agua dulce de Mataró. Barcelona.

1889. Monterosato (M. de). — Coquilles marines marocaines; in.: Jour. Conchyl. París.

1889-1890. Carus (S. V.). — Prodomus faunae Mediterraneae, Stuttgart, 1889.

1890. Bofill (A.).—Contributions á la faune malacologique Gerona); in.: Cron. cient. Barc. Barcelona.

1890. Locard (A.). — Contributions á la faune nalacologique française.—Coquilles marines vivantes décrites per Michaud. París.

1890 (en publicación) Hidalgo (J. G.).—Obras malacológicas. Parte II; in.; Mem. R. Acad. Cienc. Ex. Fís. y Nat. Madrid.

1891. Almera (J.) y Bofill (A.).—Ojeada sobre el pasado y presente de las Costas de Garraf (Barcelona); in: Cron. cient. Barc. Barcelona.

1892. Monterosato (M. de).—Nota intorno ai Pectunculus dei mari d'Europa. Palermo?

1892. Girard (A. A.).—Notice su les céphalopodes des côtes de l' Espagne. Madrid.

1896. Elera (C. de).—Catálogo sistemático de la fauna de Filipinas conocida hasta el presente y á la vez el de la colección zoológica del Museo de PP. Dominicos del Colegio-Universidad de Santo Tomás de Manila. Manila.

1901. Maluquer (J.).—Nota sobre 'l Murex erinaceus, Linne; in.: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1903. Maluquer (J.).—Moluscos marinos de Llansá (Cataluña); in.: Bol. Soc. es. Hist. Nat. Madrid.

1903. Zulueta (A. de).—Contribution à la faune malacologique maritime de Vilasar de Mar (province de Barcelone, Espagne); in.: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1904. Maluquer (J.).—Alguns moluschs marins del Masnou; in.: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1904.—Zulueta (A. de).—Excursió á la desembocadura del Llobregat; in.: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1906-1907. Hidalgo (J. G.).—Monografía de las especies vi-

vientes del género Cypraea; in.: Mem. R. Acad. Cienc. Ex. Fís. y Nat.—Madrid.

1907. TOMÁS (L.)—Excursió á Rosas, Cadaqués y Cap de Creus; in.: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1909. TOMÁS (L.).—Moluschs marins de Catalunya; in.: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

(*Continuará*)

SOBRE PLANTAS MALLORQUINAS

POR

C. PAU

Mis amigos, los Hermanos Sennen y Elías, han tenido la bondad de comunicarme unas cuantas plantas, recogidas en las cercanías de Sóller, ó en su jurisdicción, por el hermano Bianor. De número reducido; pero, curiosísimas casi todas; como, sin citar las propias de ésas (*Thymus Reichardii* Pers., *Cephalaria balearica* Coss., *Scutelaria balearica* Barceló, *Brassica balearica* Pers., *Hypericum Cambessedessii* Coss.) islas, por no admitir discusión, lo demostrará la siguiente relación.

1.—RANUNCULUS WEYLERI Marés cat. rais. p. 5, tab. I (1880).

R. Marschlinsii Steudel. nomencl. bot. (1840).

Planta que hasta el día se la tenía localizada en la isla de Córcega y que en las Baleares igualmente se presenta bajo dos formas. *longipetalum,* 8-9^{mm} espatulado el pétalo, largamente cuneiforme la base: *minoripetalum,* 4^{mm} elíptico apenas cuneado en la base. Ambas formas traen el dorso petalóideo violáceo (en estado seco) muy nerviados, nerviación paralela, longitudinal y con los nervios, alguno que otro, bifurcado en su tercio alto.

Burnat y Barbey (*Notes sur un voyage bot. dans les isles Baleares,* pp. 12 y 13) le suponen extrictamente parecido al *R. Balbisii* Mor.; ranúnculo de diversa sección.

Estos dos autores (nota p. 13) censuran el dibujo de los carpelos de la estampa citada de Marés; pero, añaden: "excellente du reste". No veo tal excelencia, ni creo que tampoco creerá en ella el botánico francés que propuso bajo *R. Doerflerianus* esta misma especie!, fiándose del dibujo de las hojas, en donde dominan las del lóbulo central largamente estipíteo, cuando en la natura acontece de opuesto modo.

2.—DELPHINIUM PICTUM Willd.

La longitud del espolón corolino, que he visto en la muestra comunicada, pertenece realmente al *pictum* W.; pero, las hojas no corresponden á mis ejemplares sardos.

3.—VIOLA DEHNHARDTI Ten.

V. ambigua Barceló Fl. Bal. 53.

V. Barceloi Nyman.

Los señores Burnat y Barbey (l. c.) no se atrevieron á dar su parecer, por no poseer más que una muestra.

4.—VIOLA ODORATA var. INODORA Camb.

V. maderensis Lowe.

V. stolonifera Rodríguez (1878).

V. Jauvertiana Marés (1880).

Burnat y Barbey la creyeron muy parecida á la *V. hirta.*

5.—ARENARIA TENUIOR (Merk. et Kock) Gürke var. BALEARICA Sennen et Pau.

A tipo sepalis longioribus, cuspidato-aristatis, capsulia brevior tuberculis dorsalibus seminum longioribus differt.

Arenaria serpyllifolia Cambess., Willk., Barceló (p. p.?) probablemente; pues no indicaron la *A. leptoclados.*

6. RHAMNUS ALATERNUS L. μ LATIFOLIUS Camb enum. 230.

Esta variedad (rarísima, según el hermano Bianor) no la cita Barceló y sí Marés.

7.—RH. LYCIOIDES L. var. BALEARICUM Sennen et Pau.

Rh. lycioides Barceló fl. balear. 99 (p. p.).

Prostratus, folia parva 7^{mm}, floribus minoribus.

Barceló, l. c., conoció esta variedad, pues dice: "En las regiones elevadas y estériles, forma un matorral denso, achaparrado y tendido por tierra, con los ramos muy cortos, duros y espinosísimos". —A esta forma nos referimos.

8.—AHAMANTA? BALEARICA Sennen et Pau.

Folia ut in *Laserpitio angustissimo* Willd., umbella 28-radiata, basilar foemina.

Planta algo pasada, pero curiosísima.

9.—LIGUSTICUM HUTERI Porta.

Alt. 30 cm., caulis ramosus, foliis tripinnatiscetis, pinnulis parvulis obato-cuneatis et mucronatis; umbellis oligophyllis, umbellulis phyllis subulatis; fructu subgloboso, stylis divaricatis, stylopodio triplo longioribus.

10.—LINARIA HEPATICEPHOLIA DC., var. MAJORICA Sennen et Pau.

Folia máxima 52^m latit.

11.—LINARIA CERUGINEA (Gonan) Loscos et Pardo var. PRUINOSA Sennen et Pau.

L. melanantha Barceló fl. bal. 340.

L. tristis Marés cat. rais. 205.

Valde glauca, corollis palidioribus.

11.—LINARIA ORIGANIFOLIA (L.) var. RODRIGUEZII (Porta) Sennen et Pau.

L. Rodriguezii Porta Nuovo gurn. bot. ital. XIX, n.º 4, p. 313 (1887).

L. origanifolia Marés cat. rais. p. 206: Barceló n.º 860.

L... Rodríguez escurs. bot. p. 21; Barceló fl. bal. 342, n.º 861.

12.—ERINUS ALPINUS L. var. HISPANICUS Pers. sp.

E. alpinus Barceló, Marés et auct. bal. (non L.).

13.—OROBANCHE (Phaelipea) BALEARICA Sennen et Pau.

Corolla tubulosa suberecta dorso vix curvato, staminibus supra 3 inf. insertis. Affinis *O. Mutelli*: alitu *O. hederae.*

14.—MENTHA ROTUNDIFOLIA L. var. BALEARICA (Willk.?) Sennen et Pau.

Apenas difiere del tipo más que por sus hojas angostas. Poseo, de Segorbe, una forma muy parecida. La muestra de Menorca no la tengo.

15.—STACHYS LUSITANICA Brot. var. BALEARICA Sennen et Pau.

St. germanica auct. balear.

Calycum dentes latiores breviter spinosi.

16.—TEUCRIUM CAPITATUM L. var MAJORAMA (P.) S. et P.

La planta de Ibiza es más gracil.

17.—T. POLIUM L. var. ACHAEMINIS (Schreb) Sennen et Pau.

T. Polium L. var. *pulverulentum* Barceló fl. bot. 375.

T. Polium L. var. *purpurascens* Rodr. florula p. 107; Marés, cat. rais. 223.

La planta de Mallorca difiere de la menorquina por las hojas un poquito mayores.

18.—ARISTOLOCHIA BIANORII Sennen et Pau.

Radix fibrosalridico capillaribus, folia ovata obtusa, floribus axilaribus solitariis 35-40 cm., ligula oblonga tubo longitudine.

A. Pistolochiæ affinis, sed distinctissima.

19.—ASPIDIUM PALLIDUM Sk. var. BALEARICUM S. et P.

Frondes lamina triangulari.

20.—ASPLENIUM VALENTINUM Pau, actas soc. esp. de Hist. nat. XXIII, p. 174 (1895).

Se supone híbrido (*fontanum*×*Petrarchae*)en el sitio citado; pero quizás no lo sea. Es idéntico á la muestra valenciana de la Sierra de Ondara: y según sospecho, debe ser abundante en las inmediaciones de Sóller.

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlletí, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

A. López Robert, impresor, Asalto, 63. —Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y atmesos en sessió. Pagan **deu pessetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlleti.—Cada mes surt el **Butlleti** de la **Institució**, menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s'insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprovació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertes	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5- 8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Conde del Asalto, 63.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—Madison Wis (E. U. A.).
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.).
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.).
"Broteria"—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l' Université de Montpeller.—(Fransa).
Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).

Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Institut Geologique de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.).
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino.—Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.).
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d' Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias Naturales.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, "Redia".—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.).
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade scientifica de Sao Paulo.—Sao Paulo (Brasil.
Societá di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalites de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d' Etudes scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique-du-Musee d'Histoire Naturelle. — Berna (Suissa).
Societé Enomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.).
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.).
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.).
United States National Museum.—Washington (E. U. A.).
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

A. López Robert, Impresor, Asalto, 63.—Barcelona

Segona época. Any 8.è-Núm. 2-3 Febrer-Mars de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessió ordinaria del 1 de Febrer de 1911.
Eugeni Ferrer y Dalmau.—Assaig monográfich sobre les Cicindeles catalanes.
Manel de Chia.—Aplech de noticias sobre'ls Moluschs de Catalunya y catalech provisional dels mateixos.
Ignasi de Sagarra y de Castellarnau.—Contribució á un Catálech dels lepidópters.—Familia Lycaenidae.
NOTES BIBLIOGRÁFIQUES.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Febrer-Mars 1911 Any VIII—Núm. 2-3

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria del 1 de Febrer de 1911

Presidencia de D. Joseph M.ª Bofill

El senyor president obre la sessió á les 21'50, ab assistencia dels socis senyors: Maluquer (S.), Ferrer y Vert, Soler, Rosals, Ferrer Dalmau (M.), Serradell, Gifreda, Duch y Ferré Gomis.

El Secretari llegeix l' acta de l' anterior, que 's aprobada ab una adició que fa el senyor Bofill en el sentit de que, en el parlamente de gracies, que pronunciá per harber-lo elevat novament á la presidencia, va parlar ab elogi de la Junta anterior, que trevallá pe 'l progrés de l' Institució millorant totes les seccions, tant del Museo com de la Biblioteca.

Se dona compte de diferents accorts presos pe 'l Concell Directiu en les seves reunions del passat mes, y sobre un d' ells el president contesta á una observació del senyor Maluquer, que ab la denominació de Socis Numeraris-Protectors, que son avuy don Emili Tarré y D. Joseph M.ª Bofill, no 's vol vulnerar per res els Estatuts, ja que sols implica la cuota de 60 pesetas anyals.

Donatius.—Se dona compte de 'ls següents donatius:

Un busó ab la inscripció de la Societat, donatiu de D. Joseph María Bofill.

Pera 'l Museu:

Dotze capses ab insectes, donatiu de D. Manel Llenas.

Pera la Biblioteca:

"Nuevos métodos preparación de medicamentos opoterápicos", donatiu de D. Antoni Novellas.

"Nostres besties. El Gripau", donatiu de D. Emili Tarré.

"Le Thrixion Halidayanum Rond", donatiu de D. Joseph Pantel, S. J.

Propostes de soci.—Els senyor Bofill, Soler y Ferré Gomis, proposen per soci numerari á D. Arturo Bofill y Poch, que resideix á Barcelona, al carrer de Provensa, 256, 3.er, 2.a, y que 's dedica especialment als estudis malacologichs y paleontologichs.

El senyor Ferrer Vert, Soler y Ferrer Dalmau (M.), proposen per soci numerari á D. Adolf Fournier y Cuadros, que resideix á Barcelona, al carrer de Corts, 642.

El senyor President diu que, conforme á una costum establerta en la Institució, quedan les propostes de socis, en la tauleta fins á la próxima sessió, pera ser votades.

Comunicacions.—El Sr. Serradell llegeix un notable treball titolat: "Nota sobre el "Murex brandaris" L. y les seves varietats", presentant al ensemps diversos exemplar de dita especie, pera corroborar les afirmacions que fa en dit treball.

—A continuació el senyor Bofill descriu varis himenópters del género "Sirex", entre ells el "S. Gigas" L., el "S. Juvencus" L. y el "S. Spectrum" L., que tenen per nosaltres gran interés per esser especies trobades á Catalunya, y particularment la darrera, que 's nova pera la fauna entomológica espanyola y que fou cassada á Collsacabra. Acaba la seva peroració ab un estudi biologich de les larves de dit género y de sos parassits, que son principalment ichneumónits del género "Ephialtes".

El senyor president aixeca la sessió á les 23.

Nota.—Per un descuit lamentabilíssim y del cual l' encarregat d' aquest Butlletí demana indulgencia, en la llista de socis publicada en el número anterior y faltan els Socis Srs. D. Joseph M. Bofill y Pichot, Dr. en Medicina, Aragó, 281, principal y D. Emili Tarré y Tarré, Sobradiel, 4, pral., abdos socis numeraris-protectors.

ASSAIG MONOGRAFICH

SOBRE LES

CICINDELES CATALANES

PER

Eugeni Ferrer y Dalmau

(Continuació)

Forma ó aberració *humeral* = lúnula humeral dividida.

Forma ó aberración *apical* = lúnula apical partida.

Variación per aument del tamany de les taques. (Lam. III, fig. 10).

Forma *dilatata* = taques més grosses que les típiques.

Forma *albina* = taques cobrint tot l' élitre.

Forma *marginal* = la banda discal estenensa per la vorada.

Variación per reducció del tamany de les taques (Lam. III, fig. 11).

Forma *dilacerata* = banda mitja apartantse de la vorada.

Forma *reducta* = taques més petites, á voltes casi invisibles.

Forma *incompleta* = falten alguna ó algunes de les taques.

Forma *inornata* = sens cap taca.

Tipus de 6 punts:

Lam. III.

Fig. 1.—Forma ó aberració *humeral* = dos punts basals units.

Fig. 2.—Forma ó aberració *connata* = dos punts discals units.

Fig. 3.—Forma ó aberració *apical* = dos punts apicals units.

Fig. 4.—Forma ó aberració *circumflexa* = tots el punts units.

Fig. 5.—Forma ó aberració *semicircumflexa humeral* = punts basals y discals units ó soldats.

Fig. 6.—Forma ó aberració *semicircumflexa apical* = punts apicals y discals soldats.

Tipus de 3 lúnules ó bandes:

Fig. 7.—Forma *circumflexa* = les tres soldades.

Fig. 8.—Forma *semicircumflexa humeral* = la humeral y discal soldades.

Fig. 9.—Forma *semicircumflexa apical* = la apical y discal unides.

Variacions per divisió:

Solament pot presentarse en el tipus de lúnules ó bandes, essen els següents:

Els élitres presenten una depressió junt al angle *humeral,* formant la *fosa* d' eix nom que generalment va guarnida de pilositat. (Lam. III, fig. 12).

ALES.—Poca diferencia presenten les ales de les cicindeles entre sí, á no esser per la forma general, pero se distingeixen tot seguit de les dels *Carabidae,* per la falta del característich *oblongum.* (Lam. III, figs. 13 y 14).

POTES.—Totes son llargues, piloses, amb els articles del tarse del primer parell dilatats en los ♂♂ . Sa coloración es sempre metálica.

CLASIFICACIO DE LES CICINDELAS

Molt difícil resulta reduir á un quadro els carácters distintius de les cicindeles, puig si bé sembla que aviat se troven diferencies, eixes semblen esvairse quan s' han de reduir á taula dicotómica. Creyem que la següent, formada am els carácter més constans y ensemps fácils d' apreciar, ajudará á nostres llegidors.

1	Front vellós.	2
	Front no vellós.	3
2	Galtes velloses.	*C. maura* L.
	Id. no velloses.	*C. lunulata* Fab.
3	Ulls amb una corona de pels en son vertece.	*C. flexuosa* Fab.
	Ulls sens una corona de pels. . . .	4
4	Peces episternals del protorax velloses	5
	Id. id. id. no velloses	*C. germanica* L.
5	Disch del pronotum mes ó menys vellós	6
	Id. id. id. no vellós. . . .	9
6	Voltant del abdomen feblement vellós	*C. paludosa* Duffour
	Id. id. id. força vellós . .	7
7	Pronotum sols vellós lateralment. . .	*C. trisignata* Dej.
	Id. també vellós al mitj . . .	8
8	Base del pronotum mes prima que 'l mitj	*C. circumdata* Dej.
	Id. id. al menys tan groixuda	*C. litterata* Sulzer.

9	Labrum carenat	*C. silvatica* L.
	Id. no carenat	10
10	Labrum amb una dent	*C. silvicola* Dej.
	Id. arrodonit tot lo mes apiculat.	11
11	Pronotum estut a la base	*C. campestris* L.
	Id. paralel ó feblement retret .	*C. hibrida* L.

Com á guía pera distingir les especies catalanes, poden consultarse les figures de la Lam. IV.
Lám. IV, fig. 1.

C. SILVATICA L.

«C. NIGRA, ELYTRIS FASCIA PUNCTISQUE DUOBUS ALBIS.»

14-19 mm.

Linn. Sys. nat. II p. 658
Synonimia.—*similis* Westhoff Käf Westf. 2.

Quelcom allargada, negre ab alguns reflexes metálichs. Antenes negres, els cinch primers articles amb lluentors metáliques y guarnits am qualque pel blanch. Cap deprimit entre 'ls ulls amb ralles longitudinals y tenint el reste arrugat. Labrum carenat y am punxa al mitj.

Pronotum transvers, un xich dilatat en sa part anterior. Vora lateral casi recte, la base un xich arquejada.

Escutell negrós triangular.

Elitres oval-allargats, un xich convexes de color negrós com tot lo reste, am reflexes metálichs y presentat en el tipu una taca humeral, una faixa mitja y un punt junta vorada en lo comensament del apex, blanchs:

Part inferior del cos metálich blau violat negrós.

Habitat.—Tota Europa, menys Italia. Rara á Catalunya.

Cuní y Martorell-Catálech (Saura).

Col. Bofill (Nuria).

Lám. IV, fig. 2.

C. SILVÍCOLA Latr.

C. SUPRA CUPREO-SUBVIRIDIS, SERICEA, PRONOTO SUBQUADRATO; ELYTRIS LUNULA HUMERATI INTERRUPTA APICALIQUE INTEGRA, FASCIAQUE MEDIA SINUATA ABBREVIATA ALBIS.» Long. 13 $^1/_2$ — 17 mm.

Latr.—Dejean Col. Europ. 51-T. 29.

Cap molt gros, presentant l' espay entre els ulls vellós. Antenes casi doble llargues que 'l protórax, els dos primers articles verts, els dos següents dorats am la punta verda, els altres negrosos am pubescencia blanquinosa. Cap més ample que 'l pronotum.

Pronotum un xich més ample que llarch, un xich dilatat anteriorment. Escutell triangular vert ó dorat.

Elitres bronzejats, més ó menys verdosos y á voltes completament verts, convexes. Vorades lateral y sutura am un viu dorat ó vert lluent, presentant les taques blanques següents: Dos punts humerals, una faixa discal y una lúnula apical.

Part inferior lluenta, ventre blau, el reste dorat. Cuixes y tibies dorades, jonolls y punta de les tibies y tarses vert dorat.

Presenta alguna variació, trovantse á Catalunya la ab. *viridis* Beuth. de color vert viu.

Habitat.—Europa central, rara á Catalunya.

Cuní y Martorell, Catálech.

Col. Bofill (Nuria).

Lám. IV, fig. 3.

C. HIBRIDA L.

«C. SUBPURPURASCENS, ELYTRIS FASCIA LUNULISQUE DUOBUS ALBIS.»

Lin. S. Nat. ed. X, p. 407.

Synonimia.—*C. maculata* Degeer. Ins. 4 p. 70 vs. 3, t. 4 f. 8.
C. aprica Stephens. Illustr. of. the Brith. Ent. I, 18

Part anterior del front conmunment vellós, arrugues oculars molt fines. Primer art. de les antenes no vellós. Antenes menys llargues que 'l pronotum. Aquest es recte lateralment, en els ♂

un xich prim, no molt més ample que llarch; en les ♀ es molt poch, casi gens aprimat, més ample que llarch.

Epipleures dels húmerus, metáliques; elitres amb una faixa al disch y dos lúnules á voltes dividides.

Aquesta especie presenta moltes variacions, formant algunes sub-especies ó varietats que á sa volta comprén gran nombre d' aberracions.

Sub-especies..	Tarses d' igual llarch que les tibies aproximadament	Poch ó gens marginal la taca discal	Lúnula humeral sensera . .	*hibrida* L
			Lúnula rompuda ó sols unida per un tras prim.. . .	*riparia* Dej.
		Banda discal molt marginal, moltes vegades form. circunflexes y semicerconflexes. . . . . Lám. IV, fig. 3 b.		*Sahlbergi* Fisch.
	Tarses mes cults que les tibies. . . . . Lám. IV, fig. 3 c.			*maritima* Dej.

D' aquestes quatre sub-especies ó varietats verdaderes, tenen una área de dispersió com segueix.

hibrida, L.—Tot Europa, desde Espanya fins á la Siberia, pero pels *plans* y *montanyes baixes.*

riparia, Dej.—Propia de les regions sub-alpines de les altes montanyes: Pirineus, Alpes y Cáucasus.

Sahlbergi, Fisch.—Sud de Rusia, desde 'l Dnieper á les estepes Kirguis.

maritima, Dj.—Costes marítimes.

De les quatre coneixém de Catalunya la *riparia,* Dej. y tal volta *maritima* (segons creyém, nostre amich en Ferrer y Vert n' ha trovada una que no hem pogut veure). No fora estrany que 's trovés també la *hibrida,* tipus en algún lloch no explorat encara.

Essent les verament determinades les *riparia,* aném á donar els quadres de variacions de les mateixes.

Variacions de color.. .	Labrum y mandibules negres ó molt fosques, palpes de color típich.	*Cadevalli* Ferrer

Les altres variación de coloració se trovarán en l' adjunt quadro de variacions en les taques.

Dos punts basals	Banda discal angulosa.	acabant en punt rodó	color brú	*riparia* typ.
			color negre	*monticola* Heer.
		acabant afilada cap l' apex		*orthogona* Brem.
	Banda discal recta molt poch angulosa essent la part inferior del punt final al mateix nivell que 'l de la part recta..		color brú	*rectilinia* Meg.
			color negre	*montana* Charp.
	Banda discal petita y en forma d' accent circonflexe.			*fracta* Motesch.
	Varietat marginal.—Banda mitja ó discal rebordejada			*inhumeralis* Beut
	Varietats dilacerata.	Banda discal angulosa.		*ruderata* Beut
		Banda recta.		*transversalis* Dej.
Lunula hum. . . .	Banda no rebordejada.			*humeralis* Beut.
	Banda discal rebordejada.			*Menètriesi* Beut.

(Continuará)

APLECH DE NOTICIAS SOBRE 'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catalech provisional dels mateixos

PER

Manel de Chía

II.

LLISTA DE LAS ESPECIES MARINAS CITADAS PER ELS AUTORS Á CATALUNYA Y CORRESPONDENCIA AB ELS NOMS ADOPTATS EN LA PART III.

ACANTHOCHITES
discrepans, Brown.
fascicularis, Linné.
ACANTHOCHITON=*Acanthochites*
discrepans, Monts.
ACLIS
Ponitelli, Jol.
unica, Montg.
ACMAEA
virginea, Müll.

ACTAEON
globulinus, Forbes. }
tornatilis, Ald. } = A. tornatilis, L.
" Linné. }
ADEORBIS = *Circulus*
striatus, Phil.
AMYCLA
corniculum, Olivi.
" " var. elongata, Monts.
" " " fasciolato-elongata, Monts.
" " " flavida, Monts.
" " " minima, B. D. D.
" " " raricosta, Risso.
" Petit = A. corniculum, Olivi.
ANISOCHITON = *Acanthochites*
ANISOCHITON = *Acanthochites*
discrepans, Brown.
fascicularis, L.
ANOMALOCARDIA = *Arca*
diluvii, Lamk.
ANOMIA
electrica, L. = A. ephippium, L.
ephippium, L.
" " var. radiata, Broechi
patelliformis, L.
APLYSIA
depilans, L.
punctata, Cur.
APORRHAIS
pespelecani, L.
serresianus, Mich.
ARCA
antiquata, L. = ? A. diluvii, Lamk.
barbata, Lam. = A. barbata, L.
" L.
" L. var. elongata, B. D. D.
diluvii, Lamk.
Gaymardi, Payr. = A. lactea, L. var.
imbricata, Poli = A. pulchella, Reeve.

lactea, L.
Noae, L.
obliqua, Phil. = A. lactea, var.
Polii, Mayer = A. diluvii, Lamk, var.
pulchella, Reeve.
Quoyi, Payr. = A. lactea, L.
saccata, Poli. = A. scabra, Poli.
scabra, Poli.
tetragona, Poli.

ARGOBUCCINUM = *Ranella*
giganteum, Lamk.

ARGONAUTA
argo, L.

ARTEMIS = *Dosinia*
exoleta, L.
lunaris, Lamk. = lupinus, L.

ASTARTE
fusca, Phil = A. fusca, Poli.
" Poli.
sulcata, Da Costa.
triangularis, Montg.

ASTRALIUM = *Turbo*
rugosum, Fischer.
" L.

ATLANTA
Peroni, Les.

AVICULA
tarentina, Lamk. } = A. hirundo, L.
" L. }

AXINUS
flexuosus, Montg.

BARBATIA = *Arca*
barbata, L.
lactea, L.

BIROSTRA = *Ovula*
spelta, L.

BITTIUM
afrum, Danilio y Sanchi. = B. reticulatum, Da Costa, var.
jadertinum, Brus. = B. reticulatum, Da Costa, var.

lacteum, Phil.
» » var. tesellata, B. D. D.
Latreillei, Kobelt. } = B. reticulatum, Da Costa, var.
» Payr. }
paludosum, Monts. = B. reticulatum, Da Costa var.
pusillum, Jeff.
reticulatum, Bucquoy. = B. reticulatum, Da Costa.
» Da Costa.
» » var. exigua, Monts.
» » » jadertina, Brus.
» » » Latreillei, Payr.
» » » paludosa, B. D. D.
scabrum, Olivi. = reticulatum, Da Costa, var.

BORNIA
corbuloides, Phil. = Kellyà sabetia, Costa.

BUCCINUM
maculosum, Lamk. = Pisania maculosa, Lamk.
minus, Scacchi = Columbella minor, Scacchi.
Orbignyi, Payr. = Pisania Orbignyi, Payr.

BULLA
hydatis, L. = Haminea hydatis, L.
striata, Brug.
utricularia, Brocchi. = B. utriculus, Brocchi.

CAECUM
glabrum, Mont.
laevissimum, Cantr. = auriculatum, Folim.
mediterraneum, Costa. = Spirolidium mediterraneum, Costa.
subannulatum, Fol.
trachea, Montg.

CALLIOSTOMA
Chemnitzi, Phil. = C. zizyphinus, L. var.
conuloides, Lamk. = C. zizyphinus, L. var.
conulus, L.
depictus, Desh.
dubius, Phil.
exasperatus, Payr = C. exasperatum, Penn.
» Penn.
granulatus, Born.
gualterianus, Phil.

Kocki, Pallares. = C. zizyphinus, L. var.
Laugieri, Payr.
Linnei, Monts. = C. zizyphinus. L.
Matoni, Payr. = C. exasperatum, Penn. var.
miliaris, Monts.
Montagui, W. Wood.
planatus, Mont. = ? C. conulus, L. var.
pyramidatus, Lamk. = C. exasperatus, Penn.
striatus, L.
zizyphinus, L.

CALLISTA = *Meretrix*
chione, L.

CALYPTRAEA
chinensis, L.
cancellata, Lamk. = C. cancellata, L.
» L.
similis, Serv.

CAPSA
fragilis, Mörch. = Gastrana fragilis, L.

CAPULUS
hungaricus Lam. = Capulus hungaricus, L.
» L.
» Sow. = Capulus hungaricus, L.

CARDITA
aculeata, Phil. = C. aculeata, Poli.
» Poli.
calyculata. L.
» » var. oblonga, Req.
» » unicolor, B. D. D.
» Poli. = C. calyculata, L.
formosula, Loc. = C. calyculata, L.
sulcata, Bruguiere = antiguata, L.

CARDIUM
aculeatum, L.
Deshayesi, Payr.
echinatum, L.
edule, L.
» » var. rusticum, L. = C. tuberculatum, L. var.
erinaceum, Lamk.

exiguum, Gmel.
fasciatum, Montg.
Lamarcki, Reeve. = C. edule, L. var.

(Continuará).

CONTRIBUCIÓ Á UN CATÁLECH DELS LEPIDÓPTERS DE CATALUNYA

Fam. LYCAENIDAE

PER

IGNASI DE SAGARRA Y DE CASTELLARNAU

Al neixer en nosaltres el desitg de estudiar la fauna lepidopterológica de Catalunya, s' ens presentaren alguns grupos ab especial interés, ja per sa rica representació en nostra fauna al ensemps que poch coneguts baix els aspectes de sa biología y nomenclatura; entre aquestes agrupacions s' ens ofereix la familia *Lycaenidae.*

Sens dupte una de les causes que han contribuit á la complicació de la nomenclatura en aquesta familia, es deguda al gran nombre de sinonimies específiques: y en consecuencia, ab el fi de esvahir en part dita complicació, coloquem á continuació de cada especie, aixís com en ses varietats ó formes, les sinonimies donades pels diferents autors, referent á les mateixes. En aclaració de la variabilitat de les formes que 's deriven de la forma-tipo, darem una breu descripció de cada una d' aquelles que 's troben á Catalunya.

Les especies consignades en el «Catálogo metódico y razonado de los Lepidópteros que se encuentran en los alrededores de Barcelona, etc.», publicat en 1874, per D. Miquel Cuní y Martorell, se indican en el present assaig, á continuació de ses sinonimies, afeginthi el número d' ordre que s' indica en aquéll, ab el fi de unificar ab els coneixements actuals, un trevall de tanta estima y base de modernes investigacions.

En l' ordre sistemátich seguim al «Catalog der Lepidopteren des Palaearctischen Faunengebietes», dels Doctors O. Staudinger y H. Rebel, publicat en 1901.

A la part sistemática, havem procurat afegirhi totes aquelles observacions y datos biológichs referents al estat perfecte d' aquests

lepidópters, y ab especial interés, les époques de sa aparició, generacions, variacions estacionals, cambis en la elevació, relacionats ab nostra fauna. Atesa la situació actual dels coneixements biológichs dels nostres lepidópters, resulta impossible fer per ara l' estudi dels primers estats de les *Lycaenidae*.

En la dispersió geográfica procurem donar á cada especie les localitats límits de sa área, indicades fins al present, mentres que en especies rares fem constar totes ses localitats conegudes. Pera donar un concepte més ampli de dita dispersió, comprenem dins nostra regió les comarques de Conflent y Vallespir y les montanyes del Canigó, compreses avuy en el departament francés dels Pyrineus Orientals.

Pera assolir la nostra tasca, ens plau indicar la colaboració dels nostres consocis senyors Bofill, Maluquer, Romañá y O. C. Rosset, ab la oferta de ses coleccions pera 'l nostre estudi; aixís com les observacions del senyor Llenas sobre els lepidópters de la Vall d' Arán. En la regió Oriental som deudors de bon nombre de observacions á Mr. P. Rondou (1); O. Struve (2); Ch. Oberthür (3); E. Elwes (4); M. Larralde (5); A. de Graslin (6); Bellier de la Chavignierie (7), que s' han ocupat de la fauna lepidopterológica dels Pyrineus.

---

(1) P. Rondou.—*Catalogue raisonné des Lèpidoptères des Pyrénées.* Bordeaux, 1903.

(2) O. Struve.—*Drei Sommer in den Pyrenaen von Dr. Oscr Struve in Leipzig*, Stettin, 1882.

(3) Ch. Oberthür.—*Resultat des Chasses dans les Pyrénées Orientales*, 1882.

» —*Resultat des chasses d'été dans les Pyrénées Orientales et les Hautes Pyrénées*, 1890.

(4) E. Elwes.—*Butterflies of the French Pyrénées.* London, 1887,

(5) M. Larralde.—*Catalogue des Lépidoptères des Basses Pyrénées*, Bayonne, 1895.

(6) A. de Graslin.—*Resultats de mes chasses dans les Pyrénées Orientales en 1847 et en 1857*, 1863.

(7) Bellier de la Chavignierie.—*Liste des espèces capturées dans les Pyrénées Orientales*, 1857.

FAMILIA LYCÆNIDÆ

Género LAEOSOPIS, Rbr. 1858

Roboris, Esp.; O.
Evippus, Hb.; God.; Lang; Ruhl.

Especie molt rara als voltants de Barcelona, un exemplar cassat á Vallvidrera, prop de la font de la Teula, 12-VI-08 (J. M. Romañá). En altres localitats sembla esser mes frequent; Montserrat, rrmita de St. Miquel, vola sobre el *Quercus,* 10-VIII-10 (O. C. Rosset). Artesa de Segre (S. Maluquer). Trovada á Collsacabra per Masferrer. Vernet y Vilafranca de Conflent (O. Strüve y E. Elwes).

Género THECLA, F. 1807

Spini, Schiff.; F.; Hb.; O.; Frr.; Leech.
Lynceus, Esp.; Sch.

Juny — Agost

Especie poch frequent; l' havem caçat á Montserrat, ermita de St. Miquel, 20-VI-07; més abundant en la serra de Montgrony, pla de St. Pere, 10-VIII-07. Vilafranca de Conflent (A. de Graslin), Vernet (Ch. Oberthür).

ab. *Lynceus,* Hb.
Vandalusica, Ld.
(Una taca bruna extesa en l' anvers de les ales superiors).

Una femella pertanyent á aquesta aberració fou cassada per Elwes, prop del Vernet.

Ilicis, Esp.; Hb.; Ferr.
Linceus, F.
Cuní y Martorell, cat. 22.

Es la especie més abundant del género; la forma-tipo la tením de St. Pere de Vilamajor y Sta. Coloma de Gramanet, 17-VI-07, trobantse molt més frequent la var. *Esculi,* Hb.

Var. *Esculi,* Hb.
Aesculi, O.; God.
(Tamany més petit que 'l tipo, ratlla blança del revers de les ales

superiors apenes visible ó desapareguda del tot, la de les ales inferiors, en algúns exemplars bastant atrofiada, axís com també les taques roges marginals).

Aquesta forma del Sud Oest d' Europa, es molt comú á Catalunya, donchs son en major nombre els exemplars que pertanyen á la mateixa. Encontorns de Barcelona, sobre tot al Tibidabo y vesants de Vallvidrera, ahont vola al entorno del *Ulex parviflorus* y *Quercus coccifera*. Sta. Coloma de Gramanet, juntament ab el tipo, 7-VI-08. Montserrat y moltes altres localitats. Es també abundant á Colliure y al Vernet (de Graslin).

ab. *Cerri,* Hb.
Esculi, Hb.
(Una taca bruna en l' anvers de les ales superiors, forma equivalent á la *Lynceus,* Hb. de *Spini,* Schiff.).

L' havém trobat á St. Llorens, prop Bagá (Alt Bergadá), 12-VIII-07. En les notes inédites de Cuní y Martorell, la cita de la comarca d' Olot, trobada per Vaireda. Bellier de la Chavignerie, cita la captura al Vernet, de exemplars magnífichs y de una coloració enérgica.

Acaciae, F.; Hb.; O.; God.

Juliol

Fins ara aquesta especie sols s' ha citat dels Pyrineus Orientals; Vilafranca de Conflent, Vernet (de Graslin), Bellier de la Chavignerie). Coll de la Perxa (O. Struve). Segons Rondou, cat. cit., vola en els matolls de pruneres.

Género CALLOPHRYS, Billb. 1820

Rubi, L.; Esp.; Hb.; O.; God.; Ruhl.
ab. *Immaculata,* Fuchs (revers sense taques blanques).
var. *Borealis,* Krul.
var. *Sibirica,* Ruhl. (revers més pálit).
Cuní y Martorell, cat. 24.

Febrer — Avril

Especie molt abundant en totes les localitats primaverals, ab pre-

ferencia en els llochs montanyosos, ahont se troba parada, en gran quantitat, sobre el *Quercus coccifera* y l' *Ulex parviflorus*. La aberració *Immaculata*, Fuchs, no es escasa volant ab el tipo.

Género ZEPHYRUS, Dalm. 1816

Quercus, L.; Esp.; Hb.; O.; God.; Ruhl.
Cuni y Martorell, cat. 23.

Juny — Agost

Vola en la part superior dels *Quercus*, sobretot la femella, per lo que es molt difícil de agafar. Gualba, pujant á la vall de Sta. Fe, 12-VII-07. Montserrat, localitat ja citada per Cuní, ermita de St. Miquel, 10-VIII-10 (O. C. Rosset). Artesa de Segre (S. Maluquer).

Betulae, L.; Esp.; Hb.; O.; God.

Spinosae, Gerh.

Especie molt escassa; Blanes (M. Llenas). Banys de St. Vicents, Seu d' Urgell, VIII-07 (S. Maluquer). Trovada á Collsacabra per Masferrer (Cuni, notes inedites). Seva, regió del Montseny (R. de Casanova). Aquesta especie sembla esser freqüent en la part montanyosa de nostra regió, sobretot en la serralada Pyrinenca.

Género THESTOR, Hb. 1816

Ballus, F.; Hb.; O.; Dup.; B.; Frr.; Gerh.; Ruhl.
Cuni y Martorell, cat. 25.

Primers de Mars — Maig

Se troba extesa per la costa de Ponent, en localitats calentes; costas de Garraf, Castelldefels, Brugués, Gavá, etc. Frequent als voltants de Barcelona; Santa Creu d'Olordre, Vallvidrera, Tibidabo, Santa Coloma de Gramanet. L' havém cassat també á la Garriga y altres localitats del Vallés. Cuní la cita de Calella y Pineda.

Les femelles se presenten ab mes frequencia després de alguns dies de la aparició del mascles.

Género CHRYSOPHANUS, Hb. 1816

Virgaureae, L.; Esp.; Hb.; O.; God.; Frr.
Cuní y Martorell, cat. 26.

Juny — Juliol

Cuní, en son catálech, diu referintse á *Virgaureae*: "En los bosques de Vich, hacia los Pirineos". En aquesta última regió se remonta vers les localitats més elevades, confirmantho Rondou, afegint, apenas baixa dessota 600 metres, elevantse fins á 1600. Revola sobre el *Polygonum fagopyrum, Sedum album, Lamium origanifolium;* en les altures busca els *Rubus idaeus* y els diversos capitols de *Carduus.*

var. *Miegii,* Vogel.

(Anvers del mascle puntejat de negre, coloració de la famella més clara que el tipo, ab les taques negres més grosses).

Segons Rondou, els exemplars més típichs d' aquesta varietat procedeixen de la vessant espanyola del Pyrineus.

Hippothoe, L.; Esp.; Kn.
Eurydice, Rott.; Esp.
Chryseis, Bkh.; Hb.; O.; God.; Frr.; Wallgr.

Vall d' Arán, VII-09. L' únich exemplar que havem vist, procedent d' aquesta localitat, fa transizió, per sos carácters á la var. *Eurybia,* O., *Eudirice,* Hb.; God. (var. alpina). Aquesta especie referent á Catalunya, creyem se troba confinada á la serralada Pyrinenca.

Alciphron, Rott.; Stgr.
Hipponoe, Esp.; O.; Ferr.
Lampetie, Hb.
var. *Gordius,* Sulz.; Esp.; Hb.; O.; God.; Frr.
Cuní y Martorell, cat. 27.

(Se diferencia del tipo, pel color rogench fonamental del anvers de les ales, á més, el mascle te un reflexe violat y la famella te les taques negres del anvers més grosses).

Juny — Juliol

L' havem trobat ab frequencia en les vessants occidentals

del Montseny, St. Pere de Vilamajor, serra de St. Elíes (d' aquesta localitat procedeix un exemplar, femella, que en l' anvers de les ales inferiors presenta les taques negres confluents, formant taques allargades); Gualba. També 's troba en la vall de Sta. Fe y repeus del turó del Home (Montseny).

Cuní y Martorell diu, se troba en les crestes de les montanyes y cita com á localitats, St. Geroni y el Tibidabo; avuy pels cambis que han sofert dits llochs hi deu esser molt rara. Als Pyrineus hi es frequent.

Phlaeas, L.; Esp.; Hb.; O.; God.; Frr.; Leech.; Huhl.
Cuní y Martorell, cat. 28.
1.ª gen. *Mars — Juny* 2.ª gen. *Juliol — Novembre*
Especie molt abundant, se troba extesa per tots indrets, la primera generació constitueix la forma tipo. Juntament se presenten exemplars ab una ratlla de taques blaves marginals, en l' anvers de les ales inferiors, ab. *caeruleopunctata,* Stgr.

gen. aest. *Eleus,* F.; O.; Gerh.
Turcicus, Gerh.
Stygianus, Butl.
Turanica, Heyne Ruhl (trans.).
? var. *Oxiana,* Gr. Gr.
(Anvers de les ales, molt fosch; inferiors, ab l' apéndix caudal bastant desenrotllat).

Generació estival del Sud d' Europa, se troba extesa per tota la regió en les localitats ahont vola el tipo. En aquesta segona generació se presentan també exemplars pertanyents á la *ab. caeruleopunctata,* Stgr.

Dorilis, Hufn.; Rott.
Circe, Schiff.; Hb.; O.; Frr.
Xanthe, F.; God.
Phocas, Rott.; Esp.
Xanthoides, Peyer. (? hybrit).
ab. *Albicans,* Fuchs.

Avril — Juny — Juliol

Especie bastant rara, s' ha citat de varies localitats catalanes, si be en algunes eventualment. Cuní y Martorell, en son catá-

lech dels Lepidopters de Catalunya, no fa esment de aquesta especie; més tard (1885) en sa comunicació á la Societat Espanyola de Historia Natural, sobre una excursió entomológica á varies localitats de la provincia de Girona, cita á *Dorilis,* Hufn. procedent de Rosas; també 's troba mencionada del turó del Home, Montseny, en altre comunicació de dit senyor á la esmentada societat. Pertanyent á la primera generació, deu citarse un exemplar cassat á Gavá (S. Maluquer). A St. Pere de Vilamajor hi havem trobat la generació d' estiu pels mesos de Juliol y Agost, en les vores cobertes de flors, de la riera de la Moxa. En la regió Pyrinenca hi es bastant rara, en les parts més elevades de la serralada sol presentarse sots la forma: vaar. *Subalpina,* Frr. = *Montana,* Meyer = *Xanthe* var. Bell, constituint la única generació.

Género LAMPIDES, Hb. 1816

Boeticus, L.; Esp.; Hb.; O.; God.; Mill.; Trim.; Nicev.; Leech.; Ruhl.

var. *Armeniensis,* Gerh. (més pálida).

Cuní y Martorell, cat. 29.

1.ª gen. *Maig—Agost* 2.ª gen. *Setembre—Novembre*

Especie abundant y extensament dispersa en nostra regió, fins en sa part superior. Sol variar en quant al tamany, axís com en intensitat de les escates filiformes en l' anvers de les ales del mascle, presentant alguns exemplars, un aspecte pelut, y finalment en la dilatació de la franja fosca marginal de les ales, convertintse, en algún mascle, en ample faixa, que envolta l' ull del angle intern de les ales inferiors. En els turons propers á Barcelona, se troba volant al entorn del pins; també abunda en els llochs coberts de ginesteres.

Telicanus, Lang.; Hb.; O.; God.; Frr.; Mill.; Trim.

Pirithous, L. (descrita segons un mascle sense cua).

ab. *Bellieri,* Ragusa (revers molt més pálit).

Cuní y Martorell, cat. 30.

Se presenta aproximadament en las mateixes époques que l' anterior. Els mascles solen variar en la forma del contorn de ses

ales inferiors. Vola abundosament al entorn del coscoll (*Quercus coccifera*). Es freqüent veurer volar aquesta especie, com també l' anterior, en la part superior de certs arbres, elevantse molt més que les *Lycaena.*

Género Lycaena, F. 1807

Argiades, Pall.; Nicev.; Leech.; Barr.; Ruhl; Tutt.
Tiresias, Rott.; Esp.
Amyntas, Hb.; O.; God.

Maig — Setembre

Creyem deu esser molt extesa per nostra regió, si be bastant localisada y poch abundant. Margenedes dels rius y herveys; Santa Coloma de Gramanet, vores del Besós; Tibidabo; La Garriga; Guardiola-Bagá; Collsacabra, cassada per Masferrer (Cuní y Martorell—Notes inédites); Espinelvas (Masferrer).

La segona generació, se 'ns presenta á mitjans de Agost (Sant Pere de Vilamajor, riera de la Moxa).

Argiades, Pall. ab.

Exemplar cassat á St. Celoni, en la vora dreta del Tordera (F. Ferrer y Vert). Dit exemplar te com á característiques: Anvers: Coloració com *Argiades;* revers: Ales superior de color gris clar ab la ratlla que clou la celda discoidal de color fosch. Inferiors: Color gris-clar, ab dos taques ovalades negres (la superior molt allargada), colocades horizontalment á l' arrel del ala, altres dos més petites colocades una pro del angle extern y l' altre en l' ull caudal. Entre els espays internervals, taques allargades de color bru-rogench, no obstant aquets carácters ben diferencials, el present exemplar será una aberració de la especie *Argiades.*

Argus, L. (Idas) L.; Kirby; Schoyen; De Vos.
Aegon, Schiff.; Hb.; O.; God.; Frr.; Spr.; Leech; Ruhl; De Vos.
Argyrotoxus, Brgstr.

Argyrognomon, Brgstr.; Bkh.; Kirby; Schoyen.
Argus, Esp.; Hb.; O.; God.; Frr.; HS.; Gerh.; Alph.; De Vos; Obth.
Calliopis, B.; Obth.
Subsolanus, Ev.; Ruhl.
Caerulescens, Gr. Gr.
Cuni y Martorell, cat. 41.

Maig — Agost

A les sinonimies de *Argus,* L. hi afegím les de *Argyrognomon,* Brgstr., donchs les diferencies específiques entre aquestes especies no están satisfactoriament determinades, quan els autors no han arribat á un criteri únich; y Staudinger en son darrer catálech dels Lepidopters de la Fauna Paleártica, no sap, certament, á quina de les dos formes deu atribuir la var. *Hypochiona* de Rambur, forma que 's presenta també en nostra regió.

Se troba en els indrets frescals y prats, ab preferencia en les petites corrents d' aigua. Freqüent als voltants de Barcelona y en altres llochs. Molt abundant en l' alt Bergadá, ahont es troba en voliors pels prats elevats y humits. Juny-Juliol.

var. *Hypochiona,* Bbr.; Stgr.; Obth.; Schoyen.
(Tamany major, revers albí).

Es la forma meridional y dominant en la regió, ja desde 'l Vernet; no obstant, segons Obth., no 's troba tant caracterisada en aquella localitat com á Andalusía.

Baton, Berg.
Amphyon, Esp.; Forts.; Bkh.
Hylas, Hb.; O.; God.; Nicev.
Vicrama, Moore.
Cashmirensis, Moore.

Maig — Agost

Lo tipo sols l' havem trobat á la regió pyrinenca; Vall d' Arán (M. Llenas); Guardiola-Bagá; carretera de la Pobla de Lillet 29-VI-10; Vilafranca de Conflent, sota de Fontpedrosa (de Graslin).

var. *Panoptes,* Hb.; Mill.; Stgr.
Cuní y Martorell, cat. 31.

Mars — Maig

Es forma primerenca, sol volar abundosament en els llochs montanyosos ahont hi vegeten els romanins y farigoles. Está dispersa en les localitats primaverals de la costa de Ponent, voltants de Barcelona, Vallés, St. Miquel del Fay, Montserrat, comarca d' Olot (Vayreda). Al Pyrineu se troba á Colliure (Elwes), á Vilafranca, volant ab el tipo (de Graslin) y al Vernet (Nou y O. Struve). Segons Rondou, cat. cit., aquesta varietat may se troba tant caracterizada en dita regió com la veritable *Panoptes,* Hb. de Espanya.

Orion, Pall.; Wernb.
Telephii, Esp.; Bkh.
Battus, Hb.; O.; God.
Cuní y Martorell, cat. 43.
Maig (segons Rondou, cat. cit., als Pyrineus dura fins *Juliol*)
Especie molt localisada; Castelldefels, prop de la montanya Pla de les Basses, en un tarterar, volant en petites colonies; també l' havem trobada á Montserrat, prop de la ermita de St. Miquel, á darrers de Maig; en la mateixa localitat la cassá Himmighoffen, segons el catálech de Cuní. Aquest, en ses notes inédites, la cita com trobada á St. Miquel del Fay, á 20 de Maig de 1879. També s' extén pel Pyrineu, trovantse á Vilafranca de Conflent (de Graslin); abundant al Vernet, y segons observacions de Oberthür, vola en petites colonies, al entorn dels pedregars y 's para en les flors del timó.

Orbitulus, Prun.; Esp.; O.; Hb.; God.; Frr.
Cuní y Martorell, cat. 42.

Juliol — Agost

Aquesta especie creyem deu abundar en la nostra vessant de la serralada Pyrenaica, essent representada en sa part central, per la var. *Oberthüri* Stgr. (tamany més gros, coloració del mascle, més fosca). Segons Rondou, cat. cit., els exemplar dels Pyrineus Orientals son iguals als dels Alps. Es especie de grans altures.

Astrarche, Brgstr.
Medon, Esp.; Nicev.
Agestis, Hb.; O.; God.; Frr.; Gerh.; Obth.
Idas, Gerh.; Ruhl.
Nazira, Moore.
ab. *Albicans,* Auriv. (revers albí).
Cuní y Martorell, cat. 44.

1.ª gen. *Avril* 2.ª gen. *Juny—Septembre*

La primera generació te 'l color fonamental del revers de les ales gris clar, essent considerada com á forma tipo; aquesta 's troba á Catalunya si be en la mateixa época apareix la forma següent.

var. (gen. vern. merid.) *Ornata,* Stgr.

(A mes de tenir el color fonamental del revers de les ales igual que el tipo, se diferencía del mateix, per la dilatació de les taques rogenques marginals del anvers de les ales, formant una ample faxa).

Darrerament aquesta forma ha estat trobada per Napoleón Manuel Kehil en la serra de Espuña (Murcia), fins aleshores sols s' havía citat de la Mauritania, Canarias, Andalusía y de les isles de Córcega y Cerdenya. A Catalunya 's troben exemplars ben caracterisats, Santa Coloma de Gramanet; primavera.

gen. aest. (merid.) *Callida,* Bell.
Aestiva, Stgr.

Agestis, Hb.
Allous, Gerh.

(Color fonamental del revers de les ales roig-canyella, les taques marginals del anvers més grans que en el tipo).

Entre nosaltres constituheix la segona generació de *Astrarche,* Bgstr. que sol presentarse á mitjans de Juny en les mateixes localitas de la primera generació.

Eros, O.; Dup.; B.; HS.
Tithonus, Hb.; Leech.
? *Venus,* Herz.

Juliol

Se ha citat algunes vegades dels Pyrineus Orientals; Montlluis (Ch. Oberthür).

Icarus, Rott.; Esp.; Hbst.; Bkh.; Frr.; Leech.; Ruhl.
Alexis, Hb.; O.; God.; Frr.
Thetis, Esp.
ab. *Melanotoxa,* Pincit.
Kashgharensis, Moore (ab. blava).
Cuní y Martorell, cat. 45.

Mars — Novembre

Es la especie que 's veu en la major part del any, apareix després de les formes més primaverals y 's troba fins ben entrada la tardor. Es també la més abundant del género. Sol variar per la coloració fonamental del revers de les ales. A Catalunya 's presenta en las formes següents:

ab. *Icarinus,* Scriba; Meig.
Iphis, Meig.
Icarus, var. Esp.
Alexis, vr. HS.
Thersites, Gerh.
(Falten les dues taques basilars del revers de les ales anteriors).
Se troba en les mateixes localitats del tipo, pero més escassa.
ab. (dismorfisme) *Caerulea,* Fuchs.
Glauca, Maasen.
Casanensis, Krul.
(Femelles ab l' anvers de les ales cobert de color blau).

Aquesta aberració se presenta també en alguns exemplars pertanyents á la var. *Icarinus,* Scriba, voltants de Barcelona (O. C. Rosset). Bastant freqüent en la forma típica.

A més devem esmentar aquí una aberració (femella) trobada á St. Pere de Vilamajor, que presenta en l' anvers de les ales posteriors una taca de color blava, colocada entre la tercera y quarta lluna marginal (y corresponent á la taca blanca que 's troba en el mateix lloch, en el revers), aquesta taca s' allarga fins arribar al

arrel del ala, formant una ratlla blava que la atravessa en sa meitat. Les ales superiors están cobertes del mateix color.

ab. *Arcuata,* Weym.

(Revers de les ales anteriors ab la segona taca basilar confluent ab la última de les antemarginals, formant una taca arquejada).

Aquesta aberració se troba molt més freqüent en les femelles; varis exemplars cassats á Santa Coloma de Gramanet, en l' estiu de 1909; St. Pere de Vilamajor, Agost, 1910.

var. (et ab.) *Celina,* Aust.; Obth.; Ruhl; Rbl.; et Rghfr.

(Anvers de les ales inferiors ab una serie de punts marginals negres).

Forma propia del Mitg-día y Orient d' Europa; Nort d' Africa y Canarias. A Catalunya está representada típicament, si be escassa, volant ab el tipo. Sta. Coloma de Gramanet y St. Pere de Vilamajor, Agost, 1910.

Amandus (*-da*), Schn.; Hb.; Hbst.

Icarius, Esp.; O.; Dup.; B.

ab. *Argentea,* Lampa (blau-platejada).

Una femella, cassada al Montseny, sobre la vall de Sta. Fe, camí del turó del Home, 12-VII-07 (F. Ferrer y Vert).

Hylas, Esp.

Dorylas, Hb.; O.; Dup.; B.; HS.

ab. *Argester,* Berg.

Thetis, Esp.

Golgus, Hb. (ab. petita).

Cuní y Martorell, cat. 47.

Maig — Agost

Cuní, en son catálech, cita 'l tipo *Hylas,* Esp.; no obstant, creyem que tal denominació fou donada equivocadament, tant, que en ses notes inédites se refereix á *Hylas* var. *Nivescens,* Kef., citant, més detalladament, les mateixes localitats de la montanya de Montserrat que transcrigué en sa publicació. D' altre part, el tipo l' havem cassat en la regió Pyrinenca; St. Vicents de Rús, en les valls superiors del Llobregat, 10-VIII-07; Banys de St. Vicents, Seu de Urgell, VIII-07 (S. Maluquer).

var. *Nivescens,* Kef.
Dorylas var., Rbr.
(Forma *albina;* anvers de les ales del mascle, de color blau de plata, clar).

Maig

Se troba á Montserrat, camí de St. Miquel, camí de St. Geroni y altres indrets de la montanya. Cuní, cita á més, camí de Collbató y Plá dels escursons. Varis autors la consideren propia de les montanyes calcáries de Andalusía, Aragó y Catalunya.

Meleager, Esp.; Bgstr.; F.; Bkh.; Hbst.; God.
Daphnis, Bgstr.; Bkh.; Hb.; O.
v. *Versicolor,* Heyne-Ruhl (revers ab les taques marginals aillades).
Montserrat, 10-VIII-10, un mascle (O. C. Rosset); Banys de St. Vicents, Seu d' Urgell, VIII-07 (S. Maluquer).
Ab la trovalla de *Meleager* á Catalunya, s' extent molt més sa área de dispersión en la part occidental del Mitg-día d' Europa, ja que fins are 's creya equivocadament limitada á la regió central de França, carreferintse á la mateixa diu Rondou, cat. cit.: "Mr. Larralde cite cette espèce des Basses Pyrenées, il doit y avoir erreur; *Meleager* est de la France centrale et des Alpes".

Escheri, Hb.; Dup.; B.; Tr.; Lang.; Ruhl.
Cuní y Martorell, cat. 32.

Abril — Agost

Tamany major que *Icarus* á la que s' assembla molt; especie constant, trobantse extesa desde 'ls voltants de Barcelona fins als Pyrineus; Rondou, cat. cit., diu que en aquella regió freqüenta les localitats ahont vola *Hylas* y que sol remontarse més alta. Com á bonas localitats se poden citar Vallvidrera, camí de la Rierada; Santa Coloma de Gramanet; Montserrat, localitat molt abundant; St. Pere de Vilamajor y Guardiola-Bagá, en la regió Pyrinenca; Begas (Cuní), en la Costa de Ponent.

Bellargus, Rott.; Es.; Bkh.
Adonis, Hb.; O.; God.; Frr.; Barr.; Tutt.; Obth.
Cuní y Martorell, cat. 46.

Maig — Agost

El turó de Moncada es una de les localitats més properes, trobantshi, en Juny-Juliol; en Cuní y Martorell ja li havía trobat, dit autor cita també com á localitat abundosa la montanya de Montserrat; l' hem trobat, á més, en el camí de Roca Roja, sobre Vilamajor, 17-IV-10. A Guardiola-Bagá hem observat les dues generacions, la primera el 29-VI-10 en la carretera de la Pobla de Lillet, á mitjans d' Agost torna á apareixer en aquella regió y serras del Catllarás (1,500 metros), sobre la Pobla de Lillet. També es citada de la regió Pyrinenca y de la comarca d' Olot (Vayreda).

ab. *Ceronus,* Esp.; Hb.
(Femella ab la coloració del mascle en l' anvers de les ales, aquest ab taques negres marginals en l' anvers de les ales inferiors).

En les notes inédites de 'n Cuní, se troba citada de Brugués, mes de Maig; y de Montserrat en el mes de Juliol. També havem trovat á Montcada y á St. Pere de Vilamajor, camí de Roca Roja, 17-VI-10, exemplars de transizió á la forma-tipo. A Guardiola-Bagá els mascles de la *ab. Ceronus,* Esp., se trovan juntament ab lo tipo, mereixent especial menció alguns de dits exemplars, pertanyents á la *Ia.* gen. per presentar les franjes de les ales blanques sens cap espany negre.

Coridon (ab propietat *Corydon*), Poda; Ss.; Esp.
Corydon, Hb.; O.; God.; Frr.; Barr.; Tutt.; Obth.
Tiphys, Esp.
ab. *Semibrunnea,* Mill.
Corydon, South. (transizió á Syngrapha, Kef.)
ab. *Sohni,* Ruhl. (revers sense taques).
Cuní y Martorell, cat. 33.

El tipo *Corydon* no l' havem trovat fins are; Cuní lo degué confondre ab la var. *Hispana* HS.; no obstant Rondou, diu, es comú en tota la serralada Pyrinenca. En las parts meridional y mitjana de nostra regió la forma més abundant correspont á la var. *Hispana,*

HS.; en resta donchs explorar detingudament les vessants de la serralada Pyrinenca, pera determinar la dispersió del tipo *Corydon* á Catalunya. En l' Alt Bergadá y les serres de Montgrony hem trovat la següent forma de aquesta especie:

Mascle. Anvers: coloració fonamental de les ales com *Hispana*, HS., faxa marginal de les superiors, negre, en la que no se hi distingeixen les taques anular més clares, propies de *Hispana*, taques negres marginals de les inferiors més petites que aquésta; franja blanca desapareixent casi per complert els espais negres. Revers: Dibuix molt reduit y coloració esblancaída.—Femella: Anvers: Coloració de les ales com el tipo, taca central de les superiors, rodejada de blanch. Revers: ab el tó fonamental de les ales inferiors molt més fosch que el de les superiors, destacantse fortament les taques oculars).

Guardiola-Bagá, 6-VIII-07; Plá de St. Pere, Montgrony, 9-VIII-07.

var. *Hispana*, HS.
Arragonensis, Gerh.
Cuní y Martorell, cat. 34.
(Tamany gros, el mascle te el color fonamental del anvers de les ales blau de plata, molt clar, alguns exemplars ab el tó groguench. Faixa marginal de les ales anteriors, negre, distingintse taques anulars més clares. Taques negres marginals de les inferiors, groses, rodejades, en alguns exemplars, de color rogench).

1.ª gen. *Maig—Juny* 2.ª gen. *Agost—Septembre*

Forma molt extesa en nostra regió; se troba abundant als encontorns de Barcelona, Montjuich, Tibidabo, Vallvidrera, Moncada, La Garriga, Montserrat, St. Pere de Vilamajor, en aquesta localitat hem observat la segona generació á últims d' Agost.

var. *Corydonius*, HS.
Olympica, Ld.
Ossmar, Gerb.
Cuní y Martorell, cat. 35.
Cuní cita aquesta var. com duptosa á Catalunya.
var. *Caucasica*, Ld.

(Color del anvers de les ales blau de cel, en lloch de blau verdós clar; els punts oculars del revers de les ales anteriors están rodejats de blanch).

Un mascle cassat á St. Pere de Vilamajor, en la serra de la Moxa, 20-VIII-10. Vernet (Oberthür).

ab. *Cinnus,* Hb.; HS.

(Revers de les ales sense taques oculars).

Un exemplar pertanyent á aquesta aberració cassat á Vallvidrera, Can Busquets, 15-VI-09.

Dolus, Hb.; Frr.; B.; Dup.; Tr.

Un exemplar en la colección de D. S. Maluquer, cassat al Montseny, procedeix de la colecció de D. Aureli Vázquez, fou trobat pel P. Longinos Navás, que 'l regalá á n' aquest senyor. Lo mateix P. Navás la cita de Olius.

Damon, Schiff.; Hb.; O.; God.; Stgr.

Biton, Sulz.; Esp.

Juliol — Agost

En les notes inédites de Cuní, se cita aquesta especie com trobada á Collsacabra per Masferrer. En les valls superiors del Llobregat hi es freqüent, pel mes d' Agost l' havem vist á Guardiola (serra de les Esposes), St. Vicents de Rús, serres de Montgrony, principalment en el plá de St. Pere, sobre la ermita de la Mare de Deu.

Jolas, O.; Frr.; B.; Dup.; Tr.; Ruhl.

Jolaus, Hb.

Cuní y Martorell, cat. 40.

Febrer — Abril

Segons Cuní y Martorell "es de bastant tamany; blava-violada y la femella presenta una ampla faxa negre en l' extrem de ses primeres ales; el revers es blanch-cendrós ab punts negres de iris blanch. En els torrents de les montanyes; St. Genís, etc. Febrer á Abril" (Cuní y Martorell, catálech citat). En ses notes inédites, cita com á localitat precisa el torrent del frare blanch, localitat perduda avuy día. Tot aixó es quant sabem d' aquesta especie en nostra

fauna. Després d' en Cuní, ningú més (que sapigám) la ha trobada no obstant haverla cercat molt, sens obtenir resultats satisfactoris.

Sebrus, B.; Tr.; Frr.; Lang.; Ruhl.
Alguns exemplars cassats á les vores de la carretera de Guardiola-Bagá á la Pobla de Lillet, en lo mes de Juny de 1910.

Minimus, Fuessl.; Esp.
Minima, Leech; Tutt.
Alsus, F.; HB.; O.; God.
V. *Alsoides,* Gerh.; Meyer-Dur (tamany més gran).
Cuní y Martorell, cat. 37.
Cuní y Martorell la cita de Rosas, Caldes de Malavella y Empalme (I), y en son catálech diu que abunda bastant en el mes de Maig á Montserrat, prop del monestir, camí de Collbató, els Degotalls. A n' aquestas localitats de la montanya, pot afegirshi; l' ermita de St. Geroni y l' ermita de St. Miquel, ahont es freqüent. A més, l' havem observat en el Vallés superior, la Garriga, Gualba, St. Pere de Vilamajor. Als Pyrineus hi es comú, y segons observacions de Rondou, cat. cit., sol pararse ab preferencia sobre la *Gobularia nudicaulis.*

Lorquini, HS..; Gerh.; Lang.
Buddhista, Alp.; Ruhl.
Cuní y Martorell, cat. 38.
Citada en el catálech de Cuní y Martorell, com especie duptosa pera Catalunya. No l' havem vista may, ni sabem s' hage citat en altre lloch ab la mateixa procedencia.

Semiargus, Rott.; Bkh.; Hbst.; Ruhl.
Acis, Schiff.; Hbst.; O.; God.; Frr.
ab. *Actnaea,* Z.
Argiolus, Esp.
? *Saporta,* Dup. (aberració de colorit ?); Hb.
ab. *Caeca,* Fuchs (revers sense taques oculars).

---

(1) Cuní y Martorell: *Excursión entomológica á varias localidades de la Provincia de Gerona (Cataluña).*

Juliol

Vall de Sta. Fe (Montseny); es freqüent volant en els prats humits, son vol no es molt elevat; especie localisada en aquesta vall; fins ara no la coneixem en altre localitat de nostra regió, exceptuant la del Pyrineus, ahont se troba comunment.

Cyllarus, Rott.; Esp.; O.; God.; Frr.; Mill.
Damoetas, Hb.
? *Coelestina,* Mill. (var. ?).
ab. *Tristis,* Gerh. (revers de les ales ab els ulls més grans).
ab. *Andereggi,* Ruhl (negra, revers ab els ulls més grossos).

Abril — Maig

Entre els exemplars que havem cassat, predomina la tendencia de abolició de les taques ocularse en el revers de les ales inferiors, per lo que alguns exemplars podrían referirse á la var. (et ab.) *Lugens,* Carad. No obstant, se troban també exemplars ab dites taques ben desentrotllades, que á mes, per son petit tamany, son ben afins de la var. *Blanchieri,* Mill. Faltantnos un nombre suficient d' exemplars, no podem fixar de una manera precisa la importancia que tenen en nostra fauna les dues formes indicades. Se troba pels voltants de Barcelona (St. Medí, St. Genís); es més escassa que *Melanops,* á la que segueix en sa aparició. Segons Rondou, *Cyllarus* es rara als Pyrineus.

Melanops, B.; Frr.; B.; Tr.; Dup.; Mill.
Sapotae, H. G.
Marchandi, Gerh.
v. *Algirica,* Heyne-Ruhl.
Cuní y Martorell, cat. 39.

Febrer — Maig

Es la primera *Lycaena* que apareix; en anys benignes sol presentarse ja á darrers de Febrer, en nostres localitats més calentes y á racés del vent; es bastant abundant; Cuní diu: "Se trobat en el torrents de Catalunya", y cita algunes localitats properes, Moncada, Calella y Montserrat; abunda al Tibidabo, Vallvidrera, Sta. Coloma de Gramanet, Caldes de Montbuy, La Garriga,

Tarrasa, etc., trobantse extesa fins á Colliure, Vernet y Vilafranca de Conflent.

ab. *Marchandi,* B.; Dup.; H. G.

(En aquesta forma falten les taques oculars del revers de les ales inferiors).

Cuní y Martorell coloca aquesta forma de Boisduval, juntament y com á sinonimia de *Melanops,* B. En ses notes inédites se veu no desconeixía dita aberració, donchs al tractar de *Melanops,* diu: "Ala, vista inferiormente, hay una variedad sin los ojitos". Staudinger, Bramson, Spuler y altres autors, al tractar de la mateixa, diuen es forma propia de exemplars de Catalunya. Els individuus ben caracterisats son poch freqüents, ab tot, abunden les formes de transició. Vola juntament ab lo tipo.

ab. (dismorfisme) *Caerulaea.*

(Femelles ab l' anvers de les ales cobert de color blau. Arribant fins á les llunes marginals, aquéstes en alguns exemplars son de color ver clar).

Al Tibidabo y á Santa Coloma de Gramanet, hem cassat algunes femelles, pertanyents á aquesta forma, volant juntament ab el tipo.

Arion, L.; Esp.; Hb.; O.; God.

var. *Alconides,* Auriv.

ab. *Unicolor,* Horm. (no te taques en l' anvers).

ab. *Arthurus,* Melvill.; Stgr.

Juny — Agost

Se troba extesa en la regió Pyrinenca; l' hem cassat á Guardiola-Bagá, St. Vicents de Rús y á Montgrony, en el mes d' Agost. També 's troba en la regió del Montseny; Viladrau (Antiga), Sant Jùliá de Vilatorta (J. M. Bofill), Seva (R. de Casanova); Guilleries (Masferrer).

var. *Obscura,* Christ.

(Els exemplars presenten una coloració fosca, el blau sols extés en l' arrel del anvers de les ales).

Forma melanítica localizada en les regions alteroses del Pyrineus.

Género *Cyaniris,* Dalm. 1816

Argiolus, L.; Bkh.; O.; God.; Frr.; Mill.; Leech; Tutt.
Acis, F.; Hb.
Cleobis, Sulz.; Esp.
Cuní y Martorell, cat. 36,

Mars — Abril *Juliol — Septiembre*

Se trova extesa per tota la regió. Se presenta en dos generacions, es freqüent en ses localitats y al ensémps que 'ls *Lampides,* sol volar pel cim dels arbres.

NOTAS BIBLIOGRAFICAS

OBRAS Y PUBLICACIÓNS REBUDAS PERA LA BIBLIOTECA

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo X (1911), Núm. 1.

Boletin del Centro Excursionista de Zamora.—Año I, Núm. 2.

Bulletin of the Illinois State Laboratory of Natural History.—Vol. VIII, Juli, 1910; Vol. IX, October, 1910.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Anno CCCVIII (1911), N.os 1 y 2.

Revista Montserratina.—Febrero de 1911.

Parergones del Instituto Geológico de México.—Tomo III, número 6.

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana.—Tomo VI, N.º 1, Janer de 1911.

Revista de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales de Madrid.—Tomo IX, Núm. 5.

Entomologische Rundschand (Insektenbörse) — 28 Jahrgang (1911), N.º 1.

Bulletin de la Société Entomologique de France. — 1911, N.os 1 y 2.

Naturae Novitates.—1910, N.os 23 und 24.—1911, N.os 1 und 2.

Revista de Menorca.—Tomo VI, 1911, Cuaderno 1.

Bulletin de l' Institut Océanographique, de Monaco.—N.os 191 á 195.

La Feuille des Jeunes naturalistes.—Ve Serie, 40e Année. — N.º 483.

Miscellanea Entomologica.—Vol. XVIII (18me Année).—N.º 12.

Boletín del Centro Excursionista de Zamora.—Año I.—Núm. 1.

Bulletin de l' Institut Océanographique de Mónaco.—N.os 185 á 190.

Atti della Reale Accademia dei Lincei.—Anno CCCVII (1910). —N.os 11 y 12.

Entomologisk Tidskrift.—Arg. 31 (1910).—Häft 1 á 4.

Deutsche Entomologische Zeitschrift.—Jahrgang 1911. Heft 1.

Naturae Novitates.—N.os 20 á 22 et Resume Juli bis Dezember.

Bulletin de la Société Entomologique de France.—N.os 19 a 21.

Canadian Entomologist.—Volume XLIII (1911).—N.º 1.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural.—Tomo X (1910), núms. 9 y 10.

Revue Mensuelle de la Societé Entomologique Namuroise. — N.º 1. Janvier 1911.

Bolletino della Societá di Naturalisti in Napoli.—Volume XXIII.

Zeitzchrift für weissenchaftliche Insektenbiologie. — Heft 12, (Band VI).

Les Coves de Bolet, per Mossen Marian Faura (Barcelona, 1907, 12 págines ab 3 figures).

Descripció en forma narrativa de dites coves, ab datos sobre sa constitució geológica.—Donatiu de l' autor.

Resumé des Gisements de Fer de l' Espagne, par Luis M. Vidal (Stockolm, 1910, 34 pág. avec 2 cartes col.).

Catálech dels jasciments ab la respectiva situació, superficie, aspecte, composició química, medi transport y cantitat de cad' un.—Donatiu de l' autor.

Contribution a la Flore Bryologique de l' Uruguay, par le Docteur Florentin Felippone (Buenos Ayres, 1909. 1.er faciscule avec 14 planches).

Cada especie porta sa descripció en llatí y va acompanyada d'una lámina en que hi figura son aspecte exterior y detalls de l' estructura interna. En aquest fascicle s' hi descriuen las següents especies no-

ves per la ciencia: *Trematodon Uruguensis,* Brot.; *Fissidens Felipponci,* Broth; *Bryum gracillimun,* Broth; *Mielichhoferia pulchra,* Broth; *Haplodontium brachycladum,* Broth.—Donatiu de l' autor.

Discurs del President de l' Ateneo, D. Lluis María Vidal, llegit ab motiu de la sessió inaugural del Curs Académich de 1910 á 1911.

Ab conceptes clars y precisos desentrotllá aquest distingit consoci en son discurs l' interesant tema de la *teoría evolutiva,* tractanlo ab el domini propi del mestre, exposant les varies doctrines filosófiques á que aixó ha donat lloch.—Donatiu de l' autor.

Las Carofitas de España, singularmente las que crecen en sus estepas, por el Dr. Eduardo Reyes Prósper (Madrid, 1910, un volumen con 37 figuras).

Es el treball més complert que fins al present s' ha publicat d' aquestes interessants criptogames d' Espanya, degut á moltes exploracions y estudis fets per l' autor.

S' hi descriuen 12 especies no citadas á Espanya y 3 noves per la ciencia, essent aquestes *Tolypella Giennensis* de les estepes de Jaén, *Lamprothamnus Aragonensis* de la llacuna salina de Chiprana y *Lamprothamnus Toletanus* de les basses salines de Villacañas.—Donatiu de D. Carles Pau.

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu Butlletí, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.

A. López Robert, impresor, Asalto, 63 —Barcelona.

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler. Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich. 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis. encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5- 8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Santa Agna, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlleti del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in. — Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei. - Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historía Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural,—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA MONTSERRAT DE BARTRA Y GOST, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

Segona época. Any 8.è-Núm. 4 Abril de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinaria del 2 de Mars de 1911.
Ferrer y Dalmau, Eugeni.—Assaig monográfich de les Cicindeles catalanes.
Codina, Asenci.—Formas catalanas de la Cicindela Maura L.
Chia, Manel de.—Aplech de noticias sobre'ls Moluschs de Catalunya y catalech provisional dels mateixos.
NOTES BIBLIOGRÁFIQUES.

Smithsonian Institution
JUL 1
National Museum

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10. Barcelona)» desitjá 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Abril 1911 Any VIII.—Núm. 4

SECCIO OFICIAL

Sessió ordinaria de 2 de Mars de 1911

Presidencia de D. Llorens Tomás

El Sr. President obra la sessió á las 21,40 ab assistencia dels socis senyors Ferrer y Dalmau M., Ferré Gomis, Ferrer y Vert, Gifreda, Llenas, Maluquer S., Mas de Xaxars, Rosals, de Sagarra I., Soler y Wynn.

El Sr. President fa avinent que ocupa la Presidencia degut á la dimissió que del cárrech de President presentá el Sr. Bofill y Pichot en fetxa 11 Febrer de 1911 en comunicació que feu en el Concell directiu y que's llegeix. Al mateix temps fa present el sentiment ab que l'Institució es veu privada del concurs de dit Sr. Bofill, tant més que havent-se donat de baixa de soci no hi ha medi de pregarli que retiri dita dimissió y fa avinent que acabades les tasques de la sessió posará á coneximent de l'Institució l'acort que la Junta directiva ha cregut convenient de pendre en vista de dita dimissió.

El Sr. Secretari llegeix l'acta de la sessió anterior que's aprobada per unanimitat.

Els socis Srs. Ferré Gomis, Rosals y Gifreda proposen com á soci numerari á D. Albert Carsi que resideix á Barcelona, Passeig de San Joan, 126, 3.er y que's dedica á estudis geológichs.

Els socis Srs. Rosals, Gifreda y Ferré Gomis, proposen com á soci

numerari á D. Matías Pallarés y Gil, de Barcelona, que viu al carrer de S. Antoni Abat, 76, y que's dedica á estudis geológichs y prehistórichs.

Son admesos com á socis els senyors proposats á l'anterior sessió que son D. Artur Bofill y Poch y D. Adolf Fournier y Cuadros.

El Sr. Bibliotecari dona compte del donatiu de l'obra de D. Albert Carsi titulada «Abastecimiento de aguas de Barcelona» oferta per son autor.

El Sr. Rosals comunica alguns resultats de ses exploracións en el pliocenich del Torrent de l'Albareda (San Felíu de Llobregat) senyalant especial la trovalla d'un fragment de defensa d'un proboscidi, en seguritat del *Elephas primigenius* Blum., no citat fins ara en dit terreno del baix Llobregat.

El Sr. Vispresident D. Llorens Tomás dona compte de que l'Excma. Diputació Provincial ha concedit la cantitat de cinqcentas pessetas en calitat de subvenció y que en vista d'aixó la Junta directiva acordá en sessió de 18 de Febrer prop-passat, donar un vot de gracias als Srs. Bofill y Pichot y Wynn per les gestións que varen realisar per que dita subvenció nos fos concedida.

Conforme s'habia indicat pel Sr. President, al comensar la sessió, aquest manifesta que la Junta directiva en vista de les presents circunstancias ha cregut convenient presentar la dimissió, pregant que li sigui admesa y que's procedeixi á nova elecció. Admitida la dimissió queda convocada Junta general extraordinaria pera'l dijous día 6 del vinent Abril á dos quarts de deu de la nit, á fi d'elegir el nou Concell Directiu, tenintse á continuació la sessió ordinaria mensual.

Y sens mes de que tractar s'aixecá la sessió á las 23.

ASSAIG MONOGRAFICH

SOBRE LES

CICINDELES CATALANES

PER

EUGENI FERRER Y DALMAU

(CONTINUACIÓ)

Coneixem de Catalunya:

ab.) *Cadevalli* Ferrer . .	Ripoll (Col. Ferrer y Dalmau)	
ab.) *rectilinea* Meg. . .	Ripoll id. id.	id.
ab.) *montana* Charp.	Queralps Col. id.	id.
	Ripoll id. id.	id.
ab.) *ruderata* Bent. . .	Ripoll id. id.	id.
ab.) *humeralis* Bent. . .	Ripoll id. id.	id.
ab.) *Menetriesi* Bent. . .	Ripoll id. id.	id.
tipus *riparia* Dej. . .	Queralps id. id.	id.
	Ripoll id. id.	id.

CICINDELA CAMPESTRIS L.

LAM. IV FIG. 4

«*C. viridis, elytris punctisque quinque albis. Praeter haec apex albicat*».—Long. 9-18 mm.

Generalment vert herba, metalich inferiorment, antenes negres ab els primers articles metalichs—Front vellós am fosetes—1r article de les antenes generalment vellós. Palpes llavials metalichs.—Pronotum manifestament més estret cap à la base, trapezoidal ò cordat, ab la part del coll y de la base arrugades transversalment. Elitres variables en sa forma y esculptura presentant d'ordinari cinch taques blan-

ques, algunes sobre fondo fosc. Epipleures metáliques. Cuixes y tibies, galtes y epímeres vermell-bronzejades. Tancs verts blauenchs. Abdomen moderadement vellós.

Les femelles presenten un punt negre sobre'ls élitres aprop de la regió sutural de la part bassal dels mateixos.

Habitant eixa especie una comarca estensíssima, puig que abraça gran part del Africa y Asia a més de tota la Europa, y arrivant en sa estació a altures molt diferentes que en nostre país arriva a un desnivell de 2.500 metres o sia desde les platjes del Mediterrani fins les cimes de Nuria, per força s'ha de presentar una variabilitat grossa de formes, colors, etc.

Aquesta variabilitat que porta una synonimia de més de 70 noms d'aberracions, varietats, etc., complica l'estudi d'eixa especie, obligantnos a no tractar sols la especie catalana sino després de donar una idea general de la especie lineana.

Podem nosaltres agrupar les *C. campestris* en eixa forma.

Taques discals soltes ó bé connata ab traç prim ó bé groixut jamay angulós	Humeri no força grosos y carrats . . .	Taques discals en direcció obliqua . .	Pronotum casi carrat; élitres cilindrichs	Tipus (Europa y Siberia)
			Pronotum més ample; élitres plans ovals.	*marroccana* (Espanya, Marroc, Alger)
		Taques discals en direcció transversa		*pontica* (Cost. ital., Xipre, Assia Menor)
	Humeri molt marcats	Pronotum amb un voraviu lateral verblau.		*Suffriani* (Ciclades, Sporades, Rod. Creta)
		Sense aquest voraviu . .		*corsicana* (Nissa, Córcega, Cerdenya)
Taques discals en forma de banda angulosa.	Pronotum força aprimat cap a llur base.			*herbacea* (Asia Menor)
	Pronotum poch aprimat cap a la base.			*desertorum* (Caucas)

Aquesta classificació es purament artificial puig se troven passos d'una á les altres varietats formant gradacións casi insensibles.

Aixís al Sud de Russia y vora el Mar Negre, se troven passos de la póntica á la tipus (Colecció Ferrer Dalmau). Entre la tipus y marroccana hi ha la *pseudomarroccana* Kraatz, que per sencills cambis forma a S. Martí Santosq (Nissa) la unió entre la corsicana y 'l tipus. També els exemplars de Balears son transició entre la corsicana y la marroccana.

En nostra terra tenim la transit pseudomarroccana, confosa ab la marroccana pels seus colors vermellosos del cap, pronotum y fondo del voltant de les taques dels élitres. Aquesta coloració rojenca la separa tot seguit del tipus, a la que s'assembla per la variabilitat en el número y forma de les taques; en cambi se diferencia de la marroccana per

Torax.—Aproximadament tant llarch com ample. Máxim ample junt a la vorada anterior, forma trapeçoidal.	Torax.—Visiblement més ample que llarch. Máxim ample cap al mitj, forma de cor.
Elitres ob-ovals, ab lo llim format per una part rectilínea y un altra corva al extrem.	Elitres. — Ovals, arrancant la corva del mateix angle humeral.
(1) Forma general esbelta.	Forma general encongida.

Notis bé que aquestes diferencies son més notables si s'agafen exemplars de la alta Catalunya ont ni s'hi veuen les taques rojes del cap y la tríloba del pronotum y que per graus insensibles se va passant cap a la *marroccana;* que té son máxim desarrollo al mitjdía d'Espanya.

A més d'aquestes varietats se presenten un sens nombre de variacións de valor científich més ó menys raonable y que nosaltres reduirem als seguents quadros per fer més sencilla la investigació dels naturalistes cataláns, indicant les que coneixem de nostre terrer.

---

(1) Notes sobre les Cicindeles catalanes—per Eugeni Ferrer y Dalmau –Institució Catalana d'H. Nat.—Janer 1907.

Aberracions

Variacions de coloració	Coloració roixa	total.	*rubens*	Friv.
		= *Farellensis* Graëlls part. non Beut = *Saxeseni* Eudr.		
		parcial: cap y torax sols, vermells .	*palustris*	Beut.
		parcial: élytres sols vermells . .	*rufipennis*	Beut.
	Coloració negre .	intens . . .	*funebris*	Sturn.
		negrosa. . . .	*nigrescens*	Heer.
	Coloració blava. .	. . . . .	*coerulescens*	Schilsuy
	Labrum fosch . .	. . . . .	*melanostoma*	D. T.
Variacións incompletes	Sens punt sexual de les fem. .		*impunctata*	West.
	Falta el punt 1.		*deuteros*	D. T.
	Falta el punt 2, ...		5 *maculata*	Beuthin
	Falta el punt 3.		*protos*	D. T.
	Falta el punt 4.		*manca*	D. T.
	Falta el punt 6.		*exsuturalis*	Beuth.
	Falten els punts 1 y 2 . . .		*destituta*	Sonka
	Falten els punts 2 y 3 . . .		4 *maculata*	Beut.
	Falten els punts 2 y 6 . . .		*Luetgensi*	Beut.
	Falten els punts 5 y 6 . . .		*exapicalis*	Beut.
	Falten els punts 1 y 6 . . .		*tetrasticta*	Ferrer
	Falten els punts 2, 3, 4, 5 y 6 restant sols 1.		*humerosa*	Sonka
Variació inornata	Falten totes les taques		*simplex*	D. T.
	= *affinis* Fisch.			
Variacions per soldadura	Forma connata	tras d' unió fí . .	*connata*	Heer
		tras d' unió groixut.	*confluens*	Brem
	Les dues formes tot a l'hora		*connata-conjuncta*	Ferrer
	Forma conjuncta	. . . .	*conjuncta*	D. T.
Variacions dilatatas	Taca segona del apex ó sia la apical grossa		*suturalis*	D. T.
	Taca del disch, perllongada longitudinalment		*liturata*	Kraatz

(Continuará).

Las Cicindelas catalanas (Cal.)

Formas catalanas de la C. Maura L.

per Asenci Codina

Característich d' aquesta *Cicindela*, es, que la màcula del disch del élitre baxi més ó menos respecte de la màcula marginal mitjana, quedant paralela ó be de través y que 'l càp y scut del coll siguen algunes vegades, blau d' acer, més ó menos color d' eram ó molt rare verdós y per lo tant, generalment de distinct color dels élitres que son sempre d' un negre mat. Lo que 'l càp y scut del coll siguen més ó menos de color d' eram ó dels altres colors, ha sigut causa, de que anteriorment, alguns autors (Horn, Beuthin, Fleutiaux), distingissen en la *C. Maura* dos distinctes formes, que varían en lo dibuix, paralelament y enterament del mateix modo, y que 's trobavan sovint barrejades, encare que un autor (Kraatz), afirmava que la forma ab lo càp y scut del coll més ó menos de color d' eram *(arenaria* Kr.*)* era exclusiva del Nord Africa (Tunis); seguint-se d' aquí una serie supèrfluua de noms especials aplicats cada un á una distincta forma de dibuix d' un perfecte paralelisme en las dos formas de color quals tipos son *Maura* L. y *arenaria* Kr. Modernament (Horn *) considera els disset noms dats pêls autors á altres tantes formes de dibuix ó color de *C. Maura* L. com sinònims d' aquesta. Un altre autor (Ksiki **) escolleix d' entre aquexos disset noms, cuatre *(punctigera* Kr., *sicula* Costa, *humeralis* Beuth., *apicalis* Kr), que aplica com principals aberracions de dibuix de la *C. Maura* L., y un *(arenaria* Kr.) com á varietat ó raça distincta d' aquesta, dintre las palaearcticas.

Es precisament entre las aberracions de dibuix de la típica *C. Maura* L., que aquexa se troba ben representada á Catalunya. La *C. Maura* L. S. N. ed. X, p. 407, f. 1, «Nigra, elytris punctis sex albis; tertio et quarto parallelo»: no l' he vista de Catalunya; enca-

* Syst. Index der Cicind. p. 28.

** Cat. Col. Europae, etc., ed. 1906, p. 3.

re que no desconfio de trobar algun día entre las aberracions de dibuix que á continuació cito, algun eczemplar sporàdich ab dibuix molt approximat al tipo.

La a. *punctigera* Kr. E. N. 1890, p. 138, f. 2, ó eczemplars negre mat, ab la màcula del disch del élitre més baxa que la marginal mitjana y completament separades, es comú, desde 'ls primers hermosos días de Juny á mitjans d' Agost en terrenos argilenchs, dessecats, pobres d' herba y bén assoleyats, de les vores dels réchs, canals; etc. Es fácil observar en aquexos llochs á flor de terra els orificis ó xemeneyas aillades d' ahont sorten per primera vegada exninfa. Els demés días acostumen amagar-se entre las herbes vehinas y unicament al dematí, després que 'l sol ha secat l' humiditat de la nit ó rosada, se desidixen á dexar l' amagatall, per aplegar-se generalment prop del lloch ahon han nascut. Allí prenen apaciblement el sol, aturades molt rato al mateix lloch, donant curtes corrediças, perseguint á les formigas, que es el seu principal aliment, enllepolidas ab les despulles d' algun cargol, barallant-se sovint per una presa, ó senzillament aparellant-se á la fí de perpetuar la especia. Al entrar dins del seu domini, no donan mostra de gran sust ó sfereiment, limitant-se les més properes á dar una volada molt planera allunyant-se alguns passos y algunas vegadas solament descriuent en el vol un arch de cercle y tornan á parar-se á detras del intrus. L' he cassada molt abundant en hermosos días á la fí de Juny, en la desembocadura del riu Llobregat, prop de la farola, en les vores d' un rech. Ab la mánega de glassa poden empresonar-se-n moltes en poch rato. Alguna vegada he observat, specialment cassant en hores de molt sol, que una vegada empresonada en la mánega de glassa, es tal el furor que d' ella s' apodera, que vola dintre y butzina com si fós un gros dípter, mossegant y aferrant-se ab les mandíbules á la glassa ab força tal que, més d' un cop al intentar separar-la, tirant d' ella agafant-la per l' abdomen, ha dexat lo càp obstinadament aferrat á la glassa, abans que dexar la presa, quedant axí decapitada. A mitja tarda si el sol no te força ó abans en días nuvolosos, s' amagan, de modo que se fá difícil veuren alguna. Junt ab ella se troba més sovint encare la a. *sicula* Costa Corr. Zool. I. p. 40, f. 3, que se refereix als matexos eczemplars, ab las citadas màculas tercera y quarta confluents. Sinónim d' aquesta aberració es *Müllerí* Beuth. E. N. 1890, p. 71, ab qual nom, generalment he vist rotulades ací totes les *C. Maura* de Catalunya en les colecciòns particulars y mu-

seus. Encare que strictament el nom de *Mülleri*, correspon als eczemplar de la *Maura* ab les màcules tercera y quarta, confluents y formant linia al través, com son en general totes les *C. Maura* de Catalunya, á la fí de simplificar la ya molt supèrflua nomenclatura, lo millor es referir-se al nom més antich, encare que aqueix, com en lo cas present, s' haja dat als eczemplars de la *C. Maura*, áb la màcula tercera y quarta confluents y formant linia horizontal; axí, com sembla que la opinió se inclina, tenim, que totes las *C. Maura* ab les dites màcules confluents ya sigan en linia horizontal ó més ó menos de través son a. *sicula* Costa, passant á sinonimies d' aquesta, els quatre noms altres *recta* Kr. *maura* Kr. *arenaria* Beuth. y *Mülleri* Beuth, dats pels respectius autors á distintes formas—*connata* de la C. Maura L. Ja el Sr. Cuní * ab molt bon criteri, en 1876 tenía aquexa Cicindela, com *Maura—Sicula*, molt abans que verosimilment el señor Müller la comuniqués al Sr. Beuthin, el qual va dar l' hi un nom nou en 1890, que encare que 'ns recorda á D. Daniel Müller, distingit entomólech, que cassá ab assiduytat en nostre comarca, no per axó dexa de fatigar la memoria ya prou sobrecarregada ab un nom més. Aquexa aberració es aquí la més abundant y la genuina representant de la *C. Maura* á Catalunya. Molt més escasa aquí, casi diré rare, es un altre aberració de dibuix, ó siga la forma-apical de la *Maura* per unió de les màcules quinta y sexta, que tinch sota 'ls ulls y que correspon á la a. apicalis Kr. E. N. 1890, p. 138, f. 4. L' eczemplar d'aquesta aberració trobada á Balaguer el 3. VIII 09, per nostre honorable consoci el P. Navás, es molt remarcable, no tant sols per tractar-se d' un eczemplar relativament molt petit, sino també per presentar la forma-connata á l' élitre dret, mentres l' esquerre té les màcules tercera y quarta separades; de modo, que lo seu nom complert, es *Maura-punctigera-sicula apicalis*, ó sigan las tres aberracions de dibuix de la *C. Maura*, observadas á Catalunya, totes, en lo mateix eczemplar. Per altre part, molt abundan els eczemplars *punctigera-sicula* y d' altres ab perllongaments transitoris entre las dos formes. Tant superfluu resulta dar un nom special á cada noba forma de dibuix dintre de la mateixa especia! La C.*Maura*, se troba á Sicilia, Chipre y España en Europa. Sobre 'ls llochs y temps de trobar-la ací, consultar al Catàlech del Sr. Cuní l. c. La citació de dit señor d' haber-se trobat á Rosas, prop del mar, en la desem-

* Cat. met. y raz. de los Col, observ. en Catal. p. 3.

bocadura dels torrents, es molt interesant, puix, resultaría que lo citat punt, es lo més septentrional d' Europa ahon s' ha trobat la *C. Maura*. El P. Navás l' ha trobada á Balaguer. També se troba abundant en lo Prat del Llobregat, en la desembocadura del Llobregat, prop de la farola, etc. L' època més favorable, es, de primers de Juny á la fí de Juliol.

La taula de las formes Catalanas de la C. *Maura* L, es aquexa:

C. *Maura punctigera* Kr. Font Trobada, Hospitalet, riera de Horta, Poble Nou, Mataró, Rosas, Prat, desembocadura del Llobregat, Balaguer.

a. *sicula* Costa

Mülleri Beuth. idem.

a. *apica lis* Kr. Balaguer.

Mongat, Novembre 1910

APLECH DE NOTICIAS SOBRE'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catalech provisional dels mateixos

per Manel de Chía

(CONTINUACIÓ)

minimum, Phil.
mucronatum, Poli.=*C. echinatum*, L. var.
norwegicum, Speng.
nodosum, Turton.=*C. roseum*, Lamk.
oblongum, Chemn.
obtritum, Loc.=*C. edule*, L. var.
papillosum, Poli.
» var. *aurea*, B. D. D.
» » *maculata*, Brus.
parvum, Phil.=*C. exiguum*, Gmel.

paucicostatum. L.=*C. paucicostatum*, Sow.
» Sow.
rusticum, L.=*C. tuberculatum*, L. var.
tuberculatum, L.
» » var. *alba*.
» » » *zonata*, Monts.

CARINARIA

cymbium, Lamk.=*C. mediterranea*, Peron.
mediterranea, Peron.

CARYATIS

rudis, Poli.=*Meretrix rudis*, Poli.

CASSIDARIA

echinophora, Lamk.=*C. echinophora*, L.
» L.
» » var. *mutica*, Tib.
rugosa, L.
tyrrhena, Chemn. } = *C. rugosa*, L.
» Lamk. }

CASSIS

calamistrata, Locard. } = *C. undulata*, Gmel.
granulosa, Brug. }
saburon, Brug.
sulcosa, Brug.=*C. undulata*, Gmel.
undulata, Gmel.
» » var. *Gmelini*, Loc.=*elongata*, Monts.

CAVOLINIA

gibbosa, Rang.
longirostris, Les.
tridentata, Forsk.
» Gmel.=*C. tridentata*, Forsk.
vaguiella, Çant.

CERATISOLEN=*Pharus*.

legumen, L.
» F. y H.=*Ph. legumen*, L.

CERITHIOPSIS

minima, Brus.
tubercularis, Montg.

CERITHIUM

adversum, Montg.=*Trifonis perversa*, L. var.
alucastrum, Brocchi.
Bourguignati, Loc.=*C. vulgatum*, Brug, var.
Lafondi, Lamk.
linia, Brug.=*Bittium reticulatum*, Da Costa.
lividulum, Risso.=*C. rupestre*, Risso, var.
masiliense, Soc.=*C. rupestre*, Risso, var.
mediterraneum, Dech.=*C. rupestre*, Risso.
murites, Anton.=*C. vulgatum*, Brug, var.
protactum, Biv.=*C. alucastrum*, Brocchi, var.
provinciale, Loc.=*C. vulgatum*, Brug. var.
renovatum, Monts.=*C. rupestre*. Risso, var.
reticulatum, Da Costa.=*Bittium reticulatum*, Da Costa.
rupestre, Risso.
» » var *attenuata*, B. D. D.
» » » *minor*, B. D. D.
» » » *plicata*. B. D. D.
scabrum, Olivi.=*Bittium reticulatum*, Da Costa, var.
Servaini, Loc.=*C. vulgatum*, Brug, var.
strumaticum, Loc.=*C. rupestre*, Risso, var.
tuberculatum, L.=*C. vulgatum*, Brug.
vulgatum, Brug.
» » var. *alucastra*, Brocchi=*C. alucastrum*, Broc.
» » » *hirta*, B. D. D.
» » » *nodulosa*, Phil.
» » » *pulchella*, Phil.
» » » *speciosa*, Blanio.
» » » *tuberculata*, Phil.

CHAMA

gryphoides, L.

CHEMNITZIA=Turbonilla.

elegantissima, Mont.=*T. lactea*, L.
rufa, Phil.

CHENOPUS=*Aporrhais*.

bilobatus, Loc.=*pespelecani*, L. var.
pescarbonis, Brogn. } = *serresianus*, Mich.
» Brug. }
pespelecani, L.
» Phil.=*pespelecani*, L.
serresianus, Phil.=*serresianus*, Mich.
» Mich.

CHIONE.= *Venus*.

cassina, L.
ovata, L.= *V. ovata*, Penn.

CHITON

albus, L.
cinereus, L.
discrepans, Brown.=*Acanthochites discrepans*, Brown.
laevis, Penn.
marginatus, Pult.=*Ch. cinereus*, L.
olivaceus, Speng.
Rissoi, Payr.
siculus, Gray.=*Ch. olivaceus*, Spengl.

CHLAMYS

Andouini, Payr.=*Ch. opercularis*, L. var.
Bruei, Payr.
clavata, Poli.
commutata. Monts.
distorta, Da Costa.—*Ch. multistriata*, Poli, var.
distans, Lamk.=*Ch. glabra*, L.
Dumasi, Payr.=*Ch. clavata*, Poli, var.
flexuosa, Lamk.
inflexa, Lamk.=*Ch. clavata*, Poli, var.
multistriata, Poli.
opercularis, L.
pesfelis, L.
pusio, L.=*Ch. multistriata*, Poli.
sulcatus, Born.=*Ch. glabra*, L.
sentis, Reeve.=*Ch. multistriata*, Poli, var.

similis, Loskey.
unicolor, Lamk.=*Ch. glabra*, L.
varia, L.
» » var. *rotundata*, Loc.
vitrea, Chemn.=*Ch. incomparabilis*, Risso.

CIRCE

minima, Montg. } = *Gouldia minima*, Montg.
» J. y H. }
rudis, Poli.=*Meretrix rudis*, Poli.
striata, Loc.=*Gouldia minima*, Montg, var.

CLANCULUS

corallinus, Gmel.
cruciatus, L.
» Weink.=*C. cruciatus*, L.
Jussieui, Payr
» » var. *glomus*, Phil.
» Brus.=*C. Jussieui*, Payr.

CLATHURELLA

Cordieri, Buc.=*C. Cordieri*. Payr.
» Payr.
gracilis, Crist.=*Pleurotoma gracile*, Montg.
horrida, Mouts.=*C. Cordieri*, Payr, var.
Leufroyi, Buc.=*C. Leufroyi*, Mich.
linearis, Buc.=*C. linearis*, Montg.
purpurea, Montg.
» » var. *Philberti*, Mich.
reticulata, Pren.=*C. Cordieri*, Payr. var.
» Crist.=*C. Cordieri*, Payr. var.

CLEODORA

pyramidata, L.

COLUMBELLA

decollata, Brus.
Gervillei, Payr.
laevigata, L. Especie exótica.
» Vanik. id. id,

minor, Scacchi.
rustica, Lamk.=*C. rustica*, L.
» L.
scripta L.
» » var. *elongata*, B. D. D.
» » *Sandri.*=*C. scripta*. L.

CONUS

gallo provincialis hoc.=*C. mediterraneus* Brug.
mediterraneus, Brug.
» » var. *carinata*, B. D. D.
» » » *elongata*, B. D. D.
» » » *minor*, Monts.
» » » *oblonga*, B. D. D.
» » » *rubens*, B. D. D.
» Hwas.=*C. mediterraneus*. Brug.
submediterraneus, Loc.=*C. mediterraneus*. Brug. var.

CORALLOPHAGA

lithophagella, Lamk.

CORALLIOPHILLA

atucoides, Blainv.
lamellosa, Weink.=*Murex lamellosus*, Crist. y Jan.

CORBULA

curta, Loc.=*C. gibba*, Olivi.
gibba, Olivi.
mediterranea, Costa.=*Corbulomya mediterranea*, Costa.
porcina, Lamk. Esp. exótica.
rosea, Brown.=*C. gibba*, Olivi, var.
semen, Lamk.=?

CORBULOMYA

mediterranea, Costa.

(Continuará)

Notes Bibliográfiques

S'ha rebut pera la Biblioteca, oferta per son autor com donatiu, l'obra següent:

Manual de Taxidermia por D. Luis Soler y Pujol.—(Barcelona 1908, 1 volúm.)

L'autor, conegudíssim naturalista-preparador y benemerit soci d'aquesta Institució, ha donat publicitat ab aquest llibre de sos extensos coneixements en l'art que cultiva desde tants anys ensá.

Ab istil concís y clar fa un complert resúm de tot lo que s'ha escrit sobre Taxidermia, enumerant las indicacións bibliográfiques més importants y exposa seguidament les práctiques seguides en sos laboratoris; sens concretarse á l'art d'empallar animals que tracta ab la magestría d'un mestre s'extén també en nombrosos resegnyements pera la preparació d'esquelets, sers inferiors, plantes, etc., y finalment sobre la conservació de les coleccións.

Tot plegat forma un volúm de 145 planes avalorat ab 125 gravats intercalats en el text que aclareixen cualsevol dupte.

Veritablement es un llibre de consulta que s'imposa en tota biblioteca de naturalista, car resoldrá moltes cuestions de procediment que's planteigen tot sovint.

VARIAS

Recullint materials pera compondre un catálech dels petits mamifers catalans, hi tingut ocasió d' adquirir un exemplar en perfecte estat de conservació de la *Crocidura aranea* Schreb., procedent del Parch d'aquesta ciutat, ahont, segons indicacions de D. Geroni Darder es bastant abundant. No deixa de ser estrany qu' al mitx del excés de soroll, fum é incomoditats deguts á la civilisació d' una gran ciutat, visquin encare animalets tan tímits y delicats com aquesta bonica musaranya.—*J. B. de Aguilar-amat.*

Imp. Montserrat, de Bartra y Gost, calle Santa Ana, 20—Barcelona

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agòst y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense coberta	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5- 8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Santa Agna, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in. — Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural,—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Société Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Société de Naturalistes de Kiew (Russia).
Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Société d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Société Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Société Entomologique de France.—París.
Société Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Société Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Société Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Société Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA MONTSERRAT DE BARTRA Y GOST, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

Segona época. Any 8.è-Núm. 5 Maig de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

Secció Oficial:

Sessió ordinaria del 6 d'Abril de 1911.

Llorens Garcias y Font.—Un crustaci cego de la cova d'els Hams (Mallorca).

Manel de Chia.—Aplech de noticias sobre'ls Moluschs de Catalunya y catalech provisional dels mateixos.

Eugeni Ferrer y Dalmau.—Assaig monográfich sobre les Cicindeles catalanes.

LOCAL SOCIAL
Garrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitjá 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Maig 1911 Any VIII.—Núm. 5

SECCIO OFICIAL

Sessió ordinaria de 6 d'Abril de 1911

Presidencia de D. J. B. de Aguilar amat

El Sr. President obra la sessió á las 22 horas 30 minuts ab asistencia dels Socis Srs. Duch, Ferré y Gomis, Ferrer y Vert, Gifreda Maluquer. S, Más de Xaxars. Rosals, Sagarra, Soler, Tomás y Wynn.

El Sr. Vis-secretari primer llegéix l'acta de la sessió anterior que es aprobada per unanimitat.

Admissió de Socis.—El Sr. President donálectura d' una carta firmada por D. Albert Carsi en la que dit Sr. retira y dona per nula la proposició presentada pels Socis Srs, Robert Ferré y Gomis, Joseph Gifreda y Joan Rosals; despres de protestar els Srs. firmants d' aytal proposició de la seva ignorancia de les causes justificants de aquella resolució y del paper poch digne que del Sr. Carsi ha fet, s' acordá donar per retirada y nula la seva proposta. A continuació es admés per majoría D. Matías Sallarés y Gil, propossat en la sessió próxima pasada.

Donatius.—El Sr. Conservador del Museu va cedir pel Museu tres especies d' aucells. *Coccothraustes vulgaris Enberiza cia* y *Loxia recurvirostra* tots ells cassats als voltants d' aquesta ciutat.

Comunicacións.—D. Llorens Tomás comunicá verbalment el fet

d' haverse trobat als terrenys cuaternaris de Capellades, exemplars perfectament conservats del *Helix vindobonensis*, extingit ave á Catalunya, encare qu' abundant á Austria y regió balkanica. El senyor d' Aguilar-amat refereix la troballa, en el surtidor de l' áliga del Parch, d'aquesta ciutat de la *Limnaea succinea* Nilsson, exactament igual á la especie típica dels pantanos de la Vendeé (Fransa) y no trovada fins ara en cap altre localitat catalana. El Sr. Maluquer, (S.) doná interessants detalls sobre els ensaigs d' aclimatació de moluschs fluviatils.

El Sr. President aixecá la sessió á las 23 hores 15 minuts.

Un crustaci cego de la cova d'els Hams (Mallorca)

PER LLORENS GARCÍAS Y FONT

Ab el titol «El ojo de *Gammarus caecus* de la caverna D'els Hams, en la Isla de Mallorca» ha aparegut en el nombre de Janer de la Revista «Archivos de Oftalmología hispano-americanos» la conferencia que sobre aquest crustaci, trobat en el lloch de la cova avans dita, situada á Manacor de Mallorca. doná á Buenos Aires el día primer de Juny de l'any 1910 el Dr. D. Manuel Menacho, oculista de Barcelona. Es un estudi molt interessant el que ha fet el referit doctor; d'aquesta especie, de la cual diu: que pertany al género *Gammarus*, que el seu tamany es de 10 á 12 milimetres y no presenta altra diferencia externa ab els seus homolegs que viuen en el mar, que l'estar completament decolorats. Tenen ulls laterals, semblants á dues taquetes de color negre rogench y d' un diámetre aparent de $^1/_3$ de mm.

Després de fer una dissecció acabada de l'ull, treu la conclusió final següent: «Hi ha en la cova dels Hams en la Isla de Mallorca, una var. de *Gammarus* que nombram *Gammarus caecus*, els ulls del cual compostos, presenten les omatidies completament mancades de pigment, ab els conos cristallins y bona part de la porció proximal de les retinules, atrofiats, alteracions qu'indiquen lo inepte qu'es l'

aparato visual, per desempenyar ses funcions. Aquesta degeneració s'ha d'atribuir á modificacions anatómiques ocasionades per la falta del excitant natural del sentit de la vista.»

No havía donat conte mes prest d'aquesta troballa, perque esperava veure aquesta conferencia, en la cual fora de la part científica veig dues afirmacions un poch equivocades y son les que fan referencia á la fauna de les coves de Mallorca; en la primera diu que el llac de la cova del Drach veinada de la D'els Hams, no te fauna; per saber-ho cert, vegis *Typhlocirolana Moraguesi*; n. g. n. sp. Isopode aquatique cavernicole des grottes du Drach (Baleares) par Emile Racowitza (Bulletin de la Societé Zoologique de France, tome XXX, pag. 72») y Butll. de la Inst. Cat. de Hist. Nat. anys 1905 pag. 103 y 1907, pág. 36.; y respecte á la segona, que diu, «entre els diferents llacs de les coves de Mallorca, sols está habitat el dels crustacis cegos» obgecto que queda per terra am lo dit antes y ademés que sería molt utopic, sense aixó y tot, afirmar-ho perque son moltes les coves que hi ha á Mallorca y no sabem que ningú hagi emprés un treball serio d'exploració en aquest sentit.

LL. GARCÍAS FONT.

APLECH DE NOTICIAS SOBRE'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catalech provisional dels mateixos

per Manel de Chía

(CONTINUACIÓ)

CRENELLA

discrepans, Montg.=*Modiolaria marmorata*, Forbes.

CREPIDULA

Desmoulinsi, Mich.
unguiformis, Lamk.
unguicola, Lamk.=*C. unguiformis*, Lamk.

CRESEIS

acicula, Rang.

CUSPIDARIA

costellata, Desh.
cuspidata, Olivi.
rostrata, Speng.

CYCLONASSA=Neritula

CYCLOPS=Neritula

neritea, L.
» Monts.=*N. neritea*, L.
neriteum, L.
pellucidum, Risso.=*N. Donovani*, Risso, var.

CYCLOSTREMA

atomae, Phil.=*Homalogyra atomus*, Phil.

CYLICHNA

acuminata, Brug.=*Volvula acuminata*, Brug.
cylindracea, Penn.
obtusa, Montg.
truncatella, Loc.

CYPRAEA

achatidea, Gray.
annulus, L. Especie exótica.
europaea, Montg.=*Trivia arctica*, Pult.
» » var. *globosa*, Wood.
fragilis, L. Especie exótica.
Jousseaumei, Loc.=*Trivia arctica*, Pult., var.
Mollerati, Loc.=*Trivia arctica*, Pult, var.
lurida, Linné
physis, Brocchi.=*C. achatidea*, Gray.
pulex, Gray. } = *Trivia pulex*, Gray.
» *Solander* }
pyrum, Gmelin.
spurca, L.
moneta, L. Especie exótica.

CYPRICARDIA

lithophagella, Petit.=*Coralliophaga lithophagella*, Lamk.

CYTHEREA

chione, Lamk. } = *Meretrix chione*, L.
» L. }
minima, Montg.=*Gouldia minima*, Montg.
rudis, Poli.=*Meretrix rudis*. Poli.
nitidula, Lamk.=*Meretrix chione*, L, juvenis.
gracilenta, Loc.=*Meretrix rudis*, Poli, var.

DENTALIUM

alternans, B. D. D.=*D. inaequicostatum*, Dautzenberg.
corneum, L.=*D. strangulatum*. Desh.
dentale, L.
entale, L.=*D. vulgare*, Costa.
novem costatum, Desh.=*D. novem costatum*, Lamk.
» » Lamk.
rubescens, Desh.
strangulatum, Desh.
tarentinum, Lamk.=*D. vulgare*, Da Costa.
vulgare, Da Costa.

DIONE.=*Meretrix*.

chione, L.
» Megerle.=*M. chione*, L.

DIPLODONTA

rotundata, Montg.
» Phil.=*D. rotundata*, Montg.

DIVARICELLA

divaricata, L.

DOLIUM

galea, Lamk.=*D. galea*, L.
» L.

DONACILLA

cornea, L.=*D. cornea*, Poli.
» » var. *albo-radiata*, B. D. D.
» » Poli.

DONOVANIA

minima, Montg.
» » var. *fulva*, Monts.
» » » *mammillata*, Risso.
» Crist.=*D. minima*, Montg.

DONAX

anatinum, Lamk.=*D. trunculum*, L.
polita, Poli. } *D. variegatus*, Gmel.
» Scacchi. }
semistriata, Poli.
trunculus, Linnié.
vittatus, Da Costa =*D. trunculus*, L.

DOSINIA

exoleta, L.
» Roem.=*D. exoleta*, L.
lincta, Pulteney. } = *D. lupinus*, L. var.
» Scopoli. }
lunaris, Lamk.=*D. lupinus*, L.
lupinus, L.
» Poli. } = *D. lupinus*, L.
» Proem. }

ELEDONE

Aldrovandi, Rafinesque.
moschata, Lamk.
» Linné.

EMARGINULA

cancellata, Phil.
elongata, Costa.
reticulata, Chemu.
sicula, Gray.=*E. cancellata*, Phil.

ENSIS

ensis, L.
siliqua, L.

ERATO

laevis, Don.
» Sow.=*E. laevis*, Dou.
miliaris, L.=*Marginella miliaria*, L.

EUCHELUS=*Clanculus*.

cruciatus, L.

EULIMA

incurva, Reu.
intermedia, Cantr.
microstoma, Brus.
Monterosatoi, Boury.
polita, L.
subulata, Don.

EULIMELLA

commutata, Monts.=*E. acicula*, Phil.
Humboldti, Risso.
Scillae, Scacchi.=*E. pepromidata*, Desh.

EUTHRIA

cornea, Ads.=*E. cornea*, L.
cornea, L.
» » var. *fusca*, Scacchi.
gracilis, Loc. } = *E. cornea*, L. vars.
major, Loc. }

FASCIOLARIA

lignaria, L.

FRAGILIA=*Gastrana*.

fragilis, L.

FIROLA

coronata, Forsk.

FISURELLA

gibberula, Lamk.

graeca, Lamk.=*F. graeca*, L.
» L.
neglecta, Desh.=*F. italica*, Defr.
nubecula, L.
» Wenik.=*F. nubecula*, L.

FOSSARUS

ambiguus, L.

FUSUS

antiquus, L. monst. *contraria*=*Neptunea contraria*, L.
contrarius, Lamk. } = *Neptunea contraria*, L.
» L. }
corneus, L.=*Euthria cornea*, L.
craticulatus, Brocchi.=*Hadriania craticulata*, Brocchi.
kobeltianus, Mont.=*F. rostratus*, olivi, var.
lamellosus, Crist. y Jau.=*Murex lamellosus*, C. y J.
latiroides, Monts.=*F. rostratus*, olivi, var.
parvulus, Monts.
pulchellus, Phil.
rostratus, Desh.=*F. rostratus*, olivi.
» Olivi.
strigosus, Lamk.=*F. rostratus*, olivi.
syracusanus, L.

GADINIA

Garnoti, Payr.

GALEOMMA

Turtoni, Sow.

GASTRANA

balaustina, L.=*Tellina balaustina*, L.
fragilis, L.

GASTROCHAENA

dubia, Dech.=*G. dubia*, Penn.
» Penn.

GIBBULA

Adansoni, Payr.

ASSAIG MONOGRAFICH

SOBRE LES

CICINDELES CATALANES

PER

EUGENI FERRER Y DALMAU

(CONTINUACIÓ)

Variacions reductas	Totes les taques mes petites, casi invisibles *affinis* Dej.
Variacions mixtes	Protos D. T. + Conjunta D. T. . . . *mixta* Ferrer.

Aberracions trobades á Catalunya

ab. *rubens*	Friv.	Mont Farell (Barcelona) Graells. Castell d'Aramprunyá (Barcelona) Ferrer. Montseny (Barcelona) Col. Ferrer.
ab. *nigrescens*	Heer.	Pla de Sallent - Nuria (Girona) Mas de Xaxars. Ripoll (Girona) Ferrer. Camprodón (Girona) Colec. Müller.
ab. *melanostoma*	D. T.	Terrassa (Barcelona) Ferrer.
ab. *deuteros*	D. T.	Nuria (Girona) Ferrer Dalmau. Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.
ab. *protos*	D. T.	Nuria (Girona) Ferrer Dalmau. Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.
ab. *exsuturalis*	Beut.	Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau. Cervelló (Barña) S. Maluq. Col. Ferrer Dalmau.
ab. *destituta*	Smka.	Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.
ab. *4 maculata*	Beut.	Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.
ab. *Luetgensi*	Beut.	Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.
ab. *exapicalis*	Beut.	Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.
ab. *tetrasticta*	Ferrer.	Terrasa (Barcelona) Ferrer Dalmau.
ab. *humerosa*	Smka.	Ripoll (Girona) Ferrer Dalmau.

ab. *connata*	Heer.	Ripoll (Girona)	Ferrer Dalmau.
ab. *connata-conjunc.*	Fer.	Ripoll (Girona)	Ferrer Dalmau.
ab. *conjuncta*	D. T.	Nuria (Girona)	Ferrer Dalmau.
ab. *affinis*	Dej.	Ripoll (Girona)	Ferrer Dalmau.
		Camprodón (Girona)	Col. Müller.

CICINDELA GERMANICA L.

Lam. IV Fig. 5

«*C. subcylindrica, viridis, vel cyanea, vel nigricans: elytris punctisque duobus marginalibus lunulaque apicali albis*» Long. 9-11 $^1/_2$ mm.

Linneo Syst. Nat. II p. 657 n.º 4

Synonimia	*C. obscura*	Fabr.
	C. coerulea	Herbrt.
	C. anthracina	Klug.

Petita, de coloració variable desde'l vert, blau al brú més ó menys negrós Antenes quelcom llargues, els quatre primers articles metalichs, essent els dos primers vert dorats y els dos següents roig púrpura.

Cap més ample que'l pronotum, llavi blanch. Pronotum quelcom ample casi cilindrich, escutell cordat.

Elitres molt més amples á la base qu'l pronotum, cilindrichs ó poch dilatats presentant al humerus una taca á voltes nula, una altra al disce més ó menys perllongada y una lúnula apical.

Cara inferior: vert metalich, pit ab alguna pilositat blanca, ventre blau violat. Potes llargues y groixudes.

Aquesta especie s'extent per tot el centre d'Europa podent presentar quatre varietats que son:

Taques segons s'han descrit ó faltant algun punt.	*C. germanica* L.

Lam. IV fig. 5 a.	Taca discal y apical soldada.	var. *Jordani*	Beut.
Lam. IV fig. 5 a y b.	Ab un punt prop la taca discal.	var. *bipunctata*	Krtz.
Lam. IV fig. 5 b.	Taca discal perllongada oblicuament.	var. *sobrina*	Gory.

Aquestes varietats se troven, ab les aberracions en el quadre següent.

Variacions de color	blau verdós		ab.) *anthracia*	Klug
	blau intens.		ab) *coerulea*	Herbils
	negre		ab.) *obscura*	Fab.
	bruna fosca		ab.) *fusca*	D. T.
Variacions incomplete. . . .	Falta punt humeral. . . .		ab.) *deuteros*	D. T.
	Falta punt discal.		ab.) *protos*	D. T.
	Falten punts humeral y discal		ab.) *hemichloros*	D. T.
	Falta punt apical		ab.) *seminuda*	D. T.
Variació inornata	Falten totes les taques . .		ab.) *Steveni*	Dej.
Variacions per soldadura	Forma semicircunflexa apical		var. *Jordani*	Beuth.
Lam. IV fig. 5 a	Forma com ant. sincf. ap. presentant á mes un punt supletori.		ab.) *catalonica*	Beuth.
Variacions dilatata	Punt supletori. .	. . . .	var. *bipunctata*	Kraatz
	Lam. IV fig. 5 6	Punt supletori més la taca discal perllongada	ab.) *Martorelli*	Krats
	Taca discal perllongada en ralla cap a la Apice.	. . . . .	var. *sobrina*	Gori

Conech aquesta especie; de Barcelona ahont a la desembocadura del Besós s'agafa barrejada ab la *C. paludosa.*, la *ab. catalonica* Beut.

En la Colec. Müller s'hi trova c. germ., *ab. catalónica* ab el nom de *C. paludosa.*

CICINDELA MAURA L.

LAM. IV FIG. 6

«*C. subcylindrica, nigra; elytris maculis sex albis, rotundatis, tercia quartaque obliqua positis saepe confluentibus*».—Longitut 14-16 mm.

Lin. Syst. Nat. I, II.—P. 658, núm. 9

Cilíndrica ó casi tal negre cap. pronotum á voltes quelcom bronzejat. Antenes meitat del cos, tercer art $^1/_2$ més llarch que'l quart. Cap més ample que'l pronotum. Labrum blanch. Pronotum poch més llarch qu'ample.

Elitres llarchs. Fontes molt manifestes. Potes fortes y llargues.

Part inferior y potes negres.

Els elitres s'han decint amb six punts blanchs, dos humerals, dos discals transversos y dos apicals.

Les variacions que pot pesentar les reduirem al següent quadro.

Variacions per soldadura ó úniques que presenta la C. maura; formen dos grupus

		Primer grupu: *Cap y pronot negre.*		Segon grupu: *Cap y pronot byú metalich*	
6 punts aillats	3 y 4 en ratlla normal á la sutura	*maura* L.		ab.) *sexmaculata*	
	3 y 4 en ratlla obliqua. .	ab.) *punctigera*	Kraatz	ab.) *transversalis*	Beuth.
Punts 3 y 4 units	en ratlla normal	ab.) *sicula*	Redten	ab.) *stricta*	Beuth.
	en ratlla obliqua	ab.) *Mülleri*	Bent.	ab.) *angulata*	Beuthin
Punts 1 y 2 units		ab.) *humeralis*	Bent.	ab.) *biskrensis*	Schulz
Punts 5 y 6 units		ab.) *apicalis*	Kraatz		
Punts 1 y 2; 3 y 4; 5 y 6 units				ab.) *arenaria*	Fab.
Variacions per aument		Punt 3 amb una ratlla á la vorada cilerior.		ab.) *marginalis*	Beuthin

La Cicindela Maura se trova per casi tota Catalunya.

Hospitalet	Cat. Cuní y Martorell (manuscrit)
Horta	id. id.
Rosas	id. id.
La Garriga	Cuní y Martorell (trovat per Antiga)
Mataró	Salvañá
Terrassa	Ferrer y Dalmau)

Les variacions trovades son:

Maura tip... Barcelona Beuthin. (Variet. de la C. Maura L. Inst. L. II. V. any III y 84).

punctigera . .	Kraatz.	Barcelona Beuthin id. id. id. Terrassa Col. Ferrer y Dalmau.
Mülleri	Beut.	Barcelona Beuth. l. c. Terrassa Col. Ferrer y Dalmau.
humeralis . . .	Beut.	Catalonia Beut. l. c.
ab.) *stricta*. . .	Beut.	Catalonia Beut. l. c.
ab.) *angulata*. .	Beut.	Barcelona Beuth. l. c.

CICINDELA PALUDOSA DUFOUR

Lam. IV.—Fig. 7

«*C. subcylindrica cupreo virescens; elytrorum margine externo, lunulisque tribus longitudinalibus (haud raro confluentibus) albis; serie subsuturali punctorum impressorum coeruleorum; clypeo brevissime tridentao*».—Long. 9-12 mm.

Dufour. Ann. Sc. phys. VI. 20. p. 318

Petita, cilíndrica, de color bronzejat verdós. Antenes arribant á la metat del cos, amb els quatre primers articles metalichs. Cap molt més ample que'l Pronotum. Labrum blanch amb tres dents al mitj, palpes blanchs amb el derrer article brú. pronotum un xich més ample pel coll que á la base.

Elitres casi paralels, amb vorada apical oblíqua. Presenten una ratlla els punts blaus atravesant l'élitre desde aprop del humerus

cap al apex. Com á coloració presenten sempre tres bandes una humeral, un altre discal y una apical, més ó menys confluents. Per sota, blau, amb el torax bronzejat.

Les variacions que presenta la *C. paludosa* Dufour son;

		Aberracions	
Variacions de coloració	blaves	*coerulea*	Beuthin.
	verdes	*viridis*	Beuthin.
Varietats per soldadura	semicircunflexa humeral. .	*scalaris*	Dej.
	semicircunflexa apical . .	*subulicola*	Watl.
	circunflexa	*Hopfgarteni*	Beuth.

Aquestes variacions poden presentarse plegades haventselshi donat per alguns autors noms distints encare que la majoría no'ls acepten; aixís tenim

scalaris + *viridis* = *Dufouri* Beuthin.
subulicola + *viridis* = *Bani* Beuthin.

Les variacions de la Cicin. paludosa á Catalunya s'han trovat en:

tipus	Ripoll	Col. Ferrer y Dalmau.
	Manresa	Col. Ferrer y Dalmau.
	Barcelona	Mas de Xaxars (Butll. Inst. Cat. H. N. any II, n.º 105).
	Artesa de Segre	Maluquer (Butll. Inst. Cat. H. N. any II. n.º 108).
viridis	Ripoll	Col. Ferrer y Dalmau.
scalaris. . . .	Barcelona	Mas de Xaxars (l. c.)
sabulicola . .	Ripoll	Col. Ferrer y Dalmau.
	Manresa?	Col. Ferrer y Dalmau.
	Barcelona	Mas de Xaxars (l. c.)
(Bani).	Ripoll	Col. Ferrer y Dalmau.
Hopfgarteni .	Ripoll	Col. Ferrer y Dalmau.
	Barcelona	Mas de Xaxars (l. c.)
	Artesa de Segre	Maluquer (l. c.)

A més s'han citat sens indicació de variació

Barcelona .	Cuní y Martorell.	Calella.	Cuní y Martorell.
Mataró . .	Salvañá.	Olot. . .	Cuní y Martorell (per Bolós).

podentse afirmar que's trova per tot Catalunya.

CICINDELA CIRCUMDATA. DEJ.

Lam. IV.—Fig. 8

« *Viridi cupreo; elytrorum basi, margine laterali, lunula humerali apicalique, fasciaque media recurva dentata albis; antennarum apice rufis.*—Long. 10-13 mm.

Dej. Spec. I, p. 82

Petita. Cap, sens ulls, tan ample com el pronotum, ulls força abultats. Pronotum tan ample com llarch, casi carrat. Escutell amplement triangular. Elitres convexes, presentant en l'angle apical una espina. Les taques estàn formades per la reunió de la lunula humeral, discal y basal que segueix tota la vorada desde l'angle apical fins l'escutell.

Habitat.—Sud de França, Italia, Sicilia, Sud Espanya, y Nort d' Africa.

Segons Cuní y Martorell, Catalunya (Saura).

CICINDELA TRISIGNATA LATR.

Lam. IV.—Fig. 9

«*Sub-cylindrica, viridi cupreo aenea, elytris margine laterali, lunula humerali alteraque apicis acutata, strigaque media recurva incumbente albis*».—Long. 8-12.

Dej. H. N. Col. Europ. 54

Petita cilíndrica, cos esbelt, moderadament convexe. Antenes més curtes que la mitat del cos. Cap, més ample que'l pronotum. Labrum amb una forta dent al mitj. Pronotum 1 $^1/_3$ ample que llarch am vorades del coll, y laterals rectes.

Elitres paralels, quelcom dilatats en les Femelles presentant tota la vorada blanca de les que parteixen les tres lunules humeral, discal y apical.

Part inferior completament vellosa.

Habita Sud Europa.

Ha sigut citada de Catalunya per

Cuní y Martorell . . . . Badalona
Salvañá . . . . . Mataró

Segurament s'ha confós amb la *C. Litterata* Sulzer.

CICINDELA LITTERATA. SULZER

Lam. IV.—Fig. 10

«*C. negro viride aenea*; *elytris margine laterali interrupto, lunula humerali et apicali strigaque media recurva sub incumbente tennibus albis*».—Long. 7 ½ á 9 mm.

Sulz. Gesch. d. Ins. p. 55

Petita, forma semblant á la *campestris*, mate, vert negrós metalich. Antenes son tan llargues com els élitres, els quatre primers articles vert-dorats, els altres negrosos ab vellositat blanquinosa. El cap es ample, imprés entre'ls ulls, molt finament arrugat, front vermell, vorada anterior dels ulls vert dorat, molt lluent, Labrum blanch. Palpes blanchs ab lo derrer article vert-dorat, Ulls molt abultats, ovals, bruns.

Pronotum molt més prim que'l cap, tan llarch com ample, casi carrat, vellós ensotat anteriorment, un xich corvat lateralment, la base amplement rebordejada.

Elitres ovals, granulats, ab una lunula humeral; una discal que está soldada ab la apical, per un traç prim.

Part inferior lluent ab pels blanchs al voltant del abdómen, llampí al mitj.

Habitat.—Tot el mitj día d'Europa.

(Continuará).

Imp. Montserrat, de Barra y Gost, calle Santa Ana, 20

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	**1- 4 planas**	**5 ptas.**	**8 ptas.**
	5- 8 »	**8 »**	**15 »**
	8-16 »	**15 »**	**25 »**

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Santa Agnà, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in. — Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei. - Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historía Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural,—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA MONTSERRAT DE BARTRA Y GOST, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

Segona época. Any 8.è-Núm. 6 Juny de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:

Sessió ordinaria del 4 d'Maig de 1911.

Eugeni Ferrer y Dalmau.—Assaig monográfich sobre les Cicindeles catalanes. (*Acabament ab 4 lámines*)

Agustí M. Gibert.—Fauna ictiológica de Catalunya. Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes.

Notes bibliográfiques.

LOCAL SOCIAL
Garrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitjá 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Juny 1911 Any VIII.—Núm. 6

SECCIO OFICIAL

Sessió ordinaria de 4 de Maig de 1911

Presidencia de D. J. B. de Aguilar-amat

El Sr. President obrí la sessio á las 21 hores 45 minuts ab assistencia dels senyors socis: Ferrer y Dalmau, (M); Ferrer y Gomis. Ferrer y Vert, Gifreda, Juncadella, Maluquer, S.; Mas de Xaxars, Rosals, Sagarra (I).; y Wynn.

El Sr. Secretari llegeix l'acta de la sessió anterior que's aprobada per unanimitat.

Donatius.—El Sr. Conservador del Museu dona compte d'haber ingresat en dita secció un exemplar de *Cotyle riparia* Boie, cassat aprop d'Artesa de Segre y ofert per D. Salvador Maluquer y un mascle adult de *Coccothraustes vulgaris* dels voltants de Barcelona, recullit per ei Sr. Conservador. El President dona verbalment les gracies als senyors donants.

Comunicacions.—El Sr. Ferrer y Vert dona lectura d'un treball del soci D. Llorens Garcias, resident á Artá, Mallorca, sobre una nota del Sr. Menacho referent al crustaci *Gammarus cœcus* de les coves de dita illa, en el qual el Sr. Garcias refuta ab acertades observacions algunes de las afirmacions que dit Sr. Doctor deixa sentades en la esmentada nota. D. Ignasi de Sagarra llegéix la continuació del seu catálech de lepidópters catalans, referent á la familia *Pieridæ*, y en la que cita algunes especies noves per Catalunya. El

senyor Aguilar-amat dona lectura d'una petita nota sobre'l *Helix Companyoi* Aleron, qu'es troba á les taulades de la Iglesia de Santa María del Mar d'aquesta ciutat.

D. Salvador Maluquer comunica verbalment els resultats de l'excursió ultimament efectuada al Prat del Llobregat per varis senyors socis d'aquesta Institució, fent notar la troballa de gran nombre de especies de *colémbolos*, y moluschs, originantse ab aquest motiu una conversa en la que prengueren part els socis Srs. Ferrer y Vert, Rosals y de Sagarra, explicant ab gran erudició el primer de dits senyors la posició sistemática dels *colémbolos*.

El Sr. President aixecá la sessió á les 22 hores 30 minuts.

ASSAIG MONOGRAFICH

SOBRE LES

CICINDELES CATALANES

PER

EUGENI FERRER Y DALMAU

(ACABAMENT)

A Catalunya s'hi trova en Barcelona, desembocadura del Besós haventse donat com a *C. trisignata* Latr.

Les diferencies que permeten aillar inmediatament aquestes especies son:

Pronot. vellós sobre'l disch—carrat.—Disch del abdomen llampí. Lúnula hm. solta.—Apical y discal unides per un traç fi.—Elitres no paralels, quelcom ovalats . . . . . *C. litterata*

Pronot. llampí sobre'l disch.—1 1/3 ample que llarch.—Disch del abd. vellós.—Lúnula hm. soldada.—Ap. y discal, unides per traç groixut. —Elitres paralels . . . . . *C. trisignata* Latr.

Aquesta especie havía sigut citada per *Saura* y els entomólechs posteriors la confonguerem ab la *trisignata*, duptosa.

CICINDELA LUNULATA. FAB.

Lam. IV.—Fig. 11

«*Nigra, elytris lunulis duabus maculisque duabus albis, anteriore transversa*».—Long. 10-16 mm.

Fab. Spc. Ins. 284

Grossa. Cap ab el front vellós. Pronótum més ample que llarch, igual ample al coll que a la base, ab pilositat blanca.

Elitres plans més dilatats en les femelles que en els mascles, vorada apical molt finament dentada.

El tipus de Fabricius presenta una lúnula humeral, un altra apical, una banda transversa al disch, corresponent als punts *a* y *b* y dos punts solts que son el *c* y *d*.

Cara inferior vert blau.

Les variacions que presenta son:

Ab quatre taques sobre'l disch	Una lunula humeral y altre apical . . .	color bronzejat.	*nemoralis*	Oliv.
		vert.	*discors*	Meg.
		blau.	*viridi-caerulea*	Dokht.
		negre.	*lugens*	Dej.
	Sols la lúnula humeral		*6 maculata*	Beut.
	Sols la lúnula apical		*Koltzei*	Beut.
	Sens lúnules, tot reduit á 8 punts.		*interrupta*	Schils.
Una banda transversa y dos punts	Una lunula humeral y altre apical . . .	negre.	*lunulata*	Fabr.
		roig bronzejat .	*massaniensis*	Dokth.
		brú clar.	*Fabricii*	Beuth.
	Sols lunula humeral	Unió prima . . .	*littoralis*	Fabr.
		Unió groxuda. .	*barbara*	Fabr.
	Sens cap lunula hum. ni apical.		*inhumeralis*	Beuth.

Ab tres punts del disch units en faixa angulosa y un punt.	Punt solt marginal.	*mediterranea*	Beuth.
	Punt solt intern . .	*conjuctæ-postulatæ*	Dokth.
Variacions incompletes		*venatoria*	Poda.

Me son desconegudes: ab) *4 punctata.*
ab) *obscurior.*
ab) *Horní.*

La *C. lunulata* es propia dels sorrals marítims havent sigut citada per Cuní y Salvañá de Barcelona, Badalona, Mataró. Es abundosa a Castelldefels, casi tocant l'aigua del mar.

Les aberracions trovades son a més del
tipus molt comú per tot.
barbara Cast. junt ab el tipus
interrupta Sch. Castelldefels. Col. Ferrer y Dalmau.

CICINDELA FLEXUOSA FAB.

«*Obscura, elytris lunula humerali, fascia media recurva, punctisque quinque albis*».—Long. 10 1/4 12 1/2.

Fab. Mant. Ins. I. p. 186

Cap ab una corona de pels blanchs en la part posterior dels ulls. Pronótum més ample que llarch, vellós.

Elitres bronzejats més ó menys verdosos, ab una lunula humeral, dos punts escutillars, una banda recorvada discal, un punt sutural, y dos punts apicals.

Cara inferior blava, vellosa.

Les variacions son:

Variacions de color.	Color vert.	*smaragdina*	Beuth.
	Labrum fosch	*fuscilabris*	Ferrer.
Variacions per soldadura	Lunula hum. y 1.ª taca escutelar.	*Wimmeli*	Beuth.
	Forma apical	*lunata*	Beuth.
	Semi-circunflexa humeral . . .	*siciliana*	Beuth.
	Semi-circunflexa apical. . . .	*circumflexa*	Dej.
	Circunflexa.	*caspia*	Frich.
	=	*albocincta*	Beuth.

Variacions incompletes . . . . . *lurida* Dej.

Nota.—Aquestes variacions incompletes reben nom segons les taques que falten; els principals son:

Falta 1.ª scutellar	*angulata*	Beuth.
Falta 2.ª scutellar	*egena*	Beuth.
Falten 2.ª scutellar y sutural.	*Mülleriana*	Beuthin.
Falta 1.ª apical	*Beuthini*	Ferrer.

Falten aquestes taques, la lun. hum. partida y 1.ª apical *lyrophora* Beuthin. Me es desconeguda *manca* Beuth.

Especie propia del mitj día d'Europa, citada de tota la costa Calella (Cuní), Mataró (Salvañá), Barcelona (Cuní), Castelldefels (Col. Ferrer y Dalmau), S. Felíu de Llobregat (Mas de X.)

Les variacions son:

Tipu		per tot arreu.
ab. *egena*		Mataró, S. Felíu.
ab. *smaragdina*		Mataró.
ab. *fuscilabris*	Ferr.	Mataró
ab. *Beuthini*	Ferr.	Sta. Coloma de Gramanet.

CATALECH DE LES CICINDELES CATALANES

C. silvatica L.

C. silvicola Latr. ab. *viridis* Beut.

C. hibrida L. var. Riparia: ab *Cadevalli* Ferr. — ab. *rectilinea* Meg. — ab. *montana* Charp. — ab. *ruderata* Beut. — ab. *humeralis* Beut. — ab. *Menetriesi* Beut.

C. campestris L. ab. *rubens* Friv. — ab. *nigrescens* Heer. — ab. *melanostoma* D. T. — ab. *deuteros* D. T. — ab. *protos* D. T. — ab. *exsuturalis* Beuth. — ab. *destituta* Srnka. — ab. *4 maculata* Beut. — ab. *Luetgensí* Beut. — ab. *exapicalis* Beut. — ab. *tetrasticta* Ferr. — ab. *humerosa* Srnka. — ab. *connata* Heer. — ab. *connata-conjuncta* Ferr. — ab. *conjuncta* D. T. — ab. *affinis* Dej.

C. germanica L. ab. *catalonica* Beut.

C. maura	L.	ab. *punctigera* Krtz. — ab. *Mülleri* Beut. — ab. *humeralis* Beut. — ab. *stricta* Beuth. — ab. *angulata* Beuthin.
C. paludosa	Duf.	ab. *viridis* Beuthin — ab. *coerulea* Beuthin. — ab. *scalaris* Dej. — ab. *subulícola* Watl. — ab. *Hopfgarteni* Beuth. — ab. *Dufouri* Beuthin. — ab. *Baui* Beuthin.
C. circumdata	Dej.	Duptosa á Catalunya.
C. trisignata	Latr.	Duptosa á Catalunya.
C. litterata	Sulz.	
C. lunulata	Fab.	ab. *barbara* Cast. — ab. *interrupta* Schilsky.
C. flexuosa	Fab.	ab. *smeragdina* Beut. — ab. *fuscilabris* Ferr. — ab. *egena* Beut. — ab. *Beuthini* Ferrer.

Aquest trevall compren donchs en definitiva:

12 Species, de les que dues duptoses y
41 aberracións, trovades a Catalunya
53 **tipus** que estem segurs s'aumentarán ab altres que facilment se podrán determinar per les notes y classificacions qu' hem procurat presentar d'ún modo força complert.

EXPLICACIÓ DE LES LAMINES

LÁMINA I

Fig. superior.—Cicindela tipo vista per sobre.
» inferior. — » » » » sota.

a—Antena.
md—Mandibula.
mx—Maxila.
p. m.—Palpes maxilars.
p. ll.— » llavials.
$c_1 c_2 c_3$—Coxes.
st—Sternum (pro).
eps_1 eps_2 eps_3—Episternum.
epm—Epímeres.
p—Pene.
t_1 t_2 t_3—Tarses.
$v_1 \ldots v_7$—Anells abdominals.

LÁMINA II

Fíg. 1.—Labrum truncat.
» 2.— » ab una punta.
» 3.— » carenat.
» 4.—Mandibules.
» 5.—Primers articles d'una antena.
» 6.—Cap de *C. lunulata* Fab. vista pel devant.
» 7.— » » *C. flexuosa* Fab. vist per sobre.
» 8.—Pronotum.
» 9.—Abdómen.
» 10.—Elitre dividit en regions.
» 11.— » ab taques arrodonides y poligonals.
» 12.— » ab faixes y lúnules.
» 13.— » de *C. flexuosa*.

a—Primer punt escutellar.
b—Segón » »
c—Punt sutural.

» 14.—Elitre de *C. lunulata*.
a—Primer punt discal.
b—Segon » »
c—Tercer » »
d—Quart » »

LÁMINA III

Fig. (1 á 11 Elitres ab diferentes disposicións de les taques).
1.—Forma humeral.
2.— » connata.
3.— » apical,
4.— » circumflexa.
5.— » semicircumflexa humeral.
6.— » » apical.
7.— » circumflexa.
8.— » semicircunflexa humeral.
9.— » » apical.
10.— » conjuncta.
11.— » discal.
12.—Elitre ab indicació de la fosa humeral.
13 y 14.—Ales.

LÁMINA IV

Fig. 1.—Elitre de *C. silvatica* L.
2.— » » *C. silvicola* Latr.
3.— » » *C. hibrida* L.
a— » » » v. *riparia* Dej.
b— » » » v. *Sahebergi* Fisch.
c— » » » v. *maritima* Dej.
4.—Elitre de *C. campestris* L.
5.— » » *C. germanica* L.
a— » » ab. *catalonica* Beuth.
b— » » var. *sobrina* Gory.
6.—Elitre de *C. maura* L.
7.— » » *C. paludosa* Duf.
8.— » » *C. circumdata* Dej.
9.— » » *C. trisignata* Latr.
10.— » » *C. litterata* Sulzer.
11.— » » *C. lunulata* Fab.
12.— » » *C. flexuosa* Fab.

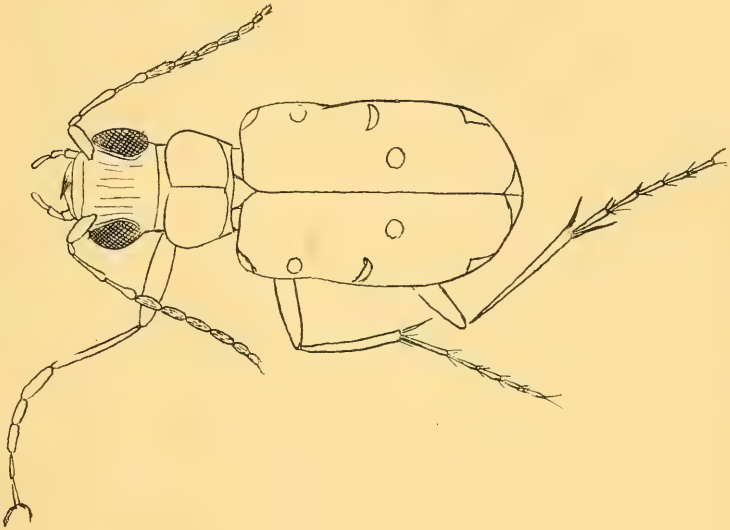

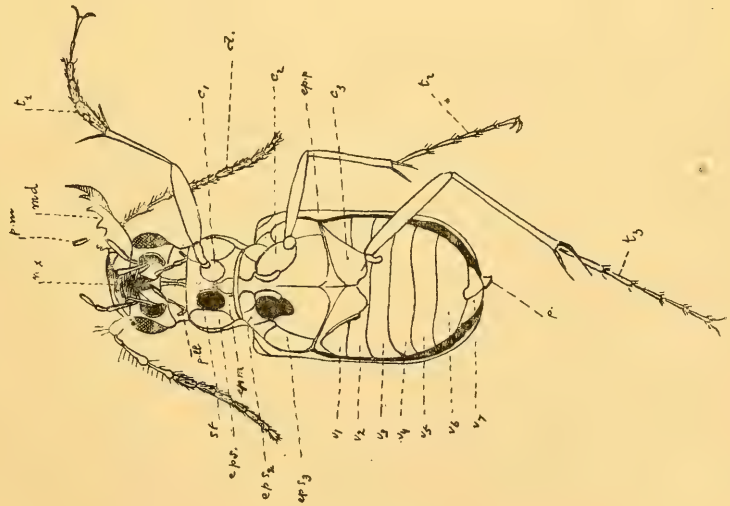

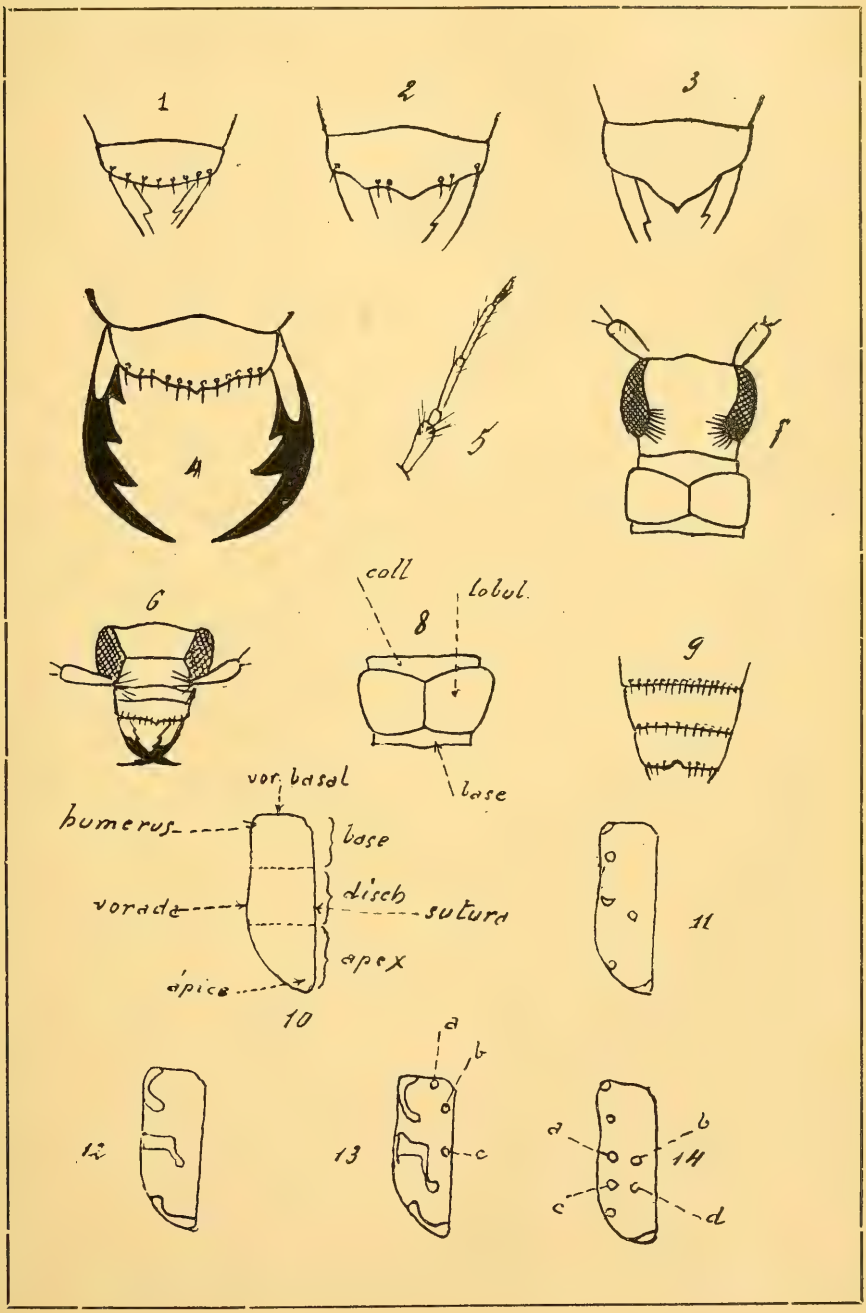
1
2
3
4
5
7
6
coll
lobul.
8
base
9
vor. basal
humerus
base
vorada
disch
sutura
apex
ápice
10
11
12
13
a
b
c
14
a
b
c
d

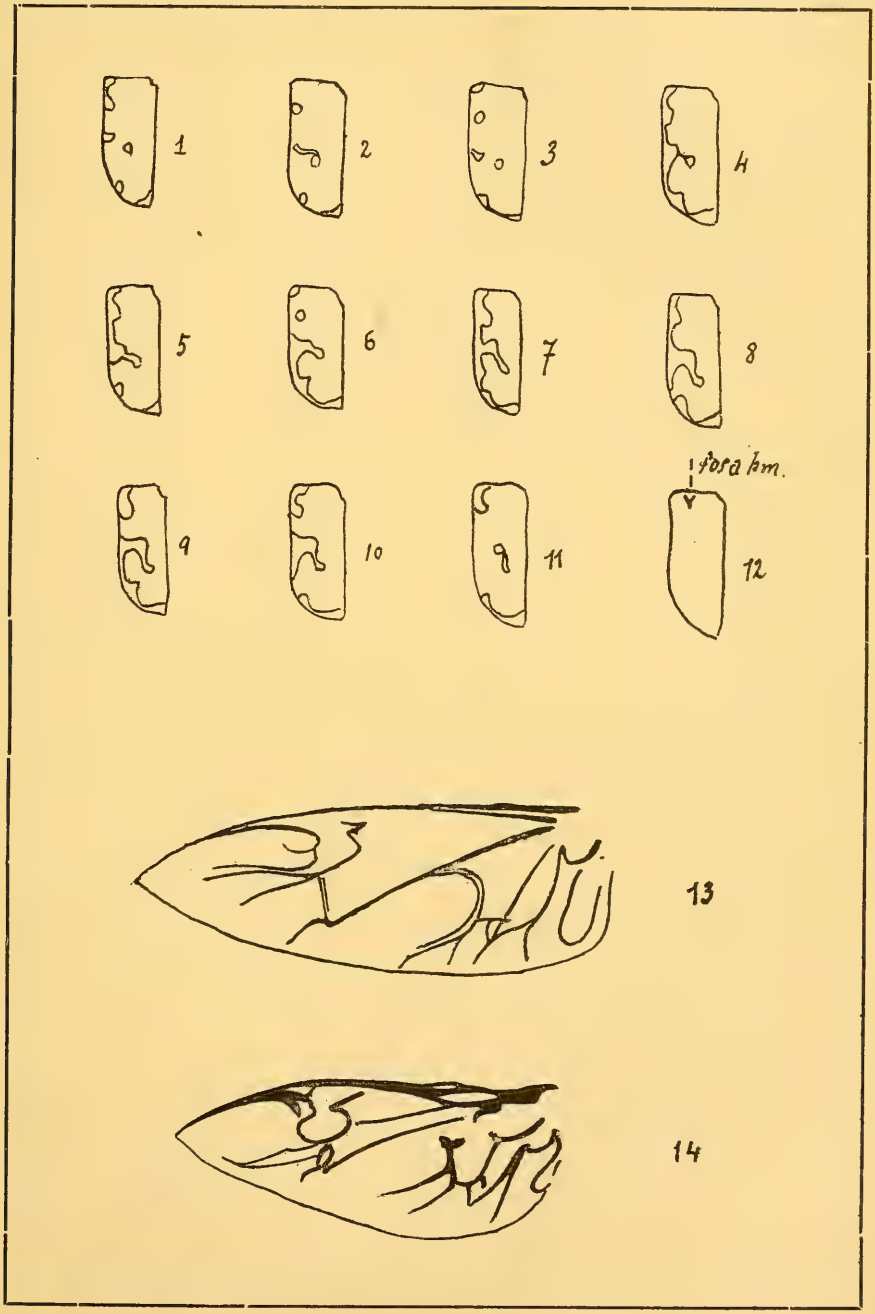
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
fora km.
13
14

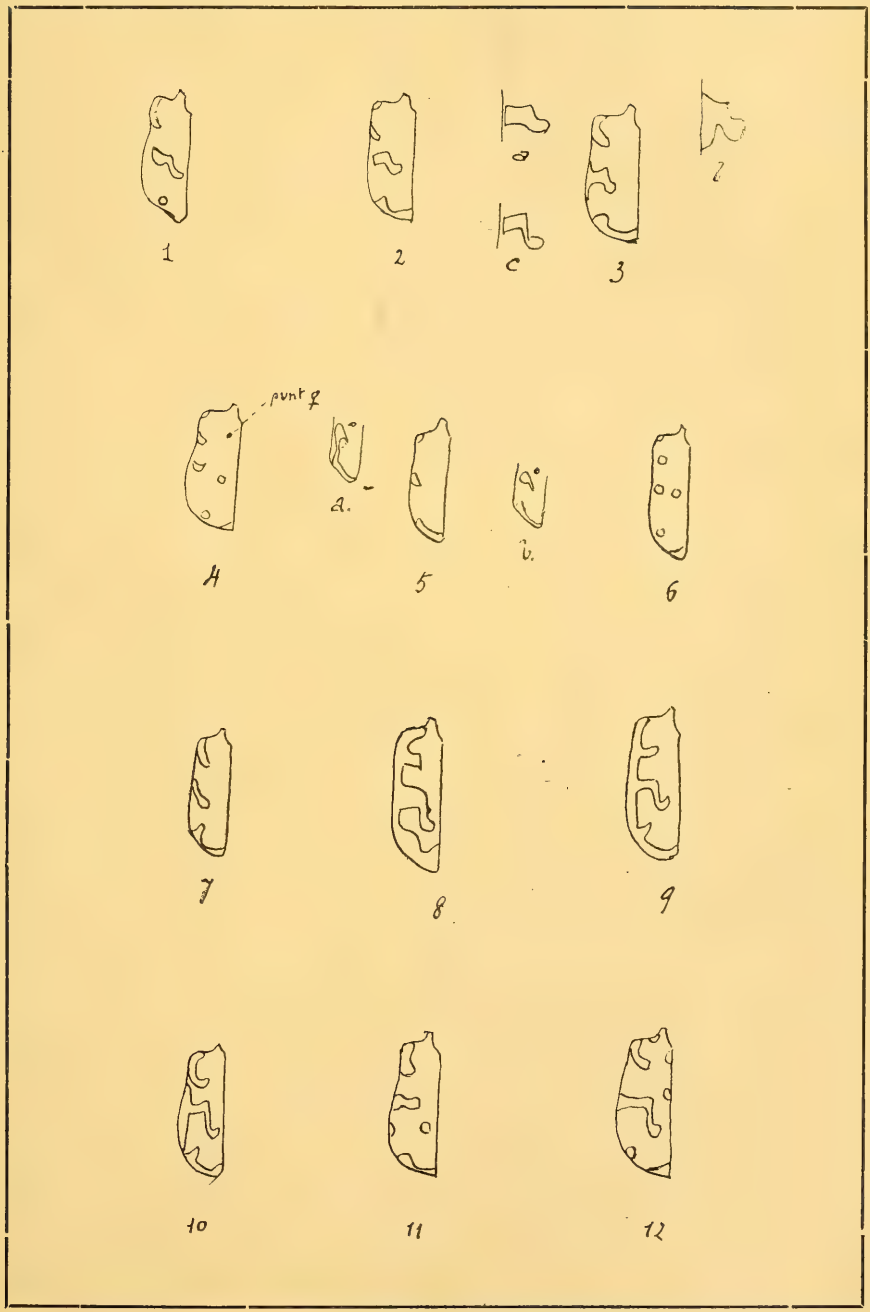
1
2
a
c
3
b
punt g
4
a.
5
b.
6
7
8
9
10
11
12

Fauna ictiológica de Catalunya

Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes

PER

AGUSTÍ M.ª GIBERT

Cal dirho. L'estat de nostra Ictiología, una de les parts mes descuidada de la Fauna Catalana, fa ja alguns anys ens hi feu fixar les mirades y'ns mogué á empendrer amb mes bona voluntat que confiança en les nostres escasses forçes, l'estudi d'aquesta importantíssima branca de la Zoología, amb el propósit de publicar amb temps y paciencia'l fruyt cullidor de nostres llargues y penoses investigacions, treball el mes complert possible sobre 'ls peixos de nostra aymada Patria que s'extén avuy desde'l Cap Cervera fins al ríu Cenia, y de la costa al Noguera Ribagorzana vers l'interior. Empresa sembrada d' esculls que vé á esvair moltíssimes confusions y arrodoneix passats esforços.

En 1853, en Marian Graells citava 98 especies *(Anales de la Academia de Ciencias de Madrid)*; en Ferran Weiler en 1854, ne nombra 90 *(Topografía físico-médica de las Baleares, Palma)*; en Francesch Barceló comprén en el seu catálech aparegut á Madrid en 1868, 247 especies habitantes en les clássiques costes de les Mallorques y ordenades segons la classificació del Princep de Canino y Musignano, Carles Bonaparte; en Laureá Pérez Arcas durant el seu pas per nostra Universitat ne coleccioná y catalogá 147: en Antoni Sánchez Comendador afegí á l'anterior Catálech altres especies que adquirí y estudiá, sumant en conjunt 190 especies y darrerament en Jaume Ferrer y Aledo en el Catálech dels peixos de l'illa de Menorca publicat en 1906, n' hi enclou, amb les varietats, unes 224.

Nosaltres, descomptant les varietats, que son bastantes, ne citem 322 especies, moltes d'elles noves per Catalunya, altres noves en el

Mediterrá, una de nova per Europa, y poques, molt poques per classificar.

Pera fixar bé y amb seguretat les especies, hi acompanyem la complexa sinonimia científica de totes elles, car es molt comú veurer especies repetides amb distinta denominació; y á continuació del nom de género y especie hi posem els diferents noms vulgars tan comarcals com de localitat, referencies de gran utilitat en els casos de difícil ó duptosa classificació que fan planer el camí y treuhen l'espessa brolla que l'amaga.

No son tan pochs, com se diu, els noms vulgars del conjunt de peixos coneguts. Lo que hi ha es que en les transaccions mercantívoles, una especie ó conjunt d' especies científiques pren denominacions especials, la quantitat moltes vegades fa la denominació comercial; veusen aquí nota, per exemple:

Bastina que compren tots els Selácits.

Llus.

Llenguado (y rémols).

Mollera (y mollera brótola).

Raps.

Gatneu.

Peix blau: sardina, aladroch ó seitó, amploia ó meleta, latría ó sardina alatxa, alatxes ó sabogues, agulles, surell, surella, barat, cavalla, palomides, verderols, pampols, etc.

Raballa: molls, lluernes, refet, peona, borratxo, xuriguers, jurioles, malarmat, panegal, rata, aranyes, escorpores ó polles, pelayes, pagells, bogaravell, pagres, serrans, xucles, jerrets, boga, galls, etc.

Moixons.

Llússara ó maira.

Pelut (Part del): pelut d'escata, caps sechs ó claus, pixotes vermelles, y 'l peix petit de tota mena.

Aquestes son les denominacions especials ó mercantívoles pel peix agafat á la vaca y al bou, sens compendri'l que's torna á llençar á la mar, com son: cavalls marins, titolots, trompeters, gallets de mar, musichs, llampreses, etc.

La classificació que havém adoptat és la del Dr. en E. Moreau que divideix els peixos en tres subclasses, basantla en la disposició de llur aparell branquial: Hiobranquis, Marsipobranquis y Faringobranquis.

Aixís, donchs, els géneros y especies que composen aquest Catálech, son:

I. Hiobranquis	Géneros	139	Especies	318
II. Marsipobranquis	»	1	»	3
III. Faringobranquis	»	1	»	1
Total	Géneros	141	Especies	322

Entre aquestes especies hi ha l'nostre *Cerna (Epinephelus) Cathalonica*, nova per Europa; diferentes especies no assenyalades com habitantes en el Mediterrá: *Selache maximus*, Cuv.; *Nerophis lumbriciformis*, Bp.; *Lota molua*, Bp.; *Motella tricirrata*, Günth.; *Pleuronectes hirtus*, Abildgaard; *Salmo Salar*, Linn., y una munió d'especies encar que del Mediterrá, no citades fins ara en les nostres aygues y que junt amb algunes d'aygua dolca's troben anotades en el cós de nostre treball.

Malgrat nostra perseverancia y esforç no pensem oferir una obra complerta ó del tot acabada. De les mateixes observacions constatades en el curs d'ella pot palesament col-legirse que han romás bastantes coses encara per esbrinar.

Dolçament satisfets de servir á la Ciencia y á la Patria, mancans, per fí, expressar nostra gratitut envers nostre bon amich en Felip Ferrer y Vert de l'Institució Catalana d'Historia Natural y'ls qui amables en aquestes anyades s'han dignat enviarnos desinteressadament noticies, referencies, y exemplars d'especies rares; á tots sense distinció, moltes, moltíssimes mercés.

Tarragona, 1er d'Octubre, de 1910.

Sub-classe dels HIOBRANQUIS.
Divisió I. BRANQUIOCERS ó CERATOBRANQUIS.
Secció I. PLAGIOSTOMS.
Ordre I. SELACIENCHS *(Selacha)*.
Sub-ordre, SQUALITS *(Squali)*.
Tribu dels SQUALITS HIPOPTERIENCHS.
Sub-tribu dels SQUALIENCHS (SQUALII).
(Nom vulgar: Bastina).
Familia dels SCYLLIIDAE.
Genero. SCYLLIUM, Cuv.
Scyllium Canicula, Cuv.

Synonimia: *Squalus catulus*, Linn., Bloch, Riss., Blainville; *Squalus canicula*, Riss., J. Müller et J. Henle, C. Bonaparte, Aug. Dumeril, Barboza de Bocage et G. de Brito Capello, A. Günther, Canestrini; *Galeus stellaris major*, Bellon.

Nom vulgar: Gat, Barcelona, Tarragona; Gat ver, Goles de l' Ebre; Gató, Menorca.

Scyllium catulus, Cuv.

Syn.: *Scyllium stellare*, CBp., Günth., Canestr.; *Squalus stellaris*, Linn., Lacep., Riss., Blainv.; *Scyllium stellaris*, Riss.; *Scyllium catulus*, Müll. et Henl., A. Dumer., Bocage et Capello; *Squalus caniculus*, Bloch; *Canicula saxatilis*, Rond.; *Galeus stellaris minor*, Bell.

Nom vulgar: Gatvayra, Tarragona, Barcelona, Goles de l'Ebre, Menorca.

Genero, PRISTIURUS, Bp.

Pristiurus melanostomus, CBp.

Syn.: *Pristiurus*, Artedi, Bocage et Capello; *Squalus melanostomus*, Blainv.; *Pristiurus melanostomus*, Müll. et Henl., Agass., A. Dumer., Günth., Canestr.; *Squalus Delarochianus*, Blainv.; *Scyllium*, Artedi, Riss.; *Squalus Catulus*, Riss.

Nom vulgar: Muxina, Tarragona.

Especie no citada en cap Catálech de peixos de Catalunya pero molt coneguda de tots els nostres pescaires y sobre tot de la nostra pobrissalla, car el seu baix preu y abundor extraordinaria fan que molts díes á l'hivern siga'l seu plat escullit.

Familia dels ALOPECIDAE.

Genero, ALOPIAS, Rafin.

Alopias vulpes, Bp.

Syn.: *Alopecias vulpes*, Günth.; *Alopias vulpes*, Müll. et Henl., A. Dumer., Bocage etCapello, Canestr.; *Carcharias vulpes*, Riss.; *Squalus vulpes*, Lacep., Riss., Blainv.; *Vulpecula*, Salviani; *Vulpes*, Rond.; *Simia*, Bell.

Nom vulgar: Peix espasa per confondrel amb el *Pristis antiquorum*, Latham y amb el *Xiphias gladius*, Linn. L'únich exemplar que havem vist y del quí servem la cua fou pescat á l'art en 17 de Maig de 1911, y pesave 10 kilograms.

Familia dels ODONTASPIDAE.

Genero. ODONTASPIS, Agass.

Odontaspis ferox, Agass.

Syn.: *Triglochis ferox*, Canestr.; *Odontaspis ferox*, Mull. et Henl., A. Dumer., Günth., CBp.

Nom vulgar: Salroig, Barcelona.

Familia dels LAMNIDAE.

Genero, LAMNA, Cuv.

Lamna cornubica, Cuv.

Syn.: *Squalus cornubicus*, Blainv., Cuv., Lacep., Riss.; *Lamna cornubica*, Cuv., Agass., Müll. et Henl., A. Dumer., Bocage et Capello, Günth., Canestr., CBp.

Nom vulgar: no'n té. Un sol exemplar n'havem vist pescat á l'art en 25 de Maig de 1911.

Genero, OXYRHINA, Agass.

Oxyrhina Spallanzanii, Bp.

Syn.: *Lamna Spallanzanii*, Günth.; *Oxyrhina Spallanzani*, Agass., A. Dumer., Canestr.; *Oxyrhina gomphodon*, *Müll.* et Henl., Bocage et Capello.

Nom vulgar: Solratj, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Genero, CARCHARODON.

Carcharodon Lamia, Bp.

Syn.: *Carcharodon Rondeleti*, Müll. et Henl., A. Dumer., Günth., Canestr.; *Carcharodon Lamia*, Agass.; *Carcharias lamia*, Riss.; *Squalus Carcharias*, Riss.; *Lamia*, Rond.

Nom vulgar: Ca-marí, Tarragona; Marraco, Barcelona; Salproix, Menorca.

Peixos gurmants aquest y l'anterior que sostenen mortals lluytes amb el peix Emperador *(Pristis antiquorum*, Latham), escometen y atueixen les moles de tunyines y son ensemps objecte d'una preocupació popular, bastant extesa, car llurs peçes dentaries aconduhides en bossetes les pengen al coll dels infantons pera facilitarlos la dentició y gorirlos de la bava en les seves multiples modalitats patológiques.

Genero, SELACHE, Cuv.

Selache maximus, Cuv.

Syn.: *Squalus elephas*, Lesueur; *Selache maximus*, Müll. et

Henl., CBp., A. Dumer., Bocage et Capel., Günth. Canestr ; *Squalus maximus*, Lacep., Linn., Agass.

Nom vulgar: (Pelerin á France). Especie no citada com habitant en el Mediterrá. En Juny de 1901 se va trobar un d'aquests esqualits en les costes catalanes. (Butlletí de l'Institució Catalana d'Historia Natural, Octubre de 1907) y sabem la presencia de dos mes: l'un agafat á Savary y l'altre á Saint Tropez en les costes de Provença.

Genero, MUSTELUS.

Mustelus vulgaris, Müll. et Henl.

Syn.: *Mustelus plebeius*, CBp., Canestr.; *Mustelus vulgaris*, A. Dumer., Bocage et Capello, Günth.; *Squalus hinnulus*, Blainv.;

Selache maximus, Cuv.

Mustelus stellatus, Riss.; *Squalus mustelus*, Riss.; *Galeus hinnulus*, Bell.

Nom vulgar: Mussola vera, Tarragona; Mussola, Barcelona, Menorca.

Mustelus laevis, Riss.

Syn.: *Mustelus equestris*, CBp., Canestr.; *Mustelus punctulatus*, Müll. et Henl.; *Mustelus laevis*, Müll. et Henl., A. Dumer., Capello, Gunth., Riss.; *Squalus laevis*, Blainv.; *Galeus laevis*, Rond.

Nom vulgar: Mussola, Barcelona, Tarragona, Menorca. Especies menys abundantes que la *Pristiurus melanostomus*, CBp. (Muxina). Llur carn, particularment, la de la vera, ingerida, es indigesta, produheix mareig ó una mena de borratxera acompanyada de mal de cap ó de dolor de polços (Cefalalgia suborbitaria).

Familia dels GALEIDAE.
Genero, GALEUS, Cuv.
Galeus Canis, Rond.

Syn.: *Carcharias galeus*, Riss.; *Squalus galeus*, Linn., Bloch, Lacep., Riss., Blainv., Cuv.; *Galeus Canis*, Müll. et Henl., A. Dumer., Bocag. et Capel., Günth., CBp., Canestr., Rond.; *Canis galeus*, Salvian.

Nom vulgar: Caçó, Tarragona; Gat, Barcelona; Camarí, Menorca.

Familia dels ZYGAENIDAE.
Genero, ZYGAENA, Cuv.
Zygaena malleus, Valenc.

Syn.: *Cestracion zygaena*. A. Dumer.; *Sphyrna zygaena*, Rafin., Müll. et Henl., Bocag. et Capel., CBp., Canestr.; *Squalus zygaena*, Lacep., Riss., Linn.; *Zygaena-malleus*, Riss., Agass., Günth.; LIBELLA, Bell.

Nom vulgar: Llunada, Guardia civil, Tarragona, Barcelona; Llunada, Cornuda, Menorca.

Notes Bibliográfiques

Publicacions rebudes:

La Feuille des Jeunes naturalistes. — V^e serie, 40e année. — N.° 485 á 487.

Horae Societatis Entomologicae Rossicae.—T. XXXIX, 1910.

Insecta. — Année 1.er — N.° 1 á 5.

Atti della Reale Accademia dei Líncei. — Anno CCCVIII (1911).—N.° 3 á 5.

Nova Acta der Kaiserl. Leop.-Card. Deutschen Akademie der Naturforscher.—Band XC.—Nr. 4.

Bulletin de la Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Vol. III.—Supplément 2 et vol. IV.—Fasc. 2.

Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Tomo X.—N.º 2.

Miscellanea Entomologica.—Vol. XIX N.º 1 á 3.

Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda.—Any III.—1910 Juliol,—Septembre.

The Canadian Entomologist.—Volume XLIII.—N.º 2. et 3.

Zeitschrift für wissenschaftliche Insektenbiologie.—Band VII. —Heft 1. et 2.

Revue Mensuelle de la Societé Entomologique Namuroise.—1911 N.º 2. et 3.

Verhandlunger der Zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien.—Jahrang 1910.—IX Band.

Revista Montserratina.—Marzo y Abril de 1911.

The Journal of Conchology.—Vol. 13.—N.º 6.

Bulletin de la Societé Entomologique de France.—1911.—N.º 3 a 6.

Butlletí del Diccionàri de la Llengua Catalana.—Tomo VI N.º 2.

Butlletí de la Societat Protectora dels animals y Plantes de Catalunya Any 2 N. 5.

Boletín de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona Vol III N.º 2.

Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona Vol VIII N.º 24 á 27 incl.

Boletín del Instituto Geologico de México N.º 27.

Anales del Museo Nacional de Montevideo Serie I Tomo I Entrega III.

Accademia Gioenia Serie 2.ª Fasc. 14 y 15.

Boletín de la Real Sociedad Española de Historia Natural Tomo XI N.º 1 y 2.

Boletín del Centro Excursionista de Zamora Año II N.º 3 y 4

Revista de Menorca Año XV 5.ª Epoca; Cuaderno II.

Deutsche Entomologische Zeitschrift 1911 Heft. II.

Revue Russe d'Entomologie Tomo X N.º 4.

Imprempta de J. Bartra Laborde, Santa Agna, 20, interior.—Barcelona.

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5- 8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán fer-se **directament á la imprempta**, carrer Santa Agna, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in.—Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei. Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historía Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural,—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA DE J. BARTRA LABORDE, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

Segona época. Any 8.é-Núm. 7 Octubre de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:

Sessions del 1.er de Juny y 6 de Juliol de 1911.

Agustí M. Gibert.—Fauna ictiológica de Catalunya. Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes. (Continuació).

Manel de Chia.—Aplech de noticias sobre 'ls Moluschs de Catalunya y catálech provisional dels mateixos. (Continuació).

LOCAL SOCIAL
Garrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitjá 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Octubre 1911 Any VIII.—Núm. 7

SECCIO OFICIAL

Sessió ordinaria del 1.er de Juny de 1911

Presidencia de D. Joan B. d'Aguilar-amat

El Sr. President obra la sessió á las 21'45, ab assistencia dels Socis senyors Artigas, Maluquer (S.), Duch, Noves y Rosals.

Per ausencia del senyor Secretari n'actúa el senyor President.

D. Salvador Maluquer dona compte d'una escursió feta á Artesa de Segre y cita el remarcable fet d'haver observat nombrosos aucells de la familia dels Slivits.

No haventhi res més per tractar s'aixeca la sessió á les 22'30.

Sessió ordinaria del 6 de Juliol de 1911

Presidencia de D. Llorens Tomás

El senyor Vis-President obra la sessió á las 21'45, ab assistencia dels Socis senyors Faura, Ferré Gomis, Ferrer y Vert, Duch, Gifreda, Más de Xaxars, Ferrer Dalmau (M.) y Rosals.

No estant presents els senyors Secretari y Vis-Secretaris s'acordá nomenar al senyor Rosals Secretari accidental, solsament per aquesta sessió.

Mossén Faura y Sans dona compte de la mort del eminent minerólech Dr. Salvador Calderón, acordantse que dit Rvd. Faura escrigui una nota necrológica pera publicarla en el Butlletí.

El mateix senyor relata una interessant escursió feta avuy á la Font intermitent de Cau-Guitart (Tarrassa) describint lo terrer geológich (primari y trias) en que neix, y el gran caudal de dita font.

El senyor Ferré y Gomis cedeix per el Museu un exemplar de *Grauvvaca* procedent d'un canto rodat del conglomerat triássich del Torrent de Cau-Guitart (Tarrasa) y altre de *Calcita espática* ab *Dolomia* de la mateixa localitat.

Sens res més per tractar, s'aixeca la sessió á las 22'40.

Fauna ictiológica de Catalunya

Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolces catalanes

PER

AGUSTÍ M.ª GIBERT

(Continuació).

Familia dels CARCHARIDÆ.
Género, CARCHARIAS, Cuv.
Carcharias glaucus, Agass.

Syn.: *Prionodon glaucus*, Bocag. et Capel., Canestr.; *Carcharias glaucus*, Müll. et Henle, A. Dumer., Günth.; *Squalus cœruleus*, Blainv.; *Squalus glaucus*, Cuv., Lacep., Riss., Blainv., Linn., Bloch, CBp.; *Galeus glaucus*, Duham., Rond.

Nom vulgar: Ca-marí, Tarragona: Tiburó, Menorca. Lo mateix que les dugues seguents especies, moltes vegades se venen en els mercats per peix espasa.

Carcharias lamia, Müll. et Henl.

Syn.: *Prionodon lamia*, Bocag. et Capel.; *Carcharias (Prionodon) lamia*, A. Dumer., Günth.

Nom vulgar: Ca-marí, Tauró, Tintorera, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Carcharias Milberti, Val.

Syn.: *Prionodon Milberti*, Canestr.; *Eulamía Milberti*, Gill.; *Squalus plumbeus*, Nardó; *Lamna caudata*, Dekay; *Carcharias cœruleus*, Dekay; *Carcharias Milberti*, Valenc.; *Prionodon*, A. Dumer., Günth., Giglioli, Doderlein, Perugia.

Nom vulgar: Ca-marí, Tauró, Tintorera, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

En 28 de Maig de 1910 vegerem un petit mascle y en 18 de Juny del mateix any en la mateixa Pescatería de Tarragona una femella molt més grossa.

Sub-tribu dels NOTIDANIENCHS.
Familia dels NOTIDANIDÆ.
Genero, HEXANCHUS, Rafin.
Hexanchus griseus, Rafin.

Syn.: *Notidanus griseus*, CBp., Agass., Günth., Canestr., Bocag. et Capel.; *Hexanchus griseus*, Müll. et Henl., A. Dumer.; *Notidanus monge*, Riss.; *Squalus griseus*, Lacep., Riss., Cuv., Blainv.

Nom vulgar; Boca dolç ó Boca dolça. Peix xovato. Especie nova per Catalunya.

Genero, HEPTANCHUS, Müll. et Henl.

Syn.: *Notidanus cinereus*, CBp., Günth.; *Heptanchus cinereus*, A. Dumer., Canestr.; *Heptanchus cinereus*, Rafin., CBP.; *Squalus cinereus*, Lacep., Riss., Blainv., Cuv.

Nom vulgar: Boca dolç ó Boca dolça. Peix xovato. Especie nova per Catalunya, més rara que l'anterior.

Tribu dels SQUALITS ANHIPOPTERIENCHS.
Familia dels SPINACIDÆ.
Genero, ACANTHIAS, Bp.
Acanthias vulgaris, Riss.

Syn.: *Squalus acanthias*, Lacep., Riss., Blainv., Linn., Bloch; *Acanthias vulgaris*, Müll. et Henl., CBp., A. Dumer., Günth., Bocag. et Capel., Canestr.; *Mustelus spinax*, Bel.

Nom vulgar: Agullat, Tarragona; Quissona, Menorca.

Acanthias Blainville, Riss.

Syn.: *Acanthias Blainvillei*, CBp.; *Acanthias Blainvillii*, Müll. et Henl., A. Dumer., Bocag. et Capel., Günth., Canestr.; *Spinax Blainvillei*, Agass., Riss.

Nom vulgar: Agullat xato. Tarragona; Quissona, Menorca.

Genero, SPINAX, Bp.

Spinax niger, H. Cloquet.

Syn.: *Acanthias spinax*, Riss.; *Squalus spinax*, Linn.; *Galeus acanthias seu spinax fuscus*, Willgh.; *Spinax niger*, Agass., Müll. et Henl., A. Dumer., Günth., CBp., Canestr.

Nom vulgar: Negret, Negritu, Tarragona. Peix xovato.

Genero, CENTROPHORUS, Müll. et Henl.

Centrophorus granulosus, Müll. et Henl.

Syn.: *Acanthorinus granulosus*, Blainv.; *Centrophorus granulosus*, Guichenot, A. Dumer., Günth , Bocag. et Capel., Canestr.

Nom vulgar: Porch marí, Gutxu, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Genero, CENTROSCYMNUS, Bocag. et Capel.

Centroscymnus coelolepis, Bocag. et Capel.

Syn.: *Centroscymnus coelolepis*, Brit. et Capel., Vaillant; *Centrophorus coelolepis*, Günth.

Nom vulgar: Porch marí, Gutxu, Tarragona. Especie nova per Catalunya. En 25 de Juny de 1910 en la Pescatería de Tarragona n'examinarem tres exemplars pescats á palangre.

Género, CENTRINA, Cuv.

Centrina vulpecula, Bel.

Syn.: *Oxynotus centrina*, Rafin., A. Dumer.; *Centrina Salviani*, Riss., Müll. et Henl., CBp., Bocag. et Capel., Günth., Canestr.; *Squalus centrina*, Lacep., Riss., Blainv., Linn., Bloch; *Centrina*, *Salvian.*, Rond.; *Vulpecula*, Bel.

Nom vulgar: Porch marí, Barcelona, Menorca; Truja, Tarragona, Torredembarra. Peix xovato. Del fetje en moltes localitats se'n acostuma fer oli.

Familia dels SCYMNIDÆ.
Género, SCYMNUS.
Scymnus lichia, Müll. et Henl.

Syn.: *Squalus nicaensis*, Ris.; *Squalus americanus*, Linn., Lacep,, Blainv.; *Scymnus nicaensis*, Riss.; *Scymnus*, Cuv.; *Scymnus lichia*, Agass., A. Dumer., Bocag. et Capel., Günth., CBp., Canestr.; *Lichia*, Brousson, Duham.

Nom vulgar: Negret, Negritu, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Familia dels SQUATINIDAE.
Género, SQUATINA ó RHINA.
Squatina angelus, Riss.

Syn.: *Rhina squatina*, A. Dumer., Günth.; *Squatina angelus*, Blainv., CBp., Canestr.; *Squatina vulgaris*, Riss., Müll. et Henl., Bocag. et Capel.; *Squalus squatina*, Lacep., Linn., Bloch; *Squatina*, Bel., Salvian.

Nom vulgar: Escat ó Angel, Tarragona, Menorca; Angel, Barcelona, Costa de Llevant.

Var. *Squatina oculata*, Bp.

Syn.: *Rhina aculeata*, A. Dumer.; *Squatina oculata*, Canestr.; *Squatina fimbriata*, Müll. et Henl.

Nom vulgar: Escat ó Angel, Tarragona; Escat vegigal, Menorca. Es bastant rara.

Sub-ordre dels RAITS.
Tribu dels SQUATINORAITS.
Familia dels PRISTIDAE.
Genero, PRISTIS, Latham.
Pristis antiquorum, Latham.

Syn.: *Pristis anticuorum*, Blainv., Müll. et Henl., A. Dumer., CBp., Günth., Canestr.; *Zigaena pristis*, Linn.

Nom vulgar: Emperador, Tarragona. Especie no citada en cap Catálech de peixos de Catalunya pero prou coneguda de la nostra gent de mar; es el peix que suara havem dit entaula carnívora y feréstega lluyta amb les especies Oxyrhina Spallanzani, Bp. y Carcharodon Lamia, Bp.

Tribu dels BATIDITS.
Familia dels TORPEDIDAE.
Genero, TORPEDO, C. Dumer.
Torpedo marmorata, Riss.

Syn.: *Raia torpedo*, Linn., Blainv.; *Torpedo, Couch*, Bel.; *Torpedo Galvanii*, CBp., Canestr., Riss.; *Torpedo marmorata*, Müll. et Henl., A. Dumer., Günth., Blainv., Cuv.

Nom vulgar: Vaca, Barcelona, Tarragona; Tremuloya, Costa de Llevant; Tremuló, Menorca.

Torpedo oculata, Bel.

Syn.: *Torpedo narce*, CBp., Günth., Canestr.; *Torpedo unimaculata*, Riss., Blainv.; *Torpedo Narke*, Riss.; *Raia torpedo*, Bloch; *Torpedo oculata*, Müll. et Henl., A. Dumer.; *Torpedo*, Salvian.

Nom vulgar: Vaca, Barcelona, Tarragona. Moltes d'aquestes vaques no mostren cap taca, altres solçament ne presenten una ó cinch y d'entre moltíssimes d'examinades no més n'havem trobat quatre amb quatre y tres amb tres.

Torpedo nobiliana, Bp.

Syn.: *Torpedo Hebetans*, Günth.; *Torpedo nobiliana*, A. Dumer., Canestr.; *Torpedo nigra*, Guichemot; *Torpedo Walshii*, Thompson.

Nom vulgar: Vaca, Tarragona. Especie nova per Catalunya. En 9 d'Abril de 1910 n'adquirirem un exemplar pescat al bou que midía 0'90 m. de llarch × 0'60 m. d'ampla, 'l 20 del mateix mes ne vegerem una altra de tremenda més del doble més grossa y en 18 de Janer de 1911 una altra.

Existeix la preocupació de que subjectant les vaques amb la má esquerra y mossegantse la llengua, un se deslliura dels tremolins ó sacudides eléctriques que descarreguen totes elles.

Familia dels RAIIDAE.
Genero, RAIA, Cuv,
Raia clavata, Rond.

Syn.: *Dasybatis clavata*, CBp., Canestr.; *Raia clavata*, Müll.

et Henl., A. Dumer., Günth., Lacep., Riss., Blainv.; *Raia propia dicta,* Bell.

Nom vulgar: Rajada. *La var. ocellata:* Rajada vera. Tarragona; Clavellada, Costa de Llevant; Clavell, Menorca.

Raia falsavela, A. Dumer.

Syn.: *Raia circularis*. Couch, A. Dumer., Günth.; *Raia naevus*, Müll. et Henl., A. Dumer.; *Raia rubus*, Lacep.; *Raia falsavela,* CBp., Canestr.

Nom vulgar: Menja Muxines, Tarragona. Especie no citada en cap Catálech de peixos de Catalunya pero coneguda de nostres pescaires.

Raia naevus, Müll. et Henl.

Syn.: *Raia circularis*, Couch, A. Dumer., Günth.; *Raia naevus*, A. Dumer.; *Raia falsavela*, CBp., A. Dumer., Canestr.; *Raia rubus*, Lacep.

Nom vulgar: Menja Muxines, Tarragona. Especie no citada encara lo mateix que l'anterior.

Raia circularis, Couch.

Syn.: *Raia falsavela*, CBp., A. Dumer., Canestr.; *Raia naevus*, Müll. et Henl., A. Dumer.; *Raia circularis*, A. Dumer., Günth.; *Raia rubus*, Lacep.

Nom vulgar: Menja Muxines, Tarragona. Especie com les dugues anteriors no citada en cap Catálech de peixos de Catalunya.

Raia flossada, Riss.

Syn.: *Dasybatis aspera*. CBp.; *Raia coriácea*, Lacep.; *Raia chagrinea*, Montag., A. Dumer.; *Raia fullonica,* Linn., Ascanius, Müll. et Henl., Günth., Riss.; *Raia aspera nostras*, Willugh.

Nom vulgar: Rajada, Tarragona; Clavellada, Costa de Llevant; Clavell-Borrell, Menorca.

Laeviraja Oxyrhynchus, CBp.

Syn.: *Raia Salviani*, Müll. et Henl., A. Dumer., Capel.; *Raia oxyrhynchus*, Blainv., Günth., Linn.; *Laeviraja oxyrhynchus*, Canestr.; *Raia rostrata*, Riss.; *Flassade*, Rond.

Nom vulgar: Caputxo, Tarragona; Rajada, Menorca

Laeviraja Macrorhynchus, CBp.

Syn.: *Raia rostrata*, Blainv.; *Laeviraja macrorhynchus*, Canestr.; *Raia macrorhynchus*, Rafin., Günth., A. Dumer.; *Lentillade*, Rond.

Nom vulgar: Moranell, Tarragona; Rajada, Barcelona. Pel mes de Janer es quan se'n agafen més.

Raia batis, Linn.

Syn.: *Dasybatis Batis*, CBp.; *Raia batis*, Bloch, Blainv., Müll. et Henl., A. Dumer., Günth.

Nom vulgar: Rumiguera ó Romaguera, Tarragona. Especie prou coneguda de tots els nostres pescaires, pero no citada en cap Catálech de peixos de Catalunya. Al bou se'n pesquen que pesen més de 700 kilograms.

Raia alba, Lacep.

Syn.; *Laeviraja bramante*, Sassi, Canestr.; *Raia alba*, Blainv.: *Raia bicolor*, Riss.; *Raia laevis major*, Duham.

Nom vulgar: Cardaire, Tarragona. Com l'anterior especie prou coneguda y no indicada encara.

Se'n agafen de tan ó més grosses que les Rumigueres.

Raia marginata, Müll. et Henl.

Syn.: *Raia rostellata*, Riss.; *Raia marginata*, A. Dumer., Günth., CBp., Canestr., Lacep., Blainv., Riss.

Nom vulgar: Escrita blanca, Tarragona; Rajada, Barcelona; Clavellada, Costa de Llevant; Clavell, Menorca.

Raia radula, Del.

Syn.: *Batis radula*, CBp., Canestr.; *Raia virgata*, Geof. St. Hil.; *Raia radula*, Cuv., Blainv., Riss., Müll. et Henl. Guichen., A. Dumer., Günth.

Nom vulgar: Rajada, Barcelona, Tarragona: Clavellada, Costa de Llevant; Rajada peluda, Menorca.

Raia miraletus, Rond.

Syn.: *Laeviraja miraletus*, Bell.; *Raia miraletus*, Riss., Blainv., Linn., Müll. et Henl., A. Dumer., Günth., CBp., Canestr.

Nom vulgar: Escrita vera, Tarragona; Rajada vestideta, Barcelona; Clavellada, Costa de Llevant; Rajada, Menorca.

Raia Quadrimaculata, Riss.

Syn.: *Raia quadrimaculata*, CBp., Canestr.

Nom vulgar: Escrita Vera, Tarragona; Rajada de taques, Barcelona.

Raia punctata, Riss.

Syn.: *Dasibatis asterias*, CBp., Canestr.; *Raia Schultii*, Müll. et Henl., A. Dumer.; *Raia punctata*, Günth.; *Raia asterias*, Del., Blainv.; *Asterias sive stellata raia*, Bell.

Nom vulgar: Escrita. La var. *ocellata* Escrita vera, Tarragona; Rajada, Barcelona; Clavellada, Costa de Llevant; Rajada boca de rosa, Menorca.

Raia asterias, Rond.

Syn.: *Raia maculata*, Montag., Blainv., CBp., Canestr.; *Raia asterias*, Müll. et Henl., A. Dumer., Günth.

Nom vulgar: Escrita, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Raia fullonica, Rond.

Syn.: *Dasybatis fullonica*, CBp., Canestr.; *Raia fullonica*, Blainv., Riss., A. Dumer., Capel.

Nom vulgar: Rajada, Tarragona, Menorca: Clavellada, Costa de Llevant.

Raia mosaica, Lacep.

Syn.: *Raia undulata*, Müll. et Henl., A. Dumer., CBp., Günth., Canestr., Cuv.; *Raia mosaica*, Blainv.

Nom vulgar: Escrita vera, Tarragona: Rajada, Barcelona; Clavellada, Costa de Llevant.

Tribu dels CEPHALOPTERIENCHS.

Familia dels CEPHALOPTERIDÆ.

Género, CEPHALOPTERA, C. Dumer.

Cephaloptera Massena, Riss.

Syn.: *Cephaloptera Massena*, A. Dumer.; *Cephalopterus Massena*, Riss.

Nom vulgar: Manta, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

N'havem vist un sol exemplar pescat al bou d'uns 10 kilograms de pes, peró n'hi ha de molt més grosses que assoleixen més de 3 metres d'envergadura y dificulten moltes vegades el remolch als quillats (barques de bou modernes).

Familia dels MYLIOBATIDÆ.

Género, MYLIOBATIS, C. Dumer.

Myliobatis Aquila, C. Dumer.

Syn.: *Myliobatis nóctula*, CBp., Canestr.; *Raia aquila*, Lacep., Riss., Blainv., Linn., Bloch; *Myliobatis aquila*. Cuv., Riss., Müll. et Henl., Guichen., A. Dumer., Capel., Günth.; *Aquila de Provença*, Duham.; *Aquila*, Salvian.; *Gloriosa*, Rond.; *Aquila marina*, Bell.

Nom vulgar: Milá, Tarragona; Totana ó Totina, Goles de l'Ebre; Milana, Barcelona; Viuda, Menorca.

Familia dels TRYGONIDÆ.

Género, TRYGON.

Trygon vulgaris, Riss.

Syn.: *Trygon pastinaca*. Müll. et Henl., A. Dumer., Günth., CBp., Canestr.; *Raia pastinaca*, Lacep., Riss., Cuv., Blainv., Linn.: *Pastinaca bruco*, Salvian., Rond.; *Pastinaca marina*, Bell.

Nom vulgar: Totana ó Totina, Milá, Tarragona; Escursó, Barcelona; Totana ó Totina, Goles de l'Ebre; Escursana, Ferrassa. Menorca.

Trygon violacea, Bp.

Syn.: *Trygon violacea*, Müll. et Henl., A. Dumer., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Totana ó Totina, Milá, Tarragona; Totana ó Totina, Goles de l'Ebre; Escursó, Barcelona; Escursana, Menorca.

La classificació d'aquesta familia's fa molt difícil per la precaució que adopten els pescaires de tallar la cua d'aquesta Bastina al tirarla á bordo á causa de lo temible y perillosa que resulta la punxada de la pua dentada que té demunt de la cua y que produheix á vegades accidents mortals.

Algunes n'havem examinat que per les dimensions de la cua'ns semblaren, la *Trygon Brucco*, Bp., peró no l'incloím en el Catálech pel dupte de poguer esser una mutilació.

Ordre de les CHIMÆRES

(*Holocephals*, J. Müller, C. Bonap.)

Familia dels CHIMŒRIDÆ.
Género CHIMŒRA.
Chimœra monstruosa, Linn.

Syn.: *Artic Chimœra*, Couch. ; *Chimœra mediterranea*, Riss.; *Chimœra monstruosa*, Lacep., Riss., Cuv., Bloch, A. Dumer. CBp., Capel., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Caro, Tarragona: Guineu, Torredembarra; Ull vert, Costa de Llevant.

En 23 de Desembre de 1910 ne vegerem á Tarragona una mola de petits ó de cria, tots llarchs d'uns 0·20 m. pescats á l'arrastre (Bou) y en 20 de Janer de 1911 una altra mola de cría.

Secció dels GANOIDES.
Ordre dels ESTURIONITS.
Familia dels ACIPENSERIDÆ.
Género, ACIPENSER, Arted.
Acipenser Sturio, Linn.

Syn.: *Acipenser sturio*, Blanchard, Cuv., Riss., Lacep., Bloch, CBp., A. Dumer., Günth., Canestr., Heckel, Siebold; *Sturio*, Bell.

Nom vulgar: Esturió. Tarragona, Barcelona, Costa de Llevant. Peix de carn exquisita, y que dels ovaris se'n prepara en altres payssos el famós Caviar.

Abunda en l'Ampolla y'l Fangar (Goles de l'Ebre); á la Primavera y Estiu se'n pesquen molts de 2 kilograms de pes ;y á vegades de més grossos. Ríu amunt arriva fins á Xerta. Se'l pesca també en el Cap de Creus y en altres indrets del litoral.

Secció de peixos ICHTHYOSTES.
(ossosos)
(*Teleosteenchs*, J. Müller)
Ordre dels LOPHOBRANQUIS, Cuv.
Familia dels SYNGNATHIDÆ.
Sub-familia dels HIPPOCAMPINI, Bp.
Género, HIPPOCAMPUS, Cuv.
Hippocampus Guttulatus, Cuv.

Syn.: *Syngnathus hippocampus*, Bloch; *Hippocampus guttulatus*, Kaup., CBp., A. Dumer., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Cavall marí, Barcelona, Tarragona; Cavallet de mar, Menorca.

Hippocampus brevirostris, Cuv.

Syn.: *Hippocampus antiquorum*, Günth.; *Hippocampus brevirostris*, Kaup., CBp., A. Dumer., Canestr.

Nom vulgar: Cavall marí, Barcelona, Tarragona; Cavallet de mar, Menorca.

Entre la nostra gent de mar els cavalls marins son objecte d'especial preocupació, car se creu que posantsels sota la gorra ó entre'ls plechs del mocador del cap curen la migranya, les neuralgies facials y'l mal de cap (Cefalalgia).

APLECH DE NOTICIAS SOBRE'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catálech provisional dels mateixos

per Manel de Chía

(CONTINUACIÓ)

GIBBULA

adriatica, Phil.=*G. Adansoni*, Payr.
ardens, Von Salis.
barbara, Monts.=*G. ardens*, Von Salis, var.
divaricata, Brus.=*G. divaricata*, L.
» L.
drapanensis, Brug.=*G. Adansoni*, Payr., var.
fanula, Brus. } =*Forskalia fanulum*, Gmel.
» Gmel. }
Jermoni, Payr.=*G. ardens*, Von Salis.
fragaroides, Lamk.=*Trochocochlea turbinata*, Born.
guttadauri, Phil.
Lessoni, Payr.=*G. divaricata*, L.
leucophaea, Monts.=*G. leucophaea*, Phil.
» Phil.
maga, L.
» Risso=*G. magus*, L.
Philberti, Recluz.
Rackatti, Payr.

rarilineata, Mich.
Richardi, Brus.=*G. Richardi*, Payr.
» Payr.
turbinoides, Dech.
umbilicaris, Brus.=*G. umbilicaris*. L.
» L,
varia, L.
» Monts.=*G. varia*, L.
villica, Phil.=*G. Philberti*, Recluz.

GOULDIA
minima, Montg.

HAEDROPLEURA
septangularis, Bucq.=*H. septangularis*, Montg.
» Montg.

HADRIANIA
Brocchi, Monts.=*H. craticulata*, Brocchi.
H. craticulata, Brocchi.
» Bucq.=*H. craticulata*, Brocchi.

HALIOTIS
lamellosa, Lamk.
» » var. *bistriata*, Costa.
« » » *marmorata*, Costa.
» » » *varia*, Risso.
tuberculata, L.=*H. lamellosa*, Lamk.

HAMYNEA
hydatis, Ad.=*H. hydatis*, L.
» L.
navicula, Da Costa.

HELCION
pellucidum, L.

HEMIMACTRA
helvacea, Chemn.=*Mactra glauca*, Born.
inflata, Born.=*Mactra corallina*, L. var.

ISOCARDIA
cor. Lamk.=*I. cor*. L.
» L.

JANTHINA

communis, Lamk. } =*J. nitens*, Menke.
» Risso. }
fragilis, Lamk.=
laeta, Monts.=*J. pallida*, Harvey, var.
nitens, Menke.
pallida, Harrey.
prolongata, Blainv.=*J. nitens*, Menke.
splendens, Monts.=*J. nitens*, Menke. var.

JAGONIA

reticulata, Poli.

KELLYA

corbuloides, Phil.=*K. sebetia*, Costa.

LACHESIS=*Donovania*.

candidissima, Phil.
mamillata, Montg.=*D. minima*, Montg. var.
minima, Montg.
» Risso.=*D. minima*, Montg.
turritellata, Dech.=*D. minima*, Montg. var.

LAEVICARDIUM=*Cardium*.

oblongum, Chemn.

LAMELLARIA

perspicua, Blainv. } =*L. perspicua*, *L.*
» J. y K. }
tentaculata, Montg. }

LEDA

fragilis, Chemu.
pella, L.
» Sow. } =*L. pella*, L.
pellliformis, L. }

LIMA=*Radula*.

hians, Gmel.
inflata, Chemn.
» Lamk.=*R. inflata*, Chemu.
Loscombi, Sow.
squamosa, Lamk.=*R. lima*, L.

subunguiculata, Montg.
» Chemn.=*R. subunguiculata*, Montg.

LITHODOMUS
lithophagus, L.
» Payr.=*L. lithophagus*, L.

LITHOPHAGA
lithoglypha, Menschen.=*Lithodomus lithophagus*, L.

LITTORINA
Basteroti, Payr.=*L. neritoides*, L.
neritoides, L.
» Phil.=*L. neritoides*, L.
punctata, Desh.=*L. punctata*, Gmel.
» Gmel.

LOLIGO
vulgaris, Lamk.
» L.=*L. vulgaris*, Lamk.

LORIPES
lacteus, L.

LUCINA
borealis, L.
bullata, Reeve=*Loripes lacteus*, L.
commutata, Phil.=*Divaricella divaricata*, L.
Desmaresti, Payr.=*Loripes lacteus*, L. var.
divaricata, F. y Ll. } =*Divaricella divaricata*, L.
» L. }
fragilis, Phil.=*Loripes fragilis*, Phil.
lactea, L.=*Loripes lacteus*, L.
leucoma, Turton.=*Loripes lacteus*, L.
reticulata, Poli. } =*Jagonia reticulata*, Poli.
» Weink. }
pecten, Lamk.=*Jagonia reticulata*, Poli.
» Poli.=*Jagonia reticulata*, Poli.
spinifera, Montg.
» Phil.=*L. spinifera*, Montg.
transversa, Bron.=*Jagonia reticulata*? Poli.

LUCINOPSIS

decussata, Phil.=L. *Lagori Kairey*, Payr. var.
substriata, Crist.=L. *Lagori Kairey*.
nudata, Penn.

LUTRARIA

elliptica, Lamk.=*L. lutraria*, L.
oblonga, Chemn.
» Gmel. } =*L. oblonga*, Chemn.
» Turton. }

LYONSIA

norwegica, Chemn.
» Sow. } =*L. norvegica*, Chemn.
Montagui, Brong. }

MACTRA

corallina, L.
helvacea, Chemn.=*M. glauca*, Born.
lactea, Gmel. } =*M. corallina*, L.
» Lamk. }
stultorum, L.=*M. corallina*, L. var.
» » var. *Bourguignati*, Loc.
» » » *corallina*, L.
» » » *inflata*, Bronn.
subtruncata, Da Costa.
» Montg. } =*M. subtruncata*, Da Costa.
triangula, Ren. }

MANGELIA Y MANGILIA

albiela, Desh. var. *coerulea*, Phil.
attenuata, Montg.=*Raphitoma attenuatum*, Montg,
brachystoma, Phil.=*Raphitoma brachystomum*, Phil.
coerulans, Phil.=*M. albida*, var.
Companyoi, B. D. D.
concinina, Scacchi.=*Clathurella concinna*, Scacchi.
Cordieri, Payr.=*Clathurella Cordieri*, Payr.

(Continuará).

Imprempta de J. Bartra Laborde, Santa Agna, 20, interior.—Barcelona.

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5- 8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Santa Agna, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in. — Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei.—Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historía Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomología Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Société Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA DE J. BARTRA LABORDE, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

Segona época. Any 8.é-Núm. 8 Novembre de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

Secció Oficial:

Sessió ordinaria del 5 d'Octubre de 1911.

Juan B.ª de Aguilar-Amat.—Algunas localidades del *Helix camprodúnica.*

Asensi Codina.—Les cicindeles catalanes.—C. hybrida, L. y var.

Agustí M. Gibert.—Fauna ictiológica de Catalunya. Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes. (Continuació).

Manel de Chia.—Aplech de noticias sobre 'ls Moluschs de Catalunya y catálech provisional dels mateixos. (Continuació).

JUL 16 1911

LOCAL SOCIAL

Garrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a

BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitjá 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Novembre 1911 Any VIII.—Núm. 8

SECCIO OFICIAL

Sessió ordinaria de 5 d'otubre de 1911

Presidencia de D. Lloréns Tomás

A les 22 hores 15 minuts el vis-president obre la sessió ab assistencia dels socis Srs. Serradell, Maluquer (J.), Faura, Fábregas, Ferrer y Dalmau (M.), Sagarra (I.), Delgado, Rosals, Llenas, Ferrer y Vert, Soler, Gifreda, Noves, Maluquer (S.), Duch y Ferrer y Gomis.

El secretari accidental Sr. Ferrer y Gomis llegeix l'acta de la sessió anterior.

Admisió de Socis. Son atmessos per majoría D. Joan Capella y D. Pau Mir y Ráfols, essent rebutjat D. Feliç Graupera, tots proposats en l'anterior sessió.

Comunicacións.—Mossen Faura llegeix una nota necrológica de D. Salvador Calderón, Catedrátich de la Universitat Central, mort el 4 de Juliol d'enguany, y el Sr. President dedica á continuació frases laudatories á la memoria del finat fent constar el gran amor que'l sabi mineralólech sentia per la Geología Catalana.

El mateix mossen Faura comunica en nom del Dr. Almera la comprobació ben determinada pels fóssils del terreno cambrich á Catalunya.

Sens més de que tractar s'aixecá la sessió á les 23'10.

Algunas localidades del HELIX CAMPRODUNICA Kob.

El *Helix camprodunica* Kob. es una bonita especie de la fauna pirenaica, perteneciente al subgénero *Arianta* Leach, (tipo *H. arbustorum* Lin.) y que aunque no muy abundante vive en colonias bien definidas, en los Pirineos comprendidos entre los nacimientos del Ter y del Segre, sobre todo en la vertiente S. ó española.

Procedente de la localidad típica, por así decirlo, ó sea de aquella en que mas abunda, la *Coma de Vaca* (2050 m.) se encuentra esta especie en casi todas las colecciones catalanas, pero en todas ellas durante largo tiempo con una clasificación equivocada. bajo el nombre de *H. Xatarti* Farines, á pesar de que las diferencias entre las dos especies son bastante marcadas para que no puedan confundirse más que por ojos poco acostumbrados á apreciar caracteres morfológicos, y de que se puede decir que ambas especies solo tienen de común el pertenecer al mismo subgénero y el habitar localidades parecidas, pues la *H. Xatarti* Farines es también un caracol de la fauna pirenaica.

Para contribuir, en lo posible, á desvanecer esta falsa denominación de una de las especies más interesantes de los moluscos montañeses de nuestro pais, trataremos de establecer un paralelo entre los caracteres de las dos especies en cuestión, poniendo de manifiesto sus diferencias.

Helix Camprodunica Kobelt, Iconogr., I, p. 37, fig. 108. 1883.	*Helix Xatarti* Farines, Desc. coq. P.yr. Orient., p. b, y pl. única, 1834.
Concha subdeprimida, algo ventruda, espira rebajada; pero un poco cónica y con el vértice obtuso.	Concha globulosa, espira conoide.
Cinco vueltas algo convexas, separadas por una sutura no muy profunda.	Seis vueltas muy convexas y separadas por una sutura muy profunda.
Ultima vuelta subcomprimida y algo estrecha hácia la abertura.	Ultima vuelta normal.
Abertura oblícua y semi-oblonga.	Abertura semi-oval y oblícua.

Peristoma blanco, dilatado, algo grueso y con el borde columelar reflejado y cubriendo el ombligo.

Coloración pardo-verdosa brillante, con una faja más oscura por regla general y casi siempre sin flámulas ni pintas.

Alturas 12 mm.

Diámetro 19 mm.

Localidad de origen.—Alrededores de Camprodon.

Peristoma blanco, algo reflejado y con los bordes convergentes.

Coloración amarillo-verdosa mosqueada y con una faja oscura.

Altura 18 mm.

Diámetro 19 mm.

Localidad de origen.—Prats de Molló.

Aunque de un modo corriente se dice que esta especie se encuentra en los alrededores de Camprodón, dista mucho de ser allí frecuente, no encontrándose de un modo positivo y cierto hasta Coma de Vaca, donde según el Sr. Roca en las noches de luna, puede recogerse en gran cantidad. En el resto de las cercanías de Camprodón, no se encuentra ó por lo menos es rarísima. Las otras localidades en que he podido comprobar la presencia de esta especie son: la vertiente que desde el Coll de Carença va á morir en el estanque azul del mismo nombre (2725—2580 m.); el bosquecillo de la Mare de Deu, en el valle de Nuria; las rocas que dominan el camino de Ribas á Nuria, en el punto mismo en que desemboca en el valle de Nuria (1985 m.) y la parte superior, cerca de su nacimiento, de Font Negra (2200 m.).

En todas estas localidades parece vivir dicho Helix formando colonias aisladas y sin relación unas con otras, pues ni en el valle de Nuria se encuentra en otros sitios que en los indicados.

En el bosquecillo de la Virgen se le encuentra al pie de los pinos entre la hojarasca y los *narets (Rhododendron ferrugineum)* y en las otras localidades, en las hendiduras de las rocas, entre el musgo y siempre en la parte de la roca que mira hacia abajo; nunca ni por casualidad lo he encontrado colocado de otro modo. En las rocas ya citadas de la entrada del Valle de Nuria, he recogido muchas mañanas 5, 6 y hasta 7 ejemplares y ninguno por las tardes, volviendo á la mañana siguiente á encontrar otros individuos, casi en el mismo sitio en que el día antes los había encontrado. Parece muy probable que esta especie sea nocturna y que durante el día se oculte en el

fondo de las grietas y anfractuosidades de las rocas, donde no llegan á turbar su sosiego ni los ojos ni las manos del malacólogo montañés. Sin duda nuevas excursiones por la región en que están incluídas nos darán á conocer otras nuevas colonias de esta especie pero de las anotadas se deduce que es eminentemente de la *zona alpina* pues no se encuentra más que alrededor de los dos mil metros de altura, en lugares húmedos y musgosos y siempre en número reducido de individuos.

Barcelona. Octubre 1911.

JUAN B.ª DE AGUILAR—AMAT.

Les Cicindeles Catalanes (Col.)

C. hybrida L. y var.

PER ASENCI CODINA

També aquexa cicindela es troba ben representada á Catalunya, puig amés de la forma trónch ó tipical *hybrida* L., es troben axis matéix llurs varietats *riparia* Lat. et Dej. y *marítima* Lat. et Dej., ab algunes aberracions de dibuix y color molt interessants.

Molt poch material, he pogut consultar sóbre aquexa molt protéica cicindela, tan sols les comunicades pel consoci Sr. Ferrer y Vert, les recullides en les meves excursións, encare no molt nombroses, y alguna qu'altre ullada á les del nostre museu municipal; però crech ab bon fonament, que ademés de la forma tronch, en quant á varietats no s'en troben aquí d'altres que les esmentades, y en quant á aberracions de dibuix ó color, molt pocas més, pôt-ser únicament la v. *riparia ymontana* Charp, de la que daré també la descripció més avall, per si algun més afortunat entomólech, cassant pêl Pirineu, 'm dona una grata sorpresa capturant-la; veus ací 'ls noms especials:

Els exemplars color bronze-eram, escut del coll més estret en la part posterior qu'en l' anterior, tót lo més insignificanment més ample en la part posterior; elitre variable, ample poch u oval, sémpre ample y més aixamplat posteriorment, casi arrodonit; espina final de la sutura, retirada; macula humeral casi sémpre closa, macula apical, y una faixa 'l mitx generalment poch dilatada arran de la vora exterior, doblegada 'l travers ab forma d'un ample y curt gànxol; tarses forts casi de la llargada de llur tibia; son la forma trónch ó tipical,=C. *hybrida* L. S. N. ed. X. p. 407.

Els mateixos exemplars, ab la mácula humeral desclosa,=a. *inhumeralis* Beuth. E. N. 1893, p. 136.

De les nou altres aberracions de dibuix y color batejades pêls autors y generalment admeses, l'única espanyola, és la de color d' un eram roig, ab dibuix ample y grossos eczemplars, que 's troba á Castella (Cuenca); és la a. *Korbi* Beuth., sinonimia de la a. *lagunensis* Gauth., y de la cual el Dr. Horn n'a fét una subsp..

Aqueixa forma trónch, es la més geograficament difundida, d'Alger (Lucas) y Espanya hasta la Siberia àrtica, Nord de l'Asia menor, Arolkaspien, Nord de Mongolia (Beuthin). Habita 'l plà y baixa montanya, de primavera fins molt tart de l' estiu. Els exemplars tipichs, qu' he vist d'aqui Catalunya, portan á l'etiqueta Tarrasa, sense indicació del mes de la troballa, però és de creurer que será 'n lo temps esmentat, y que no faltará en altres localitats.

En l' alta montanya l'anterior forma trónch 's veu substituida per la var. *riparia* Lat. et Dej., ahont domina y es molt més abundant.

Aqueixa varietat, també 's troba per això en la baixa montanya barrejada ab la forma trónch, de la qual es una roca local, trobant-se per consegüent transitorias. La var. *riparia* 's caracteritza: molt mes robusta; escut del coll, ample, ab la part posterior més ample que l' anterior; elitre poch, ó molt aixamplat, ventrut, posteriorment arrodonit; espina final de la sutura realsada; macula humeral sempre desclosa, ó tot lo més finament closa; faixa del mitj, poch ó géns dilatada arran de la vora exterior, ab el gànxol mes ó menys en línia recta; granulació del elitre, dèbil, fossetes casi sempre visibles, generalment blaves, d'aqui 'l color predominant blavós ó verdós, també bronzejat ó negre mat; cames bastant robustes.

Aqueixos exemplars, ab la macula humeral desclosa, faixa del mitx ample, al gànxol doblegat en bax, color mes ó menys fósch, son el tipo,=var. *riparia* Lat. et. Dej. Col. Eur. p. 50 f. 2.

Els mateixos exemplars, ab la mácula humeral closa, son la a. *humeralis* Beuth., però es millor considerar-les cóm sinònimes del tipo *riparia* y no fer diferença.

Els matexos exemplars, ab la faixa del mitx, ample, recta. apenas doblegada, son=a. *rectilínea* Roc. Best. Tab. 41, precedent *rectilínea* Meg. i. l. Dahl. Cat. Col. p. 1. Un béll exemplar en la colecció Ferrer y Vert.

Els exemplars, de forma més allargada, casi paralela, elitre ab granulació espesa, mentres que les fossetes casi desapareixent, pre dominant un color molt negre mat, tot lo més un color castanya fosch, son = *a. monticola* Hur V. f. Schev. II. p. 4. He trobat aqueixa aberració, no escasa junt ab lo tipo v. *riparia* cassant á úl tims de Juliol á S. Lloréns de Morunys, provincia de Lleida, en companyía dels nostres consocis P.P. Navás y Marcet, en les riberes del Cardoner. Acostuma correr entre les ximeneres que rosejan el riu, sobre la sorra les codinas ó codols qu'el riu dexa'n sech á l'estiu, al reduhir llur marc, després de les grans avingudes del hivern. Com anava humida, al perseguirla no podía dar grans volades, conseguint sols dar un llarch vol planer, sens enlayrar-se y dexant-se atrapar fácilment; d'aquí qu'ab comoditat ab la mánega de glassa, s'en puguin capturar algunes, en un temps relativament curt. Un exemplar cassat allí per el P. Navás, es una molt curiosa transiroria de la forma tronch *hybrida* L. sobre llur varietat *riparia*, y la tinch clavada'n la meva colecció. Aquexa transitoria, te de la típica *hybrida* L.; l'escut del coll més estret á la base, la macula humeral closa, la faxa del mitj relativament estreta y dilatada arrán de la vora exterior ab lo ganxol francament doblegat, elitre poch ample; te de la v. *riparia;* robustesa, granulació del elitre, dèbil, fossetes ben visibles, d'aquí son color blanch-verdós. cames bastant robustes. La a. *monticola* H ur. es també citada de Suiza, Vozarlberg, Tyrol. Es propia de l'alta montanya, hasta el limit de les neus. Tant aqueixa a. *monticola* H ser, com la a. *rectilínea* Rol., no crech equivocarme, dan les citacions, com noves per Espanya.

Crech també que podría darse com á catalana la a. *montana*, Charp., descrita sobre exemplars del Pirineu, de color negre-blavós, ab la faixa del mitj recta ab lo ganxol poch doblegat; pero no haventla vista, millor será esperar, que'l día menys pensat, á causa d'alguna feliç troballa, s'puga posar ab certesa, al costat de la a. *monticola* H ser en el nostre catálech regional.

La forma tipo v. *riparia*, com he dit, es propia en preferencia de l'alta montanya. Es citada, del pirineu, Alpes, Cáucaso, Transsylvania. Aquí Catalunya, l'he cassada també á S. Lloréns de Morunys—riberes del Cardoner—codolar de Vilamala, y n'ha vistes de Tarrasa.

Els dats esmentats per la a. *monticola* poden aplicarse igual á la v. *riparia* de la que's una aberració de color y esculptura, per influenças físicas, probablement degudes al fret.

Dexant l'alta montanya, la baixa y'l plà de l'interior, per acostarnos á la costa, trobém, la varietat *marítima* Lat. et Dej. Aqueixa var es caracterisa: cap y escut del coll, proporcionalment estrets, aqueix últim en la part posterior examplat; elitre, en el mitj poch ample, casi paralel, la major amplitut en lo terç inferior devant de la macula apical, posteriorment troncat al travers y ab la espina final de la sutura, no retirada, ó be posteriorment lleugerament arrodonit ab la espina débilment retirada; més ó menys oviforme, posteriorment més arrodonida; carena de la vora exterior del elitre, francament sortida, algunes vegades dilatada; granulació sempre ben distincta, fossetes clarament visibles; faixa del mitg dilatada arrán de la vora exterior ab lo gánxol casi ó enterament doblegat en angle recte, la porció que pasa entre la part de mácula lateral y el nucli final, es proporcionalment molt estreta; color bronse-eram ó tot d'un color castanya obscur; cames débils; tarses posteriors mès curts que llurs tibias.

Aqueixos exemplars, color aram, molt raro un poch verdosos y quan son frescos sovint enterament eram roigos, macula humeral closa, son el tipo=v. *marítima* Lat. et Dej. Col. Eur. p.52. f. 4. Aqueixa raça ó varietat's troba en la costa: Inglaterra y França á lo llarch del canals, costas del Nort y Orientals; ademés en llochs antigament ocupats pêl mar, actualment llacs interiors salats. Maig hasta Agost. Son citats de Marsella, Hamburg, Binnb, Hälingsdorf, Finnland, Transbaikalien (Beuthin).

L'exemplar que tinch sota'ls nlls, color eram, es típich v. *marítima* Lat. et Dej.; l'etiqueta diu; Ampurdan-Gerona. Encara qu'el mes de troballa falta, es casi segur que correspon als esmentats y que's troba'n els llochs qu'afecciona á lo llarch de la costa de llevant, corresponent á la provincia de Girona. De las tres aberracions de la v. *marítima* admeses pêls autors, podría trobarse aquí

Catalunya, la de color negre=a. *obscura* Schilsky; la cito no més per veure si algún día's confirma.

De modo y reassumint, la taula de la C. *hybrida*, observades á Catalunya (1), es aquexa:

C. *hybrida*.	— Tarrassa; S. Lloréns de Morunys—riberes del Cardoner, transitorias sobre la v. riparia Lat. et. Dej.—
a. *inhumerabis* Beuth.	id. id.
v. *riparia* Lat. et Dej. *humeralis* Beuth	— Tarrassa; S. Lloréns de Morunys—riberes del Cardoner—Vilamala.—
a. *rectilínea* Rol.	— Tarrassa; S. Lloréns de Morunys—riberes del Cardoner.—
a. *monticola* H ser	
v. *marítima* Lat. et Dij.	— Ampurdá.—

Mongat, Abril 1910.

ASC. CODINA.

(1) Els Srs. Cunsí, y Martorell y Peña. en el seu Cat. met. y raz. de los Col. obs. en Catal. p. 4, citan: C. hybrida L. var. marítima Dej. En Cataluña (Saura!.

Fauna ictiológica de Catalunya

Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolces catalanes

PER

AGUSTÍ M.ª GIBERT

(Continuació)

Sub-familia dels SYNGNATHINI.
Género, SYNGNATHUS.
Syngnathus rubescens, Riss.

Syn.: *Syngnathus rubescens*, Kaup, A. Dumer., Canestr.; *Siphostoma rubescens*, CBp.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Syngnathus tenuirostris, Rathke.

Syn.: *Syngnatus tenuirostris*, Nordmann, Kaup, A. Dumer., Canestr.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Syngnathus Ethon, Riss.

Syn.: *Siphostoma Ethon*, CBp.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Syngnatus Abaster, Riss.

Syn.: *Syngnathus acus*, Riss.; *Syngnathus Abaster*, Kaup, A. Dumer., Günth., Canestr.; *Síphostoma Abaster*, CBp.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Género, SIPHONOSTOMA.

Siphonostoma argentatum, A. Dumer.

Syn.: *Siphonostomus typhle*, Canestr.; *Siphonostomus argentatus*; Kaup; *Syngnatus argentatus*, Pallas, Ratkke, Nordmann.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona. Especie nova per Catalunya. Bastant rara.

Siphonostoma Rondeletii, Kaup.

Syn.: *Syngnathus viridis*, Riss.; *Syngnathus Rondeletii*, Bel.; *Siphonostoma Rondeletii*, Canestr., A. Dumer.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona; Musich, Barcelona; Serp d'en terra ó de costa, Costa de Llevant; Peix bade Menorca.

Var. *Siphonostoma pyrois*, A. Dumer.

Syn.: *Syngnathus pyrois*, Riss.; *Siphonostomus pyrois*, Kaup.

Nom vulgar: Agulla, Serp, Tarragona; Musich, Barcelona; Serp d'en terra ó de costa, Costa de Llevant.

Sub-familia dels NEROPHINI.

Género, NEROPHIS, RAFIN.

Nerophis lumbriciformis, Bp.

Syn.: ACUS *lumbriciformis aut serpentinus*, Willugh.; *Nerophis lumbriciformis*, Kaup, A. Dumer., Günth.

Nom vulgar: Serpeta, Tarragona. Especie nova en el Mediterrá de la qual ne servem un exemplar, l'unich que havem vist, pescat á l'artet el primer de Abril de 1911.

Nerophis Ophidion, Bp.

Syn.: *Syngnathus Ophidion*, Linn., Riss.; *Scyphius littoralis*, Riss.; *Nerophis óphidion*, Kaup, A. Dumer., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Serpeta, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

El *Siphostoma acus*, L. que cita en el seu Catálech en Sanchez Comendador, si es el *Syngnathus acus*, L., devém confesar que no l'havém pogut trobar, será tal vegada alguna de les especies suara citades.

Ordre dels PLECTOGNATHS.
Sub-ordre dels GYMNODONTS, Cuv.
Familia dels ORTHAGORISCIDAE.
Género ORTHAGORISCUS.
Orthagoriscus Mola, Schneid.

Syn.: *Diodon Mola*, Pallas; *Orthagoriscus spinosus*, Bl. Schneid., Cuv., Gatchet; *Mola aculeata*, Köireuter; *Mola aspera* CBp.; *Cephalus orthagoriscus*, Riss.; *Cephalus mola*, Riss.; *Orlhagoriscus mola*, Lacep., Günth., Canestr.; *Tetrodon mola*, Linn., Bloch; *Luna ó mola*, Salvian., Duham, Rond.

Nom vulgar: Bot, Barcelona, Tarragona. Els magres y'ls budells d'aquest peix son molt estimats dels gurmets.

En 18 de Juny de 1910 l'art de la Platja del Miracle (Tarragona) en un sol vol n'agafá tretze y altres tants al día seguent y n'havém vist de tan grossos y vells que les barques no'ls poden issar sobre cuberta y tenen de remolcarlos y treurels arrastrats per cavalleríes; el cos d'alguns d'ells está recubert de vistoses algues y moluschs com el plá o'ls fons bruts d'un vaixell.

Sub-ordre dels SCLERODERMS.
Familia dels BALISTIDÆ.
Género, BALISTES, Linn.
Balistes capriscus, Linn.

Syn.: *Balistes lunulatus*, Riss.; *Balistes Buniva*, Lacep., Riss.; *Balistes capriscus*, Gml., Agass., Günth., CBp., Canestr., Hollard, Lacep., Riss.; *Capriscus*, Salvian., Willugh.; *Caper.*, Salvian.; *Porc*, Rond.

Nom vulgar: Ballesta, Tarragona. Especie rara. Servem la pell d'un d'aquests peixos agafat á l'almadrava que's calava anys enrera á la punta de Pó-roig del roquer de Salou que ben bé podría ferse servir de capell, y pescat á l'art prop de la Torra de la Mora á 6 de Maig de 1911 n'adquirirem un altre exemplar que servem preparat.

Ordre dels CHORIGNATHS.
Sub-ordre dels ACANTHOPTERYGIS.
Tribu dels ACANTHOPTERYGIS JUGULARS.
Familia dels TRACHINIDÆ.
Género, URANOSCOPUS, Linn.
Uranoscopus scaber, Linn.

Syn.: *Uranoscopus scaber*, Cuv. et Valenc., Cuv., Guichen., Lacep., Riss., Bloch, Günth., CBp., Canestr.; *Uranoscopus*, Salvian.; *Callionimus sive uranoscopus*, Bell.

Nom vulgar: Rata, Tarragona, Barcelona; Salteperdisa, Rata, Menorca.

Género, TRACHINUS, Arted.

Trachinus vipera, Cuv.

Syn.: *Viper Weever*, Couch; *Trachinus vipera*, Günth., CBp., Canestr., Cuv. et Valenc.; *Araneola*. Duham.

Nom vulgar: Aranyó. Especie no citada en cap Catálech de peixos de Catalunya pero coneguda de nostres pescaires.

Trachinus draco, Linn.

Syn.: *Trachinus vividus*, Lacep.; *Trachinus draco*, Cuv. et Valenc., Günth., CBp., Canestr., Riss.; *Vive*, Duham, Rond.: *Draco marinus*, Bell.

Nom vulgar: Aranya, Barcelona, Tarragona; Aranya blanca, Dragó, Menorca.

Trachinus radiatus, Cuv.

Syn.: *Trachinus draco*, Brunnich; *Trachinus radiatus*, CBp., Günth., Canestr.; *Trachinus lineatus*, Bel.

Nom vulgar: Aranya, Tarragona; Aranya capsuda, Barcelona; Aranya de cap negre, Menorca.

Trachinus araneus, Cuv.

Syn.: *Draco major*, Salvian. Willugh.; *Trachinus araneus*, CBp., Günth., Canestr., Agass.

Nom vulgar: Aranya, Barcelona, Tarragona; Aranya fragata, Menorca.

Les punxades de les Aranyes ocasionen greus accidents: inflamacions, eixidures (flemons) y á vegades erissipeles gangrenoses (flemons difusos). Segons els pescaires son més verinoses en lluna nova y amb les correnties de llevant.

Familia dels BLENNIIDÆ.

Género, BLENNIUS, Arted.

Blennius Pavo, Riss.

Syn.: *Ichthyocoris Pavo*, CBp.; *Blennius galerita*, Lacep.

Riss.; *Blennius pavo*, Günth., Canestr., Cuv. et Valenc.; *Galerita*, Rond.

Nom vulgar: Dormilega, Tarragona; Capsigrany, Barcelona; Futarra, Bavosa, Costa de Llevant; Gallerbu, Menorca.

Blennius palmicornis, C. V.

Syn.: *Blennius Pholis*, Riss.; *Blennius sanguinolentus*, Pallas, Günth.; *Blennius palmicornis*, CBp., Canestr.

Nom vulgar: Dormilega, Tarragona; Capsigrany, Llepissós, Barcelona; Futarra, Bavosa, Costa de Llevant; Rabosa, Menorca.

Blennius Cagnota, Valenc.

Syn.: *Blennius varus*, Günth.; *Blennius vulgaris*, Günth., Canestr.; *Ichthyocoris anticolus*, CBp.; *Ichthyocoris Cagnota*, CBp.; *Ichthyocoris varus*, CBP.; *Blennius alpèstris*, Blanch.; *Blennius Cagnota*, Heckel et Kner, Cuv. et Valenc., Blanch.; *Salarias varus*, Riss.; *Blennius sujefianus*, Riss.

Nom vulgar: Barb cani, Comarques gironines. Especie nova per Catalunya, més ben dit, no indicada en cap Catálech de peixos de Catalunya.

En el Laboratori ictiogènich del Park de la Ciutadela de Barcelona 'ns la mostrá d'aquesta procedencia 'l seu director en Francesch d'A. Darder.

Blennius gattorugine, Lacep.

Syn.: *Gattorugine*, Couch, Willugh.; *Blennius gattorugine*, Riss., Cuv. et Valenc., *Guichen*, *Brunnichii*, CBp., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Dormilega roija ó de fang, Tarragona; Capsigrany, Barcelona; Futarra, Babosa, Costa de Llevant; Rabosa, Menorca.

Blennius tentacularis, Brunn.

Syn.: *Blennius Brea*, Riss.; *Blennius cornutus*, Riss.; *Blennius punctulatus*, Riss.; *Blennius tentaculatus*, Lacep., Riss.; *Blennius tentacularis*, Cuv. et Valenc., Guichen., CBp., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Dormilega, Tarragona; Capsigrany, Barcelona; Futarra, Babosa, Costa de Llevant; Rabosa, Menorca.

Blennius ocellaris, Linn.

Syn.: *Blennius vel cœpola*, Bell.; *Blennus*, Salvian.; *Blennus Salviani*, Willugh.; *Blennius ocellaris*, Bloch, CBp., Günth., Canestr., Lacep., Riss., Cuv. et Valenc.

Nom vulgar: Dormilega, Tarragona; Capsigrany, Ase mossegaire, Barcelona; Futarra, Bavosa, Costa de Llevant; Rabosa, Menorca.

Blennius Erythrocephalus, Riss.

Syn.: *Ichthyocoris rubriceps*, CBp.; *Blennius rubriceps*, Cuv. et Valenc.; *Blennius erythrocephalus*, Günth., Canestr., Riss.

Nom vulgar: Dormilega de cap roig, Tarragona; Capsigrany. Barcelona; Futarra, Babosa, Costa de Llevant; Rabosa, Menorca.

Blennius Sphinx, Valenc.

Syn.: *Blennius sphinx*, CBp., Günth., Canestr., Cuv. et Valenc., Guichen.

Nom vulgar: Dormilega petita ó de roca, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Blennius inæqualis, Valenc.

Syn.: *Blennius inæqualis*, Cuv. et Valenc., CBp.

Nom vulgar: Dormilega, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Servém tres exemplars recullits en 1.er d'Agost de 1910 d'una especie nova ó varietat de l'especie anterior, però sense'ls tentáculs de les celles y dels forats nassals. Tenen 0,04 m. de llarch y llur pell no es tan llepissosa; llur color á poca diferencia es el mateix y la dorsal es desigual, amb el mateix número de ratjs forts y molls, així com l'anal y les ventrals, emprò la caudal te més de deu ratjs. Les peçes dentaries, dalt y baix, son iguales. Podríen ser també petits exemplars de la *Blennius basíliscus*, Valenc.

APLECH DE NOTICIAS SOBRE'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catálech provisional dels mateixos

per Manel de Chía

(CONTINUACIÓ)

decussata, Loc.=? *Rahpitoma attenuatum*, Montg. var.
derelicta, Reeve.
Dollfusi, Payr.=*C. Cordieri*, Payr. var.
etcyaus, Doon.=*Clathurella luiseris*, Montg.
ginnaniana, Phil.=*Raphitoma nebula*, Montg. var.
gracilis, Montg.=*Pleurotoma graciliś*, Montg.
horrida, Monts.=*Clathurella horrida*, Monts.
laevigata, Phil.=*Raphitoma nebula*, Montg. var.
Leufragi, Payr.=*Clathurella Leufragi*, Michs.
linearis, Montg.=*Clathurella linearis*, Montg.
multilineolata, Dech.
pacciniana, Calc.=*M. Paccini*, Calc.
purpurea, Montg.=*Clathurella purpurea*, Montg.
» » *bicolor*, Risso.
» » *La Viae*, Montg.
» « *Philberti*, Mich.
reticulata, Bronn. } =*Clathurella Cordieri*, Payr. var.
» Ren. }
secalina, Phil.=*Haedropleura septangularis*, Montg. var.
septangularis, Montg.=*Haedropleura septangularis*, Montg.
striolata, Phil.=*Raphitoma striolatum*, Phil.
taeniata, Dech.
Vauquelini, Payr.
» Wanik.=*M. Vauquelini*, Payr.
Villiersi, Mich.=*Raphitoma attenuatum*, Montg

MARGINELLA
miliaris, Dech.=*M. miliaris*, L.
» L.
» » var. *flavicans*, Reg.
» » » *pallida*, Monts.
» » » *quadrifasciata*, Monts.

Philippii, Monts.
secalina, Phil.=*M. mitrella*, Risso.

MATHILDA
retusa, Brug.

MERETRÍX
chione, Lamk.=*M. chione*, L.
» L.
gracilenta, Loc.=*M. rudis*, Poli. var.
mediterranea, Tip.=*M. rudis*, Poli. var.
nitidula, Lamk.=*M. chione*, L., juvenis.
rudis, Poli.
rugata, Lamk.=*M. rudis*, Poli. var.

MESODESMA
cornea, Petit. } =*Donacilla cornea*, Poli.
» Poli. }

NASSA
grana, Lamk.=*N. granum*, Lamk.
graniformis, Lamk.=*N. granum*, Lamk.
granum, Lamk.
Guernei, Loc.=*N. costulata*, Ren.
incrassata, Flem.=*N. incrassata*, Müll.
» Müll.
» Müll var. *elongata*, B. D. D.
» » » *fasciata*, Monts.
» » » *fusca*, Scacchi.
» » » *Lazepedi*, Payr.=*N. incrassata*, tipo.
» » » *minor*, B. D. D.
» » » *rosacea*, Risso.
» » » *varicosa*, B. D. D.
» Montagu.=*N. incrassata*, Müll.
inflata, Lamk.=*N. mutabilis*, L.
Jousse aum ei, Loc.=*N. incrassata*, Müll. var.
Lazepedi, Payr.=*N. incrassata*, Müller. tipo.
Mabillei, Loc.=*N. costulata*, Ren, var.

(Continuará)

Imprempta de J. Bartra Laborde, Santa Agna, 20, interior.—Barcelona.

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cobertas	**1- 4 planas**	**5 ptas.**	**8 ptas.**
	5- 8 »	**8** »	**15** »
	8-16 »	**15** »	**25** »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Santa Agna, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in. — Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei. - Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historia Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA DE J. BARTRA LABORDE, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

Segona época. Any 8.é-Núm. 9 Desembre de 1911

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessións ordinaries del 5 de Novembre y 7 de Desembre de 1911.
R. P. Joaquím M.ª de Barnola.—Notes criptogámiques.
Manel de Chia.—Aplech de noticias sobre 'ls Moluschs de Catalunya y catálech provisional dels mateixos. (Continuació).
Agustí M. Gibert.—Fauna ictiológica de Catalunya. Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes. (Continuació).

LOCAL SOCIAL
Garrer del Paradís, núm. 10, pis 1.er, 2.a
BARCELONA

AVÍS

Preguém als autors de trevalls destinats al Butlletí que procurin seguir les indicacións següents:

1.ª Escriurer en lletra clara é inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sense cap error d' imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper ó cartulina ben blanchs ab tinta xina ó llapis plomb y fer els dibuixos d' un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriurer res ni posar cap lletra, número, etc. sobre dibuix original sino en un paper de calcar que 'l recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes á baix de les planes les indicacions bibliográfiques.

5.ª Escriurer en itáliques tots els noms técnichs en llatí.

NOTA.-BEMERKUNG

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitjá 'l cambi de publicacións.

Die «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana de Historia Natural.—(Paradís. 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l' échange.

La «Institució Catalana d' Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE L'

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

2.ª época Barcelona, Desembre 1911 Any VIII.—Núm. 9

SECCIO OFICIAL

Sessió ordinaria del 5 de Novembre de 1911

Presidencia de D. Lloréns Tomás

A les 21 hores y 50 minuts el vice-president obre la sessió ab assistencia dels socis Srs. Maluquer (Joaq.), Maluquer (Salv.), Rosals, Pallarés, Ferrer y Gomis, Gifreda, Noves, Capella, Duch, Mir, Wynn, Soler, Faura, Ferrer y Vert, Ferrer y Dalmau (Miquel) y Sagarra (Ignasi).

El vice-secretari llegeix l'acta de la sessió anterior, essent aprovada per unanimitat.

Propostes de socis. Els Srs. Gifreda, Pallarés y Noves, proposen pera soci numerari à D. Manel Geijo y Deus d'aquesta ciutat.

El Srs. Pallarés, Mir y Noves, proposen pera soci numerari á D. Joan Puig Oliveras, també d'aquesta ciutat.

Comunicacions.—El Sr. Mir llegeix una nota referent á la trovalla d'uns molars del Hipparion gracilis á dos km. al S. O. de Piera.

Mossén Marian Faura llegeix un treball sobre el Sofre nadiu á Catalunya, especialment referintse al trovat á Gerri de la Sal.

El Sr. Ferrer y Vert dona lectura á un trevall del consoci P. Barnola, titulat «Los Géneros Pteris y Pteri dium en la Península Ibérica» y que es la segona de les notes cryptogamiques publicades en nostre Butlleti per dit soci. S'hi descríuen la

«Pteridium aquilinum» var. crispulata, nova y «Pteridium cehegi-nense» sp. nova.

El Sr. Tomás llegeix una nota del Sr. Aguilar-Amat sobre «Localidades de l'Helix Camprodunica».

El Sr. Ferrer y Vert dona compte d'haver sigut pescat en nostres costes un exemplar de «Tetragonurus Cuvieri» Risso, peix bastant rar, el qual des d'are figura en el Museu Martorell d'aquesta ciutat.

El Sr. Tomás dona compte d'haver ja sigut cobrada la subvenció que l' Exma. Diputació Provincial ens havia otorgada, y no haventhi altres affers de que tractar s'aixeca la sessió á les 23 hores y 35 minuts.

SESSIÓ ORDINARIA DEL 7 DESEMBRE DE 1911

Presidencia de D. J-B. de Aguilar-Amat.

A les 22 hores obre la sessió el president ab asistencia dels socis Srs. Llenas, Tomás, Ferrer y Vert, Ferrer y Dalmau (Miquel), Sagarra (Ignasi), Sagarra (Xavier), Maluquer (Salv.) Maluquer (Joaq.). Juncadella, Casanoba, Farriols, Gifreda, Delgado, Soler, Wynn, Mir, Duch, Serradell, Fábregas, Ferré y Gomis, Subirats, Pallarés, Capella y Ventalló.

El secretari llegeix l'acta de la sessió anterior éssent aprovada per unanimitat.

ADMISSIÓ DE SOCIS.—Es passen á votació els socis proposats en la sessió de Novembre Srs. Geijo y Puig, essent abdós rebutjats per majoría de vots.

A continuació se dona compte de la baixa de varis socis.

El Sr. President diu qu's pasará á votació, pera elegirse lo Concell Directiu per l'any 1912 y per aclamació sont designats els individus seguents:

President, D. Llorens Tomás.—*Vice-president*, D. Emili Tarré. —*Secretari*, D. Joaquím Maluquer.—*Vice-secretari*, D. Miquel Ferer.—*Tresorer*, D. Lluis Soler.—*Bibliotecari*, D. Felip Ferrer.—

Conservador del Museu, D. Ignasi de Sagarra.— *Vocal*, D. Frederich Wynn.— *Vocal*, D. Josép Más de Xaxars.

No haventhi altres affers de que tractar el president aixeca la sessió á les 23 hores.

Notes cryptogámiques (1)

II

Extracte d' una "Nota,, presentada en el Congrés de les Sciencies, que tingué lloch á Granada del 20 al 25 de Juny d' enguany, per lo R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

Los géneros "Pteris,, y "Pteridium,, en la Península Ibérica.

— a —

Observacion gloso-taxonómica.

Pocos, ninguno tal vez, de los Botánicos de nuestra patria, según creemos, han atendido á la separación de las especies incluídas desde antiguo en el gén.: *Pteris*, citándolas sin más averiguación tal como se venían describiendo en Floras y Botánicas; siendo así que, como advierte juiciosamente de Rey-Pailhade (2), se impone el empleo de dichos dos géneros, si se quiere estar al corriente de la ciencia en punto á glosología y taxonomía pteridológicas. Y á la verdad, preciso es convenir que el empleo de distintos nombres genéricos, y la consiguiente desmembración de especies anteriormente agrupadas en uno solo, se justifican sobradamente por las diferencias en los órganos reproductores en especial basadas, más que suficientes para fundar en ellas la separación á que alude el título que encabeza esta nota.

(1) V.: «Butlletí de l' Institució Catalana d' Historia Natural», any III, n. 19=21 Abril-Juny, 1903.

(2) «Les Fougères de France», p. 100.

Agréguese á esto que su empleo en las especies más vulgares se ha generalizado ya en todas las naciones cultas y lo ha sancionado el uso (1).

No aducimos las descripciones de las especies, pués no es ese nuestro objeto, y por evitar prolijidad.

Advertiremos, en fin, que nos ajustamos estrictamente, en cuanto se refiere á nomenclatura, taxonomía y sinonimia, al precioso *Index Filicum*, del docto profesor de Copenhague, Carl. Christensen.

— b —

Caracteres del género "Pteridium,,

Pteridofitas de rizoma vivaz, cundidor, subterráneo, piloso. Sus haces fibrovasculares forman un grupo central superior é inferiormente y una circunferencia periférica incompleta. Una sección transversal del mismo representa un dibujo que recuerda la conocida figura heráldica de una doble águila, á que alude el nombre específico de la especie más vulgar, común á todas las zonas del globo. Semejante distribución de los haces fibrovasculares se prolonga hasta la base del peciolo.

Frondes grandes, caducas, erguidas; nacen *aisladas* á lo largo del rizoma. Presentan consistencia rígida y textura coriácea, debidas en parte á la sílice que impregna sus tejidos. Los bordes de los segmentos están replegados hácia el envés. Ofrecen los nervios libres, ahorquillados.

Esporangios rodeados de un anillo vertical y dispuestos en el envés de las frondes, formando una *linea marginal continua*, sobre un receptáculo tampoco interrumpido, que contornea el borde del limbo. Indusio linear, *continuo*, persistente, formado por *dos membranas provistas de pelos en sus bordes libres*. Dichas membranas indusiales, fijas á la base del receptáculo esporangífero, permanecen aproximadas una á otra hasta la época de la esporosis. Al llegar ésta se desprenden los pelos de ambas, se eleva la superior y tiene lugar la dehiscencia.

---

(1) Cf.: Christensen: *Index Filicum*; Clute: *Fern bulletin*; goldschmit-Geisa: *Tabellen zur Bestimmung der Pteridophytenarten*; de Rey-Pailhade: *Les Fougères de France*; Schmeil: *Lehrbuch der Botanik*;.....

— c —

Especies y variedades.

Pteridium aquilinum (L.) Hhum.
Sinonimia: *Pteris aquilina* L. (1)
» *borealis* Salisb.
» *excelsa* Bl.
» *psittacina* Pr.
» *terminalis* Wall.

La especie es cosmopolita, ofreciendo no pocas variedades, ya aisladas, ya comunes á diversas regiones; siendo más difícil asignar dónde no se halle, que aducir un cuadro completo de sus localidades. Ocupa, á las veces, extensas zonas, é invade praderas y sembrados, hasta el punto de llegar á constituir una verdadera plaga, máxime en regiones húmedas, donde halla condiciones mesológicas más apropiadas á su desarrollo; cual ocurre en Galicia, costa litoral cantábrica y región de las altas montañas de Cataluña. La rusticidad y resistencia del rizoma, vivaz y cundidor, perpetúa extraordinariamente la plaga, desesperación de los labradores, conocida ya de los romanos; pues Virgilio (Georg. III, v. 297) ordena su arranque:

Et multa duram stipula filicumque maniplis.
Sternere subter humum.

así como en otro pasaje (Georg. II, v. 189) la llama malquista de los arados:

Et FILICEM *curvis invisam pascit aratris.*

Y con frase más feliz, si cabe, Horacio la condena á ser pasto de las llamas (Sat. I, 3, 37):

Neglectis urenda FILIX *innascitur agris.*

A vuelta de estos perjuicios proporciona algunas utilidades; pues se ha preconizado su raíz como vermífugo; con las frondes rellenan jergones sobre que acostar á los niños endebles y raquíticos; se emplea asimismo como lecho para los animales domésticos; sirve para embalajes;.....

Habitat. Colmeiro bajo la denominación antigua de: *Pteris aquili-*

(1) Denominación usual en la mayor parte de los autores antiguos y algunos modernos.

na L., reune en su monumental obra: «Las Criptógamas de España y Portugal», (1) las localidades citadas por todos los Botánicos que le precedieron y contemporáneos, que herborizaron por la Península. Por eso apenas si aducimos otras citas:

«España (Laguna, Quer) y Portugal (Grisb., Vand.) en las mon»tañas de casi todas las provincias y abundantemente en las septen»trionales, hallándose en las meridionales á la altura de 3000—6000 »pies. (Boiss.). Fr. Jul. Set. (V. v.).

»*Cataluña* (Salv., E. Bont.); en S. Jerónimo, cerca de Barcelona »(Salv.); Montserrat (E. Bont.); Mataró (Salv.); Vich (Masf.); Arbu»cias, S. Miguel del Fay, Garriga, Cerdaña, Montseny (Cuní)» (2).

De los Herbarios que posee la R. Acad. de C. y A. de Barcelona y del que fué del llorado Dr. Tremols, puestos galantemente á nuestra disposición por sus actuales poseedores, entresacamos algunas localidades no citadas por Colm.—Ribas (Herb. del Dr. Arturo Bofill); Cadaqués, Vallvidrera (Herb. del Dr. Trem.); en el del Doctor Costa hay un ejemplar no clasificado, procedente de Benasque, algo anormal. El Dr. Agustín M.ª Gibert, docto botánico y arqueólogo. la tiene recogida del monte de la Mola y otros varios puntos de Tarragona, con la observación (*in litt.*) de que no llega á la costa; lo que hemos observado en buena parte del litoral levantino. De Manresa la cita el Lic. Pedro Pallás (3).

Nomb, vulg.: Tomamos los siguientes datos de Colmeiro (4)..... «Catal.: «Falguera», Lag.; «Falguera femella», Oliver; «Foguera, »Fuguera», Costa;.....»

Varied.: Colm. (5) cita:

«var. B; *panduriformis. Pteris panduriformis* Pourr.», sin más referencias.

«var. J: *caudata. Pteris caudata* Schk. non L.»—Christensen (6) la da como subespecie.

Varied. no citadas:

var.: *brevipes* Tausch.—Fronde de escasa elevación, triangular, delfóide; peciolo corto y rígido.

---

(1) T. V., p. 435.
(2) Es deixen de citar altres localitats, car no ho pensém indispensable.
(3) "Topografía médica de Manresa,, 1909.
(4) Solsament aprofitém els de nostra terra.—L. cit.
(5) L. cit.
(6) «Index Filicum», p. 594.

Hab.: Fuentes de Béjar (Salamanca), enviada por el Dr. D. Félix Antigüedad; Torrente de Añón, Moncayo, (Aragón); sitios despejados de la vertiente E. del Tibidabo (Barcelona).
var. *crispulata*, nova.

Segmentis cujusque ordinis crenulato-crispis, pinnatisectis. Differt a: crispa, christ., *quæ crispatione nonnisi segmentis postremi ordinis gaudet.*
Hab.. *Inventa prius ad ora torrentis* «Gorch d'en Pelachs» *ditionis* Caldas de Montbuy (Barcelona), *post etiam in torrente* «Llavallol» Vallvidrera (Barcelona) *inventa.*
Pt. Heredia Clem. Flor. bot. inedit.

«Foliis subtripinnatis, foliolis subpinnatifidis, oblongis, stipite et »petiolis canaliculatis, stipite basi tantum piloso, paleaceo.» Clem., loc. cit.
Hab.: «España, en Andalucía, cerca de Aznalcollar, territorio de »la prov. de Sevilla (Heredia), Fr. verano. (No)». c.).

Christensen sólo la admite como variedad (1). Desgraciadamente hasta la fecha no hemos podido hacernos con ningún ejemplar, para ver qué extensión cabe dar á los caracteres asignados por Clemt., que parecen ciertamente reunir los de algunas variedades descritas; si bien tal vez le corresponda á nuestro ilustre botánico la prioridad de descripción y por tanto la propiedad glosológica.

Pt. cehegínense sp. nova. (V. fig,)

Caule leviter pubescente; tereti; facie bisulcata, ad terga cilindraceo.

Frondibus pluries pennatisectis; segmentis inferioribus oppositis ant suboppositis; alternis superioribus. Pinnulis eodem modo distributis, decurrentibus, ovatis, levissime undulatis, extremis junctim in apice confluentibus. Nervis postremi ordinis bifurcatis. Sporosis mihi ignota.

Species videtur valde similis «Pesiae viscosæ» St. Hil., quae apud Brasiliam, Peruviam, Jamaicenses montes, etc., sponte crescit.
Hab.: *In fodinis ditionis «Cehegín», (Murcia) ad austrum patentibus. superiore æstate inventa. Unde et nomen traxit.*

(1) Colm., l. cit.
(2) "Index Filicum,, p. 599.

Pteridium ceheginense nova sp.

(1/2 t. m.)

— d —

Caracteres del gèn. «Pteris.»

Pteridofitas provistas de rizoma vivaz. Los haces fibrovasculares aparecen dispuestos en forma de anillo, al dar un corte transversal.

Frondes *agrupadas en rosetón*, caducas, *dimorfas*; las fértiles más elevadas y con los segmentos esporangíferos más estrechos que los similares ó correspondientes de las estériles. Nérvios secundarios libres, ahorquillados en su mayor parte.

Esporangios rodeados de un anillo vertical y dispuestos en el envés de las frondes. Grupos de esporangios dispuestos en *linea marginal sobre un receptáculo interrumpido en el ápice de los foliolos. Indusio lineal continuo, entero, persistente, sencillo, formado por el borde del limbo de la fronde replegado.*

— e —

Especies y variedades.

Pteris arguta Ait
Sinon.: *Pteris incompleta* Cav.
» *palustris* Poir.

Colm. cita como especies distintas la *Pt. arguta* Vahl. y *palustris Poir*; pero en verdad este nombre es sinónimo de aquella especie (1). Aun la casi identidad de localidades que cita, pueden comprobarlo. Por lo mismo las reunimos.

Hab.: «España en Galicia (Willk) (2); cerca de Lugo, Tuy y fronte»ras de Portugal (Quer); Portugal (Valorado, Welw.); en la Serra »de Cintra (Welw.); hácia Galicia (Tourn.). Fr. verano. (N. v.)» (3).

Extrañamos que el mejor botánico contemporáneo de Galicia, nuestro estimado colega, P. Baltasar Merino S. J. no cite la especie en su nota: *Helechos de Galicia* (4). No hemos podido tener á la vista su novísima *Flora*, para ver si la incluía (5).

(1) Christensen: *Index Filicum*, p. 604.
(2) Willk. cita los dos nombres entre las *Species inquirendae*.
(3) Colm., l.cit.
(4) Boletín de la R. S. E. de Historia Natural. Abril. 1909.
(5) Posteriorment tinguerem ocasió de consultarla, y veyerem que no l'inclou entre les especies de Galícia.

Pt. cretica L.
Sinon.: *Pt. nervosa* Thünb.
» *olygophylla* Viv.
» *pentaphylla* Willd.
» *serraria* Bory.
» *stenophylla* Hocker a. grev.
» *vittata* Sw.
Hab.: Inmediaciones de Barcelona y en el Vallés, de la propia provincia. Es indudable que debe considerarse como especie sub-espontánea, procedente de la diseminación de esporas de los numerosos piés que se cultivan en jardines, estufas é invernáculos. Lo mismo debe entenderse de la:
var.: *albo-lineata* Hort.
Pt. ensiformis Burm.
Sinon.: *Pt. crenata* Sw.
Hab.: Oriunda la especie del Indostán, Himalaya, Ceilán, Polinesia, Australia tropical, y cultivada por la elegancia de sus frondes: se halla aclimatada en otros paises. En tal estado la hemos reconocido en la ciudad y alrededores de Barcelona, tanto la especie tipo, como una variedad, tal vez más propiamente aberración, que denominamos:
lirata var. nova.

Differt a typo pinnulis pluries divisis; segmentis extremis magna ex parte in formam liræ arcuatis.
Hab.: *Ad muros viridariorum urbis Barcelona.*
Pt.: longifolia L.
Sinon.: *Pt. costata* Bory; Willd.
» *diversifolia* Sw.
» *ensifolia* Poir.
» *lanceolata* Desf.
» *vittata* L.

El Dr. Christ. (1) y aún Hooker y Baker (2) consideran esta especie, cuyo nombre ha sido frecuentemente confundido, como cosmopolita; pues se halla en todas las regiones cálidas y tropicales del globo.

---

(1) *Die Farnkräuter der Erde*, p. 165.
(2) *Synopsis Filicum*, p. 154.

Hab.: Según Colm. (1) «España en Andalucía (Barr., Née, »Clem.);..... Fr. Abr., Nov. (V. v.)».

La tenemos recogida en la acequia del molino del Real de Gandia, y en los manantiales de su vecino pueblo de Xeresa; donde la encontramos de nuevo por Enero del corriente, á vuelta de diez años de haber herborizado por aquellos parajes. Sub espontánea se la ve crecer en las paredes exteriores de las estufas del Jardín Botánico de Valencia.

Nomb. vulg.: «Cast.: *Polipodio* ó *Filipodio cordobés*, (F. Nav.» (2).

Orihuela, Mayo 1911.

APLECH DE NOTICIAS SOBRE'LS MOLUSCHS DE CATALUNYA

y catálech provisional dels mateixos

per Manel de Chía

(CONTINUACIÓ)

NASSA

Monterosatoi, Loc.=*Amycla corniculum*, Olivi. var.
mutabilis, L.
» » var. *inflata*, Lamk.
» » » *junior*, B. D. D.
» *Petit.*=*N. mutabilis*, L.
nana. *Yam.*=*Neritula*, *neritea*, L.
nitiola. *Jeff.*=*N. reliculata*, L. var.
pellucida, Risso.=*Neritula Donovani*, Risso, var.
pygmaea, Lamk.
reticulata, L.
» » var. *curta*, B. D. D.
» » » *nitida*, Jeffr.
» » » *nitido-depicta*, B. D. D.
» » » *Poisieri*, Loc.

(1) L. cit.—Omitim noms de pobles; mes vègeu les localitats que hi afeigim.
(2) Colm., l. cita.

unifasciata Kiener.=*N. costulata*, Ren. var.
valliculata, Loc.=*N. incrassata*, Müll. var.

NATICA.

Alderi, Forbes.
catenata, Da Costa.=*N. catena*, Da Costa.
complanata, Loc.?= *N. Guillemini*, Payr. var.
crassatella, Loc.=*N. intricata*, Don. var.
Dillwyni, Payr.
fusca, Blain.
glancuia, L.=*N. Alderi*, Jorbes.
Guillemini, Payr.
hebraea, Martyn.
» Montg. } = *N. hebraea*, Martyn.
» Reclus. }
imbricata, Don.
josephinia, Risso.
macilenta, Phil.
millepunctata, Lamk.
monilifera, Lamk.=*N, catena*, Da Costa.
neustriaca, Loc.=*N. Alderi*, Jorbes, var.
olla, M. de Serres.=*N. josephinia*, Risso.
poliana, Delle Chiaje.=*N. Alderi*, Jorbes.
pulchella, Risso.=*N. Alderi*, Jorbes, var.
punctata, Karsten.=*N. millepunctata*, Lamk.
sagraiana, Orb.
valenciennesii, Payr,=*N. intricata*, Don.

NEPTUNEA.

contraria, L.

NERITINA.

viridis, Lamk. } = *Smeragdia viridis*, L.
» L. }

NERITULA.

Donavani, Risso.
neritea, L.
» » var. *minor*, Monterosato.

NUCULA.

decussata, Sow.=*N. sulcata*, Brom.
nitida, Sow.

nucleus, L.
nucleata, L.=*N. nucleus*, L,
radiata, Hanley.=*N. nucleus*, L. var.
sulcata, Bronn.
» Born.=*N. sulcata*, Bronn.
tenius, Montg.
OCINEBRA.=Murex.
aciculata, Rob.
Edwardsi, Monts. *M. Edwardsii*, Payr.
erinacea, Fischer.=*M. erinaceus*, L.
Mayendorffi, Calc.
nucalis, Reeve.=*Edwardsii*, Payr. var.
tarentina, Lamk.=*M. erinaceus*, L, var.
OCTOPUS.
granulatus, var. *vulgaris*, Lamk.
macropus, Fisch.
vulgaris, L.
ODOSTOMIA.
conoidea, Brocchi.
decussata, Phil.
doliolum, Phil.
excavata, Phil.
Hortensiae, Nausonty.
OMMASTREPHES.
sagittatus, Lamk.
OSTREA.
cochlearis, Poli.=*O. cochlear*, Poli.
cristata, Born.=*O. edulis*, L. var.
depressa, Lamk.=*O. eaulis*, L. var.
edulis, L.
hippopus, L.
lamellosa, Brocchi.=*O. edulis*, L. var.
stentina, Payr.
» » var. *Pepratxi*, B. D. D.

(Continuarà)

Fauna ictiológica de Catalunya

Catálech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolces catalanes

PER

AGUSTÍ M.ª GIBERT

(Continuació)

Familia dels CALLIONYMIDÆ, Bp.
Género, CALLIONYMUS, Linn.
Callionymus lyra, Linn.

(Mascle gran.)

Syn: *Callionymus lyra*, Lacep., Cuv. et Valenc., Guichen, CBp., Günth., Canestr.

(Femella.)

Syn.: *Callionymus dracunculus*, Lacep., Bloch, Cuv. et Valenc., Guichen.

Nom vulgar: Guineu vermella, Tarragona; Dragó, Menorca. Especie rara.

La *Callionymus elegans*, Lesueur: es la petita ó de cria (*Callionimus Sueurii*, Cuv. et Valenc.)

Callionymus maculatus, Rafin.

Syn.: *Callionymus cithara*, Cuv. et Valenc.; *Callionymus lyra*, Riss.; *Callionymus maculatus*, CBp., Günth., Canestr.; *Callionymus Dracunculus*, Brunn.

Nom vulgar: Guineu, Tarragona; Pau, Barcelona; Ferrepedres, Menorca.

Callionymus Dracunculus, CBp.

Syn.: *Callionymus lacerta*, Cuv. et Valenc., Guichen.; *Callionymus Dracunculus*, Canestr.; *Callionymus admirabilis*, Riss.;

Callionymus pusillus, Del., Riss.; *Callionymus festivus*, Pallas, Nordmann; *Dracunculus*, Gesner, Willugh., Rond.

Nom vulgar: Guineu, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Callionymus Belenus, CBp.

Syn.: *Callionymus Morissonii*, Riss., Canestr.; *Callionymus Risso*, Lesueur, Cuv. et Valenc.; *Callionymus Belenus*, Günth. Canestr., Cuv. et Valenc., Riss.; *Callionymus sagitta*, Riss.; Belennus, Rond.; Blennus vel, Belennus, Gesner.

Nom vulgar: Guineu, Tarragona; Pau, Barcelona; Cabot en banyes, Menorca.

Se 'n troben bastantes entre 'l Xanguet ò Carmelo ros (*Aphia pellucida*, Moreau.)

Familia dels LOPHIIDÆ.
Género LOPHIUS, Arted.
Lophius piscatorius, Linn.

Syn.: *Batrachus piscatorius*, Riss.; *Rana marina*, Bell.; Galanga, Rond.; *Rana piscatrix*, Willugh.; *Lophius piscatorius*, Riss., Cuv. et Valenc., Lacep., Bloch, CBp., Canestr., Günth.

Nom vulgar: Rap, Barcelona, Tarragona; Rap, Buldroi, Menorca.

Lophius Budegassa, Spinola.

Syn.: *Lophius parvipinnis*, Cuv.; *Lophius Budegassa*, Riss, CBp., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Rap futaire, Tarragona; Rap, Barcelona.

En el pahidor d'alguns raps els hi havem trobat sencer el molusch, *Scaphander lignarius*, Linn.

Tribu dels ACANTHOPTERYGIS
thoracichs.
Familia dels GOBIIDÆ.
Género, GOBIUS, Arted.
Gobius Jozo, Linn.

Syn.: *Gobius nebulosus*, Riss.: *Gobius tertius*, Willugh.; *Gobius Jozo*, Cuv. et Valenc., Lacep., Riss., CBp., Canestr., Günth.

Nom vulgar: Ruch d'alga, Tarragona; Burru, Barcelona; Gobit d'alga, Costa de Llevant; Cabot d'alga, Menorca.

Var. *Gobius longiradiatus*, CBp.

Syn.: *Gobius longiradiatus*, Riss., Cuv. et Valenc.

Nom vulgar: Ruch, Tarragona; Burru, Barcelona; Gobit, Costa de Llevant; Cabot mucós, Menorca.

Gobius lota, Valenc.

Syn.: *Gobius ophiocephalus*, Pallas, Günth.; *Gobius lota*, CBp., Canestr., Cuv. et Valenc.

Nom vulgar: Ruch, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Gobius Guttatus, Cuv. et Valenc.

Syn.: *Gobius guttatus*, CBp., Canestr.

Nom vulgar: Ruch de roca, Tarragona; Gobit de roca, Costa de Llevant; Cabot de roca, Menorca.

Gobius cruentatus, Gml.

Syn.: *Gobius cruentatus*, Lacep., Riss., Cuv. et valenc., Guichen., Linn., CBp., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Ruch, Tarragona; Burru, Barcelona; Gobit, Costa de Llevant; Cabot inglés, Menorca.

Gobius quadrimaculatus, Valenc.

Syn.: *Gobius aphia*, Riss.; *Gobius quadrimaculatus*, Cuv. et Valenc., Guichen., CBp., Canestr.

Nom vulgar: Ruch, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Gobius minutus, Cuv. et Valenc.

Syn.: *Gobius elongatus*, Canestr.; *Gobius minutus*, CBp., Günth., Guichen.

Nom vulgar: Ruch, Tarragona; Gobit, Costa de Llevant; Cabot, Menorca.

Gobius auratus, Riss.

Syn.: *Gobius auratus*, Cuv. et Valenc., CBp., Günth., Canestr.

Nom vulgar: Ruch, Tarragona. Especie nova per Catalunya.

Se'n troben molts entre'l carmelo (*Meletta Phalerica*, M.; *Alausa Pilchardus*, Cuv. et Valenc.)

Imprempta de J. Bartra Laborde, Santa Agna, 20, interior.—Barcelona.

INDEX

Zoología

pàgines

MAMÍFERS

Crocidura aranea Schreb. . . 66

AUS

Coccothraustes vulgaris. 66,81
Emberiza cia. 66
Cotyle riparia Boie. 81

REPTILS, ANFIBIS y BATRACIS

Nostres besties «El Gripau» (g. *Bufo*) 22

PEIXOS

Fauna ictiològica de Catalunya, Catalech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes. 89, 98, 121, 142

INSECTES

Sirex gigas L. [*Sirex juvencus* L. y *Sirex spectram* L. 22
Ephialtes (Ignèumònits). . . . 22
Assaig monogràfich sobre les Cicindeles catalanes. . . 8, 23, 51, 73 y 82
Les Cicindeles catalanes (Col). 55, 116
Colembolos. 82
Contribució a un catalech dels Lepidópters de Catalunya «Familia *Lycaenidae.*» 33
Le *Thrixion Halidayanum* Rond. 22

pàgines

CRUSTACIS

Un crustaci cego de la cova dels Hams (Mallorca). 66
Gammarús caecus (Mallorca). . . 82
Typlocirolana Moraguesii Racovitza nov. sp. 67

MOLUSCHS

Donatíu. 7
Aplech de noticies sobre 'ls moluschs de Catalunya y catalach provisional dels mateixos. 12, 28, 58, 67, 108, 127 y 139
Murex brandaris L. y les seves varietats.. 22
Helix vindobonensis. 66
Limnaea succinea Nilsson.. . . 66
Helix Companyoi Aleron. . . . 82
Algunas localidades del *Helix camprodúnica* Kob. 114

BOTÁNICA

Las Carofitas de España. . . . 7,56
Sobre Plantas mallorquinas. . . 8,12
Notes cryptogàmiques. . . . 131

PALEONTOLOGÍA y MINERALOGÍA

Conus subraristriatus var, majúscula.
Turritella (Mesalia) *cabrierensis Venus plicata.*

páginas

Dentalium Michelotti. 7
Elephas primmigenius Blum. . 50
Grauwaca. 98
Calcita espàtica. 98
Dolomia. 98

VÁRIA

Crocidura aránea Schreb. . . . 64
Escursió á Artesa de Segre. . . 97
Escursió á la Font del Guitart. . 98

SECCIÓ OFICIAL

Concell Directíu. 1
Llista de socis. 1
Sessió del 5 de Janer. 6
Balans de 1910. 7
Sessió de 1. de Febrer. . . . 21
« « 2. « Mars. 49
« « 6. « Abril. 65
« « 4. « Maig. 81
« « 1. « Juny. 97
« « 6. « Juliol. 97
« « 5. « Octubre. . . 113
« « 5. « Novembre. . 1 9
« « 7. « Desembre. . 130

BIBLIOGRAFÍA

Obres y publicacións rebudes pera la Biblioteca. . . . . 7, 54 y 64

OBITUARI

Don Salvador Calderón. . . 113

GRABATS

Selache màximus Cuv. 94
Nerophis lumbriciformis Bp. . 112
A part: Planxes I, II, III y IV corresponents al treval Assaig monogràfich sobre les Cicindeles catalanes per D. E. Ferrer Dalmáu.

TAULA GENERAL

Fágines

—Concell Directíu. 1
—Llista de Socis. 1
—Sessións 6, 21, 49, 65, 81, 97, 113, 129 y 130
—Balans de 1910. 7
—Assaig monogràfich sobre les *Cicindeles Catalanes* per D. Eugeni Ferrer y Dalmau ab 4 pl. negre 8, 23, 51, 73 y 82
—Aplech de noticies sobre 'ls moluschs de Catalunya y catalech provissional dels mateixos per D. Manel de Chía 12, 28, 58, 67, 108 127 y 139.
—Sobre plantas mallorquinas per D. Cárlos Pau. 16
—Contribució a un catalech de Lepidópters de Catalunya; Familia *Lycaenidae* per D. Ignasi de Sagarra y de Castellarnau. 33
—Bibliografía; obres y publicacións rebudes pera la Biblioteca. . 54,64
—Les Cicindeles Catalanes, formes Catalanes de la *Cicindela Maura* L. per D. Ascensi Codina. 55
—Un crustaci cego de la cova dels Hams (Mallorca) per D. Llorens Garcías. 66
—Fama ictiològica de Catalunya; Catalech rahonat dels peixos observats en el litoral y en les aygues dolses catalanes per lo Dr. D. Agustí M.ª Gibert ab 2 fig. 89, 98, 121 y 142
—Algunas localidades del *Hèlix camprodúnica* Kob. por D. Juan B.ta de Aguilar Amat. 114
—Les Cicindeles catalanes (Col.) *C. hybrida L.* y ses var. per D. Ascensi Codina. 116
—Notes cryptógamiques, per lo R. P. Joaquín M.ª de Barnola. . 131

INSTITUCIÒ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Socis numeraris.—Deuen ser presentats per tres socis, y admesos en sessió. Pagan **deu pesetas** l'any (que poden fer efectivas á D. Lluis Soler, Raurich, 9, Barcelona, ó enviar al Sr. Tresorer de la **Institució**, Raurich, 16 y 18), reben totes les publicacións de la Societat y poden consultar la Biblioteca y Museu.

Butlletí.—Cada mes surt el **Butlletí** de la **Institució** menos los mesos de Juliol, Agost y Septembre.

Anuncis.—Els de cambis de llibres ú objectes d'Historia Natural s' insertarán gratis, encare que siguin de personas extranyas á la **Institució**, previa aprobació de la Junta.

Tiratjes á part:

		50 exemplars	100 exemplars
Sense cubertas	1- 4 planas	5 ptas.	8 ptas.
	5- 8 »	8 »	15 »
	8-16 »	15 »	25 »

Els pedidos deurán ferse **directament á la imprempta**, carrer Santa Agna, 20, (interior).

Toutes les **comunications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société:

Paradís, 10, 1.er, 2.e, Barcelone (Espagne)

Cambis que té l'Institució ab altres Societats

Academy of Sciencies, Arts and Lettres.—Madison Wis. (E. U. A.)
Academia Gioenia di Science Naturali.—Catania (Italia).
American Museum of Natural History.—New-York (E. U. A.)
Boston Society of Natural History.—Boston (E. U. A.)
«Broteria»—Revista Sciencias Naturaes.—Soalheira (Portugal).
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—Palma de Mallorca.
Centre Excursionista de Catalunya.—Barcelona.
Commissao do Serviço Geologico de Portugal.—Lisboa.
Conchological Society of Great Britain and Irland.—Manchester.
Deutschen Entomologischen Gessellschaff.—Berlín (Alemanya).
El Colmenero Español.—Barcelona.
Entomological Society of Ontario.—Ontario (Canadá).
Entomologisk Tidskrift. Entomologista Föreningen in. — Stockholm (Suecia).
Estudis Universitaris Catalans.—Barcelona.
Institut de Zoologie de l'Université de Montpeller.—(Fransa).

Institut Egyptien.—Cairo (Egipte).
Institut National Genevois.—Genève (Suissa).
Institut Zootecnique de l'Université de Jurgen.—Jurgen (Russia).
Instituto Geológico de México.—México.
La Feuille des jeunes Naturalistes.—París.
Missouri Botanical Garden.—Saint Louis (E. U. A.)
Musee Oceanografique de Monaco.—Monaco.
Museo Civico di Storia Naturale di Genova.—Genova (Italia).
Museo di Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di Torino. Torino (Italia).
Museo Nacional de Buenos Aires.—Buenos Aires (Rep. Arg.)
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—Montevideo.
Museo Nacional de San Salvador.—(Rep. de El Salvador).
Museum de Sao-Paulo.—San Pablo (Brasil).
Museum d'Histoire Naturelle.—París (França).
Naturae Novitates.—Berlín (Alemanya).
Polixena.—Viena (Austria).
Pontificia Accademia dei Nuovi Lincei. Roma (Italia).
Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales.—Madrid.
Real Academia de Ciencias y Artes.—Barcelona.
Real Sociedad Española de Historía Natural.—Madrid.
Reale Accademia dei Lincei.—Roma (Italia).
Revista Chilena de Historia Natural.—Valparaíso (Chile).
Revista de Menorca, del Ateneo Científico.—Mahó (Menorca).
Revista Montserratina.—Monastir de Montserrat.
R. R. Zoologisch-Botanische Gessellschaff.—Viena (Austria).
R. Stazione di Entomologia Agraria, «Redia».—Florencia (Italia).
Smithsonian Institution.—Washington (E. U. A.)
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—Zaragoza.
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—San Pablo (Brasil).
Societa di Naturalisti.—Nápoles.
Societé Belgue de Geologie, de Paleontologie et d'Hydrologie.—Bruselas (Bélgica).
Societé de Naturalistes de Kiew (Russia).
Societé des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—Nantes.
Societé d'Etudes Scientifiques de l'Aude.—Carcasona (Fransa).
Societé Entomologique de Belgique.—Bruselas.
Societé Entomologique de France.—París.
Societé Entomologique du Musee d'Histoire Naturelle.—Berna (Suissa).
Societé Entomologique Namuroise.—Namur (Bélgica).
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—Lisboa.
Societé Royale de Botanique de Belgique.—Bruselas.
Societé Royale Malacologique de Belgique.—Bruselas.
The Chicago Academy of Sciences.—Chicago (E. U. A.)
The Lloyd Library.—Cincinati-Ohio (E. U. A.)
United States Geological Survey.—Washington (E. U. A.)
United States National Museum.—Washington (E. U. A.)
Université de Upsala (Suecia).
Zoological Society of London.—Londres.

IMPRENTA DE J. BARTRA LABORDE, SANTA ANA, 20.=BARCELONA

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01228 2208